

TWAALF VROUWEN DIE MET GOD VERZOEND ZIJN

**DE BEKERINGSWEG EN BEVINDING VAN 12 VROUWEN
EN HUN VRIENDINNENKRING**

DEEL 9

Samengesteld door

Willem Westerbeke

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2013**

Deze uitgave is in boekformaat en als Ebook verkrijgbaar
<http://www.lulu.com>

INHOUD DEEL 9

1. Vrouwen op Walcheren. Blz. 3
 - (1) Uit het dagboek van LEUNTJE WISSE (1805-1868).
 - (2) CHRISTINA DE KORTE - DE KORTE, Meliskerke
2. (a) Vrouw INGELSE – OVERDORP, Middelburg. Blz. 7
 - (b) JANNETJE INGELSE - MEERTENS
3. Het zalig leven en sterven van JISKEN PIETERS HIJLARIDIS. Blz. 25
4. JANNETJE BOSCH; VROUW BROERSE; GERRIE DE VRIES, Woudenberg. Blz. 31
5. Cornelia van Reenen – Spelt, Scherpenzeel. 1886 – 1968. Blz. 39
6. Vrouwen in Zuid- en Noord-Beveland. Blz. 49
 1. MAATJE HUBREGTSE - BOSMAN, 's Gravenpolder
 2. JACOBA ROOZENDAAL, Oudelande
 3. MARIA ZEEVAART, 1898 – 1973, Hoedekenskerke
 4. JANNA VAN GILST - VERBURG, Kortgene
 5. JANNA MAAS - WALHOUT, Borssele
7. MIENTJE VRIJDAG, Rijssen. 86
 - 51 brieven aan kinderen van God.
 - 14 BRIEVEN VAN MIENTJE VRIJDAG AAN LIESJE VAN ROOIJEN
 - 10 Brieven aan BART ROEST
 - Brieven aan Ds. J. Fraanje, Dina ten Bolscher, Aaltje Smelt, Ds. W.C. Lamain, Ds. M. Hofman, Ds. M. Heikoop, L. Potappel, H. van Schothorst
8. LIJSJE VAN ROOIJEN echtgenote van BART ROEST, Scherpenzeel. Blz.165
9. Dina ten Bolscher – Ligtenberg, Rijssen. Blz. 180
10. Geesken ten Hoven, Rijssen. Blz. 190
11. VIJF VROUWEN IN RIJSSEN, blz. 194
 1. Hendrina van der Riet getrouwd met Gerrit Jan Egbertsen
 2. JANNA SCHEURS - SMEYERS
 3. OUDE DIEKE
 4. Pandiene Nijsink-Van Brussel, een moeder in Israël
 5. Dina Groothuis-Schreurs
12. AALTJE SMELT, Vriezenveen. Blz. 205
 - Nagekomen bekeringschets
 - CLAZINA VERDOORN. Blz, 208

1. Vrouwen op Walcheren

(1) Uit het dagboek van Leuntje Wisse (1805-1868).

In de *Kandelaar*, een periodiek van de Gereformeerde Gemeente te Middelbrug, worden van tijd tot tijd stukjes geplaatst door W. Sturm. Er staan onder meer stukjes uit het dagboek van Leuntje Wisse. In nummer 1 van de 29e jaargang komt onderstaande publicatie voor.

Het geestelijke leven van Leuntje Wisse ging op en neer. Als de Heere overkwam, was het goed; als Hij achterbleef, was alles dor en dodig. Daarvan getuigen de volgende dagboekstukjes.

Zaterdag 6 december

's Morgens stond ik verlegen wat moest ik doen; ik ben nergens bekwaam toe. Het mocht mij een voorbereiding voor de sabbat zijn. Maar Gij weet van mijn onbekwaamheid en onvrijmoedigheid. Mijn ziel was vermoeid, zodat ik klaagde met Asaf (Psalm 73:5-22). Zo zuchtende en klagende tot God mijn Maker, Die de psalmen geeft in de nacht. Nochtans bleef ik duister en bestreden.

Zondag 7 december

Opstaande in dezelfde toestand, klagende tot de Heere en smekende dat Hij toch mee zou gaan en dat Hij alles weg zou ruimen wat hinderlijk was, om te gaan tot de plaats des gebeds. Komende aan de plaats des gebeds had God ouderling Braam aangegord, en de eerste psalm was weer mijn zaak: *Weest mijner gedachtig, laat Uwe macht verschijnen vrij. Het gebed dat ik nu doe verhoort mij.*

Dit was het eerste dat in mijn hart viel, omdat dit mijn gebed geweest was. Zijn tekst was uit Psalm 119:113-114: *Ik haat de kwade ranken, maar heb Uw wet lief; Gij zijt mijn schuilplaats en mijn schild, op Uw woord heb ik gehoopt.*

Ik had een bijzondere lering, hoe Gods Naam als de Almachtige een schild was voor de vrome. Want dat Zijn almacht de satan palen stelt, waar hij niet over mag noch kan. Dat was mij tot sterkte omdat hij mij zocht te verslinden, maar de almachtige God had mij bewaard. Over dat schild kon hij niet heen komen.

's Middags was de Heere ook in ons midden, want er riep er een uit, dat de Heere bijzonder in het midden was, al schreiende en zeggende: "en dat voor zo'n doemeling." Hij kon niet eten van de goedheid Gods.

Na de middag handelde Braam over de eerste bede. O, wat een leringen en bestraffingen en vertroostingen waren er in. Hij stond als een banier tegen de wereld en de zonde. Het was mij goed daar te zijn. Hoewel vermoeid naar het lichaam, thuis komende was het mijn begeerte dat Hij het mocht achtervolgen met Zijn Geest en zegenen zou. Ik ging uitgerust naar bed, biddende dat Hij mij liefde in te leiden in al het gehoorde en gebeurde, tot mijn zielentroost. Toen was de Heere zo goed, dat Hij mij uit eeuwige liefde terugleidde. Het was mij een Bethel. Ik was de ganse nacht worstelende met de Heere, die ganse zaak van Jakob was mij een levendig beeld. Ik kan het niet melden, want het was bidden, smeken, loven en danken voor Zijn grote goedheid. Want van 's avonds 8 uur tot 's morgens 5 uur was ik werkzaam voor en met de Heere.

Mijn ziel was verblijd, dat de Heilige Geest de naprediker was voor mij, tot mijn sterkte en blijdschap. Want de Heere lichtte mij bijzonder voor, tot roem van Zijn vrije genade, om Jezus wil, amen.

Maandag 8 december

Ik tastte weer naar de wand, want mijn Liefste was geweken. Ik klaagde inwendig. Maar na het eten, onder het lezen, lichtte de Heere mij voor uit Jeremia 50:33: *Zo zegt de Heere der heirscharen; De kinderen Israëls en de kinderen van Juda zijn tezamen verdrukt geweest, en allen die hen gevangen hadden, hebben hen vastgehouden, zij hebben geweigerd los te laten.*

Dinsdag 9 december

Veel gesloten en dodig.

Woensdag 10 december

Alles afgebroken.

Zaterdag 13 december

Donker en bestreden en gesloten. Niets heeft vat op ons als de Heere de niet in mee komt. Dat moest ik op deze tijd nog ondervinden als ik de tijding kreeg van mijn neef, dat hij maar heel slecht lag. O, mijn hart bleef gesloten, wat is een mens als de Heere niet meekomt.

Zondag 14 december

Onder veel strijd en aanvechtingen, opgaande tot de plaats des gebeds. Ja, de vijand mijner ziel hield aan totdat de voorganger op zijn plaats was. Toen moest hij wijken, want God gordde hem aan met kracht uit de hoogte. Maar ik voor mijzelf was tot mijn schande veel gesloten, zodat er niets voor mij overschoot dan klagen in mijn overdenking. 's Avonds in onze thuisreis waren de tekens van de hemel veel en onderscheiden, zodat sommigen zeer ontsteld waren. Thuis gekomen zijnde, bleef ik gesloten in alle omstandigheden naar ziel en lichaam de gehele avond. 's Nachts daarop in veel overdenking en werkzaam. Want dat gezicht aan de lucht bleef mij bij in alle omstandigheden, zodat ik die nacht geen oog dicht deed, wegens de wegen die God met ons houdt. En hoe er als het ware geen stem of opmerking is onder de mensen. Elk leeft naar het goeddenken van zijn hart.

(2) CHRISTINA DE KORTE - DE KORTE, Meliskerke

In deel 2 van deze serie *Bekeringsgeschiedenissen van vrouwen* wordt iets verteld van de oorlogsomstandigheden op het eiland Walcheren. Vanzelf is er veel meer gebeurd wat vermeldenswaard is, maar we beperken ons in dit deel tot een voorval uit het leven van Christien de Korte.

Een verkorte versie van het einde wordt gememoreerd in: *Mijn Toevlucht en mijn hoog Vertrek*, door L. Vogelaar. Uitgeverij Gebr. Koster, Barneveld, 2005

Op 1 november 1944 landden de geallieerden bij Westkapelle en Vlissingen. Via Zuid-Beveland en de Sloedam probeerden ze ook Walcheren binnen te dringen. Westkapelle werd bijna geheel gebombareerd en op andere dorpen vielen ook een aantal bommen. Bovendien werd het eiland vanuit de zee beschoten.

Domburg en Zoutelande waren op 2 november grotendeels vrij. In beide plaatsen zaten gevluchte gemeenteleden uit andere dorpen. De bevrijding kostte 48 burgers in Domburg het leven: 23 Domburgers, 16 Westkappelaren en 9 evacués uit andere plaatsen. Toen de slachtoffers in de duinstrook ter aarde werden besteld, voerde ook ds. Visser het woord. Hij sprak over Jesaja 1:7 en 8: "Uw aardrijk is een verwoesting, uw steden zijn met het vuur verbrand; uw land verteren de vreemden in uw tegenwoordigheid, en een verwoesting is er, als een omkering door de vreemden. En de dochter van Sion is overgebleven als een hutje in den wijngaard, als een nachthutje in den komkommerhof, als een belegerde stad."

In Zoutelande kwam de weduwe C. de Korte-de Korte om in de schuilkelder bij ouderling Korstiaan de Wolf. Bewogen had ze op de morgen van die 1^e november gezegd dat de Heere weleens bemoeienissen met haar gemaakt had, maar dat haar schuld nog openstond. Het oorlogsrmoer bepaalde haar bij het doodsgevaar, en zó kon ze niet sterven, zei ze.

Zoutelande werd beschoten en de weduwe De Korte zocht met anderen dekking in de schuilkelder. Maar ook daar was het niet veilig. Een granaat verbrijzelde haar hand, ging door haar buik en boorde zich zonder te ontploffen in de grond.

De 81-jarige vrouw was zwaar gewond. "De Heere is goed, maar ik ben zo slecht," zei ze tegen ouderling De Wolf. Even later mocht ze getuigen: "De Heere is overgekomen!" Dat gebeurde met de woorden van Psalm 30:4 naar de berijming van Datheen en met vaste stem zei ze dat versje op:

*Dat Israël vast bouwe
Op God de hoop zijn;
Want vol genaad' en trouwe
Is de HEER' en God mijn.
Hij is 't, Die onbezweken
Israël gans bevrijdt
Van zonden en gebreken,
Die Hij meteen scheldt kwijt.*

"Wat een wonder!" schreef haar kleindochter Christien de Priester later. "'s Morgens liep ze nog met het pak van zonde en schuld op haar rug, niet wetend hoe ze het ooit kwijt moest raken. En 's middags mocht ze ervaren, dat het voor de Heere maar een wenk van Zijn liefde en almacht is."

De dokter kwam binnen en wilde de gewonde vrouw een injectie tegen de pijn geven. "Denkt u dat dit mijn leven nog kan verlengen?" vroeg vrouw De Korte.

Daarop moest de dokter ontkennend antwoorden. Hij wilde alleen haar lijden wat verlichten. Maar de weduwe De Korte wilde niet verdoofd worden. 'Ik sterf liever bij m'n volle verstand.'

Nog verschillende keren citeerde ze het versje uit Psalm 130. Ze nam afscheid van haar zoon. Haar laatste woorden waren: "*Wees allen Gode bevolen!*"

Zonder doodsstrijd werd ze afgelost. Tijdens de begrafenis sprak ouderling De Wolf over Jesaja 55. Hij liet het vers zingen waarmee de oude vrouw tot ruimte kwam.

Op de foto staat Vrouw De Korte met haar man. 'Vlug een foto maken', schreef een familielid onder deze foto, want De Korte was een haastig man.

2. (a) Vrouw Ingelse-Overdorp, Middelburg

Facetten uit de onderstaande levensschets is overgenomen uit het voorwoord van: *'Een zestal eenvoudige oefeningen'*, als nalatenschap van den heer P. Ingelse, in leven lerend ouderling bij de Geref. Gem. van wijlen Ds. Ledeboer.

Pieter Ingelse werd geboren de 7^e juli 1821 te Nieuw en St.-Joosland, op Walcheren, Nieuwland.

Hij trouwde 4-3-1846 te Nieuwland met **Jacoba Blik**, geb. ong. 1826.

Pieter en zijn vrouw leefden totaal zorgeloos tot het jaar 1856. In oktober van dat jaar verliet Ds. H. H. Middel, leraar van de Christelijke Afgescheiden Gemeente, Middelburg. Pieter is bij hem niet naar de kerk geweest. Hij was Hervormd, maar of hij belijdend lid was, is onbekend.

's Zondags voor Kerst moest ds. Pieter van Dijke te Middelburg preken, in de Ledeboeriaanse gemeente. Ingelse meende: *'die vent kan ik ook wel eens gaan horen'*. Zo ging hij die zondag naar de kerk, die als hij kwam, reeds stampvol was. Een juffrouw zei tegen hem: 'Man, je kunt er niet meer in', waarop hij antwoordde: *'Ik moet erin!!'* Dringend, af en toe anderen op de voeten trappend, kwam hij eindelijk zover dat hij de dominee zien kon.

Ds. van Dijke kwam op de preekstoel en haalde in zijn eerste gebed aan: *'Heere, er is voor U niets te wonderlijk; Gij mocht Uw macht eens tonen aan hem die als een vloeker inkwam, opdat hij als een bidder uitgaan mocht.'*

Dat zonk bij Pieter diep in zijn ziel; maar hij zei bij zichzelf: 'dat zal de Heere mij toch niet doen.' De dominee preekte over 1 Kon. 8:11. *En de priesters konden niet staan om te dienen, vanwege de wolk; want de heerlijkheid des Heeren had het huis des Heeren vervuld.*

Pieter wist niet wat hij hoorde; die dominee zei alles, wat in zijn hart omging. Heel die dag ging hij naar de kerk; hij kon het niet op en drong er bij zijn vrouw op aan om ook mee te gaan. Hij zei: *'Nog nooit heb ik zo horen preken.'*

Deze eerste preken bleven hem lang bij en werkten in hem zo'n gevoel van zijn verloren toestand, dat hij dag noch nacht rust had. Hij kreeg helder te zien dat hij tegen een heilig en rechtvaardig God gezondigd had, Die van Zijn recht geen afstand doet.

De andere zondag ging hij 's morgens en liet 's middags zijn vrouw gaan terwijl hij thuiswachtte. En, onuitsprekelijk wonder, zijn vrouw werd ook door de waarheid gegrepen en aanvankelijk overtuigd van haar zonden. Beiden beweenden nu hun ongelukkige toestand en waren één in het vlieden van de zonde en de wereld.

Pieter heeft een diepe overtuigingsweg gehad maar kwam tot de kennis van Gods Zoon, in Wie de Vader verzoend is. Daarna kreeg hij veel smart en beproevingen in zijn gezinsleven.

In het burgerlijk leven had hij veel tegenslag. Na de dood van zijn eerste vrouw hertrouwde hij. Maar ook zij tweede vrouw verloor hij. Zij stierf 3-7-1868.

Nu was zijn toestand donkerder dan ooit tevoren. Hij had zware bestrijdingen en twijfelde soms aan de gunst van God en of hij wel ooit met God in een verzoende betrekking was gekomen, want met minder kon hij niet leven. De Heere echter ondersteunde hem, naar Zijn beloften en gaf hem de kracht zijn zware arbeid onder drukkende zorgen te verrichten.

Intussen was hij Ouderling geworden in de Ledeboeriaanse Gereformeerde Gemeente te Middelburg.

Zo tobde hij enige tijd verder, hard werkend, maar langzaam inkortend. Velen van Gods volk hadden medelijden met hem. Zijn mede-ouderling raadde hem aan een vrouw te zoeken; zo was het geen leven. Maar Ingelse meende, dat en zijn gezin en de benarde omstandigheden, waarin hij financieel verkeerde elke vrouw zouden afschrikken. Het was voor hem geen doen een vrouw te vragen. Hij was er echter dichter bij dan hij verwachten kon en voor hem onverwacht, deed de Heere hem de vrouw ontmoeten die voor hem bestemd was.

Haar naam was **Pieterella Zachariasse**. Zij was weduwe van Abraham Provoost, met 8 volwassen kinderen en woonde op een klein boerderijtje; zij vreesde de Heere.

Ingelse trouwde in 14-7-1869 en ontving in haar een goede huisvrouw en samen droegen ze de zware last van dit leven. Menigmaal slapeloze nachten doorbrengend, tobbed hoe ze naar eer en geweten door de wereld moesten komen, hoe ieder het zijne te geven. Met al zijn tobben kwam Ingelse echter niet verder. De nood dreef hem tot de Heere en Die beloofde hem, uit Zijn volheid al zijn gebrek te vervullen.

Dit ging met zoveel kracht dat Ingelse tot zijn vrouw zei: *'Ik ben rijker dan meneer V.; (wellicht bedoelde hij jhr. W. Versluys, overl. 5-9-1875) de Heere heeft een volheid om al mijn gebrek te vervullen. Waar het vandaan moet komen weet ik niet, maar gebeuren zal het.'* En zo gebeurde het.

De Heere nam eerst een neef van hem weg en daarna diens moeder, zodat hij een kleine erfenis trok, die hem in de gelegenheid stelde zijn schulden te betalen en in zijn huiselijke behoeften te voorzien.

Lang duurde zijn verheuging echter niet; nieuwe tegenheden stonden voor de deur. Eerst verloor hij zijn enige dochter Maatje, 21-2-1881, welk verlies hem zeer ter harte ging en hem soms in opstand tegen de Heere zette. Hij kon Gods weg niet goedkeuren.

En nóg droeg zijn hart rouw toen de Heere zijn derde vrouw Pieterella wegnam. Lange tijd reeds was zij sukkelende, zodat zij vreesde en ook menigmaal zei, dat haar tijd kort zijn zou. Zij werd veel aangevallen, dat Ingelse na haar dood gebrek zou lijden, maar op zekere keer, toen zij met enige vrienden bij ds. Bakker naar kerk was, verloor zij in de middagpreek zo volkomen haar pak, dat ze er nooit meer over gesproken heeft. Ze mocht vast geloven dat de Heere voor haar man zorgen zou. Nadat zij een paar aanvallen van beroerte gehad had, nam de Heere haar tot Zich, op 21-5-1883.

Veertien jaar was zij met Ingelse getrouwd geweest en zwaar was voor hem de slag. De Heere gaf hem genade om Gode te zwijgen en zich te verlustigen in het zalige geluk, dat zij uit de angst en het gericht weggenomen, de zaligheid deelachtig was. Had zijn dochter nog geleefd dan had ze de zorg van 5 jongens op zich kunnen nemen, maar zij was niet meer.

Ingelse had een klein winkeltje en meende zo zijn dagen te eindigen. Maar 's Heeren gedachten waren hoger dan de zijne, want een vierde vrouw was hem toegedacht, om hem in zijn ouderdom te verzorgen.

Op de Algemene vergadering van de Ledeboeriaanse gemeenten op zaterdag 27 oktober 1883, werd een commissie ingesteld om te onderzoeken of ds. A. O. Schaafsma een wettig leraar was en bereid zou zijn oefenaar David Janse van Middelburg, aldaar te bevestigen als predikant. Ingelse was lid van die commissie en reisde naar Bruinisse om op een vergadering met Ds. Schaafsma te spreken. Ingelse logeerde bij ouderling G. de Waal Gzn.

Daar logeerde juist een weduwe uit Flakkee met wie de Waal in nauwe vriendschap

leefde. Dat was Ingelse zijn geluk, want hier ontmoette hij deze vrouw wat aanleiding gaf tot zijn vierde huwelijk.

Er moest echter nog heel wat gebeuren eer zijn verlangen vervuld werd. Hij was arm, zij van goeden huize en zij zowel als haar kinderen moesten geheel worden ingewonnen. Doch bij de eerste ontmoeting had Ingelse vast geloofd dat de Heere het uitwerken zou.

Ingelse trouwde op 23 april 1886 met **Adriana Overdorp**, 46 jaar, weduwe van Jan Martinus Kleyenberg, dochter van Jan Overdorp en Trijntje Slis, te Nieuwe Tonge.

Nieuwe rouw kwam in de familie: Johannes, zoon van Pieter werd weduwnaar. Hij hertrouwde 13 april 1887 met **Jannetje Meertens**, 31 jaar, een naaister uit Vlissingen. Zij was een dochter van Jacobus Cornelis Meertens en Hendrika Antheunissen. Johannes was kleermaker en bleef ook na dit huwelijk bij zijn vader inwonen. Jannetje vreesde de Heere in oprechtheid en waarheid. Enkele brieven van haar worden in Deze brochure opgenomen.

W. M. Sturm beschrijft het volgende in het prachtig boek: *Gods Hand over de burg*. Uitgave: Kerkenraad Gereformeerde Gemeente Centrum, Middelburg

... Een smartelijke weg voor Ingelse: drie echtgenotes waren hem door de dood ontvallen en ook had hij vijf keer een jong kind naar het graf moeten brengen en in 1881 zijn dochter Maatje op 26-jarige leeftijd. Dit bracht hem soms in opstand tegen de weg des Heeren. Dan bezat hij geen moed om verder te gaan. Het was soms zo donker in zijn hart, dat hij door de bestrijdingen aan alles twijfelde en zich afvroeg of het werk Gods wel waar was in zijn leven. Steeds ondersteunde de Heere hem echter, zodat hij verder kon. De dagelijkse arbeid van Ingelse was zwaar en al had hij naast zijn werk als sleper ook nog een klein winkeltje, in een tijd van grote armoede bleven de kosten voor het levensonderhoud stijgen.

Als weduwnaar was het een bijna onmogelijke opgave om naast zijn werk ook voor zijn gezin te zorgen. De 62-jarige Ingelse durfde eigenlijk niet opnieuw aan een huwelijk te denken, ziende op de grote zorg en last die dit voor een vrouw zou meebrengen. De Heere zorgde echter op wonderlijke wijze voor een oplossing.

Ingelse was namelijk als ouderling benoemd in de commissie die met ds. Schaafsma moest spreken over de bevestiging van ds. Janse. Daarvoor moest hij naar Bruinisse, waar hij logeerde bij ouderling G. de Waal. Ds. Schaafsma zou zondags te Bruinisse preken en na de kerkdienst was er gezelschap.

Daar ontmoette Ingelse een weduwe, Adriana Kleijnenberg-Overdorp (1840-1920), op wie hij een innerlijke betrekking kreeg, al was hij negentien jaar ouder. Zij schreef in haar dagboek over de dagen die ze in Bruinisse doorbracht. Ingelse stelde haar tijdens die ontmoeting een persoonlijke vraag: Hij zei: 'Hoe lang is het al dat de Heere u bekeerd heeft?'

Ik zei: 'Man, ik zeg niet dat ik bekeerd ben, maar als het in waarheid is, is het nu 20 jaar dat de Heere mijn blinde zielsogen geopend heeft.'

Wij raakten al spoedig in een verenigd gesprek. Nu was Ingelse afgevaardigd van de kerkenraad van Middelburg om ds. Schaafsma te beluisteren om hem ds. Janse te laten bevestigen die toen nog oefenaar was zoals later ook geschied is. Nu kwam 's middags ds. Schaafsma een poos in ons midden, maar dominee logeerde bij de weduwe Voorbijtel. Zondagsmorgens gingen wij naar de kerk. Ik dacht: ik moet eens zien waar dien ouden (Ingelse, WS) man zit. Ik sla mijn ogen op en de dominee liet zingen het elfde vers van psalm 118. Ik zag dat die man daar onder wegzakte. Ik had aangenaam

moge luistere, maar bijzondere vrucht voor mijn ziel had ik dien morgen zoo niet. Toen wij in huis bij De Waal nederzate zei ik: 'U had het al vroeg goed, oude man.'

Hij zei: 'Wat gaat dat u aan?'

Ik zei: 'Dat gaat mij niet aan, maar al heb ik zelf niets, dan gun ik het toch een ander.'

(...) Zoo ben ik daar een genoeglijke dag geweest en heb ds. Schaafsma veel van de wonderen des Heeren hore vertelle. Want zijn leven was een aaneenschakeling van de wonderen Gods. Hij (ds. Schaafsma, WS) had ook pas na een zware ziekte het Vaderlijk stuk leren kenne.)

Na een jaar wilde Ingelse weduwe Kleijnenberg nog eens spreken en daarom schreef hij haar een brief. Ingelse was van harte welkom, want de weduwe was door de Heere ingewonnen om de kennismaking met hem voort te zetten. Ingelse logeerde enkele dagen op Flakkee en ze bespraken samen de moeilijkheden en de werkzaamheden die ze hadden gehad om te komen tot een huwelijk.

Hij zei: 'Kom naar Middelburg.'

Ik zei: 'Heb u brood voor mij?' want ze hadde zoo veel van hem verteld.

Hij zei: 'Of dat vet of mager zal weze weet ik niet, maar brood daar zal God voor zorge.'

Toen kwam er een inwendige stem in mij: 'Dit is het middel om u hier te verlossen.'

Ik zeide: 'Heere, dan zal ik U volgen.'

Dit volgende werd fel bestreden en ze was bang dat ze de Heere tegen zou krijgen. Ze had ds. D. Bakker kort daarvoor horen preken en deze had onder meer gezegd dat 'wij de voorzienigheid mede kunnen hebben en God tegen, want Jona ging van God af, vluchtte en daar lag een schip klaar, maar hoe dat wij ook de voorzienigheid tegen kunnen hebben en God mede, want Jacob zeide: Al deze dingen zijn tegen mij, maar God was met Jacob.' Maar de Heere kwam tot driemaal toe over met de woorden: 'Weest een zegen.' Ze kreeg hierop zo'n onuitsprekelijke vrede, al was het niet gemakkelijk haar eigen kinderen haar beslissing mee te delen. Er was weerstand en verdriet bij de kinderen nu moeder zo ver weg zou trekken.

Het viel voor de aanstaande vrouw van Ingelse niet mee: ze kwam van een ruime boerderij naar een klein huisje in de Segeersstraat, waarin ook nog een winkeltje was gehuisvest. Er bleek naast het kleine huisje ook nog een ruim koetshuis te zijn. Op de eerste morgen echter dat ze in de Zeeuwse hoofdstad logeerde, kwam er met kracht in haar hart:

Zij zullen vrede hebben en stilheid

Die Uw geboden Heer' van harte beminnen. (Psalm 119:83, berijming Datheen)

Op 23 april 1886 trouwden ze. Het huwelijk werd in de kerk door ds. Janse bevestigd. Zo kwam mevrouw Ingelse-Overdorp met haar jongste zoon in de Middelburgse Segeersstraat wonen. De jongste zoon kon in de stad als bakkersknecht aan de slag. Vrouw Ingelse was opgegroeid onder de leesdiensten en soms kwam ds. D. Bakker preken in Stad aan 't Haringvliet. Nu had ze een eigen predikant, ds. Janse, die drie-maal per zondag voorging, als hij tenminste niet op reis was om andere gemeenten te dienen. Hij preekte die eerste zondagmorgen een lijdensstof en in de namiddag behandelde hij Zondag 17 van de Heidelbergse Catechismus. Na afloop van de middagdienst was er een gezelschap van zestig personen bijeen in het koetshuis van Ingelse. Er werden psalmen gezongen. Mevrouw Ingelse gaf Psalm 119:10 op.

Ik ben een gast, en gelijk een vreemd man

Daarom wilt mij, Heer', de kennisse schinken.

Ze had verwacht dat er verteld zou worden over de gangen die God met Zijn kinderen houdt, maar er werd bijna niet gesproken. Ze was dit anders gewend, want na de prediking van ds. Bakker, waren 'de harten en monden vol om over het gehoorde of eens uit zijn wegje te spreken.' Desondanks kreeg ze een plaats in de harten van Gods volk.

Niet alleen te midden van Gods volk in Middelburg, maar ook ver daarbuiten was het huisje van Ingelse bekend. Als er een algemene vergadering van de Ledeboeriaanse gemeenten werd gehouden, kwamen na afloop de ambtsdragers naar het huis van de ouderling. Daar werd in onderlinge verbondenheid van hart tot hart met elkaar gesproken over de wegen des Heeren. Tijdens een van die bezoeken vielen er tussen mevrouw Ingelse en ouderling J. van der Vliet van St. Philipsland geestelijke banden. Ze spraken van hart tot hart en er werd iets gevoeld van de nabijheid van de Heilige Geest. Aan het einde van die avond werd haar gevraagd een versje op te geven, Psalm 89:8, *'Zo wij sterk zijn, daarvan hebt Gij alleen de eer.'*

Er lag beslag, zodat ouderling G. de Waal opmerkte: 'Nu hebben wij vanavond genoten dat wij vandaag op de vergadering gemist hebben.'

Ds. Janse was vaak op reis en had bijzonder veel werk om al de gemeenten te dienen in Woord en sacrament. De gemeente Middelburg werd bij zijn afwezigheid bediend door oefenaar Ingelse en de ouderlingen. Ingelse werd dikwijls verzocht om begrafenissen te leiden en ging zelf ook uit preken. Hij vertrok dan op zaterdag en reisde per trein het hele land door.

In die jaren kwam ds. L. van der Velde (1828-1921) uit Rotterdam een zondag preken in Middelburg. Dat maakte diepe indruk op Ingelse en zijn vrouw. Hij sprak over Klaagliederen 5:16, 'De kroon onzes hoofds is afgevallen; o wee nu onzer, dat wij zo gezondigd hebben.'

Ds. Van der Velde merkte in zijn preek op: 'Er wordt nu veel over de breuke van de kerk gesproken, maar ik zou wel eens een dag en een nacht willen reizen als ik eens een wener voor God vond.' Hij vervolgde: 'En volk, als je er niet over kan wenen, moet je d'r ook maar niet over praten.'¹

Die zondag waren er zoveel mensen in de kerk, ook van buiten de stad, dat er ruim honderd kerkgangers tussen de diensten door in het koetshuis bij Ingelse overbleven.

's Zondags was er drie keer kerk en meestal twee uur lang. De avonddienst was iets korter. Tussen deze diensten kwamen dan de mensen van buiten bij ons en dan werd er heel wat afgeredeneerd, ook wel gedebatteerd, want het gebeurde wel dat de een het veel beter meende te weten dan de ander.(...) Ja, er kwamen verschillende mensen bij grootmoeder, ook wel van verschillende kerken, zoowel Gereformeerde als Hervormde.

Later preekte ds. Van der Velde nogmaals in Middelburg en logeerde toen bij de weduwe van jonkheer Versluijs, waar 's avonds ook gezelschap was. Daar kwam Gods volk samen met de familie Massee, de familie Ingelse en anderen.

Mevrouw **A.J. Massee-de Groote**, een nicht van mevrouw Versluijs, werd korte tijd later ziek. Ze vertelde mevrouw Ingelse op zaterdagmiddag 14 juli 1888, toen ze haar einde voelde naderen: 'Morgen houd ik Sabbath bij mijn Koning.' Op diezelfde dag is ze overleden. Tot zover W.M. Sturm

Kennelijk gaf de Heere Ingelse de kracht om in zijn ouderdom dienstbaar te zijn in de

¹ Herhaaldelijk werd over de prediking van Ds. Janse geklaagd dat deze te veel Schriftuurlijk was en 'hij laat de honing daarin liggen en deelt die niet mede aan vermoeiden en aanmechtigen.' Geoeffend en dieper ontdekt volk zag uit naar een prediking met dieper bevinding.

wijngaard des Heeren. Tot veler verbazing en niet het minst tot zijn eigen verwondering werd hij als oefenaar aangesteld om in de Ledeboeriaanse gemeenten 'een woordje te spreken'. Dit heeft hij ongeveer ruim 17 jaar, tot kort voor zijn dood, gedaan. Gods volk was er blij mee, want hij sprak naar het hart van Jeruzalem.

Ingelse oefende eerst enige tijd in de gemeente te Middelburg, waar hij ouderling was. Vervolgens ging hij ook de provincie door.

25 Augustus 1906 kwam het einde. Zijn laatste verstaanbare woorden zijn deze: *Nog een ogenblikje, dan ben ik in het land der ruste.*

Vrouw A. Ingelse-Overdorp

Brieven van weduwe P. Ingelse-Overdorp

Brieven van de weduwe van Pieter Ingelse aan het echtpaar Hubrecht Bimmel, overl. 10-3-1922, 80 jaar oud getrouwd met Maria de Pagter. Beiden waren gekenden des Heeren. Zie deel 1 in deze serie: *Bekeringsgeschiedenissen van vrouwen*.

De eerste brief is een condoleantie i.v.m. met overlijden van hun dochter Maatje Bimmel, overl. 31-6-1918. De brieven zijn wat stijl en indeling betreft, onveranderd weergegeven.

De 1ste brief is geschreven op maandag 3 juni.

Middelburg, 3 Juni 1918.

Geliefde Vriend en Vriendin,

Daar ik met hartelijke deelneming zaterdag de kennisgeving van het overlijden van uw geliefde dochter moest vernemen, zoo kan ik niet nalaten Ul. Een lettertje van hartelijke deelneming toe te zenden, daar ik zo goed bij ervaring weet wat het is.

Donderdag vernam ik van een van het volkje dat ze ongesteld was en vrijdagavond bij tien ure dat wij na gewoonte onze kniejen bogen gevoelde ik in mijn hart dat het afgelopen was, zo ik in mijn gevoel in de toenadering dacht. Want die woorden kwamen zoo bij mij:

*Hij geeft en neemt
En het is niet vreemd
Al slaat Hij diepe wonden.*

En z. morgé (z.=zondag) kreeg ik het bericht. O, geliefden, ik veranderde van top tot teen en gevoelde Ulieder zwaar verlies, zoo dat, dat kan ik u zoo niet zeggen.

Mij oudste zoon bleef nu 20 j. geleden ook zitte met 6 jeugdige kinderen; de jongste was nog geen jaar. En mijn enige dochter 29 j. en liet 3 kinderen na; haar jongste van 14 dagen oud was haar een week of 3 vooruit gegaan, dus 3 bleven er achter.

En nu wens en bid ik Ulieden van harte toe dat de Heere Ulieden maar verenigende genade schenken mag zoals Hij mij in die bange ure gedaan heeft na het overlijden van mijn geliefde enige dochter. Want het is toch alles des Heeren en het zijn slechts geleende panden die wij moge bezitten zo lang als het Hem behaagt en de Heere geeft geen rekenschap van Zijn daden. O, dat zalig eens worden door genade, dat bid ik Ulieden van harte toe.

*Want veel beter is Uw genade
Dan 's mensen leven zelfs hier is.*

Zooals den dichter zegt Ps. 63 vers 2. Daar werd ik toen zoo ingeleid. De genade vermag alles, anders zou men zeggen het is voor vlees en bloed niet om te dragen.

Ik hoop en bid Ulieden toe de God aller genade trooste en sterke Ulieden die toch beloofd heeft niet te zullen verzoeken boven vermogen maar kracht naar Kruis weet te geven aan zijn arm en ellendig volk.

En mocht de dood uwer geliefde dochter ook nog is geheiligd worden voor u schoonzoon tot levendig making voor zijn arme ziele dat hij uit zijn Geestelijken dood mocht opgewekt worden om zijn hulp en troost alleen bij den Heere te zoeken voor hemzelf en zijn achtergelaten wezen die toch een Vader der wezen wil zijn en dat zoo menigmaal zichtbaar betoont. En dat die roepstem ook nog eens voor u andere kindereengezegd moge worden tot ware bekeringe.

Nu weest dan te zamen hartelijk van mij en mijn huisgenoten deelnemend gegroet, vooral u schoonzoon met al de uwen en de sterkte Godes toegebeden van

Ulieder oude liefh. deeln. Vriendin Wed. P. Ingelse

2^e brief, geschreven woensdag.

Middelburg, 11 Juni 1919

Zeer Geliefde Vriendin met u Man en Kinders en Vader.

Daar ik met hartelijke deelneming uwe voor mij zoo waarde letteren mog ontvangen in de inwendige gemeenschap door den band des Geestes, het was uit het hart in het hart door den band des Heiligen Geestes. En nu kwam er zoo in mijn hart, dat ge doet, doet dat haastig. En daarom vat ik nu maar dadelijk de pen op. Ik ben blij met u briefje in de ware zielsvereeniging. O als er iets van dien Pinksterzegen in onze zielen mag nederdalen dan wordt ook dadelijk de gemeenschap der heiligen in de ziele geopenbaard. Och dat het eens meer gevonde mocht worde dat de Heere zijn levende invloeden eens meer over zijn arme Kerke mocht schenke die buiten dat zoo in het dorre moete leve. Wat zou dat aan de vruchten toch openbaar worde in de gemeenschap der heiligen. Och dat dat Gods gemis eens meer gevoeld mog worde onder zijn arme leden. Och ik mag wel eens vrage Heere mocht ge dat eens geve dat we daar is een levendig gevoel van krijge dan zou er een noodgeschrei opgaan en op hun noodgeschrei deed Gij grote wonderen. En och het is net zo u zegt wat is er een leven zoeken onder de belijdende Kerk al buiten Christus. Wat is de Geest van ontdekking en ontbloting verre geweke hoewel de Heere zijn eige werk in 't leven houd.

En nu mag ik melde dat ik m. morge ook weer op heb moge gaan na het huis des gebeds met zegen en vrucht voor mijne ziele in mijn ouderdom en zwakheid. Ik heb een aangename dag gehad en had savonds ook zoo graag opgegaan, want er is bij mij en uw Leerraar² onlangs ook een ware zieleband gevallen en daar ben ik zoo blij om, want nu staat dag en nacht mijn huis en hart voor hem open.

Maar lieve Vriendin, ik ben al een week of zes zoo lijdende aan het riematiek vooral in mijn hoofd en kniejen en zondags savonds luchten ze zo in de kerk, ik heb het eens gewaagd en daar heb ik zoo van gewete en meer met mij. Maar na Kerktijd had ik nog een uurtje volk en hij heeft aangenaam geleerd, o ze ware er nog vol van en heb er nog wat van moge hore. En ik las over de gemeenschap der Heiligen uit Boston ook over het Avondmaal. En nu leef ik in de begeerte als de Heere mij gezondheid en Kracht mag geve om z.morge ook op te gaan zoo de Heere wil en ik mag leve. Smorgens ben ik op het beste. Ik ben oud en zwak, heb dit voorjaar veel gelede naar het vleesch en ben al in mijn 80^e jaar en ik verlang ook zeer weer is mondeling met u te spreken. Moge de Heere het ons geve. Ik moet afbreke, niet met het hart, na vele hartelijke groete aan u allen en den zegen des Heeren en zijn hulp en ondersteuning U in alles toegebeen.

Wed P. Ingelse.

3^e brief geschreven woensdag

Middelburg 4 februari 1920

Zeer Geachte Vriend en Vriendin! Met de Uwe!

² Ds. R. Kok stond van af 5-9-1915 te Aagtekerke tot 1925.

Wel geliefde Vriendin wat hebt u mij zaterdag verrast met uw briefje en liefdegift. De Heere kwam er zoo in mede ik heb het een poos voor den Heere uit zitte wondere dat de Heere zoo goed en goeddoende is over zoo een diep onwaardige alles verbeurd hebbende zondaresse als ik ben. En dan zoo veel liefdezorg aan mij besteed. Daar verduurde ik u nog voor om dat ge zelfs zoo een druk volhandig leven heb. Maar ik weet bij ervaring en ben er eens bij bepaald de liefde is een werkzame daad en dan is er niets te heet of te zwaar. Nu naast den Heere zeg ik u als middel hartelijk dank, mijn dienstmeisje was zoo in blij, die is zoo erg op een stukje krentebrood, want als ze brood haalt zei ze wel eens, daar lag zoo een lekker krentebrood maar kope doe ik het zelden, dus nu eet ze er ook van mee en ik een heel klein stukje want brood moet ik nog heel voorzichtig mee weze, maar het smaakt heerlijk, men kan er de liefde in proeven.

Mijn lijden is in hoofdzaak maag Catarn, ik heb een ernstig maaglijden gehad, over 16 j heb ik een half j. er aan gelede ben 2 keer van Docter van der Heide opgegeve en ben toen door een middel van een Docter uit Holland wonderlijk geneze. En nu heb ik 3 weken af en toe dag en nacht gebraakt en overgegeve en het begon met vreesselijke pijn in mijn rug. Lieve Vriendin als u het gezien had zou u zegge hoe kan een oud zwak mensch het weerstaan, maar de Heere bezit alle macht. In den beginne kwam de Heere mij voor:

*De Heer wouw mij wel hard kastijde
Maar storte mij niet in den dood
Verzachte vaderlijk mijn lijden
En redde mij uit alle nood.*

En daar kwam over heen hoe de Heere als een getrouw Gode al het kwaad dat Hij mij in dit jammerdal toezond ten besten zou keere en dat kreeg ik gelovig over te nemen en mij kommerloos op den Heere te verlaten. Maar o lieve Vriendin wat is dat geloof beproeft wat heb ik bange maar ook weer zalige tijden gehad. Maar eens was de nood zoo hoog dat ik tegen mijn kleinzoon zeide: al mijn moed en kracht vergaat. En dan gaf de Heere mij weer te geloven dat Hij mij als een wonderteeken zijner Goddelijke Almacht van deze ziekte zou herstellen.

En toen de nood op het hoogst was zond de Heere een Vriend tot mij en zei: u heb geen docter. Ik zei neen ik verwacht het van den Heere. Hij zei wil u een maagdrankje van mij hebbe. Ik zeg van u. Ja zegt hij als u het in wil neme laat ik het dadelijk klaar make. Dus hij gaat er om en bracht het. Om de 3 uur een lepel. Ik nam 7 uur een lepel in. Hij zei het zal balsem in uw lichaam weze. En daar nam ik snachts 10 uur de 2de lepel in en daar kwam de Heere in mee. Ik zei wel Heere dat is van U. En dan die goede Alwijze Godsbesturing in zijn Goddelijke voorzienigheid om die man dat regt middel in zijn harte te leggen. Ik heb het maar voor den Heere uit legge wonderen en heb geen braakje meer gedaan. Ik van van stonden aan zachjes bij gekome eerst hield het braken op en kon wat ga gebruike en heeft de Heere de middelen zoo gezegend van stonden aan. Maar ik was in zo een verzwakte toestand veel koorts maar de Heere heeft vaderlijk mijn lijden verzacht en tot hiertoe zijn woord vervuld. Ik kom nu al 2 keer per dag een uur of 3 op en mijn krachtjes zijn al veel bijgekome en de slaap ook. Och tot hiertoe heft de Heere zulke grote wonderen gedaan aan mij diep onwaardige. Ik heb wat zalige uurtjes gehad och kan ik het u nog eens mondeling mededeelde.

U kaartje heeft nog een dag geschreve gelige [gelegen] dat ik zoo bestree wierdt dat ik na mijn dood als een leugen Profeet openbar zou worde maar den anderen dag zei ik; stuurt het maar weg. Dan kreeg ik in die toestand een brief uit Amerika van een onbekende Vriend die mij vroeger voor den oorlog ook eens een liefdegift gestuurt had en nu schreef hij een mooi briefje. En als een lid lijd lijden al de leden mede en

zond mij een grote liefdegift en dat zoo alles buiten de mensch. En nu zend ik u ook een liefdegifje van, daar moet u een gedachtenisse voor kope van mij ter Eere van den Heere. O ik heb Ledeboer na gezegd

*Een God van wonderen
Eerst laat Hij donderen
En dan daalt 't licht
Van zijn vertroostend aangezicht
Een God van krachten
Wie Hem verwachte
Beschaamd hij niet
Maar geeft een lied*

Hartelijk met u man en kinders en Vader gegroet van u diep onwaardige zeer liefh
Vriendin

Wed P. Ingelse Ook van mijn dienst meisje. ScHeeren nabijheid toegebeden

2. (b) JANNETJE INGELSE - MEERTENS

Johannes (Jan) Ingelse, 1857-1931, zoon van Pieter Ingelse werd na een huwelijk van enkele jaren weduwnaar en hertrouwde op 13 april 1887 met Jannetje Meertens, 1856-1944. Jannetje die ook bekend stond als 'Antje Meertens'. Janneetje was een naaister uit Vlissingen. Zij was een dochter van Jacobus Cornelis Meertens en Hendrika Antheunissen. Johannes was kleermaker en bleef ook na dit huwelijk bij zijn vader inwonen. Jannetje vreesde de Heere in oprechtheid en waarheid. Enkele brieven van haar worden in dit hoofdstuk opgenomen.

Brieven van Janna Meertens aan Krijn van Gorsel

Krijn van Gorsel werd geboren 11-2-1888, (overleed 1972) de jongste op één na van 21 kinderen. Hij was een zoon van Jan van Gorsel en Adriana Heyboer te St. Maartensdijk. Op 17 jarige leeftijd bekeerde hij zich tot de Heere. Hij kwam daarna op gezelschap bij Willem Kloet waar hij Leen Potappel leerde kennen.

Krijn werd als soldaat opgeroepen in verband met de 1e Wereldoorlog en deed dienst van 1914-1918. Hij was gelegerd in Middelburg. Daar kwam hij in contact met Joannes Ingelse en zijn vrouw. Janna bleef een levendige correspondentie met Krijn onderhouden. Zij reisde regelmatig naar het eiland Tholen, waar ze ook Leen Potappel en Willem Kloet leerde kennen. 'Wullempje' - in de volksmond zo genoemd - werd geboren te St. Maartensdijk op 31-5-1842 en overleed aldaar 17-1-1915.

Krijn trouwde 17-7-1881 met **Cornelia J. W. Westerweel**, geb. 24-3-1856 en overl. 10-11-1930. Het waren beiden Godvrezende mensen.

Vrouw Ingelse heeft ongeveer 25 brieven nagelaten, die zij aan het echtpaar Kloet geschreven heeft, waarvan enkelen aan de weduwe Kloet. Bovendien schreef ze ongeveer 7 brieven aan de *ouders* van Krijn en ongeveer 32 aan Krijn.

De brieven spreken heldere taal. Wij leren haar kennen als een spontane vrouw en een degelijk christin, die de gave van onderscheiding van geesten had. Door haar scherpe blik waren er vrienden die zich van haar afkeerden. Toen zij hierover haar nood aan de Heer klaagde kreeg ze deze woorden: *'De smaadheden dergenen die u smaden zijn op Mij gevallen.'*

Haar geestelijk leven beschrijft ze nauwkeurig. Christus was haar geopenbaard en in Hem had ze haar leven gevonden. Maar haar ziel hunkerde naar de gemeenschap met de Vader om Hem als een verzoend God te leren kennen met volle bewustheid door de Geest van het kindschap.

1^e brief

Middelburg, 15 Jan 1916

Joh 17.

Gel. Vriend

Hij de Hooge en Verhevene bij wien onze paden zijn, en die het binnenste des harten kent, besture pen en gedachten om kon het zijn een oogenblik met u op papier te praten. Hoe ellendig ik ook ben, en mij zelven bij tijden gevoel is er toch een innige smerte, dat er vaak o, zoveel teleurstellingen zijn, op pad en reize naar dat Immanuels land daar boven. O vriend daar zal toch nimmer een teleurstelling wezen nog geen scheiden dat op aarde zoo vaak geschied van wege onze dorheid, onvruchtbaarheid enz. Neen daar zal een eeuwige liefdeband in al 's Heeren vrijgekochte volk hun ziele verteeren zonder verteerd te worden. O, Krijn wat kunnen wij het vaak stellen en wat kunnen wij toch elkander vaak missen in het doorleven. Och er staat toch, dat ze elkander zouden liefhebben uit 's Heeren eigen werk. En och wat een groote breuke dat we elkander toch zoo missen kunnen. O dat onze ziele met de breuke eens regt werkzaam moge worden naar den Heere. En dat ik dien dierbaren en boven alles begeerend Borg en Hoogepriester maar onmisbaar moge aankleven, om in Hem geworteld en gegrond te worden voor tijd en eeuwigheid. En o lieve vriend, hoe gaat het u, blijft u bij de genadedeur liggen, ligt u ziele gebonden aan de voeten van dien lieve Zone Gods. Mag u wel eens verkeerren in het voorhof of in het heilige der heilige. Is het voorhangsel voor uwe ziele gescheurd, niet een beetje maar van boven naar beneden? O vriend toch geen beter, noodzakelijker en onmisbaarder leerschool als aan de voeten van de Machthebbende Leeraar. In Hem kunnen wij alles vinden, wat we nodig hebben voor onze leiding tot en in Hem.

'k Zat zo alleen en dacht, kom zal weer maar eens een briefje schrijven, misschien kom ik wel eens meer te weten van Krijn dan zijn uiterlijke gezondheid. Bij den Oprekten is goedwilligheid. Nu zal ik maar eindigen. Moge de Heere u verder inlijden in den Goddelijken loopbaan waar de Kroon alleen de strijders beloofd is.

Nu Krijn wij hopen u spoedig te zien zoo de Heere wil en wij leven, hartelijk gegroet en Gode bevolen van u onwaardige vrienden.

Vrouw Ingelse

(kan geen groete doen want mijn man is niet thuis)

2^e brief. Gedeelte van een brief van september 1916 aan Krijn

(uit de collectie van W.M. Sturm te Middelburg)

Twee dagen voor zijn 28^e verjaardag ontving Krijn van Gorsel een brief van zijn zielsvriendin uit Middelburg.

Middelburg, 9 februari 1916

Geachte vriend

De Heere is het aan mij, onwaardig en nietig schepsel niet verplicht om mij te helpen om mijn gedachten en pen zoo te lijden, dat Hij mij bekwaam maakt tot schrijven. Maar om Zijn Gods verbonds wille, zou dat hoogst aanbiddelijk Wezen het nog kunnen doen. (...) Nu, Krijn, wij komen u hartelijk feliciteren met u geboortedag. En dat de Heere u geve dat ge dezelve nog vele jaren moge beleven, ook tot steun voor u ouders. Maar bovenal dat de Heere u schenke, het jubeljaar voor uw ziele, opdat ge verwaardigd moge worden om vrij uit te mogen gaan. De Heere leere u door Zijn

Geest u mannelijk strijden, omgorde u met kracht uit der hoogte. Hij geve u dat uwe lendenen omgord moge zijn en de kaarsen brandende en dat er toch op hoofd geen zalfolie der genade moge ontbreken. Hij binde het gemis levendig in uwe ziele en houde u als Noachs duifje onrustig, totdat Hij Zelf Zijn Goddelijke handen van eeuwige omarming naar u hebt uitgestrekt, waar ge eeuwig in die gezegende Arke Christi zult blijven. Daar alleen, mijn jongen, is het heilig en veilig; daar alleen wilt de drieenige Jehova Zich verheerlijken in stof en as.

Heb u daar geen zin in, verlangt u ziele niet naar die omhelzingen van die lieve Borg en Middelaar? En o, door Hem wordt het liefdehart Gods geopend, zoodat men een verzoende betrekking krijgt op den Vader. De Heere geve u maar een rechte worstelaar te wezen, niet alleen voor u zelve, maar voor alles op aarde.

Ik heb vanavond naar ds. Boone geweest. Hij had het over die gemeente te Sardis uit Openbaring. Hij had wonder veel opening, mogt er met genoeg naar luisteren. 'k Had wel begeerte in mijn ziel u er bij te hebben, maar dat was zoo niet. Och de liefde is toch niet afgunstig.

Wij verlangen weer al dat u in ons midden zijt, het is zoo raar. Wij hopen dat de Heere u weer maar veilig bij ons brengt en op u bestemming, lieve jongen. Kunt u 's Heeren weg weer goedkeuren, met u plaats op aarde, och de Heere vereenige u maar en geve u Gode te zwijgen.

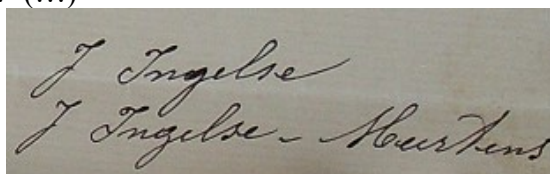
Wilt u ouders van ons groeten en feliciteer hen ook met u jaardag en dat de Heere geve dat deze weldaad hem eens in de rechte verlegenheid brengt en dat ze zamen nog eens te elfder ure uit het vuur moge gerukt worden.

Groet volkje, vrienden en bekenden en wees van ons hartelijk gegroet en in gedachten de hand te hebben gedrukt. Zoo bevelen wij u Gode en het woord Zijner genade en zoo noemen wij ons u toegenegen vriend en onwaardige vriendin,

J. Ingelse en vrouw

3e brief. Gedeelte van een brief van september 1916 aan Krijn

'(...) We hopen dat ulieden ook goed gezond zijn, want dat te missen is ook al één van de kwalen die wij uit het paradijs mede gebracht hebben en toch is het nog een grote liefde dat we nog krank worden, daar de Heere zegt in Zijn dierbaar Woord en getuigenis: 'Ik neme den adem weg en je sterft'. Dus de voorbereiding krijgen wij hier bij ons doorleven op aarde en de Heilige en Souvereine Jehova is zo wijs in het uitdelen van krankheden of andersins zoodat wij niets zullen in te brengen hebben als wij onbekeerd voor den Gerigtstroon gedaagd zullen worden. (...) O vriend en vriendin, onbekeerd voor dat Heilige Wezen te moeten komen zal wat wezen. Zoveel doorleefd en gehoord en als ulieden daaronder moeten verloren gaan, dat zal wat wezen. (...) En vrienden, haast u naar de enge poorte en leg u neder als een onwillige om bekeert te worden. Waag het maar, je kan er wel eeuwig wel mee varen, verspelen niets, dat zijn we reeds kwijt geraakt in het Paradijs. O, mogten de stroomen van het Zoenbloed van Borg Jezus ook ulieder ziele van de walgelijkheid en melaatsheid reinigen en zuuren³, door Zijn Goddelijke Geest ulieden heiligen en dan zult ge verder wel onderrigt krijgen.' (...)

J. Ingelse
J. Ingelse-Hurkens

4^e Brief

Enkele weken later neemt Jannetje weer de pen op en schrijft ze de familie Van Gorsel opnieuw een brief, nu ter gelegenheid van vader Van Gorsels 76^e verjaardag.

‘(...) Moge de Almagtige Jehova u arme ziele aan den avond uwes levens genadig wezen. Opdat u met u zware schuld het eens mogt wenden tot dat dierbare Lam Gods Die een volle verzoening voor al Zijn arm en Bondsvolk geeft teweeg gebragt. O mogt de Heere u verwaardigen dat ge nog te elfder ure ingelijft mogt worden, bij diegene die opgeschreven zijn ten leven. O mogt de Heere door Zijn Geest komen te ontdekken aan u Godsgemis en make u een regte rouwklager over u zonden. Mocht de Gezegende goedheid dat in u arme ziele werken, eer de deur der genade voor eeuwig word toegesloten. (...) O haast u toch en zie nog binnen die enge poorte te komen. O, de Heere schenke u een heilige onrust, opdat u op u ouden dag uit vrije genade nog eens vet en groen moge worden. Och, de Heere is toch zoo goed, maar de breuke ligt bij ons. Er is nog een Bloedfontein vloeiende, die een zwarte ziele witwassen kan en wil. (...).

5^e brief

Middelburg, 26 september 1917

Zeer geachte vriend!

Och dat de Heere mij, om- en afzwervend mens, mijn gedachten en genegenheden liefde te richten, door Zijn Goddelijke Geest, opdat ik niet afdwaal op zijpaden, die niets nalaten dan het ongenoegen des Heeren. En als ik dan verwaardigd mag worden, want ik ben het toch in het geheel niet waardig dat de Heere naar mij omziet. Och vriend, er werkelijk iets van te beseffen, te gevoelen en te zien, dan kan hij toch niet boven zijn hart spreken, want dan moet ik ondervinden, dat ik meer en meer toegemuurd wordt. O, dan gevoel ik het zo dat het zaken moeten worden, en dat de Heere met lippenwerk niet gediend wil wezen. Ik word veel besprongen tegenwoordig wat mijn staat voor de eeuwigheid gelt.

En nu is dit het vreselijke Krijn, dat ik die goede Heere toch zo wantrouw, of Hij even veranderlijk is als ik ben. En ik moet toch ervaren dat de Heere Dezelfde blijft, niettegenstaande mijn vijandschap tegen de weg, die dat hoogst aanbiddelijke Wezen met mij houdt. Bij tijden krijg ik de onnaspeurlijke wegen in dit vreemdelingschap die de Heere met mij houdt wel eens te omhelzen, omdat het een weg is, gebaad door de dierbare Borg en Middelaar, van voor de grondlegging der wereld. Och, wie zal toch het grote Godsgeheim verstaan, God geopenbaard in het vlees, alleen zij toch die het zegel van een drie-enig God hebben. O jongen, ik kan wel eens bedroefd zijn omdat ik niet bedroefd ben. Nee, er al nooit zo een groot wonder zich ontsluiten, als de Volzalige Zich openbaart als mijn verzoend Vader in Christi. O, wanneer zal die echo in mijn ziel weerklinken, *Ik ben uw heil*. Ja, dan kan mijn ziel wel eens buigen en zeggen: Och Heere, hoe lang vertoeven Uw wagenen te komen, dat ik U bezit als mijn Bloedbruidegom en Man? Met minder kan het toch niet. O, wanneer zal die holte in mijn ziel vervuld worden en dat 's Heeren onmisbare Geest het mijn vermoeide ziel komt toe te passen en te verzegelen. Bij ogenblikken is er zoveel hebbelijkheid (*begeerte*) in mijn ziel naar en om de Heere Jezus. O vriend, een verzoend Vader te mogen bezitten in de vrijspraak Christi omvat de hemel en de aarde. Ja meer, dat is het grote raadsel van die Goddelijke Simson, nietwaar Krijn?

Och, houd aan en grijp moed, uw hart zal vrolijk leven. Laten wij het toch op een zaligmakende wijze geloven, dat de Heere Zijn gevangenen niet vergeet. Wettig gestreden, de kroon van overwinning behaald, om hem wederom neer te leggen in een

heilige vrees voor de voeten van Hem, Die alles overwonnen heeft. Dan Hem alleen de eer, de lof en de aanbidding.

Het is weer al veertien dagen dat we thuis zijn. Ik denk nog dikwijls aan ons reisje naar Kee de Wilde. O, wat was het daar bezedigd (aangenaam). Wilt u hen vriendelijk van mij groeten. Zou er weer wel eens willen toeven. Nu heeft de Heere de weg gebaand dat ik er heb mogen komen. En nu weer maar onverenigd dat ik er nu niet komen kan. Wie ben ik toch voor een mens; ik weet het dikwijls zelf niet.

En Krijn, groet hartelijk uw ouders van ons en naast de Heere, hartelijk dank voor de vriendschap en uw moeder voor de heerlijke fles. Ik ben dikwijls duizelig in mijn hoofd, dus komt dit goed van pas. Wat ik van mijn zorgzame vrienden krijg, daar ben ik zuinig op. Wilt u Kwaak en zijn vrouw van ons groeten? Mijn man zit altijd nog maar met reumatiek. Groet ook Maria en uw zuster Mietje, vrouw Kloet en uw moei Arjaantje. Schrijf toch eens hoe vrouw Sonke is uitgegaan. Nu Krijn, de Heere zij u goed en nabij, hartelijk van ons gegroet en Gode bevolen van uw toegenegen vriend en niet noemenswaardige vriendin. J. Ingelse & vrouw.

6^e brief. Gedeelte van een brief van 15 november 1917 aan Krijn

‘(...) Och, het is nog een wonder dat de Heere aan albedervers gedenkt, is het niet zoo? Tenminste als gij er bij gebragt word, anders gaat het vaak zoo als het gekomen is. O, wat zijn wij dan onopmerkzaam. David zeide: Ik zal hooren wat de Heere spreken zal. Maar och, daar zijn wij vaak bang voor, want vanwege onze ongevoeligheid moet de Heere in plaats van troostelijke woorden wel eens harde gebruiken om ons uit onze dorheid en doodigheid te doen ontwaken. (...) De Godsspraak is: Uit u geen vrucht meer in der eeuwigheid. O dat wij toch dat eens beseffen, dat alleen de zoete vrugt van de boom des levens zijne zalige, ontwortelende kragt van al het eigen medebrengt. Wij niets en de Heere het al, dat is al de dorstige zielsbegeerte van al Gods lieve volk. O kon gij met de ziele zoo volmaakt voor den Heere leven, maar het eigen bedorven bestaan dult dat niet en daarom is er altijd een tweestrijd tussen Geest en vleesch. En omdat wij onszelfen vaak aankleden, lijden wij schipbreuk op deze klippen en banken van het eigen ik. O, daar krijgt dat lieve Wezen de eere niet van. En in dien weg hebben wij dien Goddelijke en onmisbare Raadsman niet noodig, want och Krijn, wij weten het nog te goed en kunnen het vaak zelf nog wel sturen. O, ware die Getrouwe Leidsman niet wijzer in het besturen onzer ziele, gelooft het, wij zouden zeker schipbreuk leiden al was het in het gezigt van de eeuwige haven. O jongen, mogt het ons meer onhoudbaar worden en mogten we meer staan om in een verzoende betrekking te raken met dat alles overklimmende Wezen door de zalige verbondsweg in den Borg door de toepassing des Heiligen Geestes.

Wij lazen in u brief dat u Dankdag gehouden hebben.

(...) Och Krijn, had je een schuldoffer anders hebben wij ook geen dankoffer, veel minder een loffer; dat legt zoo naauw met malkander verbonden, het is Heilig drie in Een.

U vraagt of wij naar Goes zijn geweest? Ja hoor, ook Versluis en vrouw en hebben bij ds. J. Fraanje om 4 ure koffij gedronken. Wij hebben er nog een vrouw uit Tholen ontmoet. Maar o Krijn, heb er met zegen onder moge zitten, het gaf weer teerkost op den weg en dat aan zoo een als ik ben. Mogt door vrije genade mijn hoofd weer eens uit de gebreken opheffen en gelooven dat de Heere het zal voleindigen. O dat gaf weer moed in al de bespotting en tegenspraken in mijn ziele. O, die moesten zwijgen en dropen af hoor! Wat is de Heere toch goed voor zoo een als ik ben. Zal dit toch nooit kunnen uitdrukken, hoe goed of de Heere is. Wat zou ik graag onder ds. Roelofsen

kerken, maar moet blijven daar ik ben. Groet hem van ons hartelijk en mogt zijn arbeid nog eens worden gezegend in u midden, draag hem toch op de vleugelen des gebeds. (...) Nu, de Heere make u maar zoals u niet wezen wil en ontneme u wat in den weg staat.'(...)

7^e brief. Gedeelte van een brief van 21 december 1917 aan Krijn

... 'Och, wat loop ik dan als een gedachteloos schepsel op 's Heeren aardbodem, wat wordt het toch naauw toegehaald, en daaronder zoo om- en afzwervende, zelfs in mijn toenaderen voor een Heilig Wezen. O, ik zeide van de week nog zoo: 'Heere, neem toch de knellende magt van dat vervloekte om- en afzwerven weg en bepaal mij toch bij de zaken der woorden, opdat ik leer verstaan dat ik met U spreek. Ik geloof zeker en ondervind het bij oogenblikken tot mijn smarte, dat ik hoe ouder, hoe dommer wordt. Sta bij oogenblikken verbaasd over de weinige kennisse Gods in het doorleven van mijn ziele. Dan moet ik wel eens roepen: 'Heere, liggen er bannen of breuken op mijn ziele? Och schenk mij toch, hoe onwaardig, hemels licht en klaarheid om er mede bekend gemaakt te worden, niet alleen, maar ze bij U te mogen brengen; om er van uitgebrand te worden. Dat doet wel pijn, maar geen bitterder pijn als dat de Heere Zijn Goddelijk aangezicht verbergt, dat is onhoudbaar bij oogenblikken.'

... 'Als dat lieve Wezen zijn Goddelijk Vaderharte eens opent, in dien gezegende Borg en Middelaar, o dan zal 't gejuich te hemel dringen.

... 'Het eigendom van een drie-enig God te mogen wezen, zegt meer dan al de slachtofferen. Maar, o, dan zeg ik wel eens: Hoe kom ik er door?'

... 'En hoe is het met u Krijn, hebt u het oog en hart op Bethlehems stal? Is de Koning des hemels geboren in uw ziele en hebt u het gejubel gehoord: een Kind is ons geboren enz.? Weerklonk de melodie in uw ziele en legde u het liefste wat u had en bezat aan Zijn regeerende, onderwijzende en leerende Godsvoeten, om er van ontdaan te worden?

Hebt u een offer der dankzegging gehad onder ds. Fraanje en verloor u het schepsel in de Schepper?'

8^e brief. Gedeelte van een brief van 11 augustus 1918 aan Krijn

... O dan zijt mijn ziele wel eens in hope, blijf Jesu dan geen eeuwige Vriend, hoe kwam een worm door Achors wegen. O als gij toch eens eenmaal in de rij der gezaligden mag worden opgenomen en dan zonder zonde de drieenige God te maggen dienen. Och dat is toch nooit om uit te drukken wat dat wezen zal? Geen tergende duivel die aan alle kanten de ziele strikken spant. En het eigen bedorven bestaan en een goddelooze wereld. O, daarvan verlost en de Heere volmaakt te maggen dienen om Zijn Zelfs wille. O, dan hijgt zijn ziele wel eens in dit Mesech en dorst wel eens meer dan een moe gevloten hert naar het water om door den Zoon tot de Vader geleid te worden in die zalige en zoete Verzoensbetrekking, dan kan de ziele het niet meer met woorden, maar dan moeten het zaken voor de ziele worden en is dan ook met niets te stillen als met de Heere Zelf.

9^e brief

Middelburg, 13 Maart 1919

Geachte Vriend

Hopende dat de Heere pen en gedachten bestuurt om een oogenblik met u op papier te praten. Och wat zijn wij toch diep steil afhankelijk van de invloeden van 's Heeren

onmisbare werking des Geestes, want als dat rad in het midden der {= van het} rad zich niet beweegt, kunnen wij niet voortvaren. Maar ook {=toch} probeer (ik) het zo vaak en lijdt schipbreuk gedurig. Maar de Heere doet mij het ongenoegzame van alles zien, zodat mijn ziele uitroept: Geeft mij Jezus, of ik sterf. Want waarlijk buiten Hem is geen leven, maar alles dor, droog en ellendig. 'k Zeg wel eens: 'k heb nooit kunnen denken dat ik mijzelf zoo tegen zou vallen, hoe ouder hoe armer. Maar de Heere is goed, was ik maar niet te hoogmoedig om te bedelen en mijn harte te geven, om gewassen en gedompelt te worden, van al mijn valsche gronden van al mijn wettisch woelen, van al mijn zoeken en omdolen buiten den Bornput Christi, van al mijn godsdienst zonder den Heere. Waarlijk vriend als de Heere hem er eens bij brengt krijgt gij (=hij) een gruwel aan zichzelf. En als s Heeren onmisbaren Heiligen Geest de Noordenwind der uitzuivering in zijn harte komt doorwaayen om van dat alles uitgebrand te worden en ik mag uit vrije genade weer eens een geloofs oogje krijgen in de wijze en onnaspeurlijke wegen die de Heere met mij houd en alles zwijgt eens voor 's Heeren aangezicht in mijn ziele, o dan gebeurde het wel dat de Zuidewind van Gods vertroostingen is als een dronk water op een vermoeide ziele. Dat mogt mijne ziele waarlijk nog ondervinden onder Ds Fraanje in Goes. De Heere ontsloot zijn heilgeheimen aan Zijn knecht om oude en nieuwe dingen voort te brengen. En de Heere opende mijn harte, ontsloot mijn ziels gezigt zoo dat ik werd als een gewaterde hof. En dan die vertroostingen, mijn ziele ademde weer eens vrij en kon zingen van goeder harte.

Och Krijn denk toch niet karig van den Heere. 'k Heb weer eens mogen zien en ondervinden dat bij mij de breuke ligt. Het bewenen van het Gods gemis moest ons doen kruipen voor den Heere. Er staat zoo in Ps 34

*Zij liepen als een stroom Hem aan,
Gij liet hen nimmer schaamrood staan
En wende straks hun lot.*

Maar ons dood vijandig bestaan wil maar niet in den dood totdat dien lieven onmisbaren Hemel Koning weer eens gewillig maakt op den dag zijner heirkraft. De Heere geeft (heeft) toch zulk een volheid, als wij maar leeg waren van al het eigen. Die lieve Ds Fraanje zeide zoo en wij spraken er nog mondeling over: Dat Samuel elk jaar een nieuwe rok moest hebben omdat gij (=hij) zo groeide. Maar hij zeide: volk omdat je niet groeit heb je geen nieuwe rok noodig en stel je het nog met de oude. En binnen (=zijn) je even als Simson? Je ben je haren kwijt. O, vriend mijn ziele mocht insmelten vanwege beschaamdheid des aangezigts.

En hoe gaat het u, heb u dat Lieve Wezen in je biddagswerk moge ontmoeten? Zijt u als een ganse ontbloote en ontledigde bidder voor den Heere kunnen komen door de Goddelijke en onmisbare voorbede van dien grooten Hoogepriester Jezu. En kreeg u vat aan die woorden: Vader, ik bid niet dat gij hen uit de wereld wegneemt, maar dat Hij hen bewaart van den booze. Maar o Krijn hoe ingrijpend, in die voorbede wordt er niet eentje gemist, klein nog groot. Och de eeuwigheid zal toch niet te lang wezen om dat wonder uit te galmen, van een hel en doemeling een Hemel burger!

En hoe maken het u ouders? Groet ze van ons en moge de Heere ze genadig wezen. Wil ook de vrienden groeten. Wij hebben schipper IJzeldijk nog even gesproken in Goes. Was ook ter kerk en die zeide dat zijn Moeder maar zwak was. En ook van Kwaak. Jacob word dun en je hoor toch maar niet dat er bij komen. Nu Krijn moge de Heere maar ontblootende genade u schenken opdat u ziele moge dorsten naar Jezu gerechtigheid. Hartelijk van ons gegroet en Gode bevolen van u toegenegen vriend en onkundige vriendin

J. Ingelse en vrouw

10^e brief

Middelburg 21 Juli 24

Zeer Geachte vriend

Nu hoop ik mij een ogenblik neder te zetten om met 's Heeren onmisbare hulpe (en had ik daar meer behoefte aan) eenige lettren op papier te zetten. De Heere die altijd goed is, al besef ik er weinig van, doe u deze met uw ouders in goede welstand geworden, waar ze ons door 's Heeren goedheid in verlieten.

Het is weer al veertien dagen dat ik thuis ben. Ik denk nog dikwijls terug de aangename dagen in liefde en vrede met elkander door gebracht. O vriend, ik moet wel eens beschaamd worden, dat de Heere het piepen van een zwaluw geeft willen hooren en verhooren. O dan moet ik uitroepen: Waarom mij Heere, de minste en onwaardigste. O, als mijn ziele daar is (eens) ingeleid wordt, wat zakt zij dan in de vallei van ootmoed, dan zwijgt zij voor dat Hoog geduchte Wezen, want in stof is toch zijn plaatse. Maar dat mag ik toch ook wel zeggen dat ik bij tijden eens opklimmen mag uit de woestijn van al mijn verdorvenheden. O, vriend een zwijgende God lief te hebben is toch zulk een verborgenheid.

Ik was Donderdag avond bij die oude man. We kregen te spreken over de rechtvaardigmaking. Toen kregen wij een weinig verschil er over. Ik zeide: in mijn stand ken ik dat wel maar er ligt toch iets in dat ik mis. Ik zeide ik heb wel eens uitgedrukt, zal geen onbekende Jezus ontmoeten, als ik boven mag komen, maar ik zeide: nu gij. (Hij) zeide: ja maar, die Jezus gezien geeft geeft (=heeft) ook den Vader. Ik zeide, waarom zouden zij dan gevraagd hebben aan dien dierbaren Borg: Toon ons den Vader en het is genoeg. Ik zeide, het was toch een teken dat er nog iets haperde in de toepassing voor hun, anders was die vraag niet noodig geweest. En toen begon ik met zijn vrouw te praten over de toestand waar mijn ziele nu was legerende. O ik zeide, in donker door een vallei te moeten gaan met al de doodigheid dorheid en al de zaken die zich voordoen in het gansche ontblooten van de ziele met een onvereenigd harte. O lieve vriend, een wonder aan een doode te doen, dien weg bij oogenblikken te omhelzen als onmisbaar en noodzakelijk, als wijs en goed. En een zondagmorgen las de ouderling die Preek over Ps 88 de drie verzen 12. 13. 14. [Ds. Middel] O wat kreeg ik door 's Heeren Geest ooren om te hooren en een hart om op te merken. Wat een sterkte kreeg ik er in voor mijn ziele, wat werden de raadselen mijner ziele opgelost, zodat ik niets van de weg af wou hebben, met een ongedoode wil, met een vijandig bestaan. O wat zal het toch groot zijn en wonderlik als ik een van die uitgekipte wezen mag. Zal toch niet wezen om iets in mij maar alleen om het eeuwig vrije Souvereine welbehagen Gods.

Ook op Stavenisse heb ik veel vrede gehad met des Heeren volk, vooral met Potappel. Groet ze allen van mij. Wat is 's Heeren roepende stemme weer over ons geweest, 15 mensenlevens te betreuren zoo op een ogenblik. Maar nog geen opmerken. De toebereidselen worden weer al gemaakt voor de Gode tergende zonde. De Heere beware ons dat we onze ziele niet bevleken. Wil u ouders van ons hartelijk groeten en bedanken voor de liefde en vriendschap bewezen. Jammer dat u het zoo druk had, nu moet u maar eens spoedig schrijven uit u zelve en wat de Heere voor u is en blijft. Groet ze bij Kwaak en vrouw Kloet en verder allen.

Nu Krijn zal ik eindigen. De Heere geve u Hem in elke weg te benoodigen. Veele en hartelijke groeten van ons, u zeer geachte vriend en ellendige vriendin

J. Ingelse en vrouw

's Heeren gunste u deel

3. Het zalig leven en sterven van JISKEN PIETERS HIJLARIDIS⁴

Voorwoord

L. S.

*Wel hem, dien Gij hebt uitgelezen,
Dat hij bij U zij, Heer,
Die ook altijd bij U mag wezen
Zonder te scheiden meer.* Psalm 65: 2, Datheen.

In de weg van des Heeren Voorzienigheid werd mij deze brief ter hand gesteld, en deszelfs inhoud had zo'n indruk op mijn gemoed, vanwege het eenvoudige, ware en kinderlijke geloof, zo duidelijk in deszelfs vrucht geopenbaard in deze vrouw, dat ik niet kon nalaten dezelve door de druk openbaar te maken.

Dat des Heeren zegen hierover moge zijn, om veler ogen te openen om het ware van waangelooft te onderscheiden, en wij mochten zuchten om die Geest, Die dat ware geloof en de bekering in het hart werkt, is onze wens.

W. v. A.

Waarde vriend,

Uw letteren betrekkelijk het leven, in het bijzonder het godvruchtig sterven van onze overleden vriend, zijn door mij niet zonder aandoening ontvangen en gelezen.

Ik dank u voor de toezending ervan en wenste wel in staat te zijn, tot verlevendiging onzer hoop op de enige Heiland Jezus, en tot moedgeving aan ons geloof, te midden van de vele banden, die wij hier nog dragen, ook aan u iets te kunnen meedelen van het zalige leven van des Heeren volk en van de vrijheid, waarmee Christus Zijn vrijgekochten heeft vrijgemaakt.

Mijn aandacht wordt daartoe bepaald bij een van onze, nu reeds in de Heere ontslapen vriendinnen, die een weinig tijd na de dood van Willem Pot overleden is en met wie ik vooral in de laatste tijd misschien meer bijzonder bekend was dan u.

Ik bedoel Jisken Pieters Hijlaridis, die wij in de verlopen maand februari samen naar het kerkhof in uw woonplaats hebben gebracht.

Zij heeft mij wel verhaald, dat het haar onmogelijk was een bepaalde tijd aan te wijzen, waarin de Heere haar bekeerd had, omdat zij van jongsaf in het huis van haar ouders en onder de leiding van voortreffelijke leraars, onder de bediening der genademiddelen verkeerd hebbende, in haar jeugd wel aan de wereld en de dienst der ijdelheid onderworpen was. Maar dit ging toch samen met onophoudelijke kloppingen en wroegingen, die haar te midden van de zonden nooit rust, noch genot deed vinden.

Echter, eerst nadat zij gehuwd was met de landbouwer **Wierda**, begon het hinken op twee gedachten bij haar op te houden en werd zij een bepaalde medegezellin dergenen, die de Heere vreesden.

Zodanige leidingen van God, waarbij het geloof als een verborgen en onopgemerkt zuurdesem in het hart door de Heilige Geest gewerkt wordt, zijn voor vele oprechten niet zelden grote bezwaren, uit welke het ongeloof aanleiding neemt om nu en dan het gehele werk van bekering te wantrouwen, ja zelfs te verwerpen.

⁴ Uitgegeven FIRMA ROMIJN & VAN DER HOFF, GORINCHEM 1975

Dat was echter bij Jisken niet het geval, want het had de Heere behaagd, haar een rechte Maria-gestalte te geven. Dat is, zij was een opmerkster van de woorden des Heeren. Zij luisterde meer naar het Getuigenis van God dan naar de verwarde klanken en stemmen, die er uit haar eigen hart en consciëntie oprezen. Omdat zij van de Vader gehoord en geleerd had, wat de Heere Jezus voor een arm en verloren zondaar is; en omdat zij door de dagelijkse ontdekking van haar grote schuld en van haar dodelijk hart voor God, dat arm en verloren, zich bevindelijk kende en gedurig meer leerde, zag zij voor zichzelf in de Heiland Jezus zulk een geopende Fontein, zulk een veilige Vrijstad, dat het in meer of mindere mate haar dagelijks werk was, om zich als een geheel onreine aan die Fontein te laten opnemen.

U kunt hieruit nagaan, dat haar leven niet was wat men een 'gestaltelijk leven' noemt. Want haar hoop lag niet zozeer in haar eigen werkzaamheden, als wel in het eenmaal volbrachte werk van de grote Hogepriester. Haar bevinding verzekerde haar niet zo zeer op een gevoelige wijze van haar genadestaat, maar verzekerde haar des te meer, met een bedaarde, stille overreding van het gemoed, van de genade, almacht en bereidwilligheid, die er in de Heere Jezus zijn, en van de onveranderlijke getrouwheid van de beloften Gods in Hem.

Het was juist daardoor, dat zij ook bij de afwisselende gestalten van gemoed, en bij het huiselijk leed dat haar trof, meestal voor anderen een gezalfd hoofd en gewassen aangezicht had. Dat is, zij vond altijd nog redenen om goedertieren dingen van de Heere te verkondigen. Omdat zij niet zichzelf maar het Getuigenis van God tot een meetsnoer voor anderen gebruikte, was haar naam liefelijk onder de vromen. En terwijl zij bij de meergevorderden bekend was als een vrouw, die geoefend was in de omgang met God, was zij voor de zwakken en zuigelingen op de weg een ware moeder, die beide vertroosten en raadgeven kon.

O, het is geen wonder, dat er bij haar graf zoveel tranen zijn geweend, want de genade door de Heere haar geschonken, had haar voor zoveel een voorwerp van innige liefde gemaakt.

Ik leerde haar meer bijzonder kennen sinds de laatste weken van het jaar 1853. Van die tijd af begon de Heere haar als goud in de smeltkroes te werpen en een vuur van grote verdrukking daaronder aan te steken. De uitkomst heeft echter geleerd, dat haar geloof een goud was, beproefd komende uit het vuur, wat door de ondersteuning van de Goddelijke genade, die verdrukkingen kon doorstaan.

Zij had 4 kinderen, aan welke zij met moederlijke liefde was verbonden. In december 1853 nam de Heere haar oudste zoon, een knaapje van elf jaar, op een smartelijke wijze van haar weg.

Korte tijd daarna kwam de gevreesde longziekte op haar stal en haar kudde werd stuk voor stuk voor haar ogen geslacht, zodat zij weinig overhield. Onder die aanhoudende roede ging zij gebukt, maar evenwel met onderwerping. Zij beleed, dat de Heere haar nooit nadrukkelijker bepalen kon bij de strafwaardigheid en schuld van haar zonden, dan door het doden van haar zoon en door het doden van het schepsel, dat om haar zonden wil 'der ijdelheid onderworpen was', en het juk der bezoeken dragen moest. Zij gevoelde dan ook geen bijzondere begeerte om datgene te behouden wat de Heere haar ontnam, maar wel om onder de roede een verootmoedigd schuldbelijdend hart voor God te hebben.

Nu en dan zelfs hoorde ik haar zeggen: "Ik acht het een voorrecht, dat ik mijn zoon en beesten missen kan, want het is een bewijs, dat daarin niet mijn gehele schat bestaat. Indien ik alles maar in God mag vinden, dan kan ik alles, behalve God, missen."

Het bleef echter daar niet bij. Toen de longziekte begon af te nemen, ontving ik van

een van haar geliefdste vriendinnen de boodschap, dat Jisken's oudste dochter, een lief aanvallig meisje van 17 jaar, gevaarlijk ziek was, ja op haar uiterste lag. Deze boodschap trof mij, want ik wist, dat juist deze dochter haar oogappel was. Ik gevoelde een aandrang in mij, om de Heere voor haar te vragen en haar zelf te bezoeken. De volgende morgen begaf ik mij op weg en reeds aan het huis van de vriendin, die mij de boodschap gebracht had, vernam ik, dat het meisje was gestorven. Met aandoening trad ik een half uur later de woning binnen, die aan alle zijden gesloten was en waar ik Jisken in haar woonkamer gezeten vond.

Jisken, zeide ik, ik weet het reeds, wat de Heere u gedaan heeft. O, hoe graag zou ik in deze smartelijke weg een woord van troost en bemoediging u toespreken. Maar eerst wil ik u vragen, *wat gij nu van de Heere en van de weg die Hij met u houdt, denkt.*

"Ga zitten, zeide zij zeer bedaard tot mij, en ik zal u die vraag beantwoorden. Ik denk van de Heere niets kwaads, want wat Hij mij geleend heeft, heeft Hij teruggenomen. Vele zoete dagen heeft de Heere mij door middel van dit kind gegeven. Och, had ik een hart, om 't ook met dankzegging te erkennen. Maar de Heere zag, dat ik misbruik maakte van Zijn gaven, dat mijn hart te veel gehecht was aan mijn kind en nu toont Hij mij, dat Hij jaloers over mij is. En dat is mij een bewijs van Zijn eeuwige liefde, want de liefde is altijd jaloers. Zou ik het dan kwaad noemen als de Heere wegneemt, wat er tussen Zijn liefde en mijn hart in de weg staat? Nee, eerst heb ik deze nacht geweend. Ik zou mijn adem wel uit mijn mond hebben willen nemen, indien ik er mijn kind mee in het leven had kunnen houden, want mijn vlees was als verscheurd, maar de Heere heeft mij stil en bedaard gemaakt. Toen ben ik gaan opmerken, dat juist de pijn, die ik gevoelde over 's Heeren daden, mij bewees dat er nog zoveel in mij is, dat sterven moet. En omdat ik niet kan en niet wil, daarom is de Heere zo goed om mij dat sterven, dat kruisigen van eigen zin en eigen gedachten te leren. En nu weet ik wel, dat ik lijdzaammakende genade nodig heb, om deze weg stil en onderworpen te volgen. Maar terwijl ik die behoefte erken, is het mij toch onmogelijk om in de Heere iets anders te zien en te zeggen, dan dat Hij goed is en dat Zijn weg recht is."

Op deze wijze ging zij een geruime tijd voort met spreken, terwijl het mij verkwikte, haar zo te horen.

De opmerkingen, die zij van tijd tot tijd maakte, bewezen duidelijk hoe zij ook in deze weg aan de voeten des Heeren zat te luisteren, en er daardoor vruchtbaar in verkeerde.

"O, mijn vriend, zeide ze in de loop van ons gesprek, het is mij deze morgen zo duidelijk geworden, welk een groot onderscheid er is tussen zien en geloven. Want als ik slechts zie op hetgeen de Heere doet, dan bemerk ik niets dan toorn. Eerst nam Hij mijn zoon weg, daarna doodde Hij mijn runderen en nu scheurt Hij mijn dochter, de appel van mijn ogen, van mij af. Het schijnt nietwaar, of God mij tot een tegenloop geworden is. Maar het is mij zulk een zalig voorrecht, om, terwijl ik al dit kwaad zie, nochtans te mogen geloven, dat Hij goed is. Terwijl ik zie, dat Zijn oog toornig is, geloof ik, dat er bij Hem vriendelijke ogen zijn. Terwijl ik zie dat Zijn handen gewapend zijn met verschrikkingen, geloof ik toch, dat die handen zo mild en ontfermend zijn, dat ik er mezelf gerust aan durf toevertrouwen. En terwijl Hij mij slaat, geloof ik toch dat Zijn hart voor mij brandende is van liefde.

O, mijn vriend, wat maakt het geloof ons al vrij, vrij ook van alle omstandigheden van dit ondermaanse leven. Want om te kunnen geloven, dat de Heere God in het dierbare bloed der verzoening voor een schuldig en verloren volk ontfermend en getrouw is, daarvoor hebben wij zulk een onwankelbare grond in Gods Getuigenis. In mijn hart is het nu eens nacht en dan eens dag. Maar Gods Woord is geen nacht, daar het eeuwig een verzoend Aangezicht voor Zijn arm volk, altijd vrolijkheid en licht is. Opdat hun harten ook in de grootste smarten nog in de Heere zouden kunnen gerust zijn.

O, mijn vriend, konden wij dat Woord slechts eenvoudig geloven en daarin met lijdzaamheid zien op de barmhartige en medelijdende Hogepriester, Die in alles verzocht is geweest als wij, doch zonder zonde, dan zouden wij niet bezwijken, noch verflauwen in onze harten. Maar in stilheid en vertrouwen zou onze sterkte zijn. Ons gesprek werd hier afgebroken."

"Heb je lust om het lijk nog eens te zien", zo vroeg zij mij?

Ik gaf haar te kennen, dat dit niet nodig was, vooral omdat ik vreesde dat het zien van de afgestorvene haar uit haar bedaarde gemoedsstemming zou wegrukken.

"Heb daarvoor geen vreze, antwoordde ze. Zolang ik zoveel goedheid in de Heere zien mag, als ik thans van Hem kan geloven, zolang heb ik kracht genoeg om het lijk van mijn dochter met bedaardheid te aanschouwen. Zij bracht mij daarop naar een bovenkamer, waar men het lijk op de vloer had neergelegd, na het bedekt te hebben met een laken. Zij knielde naast de afgestorvene neder, sloeg het laken van het aangezicht op en staarde het enige ogenblikken zwijgend aan.

Zie, ze vatte eindelijk het woord op.

"Daar ligt nu haar stof; wat heb ik dat kind liefgehad, haar lichaam, haar verstand ontwikkelde zich zo goed en in mijn werk was zij mij tot hulp. Ik was werkelijk hoogmoedig op haar en ook zij had mij zo lief. Zij kon niet buiten haar moeder en ik kon nergens gaan of ik was met mijn gedachten bij haar. Waarlijk de Heere had mij in haar een lief kind gegeven. Nu is zij dood, de Heere heeft die ogen voor mij toegesloten, mijn rechterhand heeft Hij afgehouden. Maar Hij is de Heere, Hij doet wat goed is in Zijn ogen. Ik moet leven bij wat Hij mij geeft, en dat wil ik ook, en mag ik haar niet houden. Nu, ik geloof, dat Hij er wijze en goede redenen voor heeft, al kan ik die redenen niet begrijpen. Hij zegt mij immers *dat ik blind ben* en dat geloof ik ook. Wil Hij mij bij de hand vatten en mij leiden naar Zijn raad tot zaligheid, ach, dat ik dan die raad goedkeure en billijke, ook wanneer mijn hart er onder dreigt te bezwijken.

Stilzwijgend en met hoogachting hoorde ik haar spreken.

Zij keek naar mij en zei: "Misschien zul je me vragen of ik dan zoveel verwachting heb voor de toekomst van mijn kind en dat ik haar daarom zo gemakkelijk kan overgeven,"

Ik gaf te kennen dat die gedachte inderdaad bij mij opgekomen was, maar dat ik schroomde haar dit te vragen.

U mag mij dit wel vragen hernam zij, maar ik moet u antwoorden, dat ik die verborgen dingen voor de Heere laat. Ik heb met mijn kind veel gesproken over de Heere Jezus en de noodzakelijkheid der bekering. Ik heb veel voor en met mijn kind mogen bidden, maar ik heb nooit gezien, dat een wezenlijke blijvende indruk bij haar gekomen is. Zij was jong, haar hart had de dingen, die in de wereld zijn lief. Ik weet niet anders of zij is alzo gestorven. Echter weet ik, dat zij in de handen van een God gevallen is, Die haar beter kende dan ik en Die haar ook geen onrecht zal doen. En zoals ik haar in de doop aan een Drieënig God heb opgedragen als een kind, dat in zonde ontvangen en in ongerechtigheid geboren was, heb ik haar deze morgen weer aan die Drieënige God afgestaan, Wiens raad ze zo spoedig had uitgediend.

En wat mij betreft, ik geloof vast, als de Heere mij ook zal oproepen, ik voor Zijn troon niets anders zal te doen vinden dan Hem en al Zijn daden te aanbidden en te bewonderen, hetzij ik mijn kind daar vind of niet. Wat wil je dan, zal ik mij nu door mijn onwillig en onverloochend hart laten verleiden, om hier af te keuren, wat ik eeuwig zal moeten billijken en prijzen? Zal ik hier klagende uitroepen: "Heere, wat doet Gij?" Terwijl ik vast geloof, dat ik misschien spoedig beginnen zal, met de

gehele triomferende kerk uit te roepen: "Gij hebt alles welgemaakt." Nee, dat zalige werk, hetwelk mijn hemel zal wezen, namelijk God en het geslachte Lam dankzeggende groot te maken, daarvan wens ik door genade hier reeds iets te leren en te beginnen."

Het was geen morgenwolk van onderwerping geweest, maar een geheiligde oefening, die bij haar een vreedzame vrucht der gerechtigheid droeg, gedurende de weinige dagen, die de Heere haar nog bij ons wilde laten.

Zij was mij een boezemvriendin geworden, die ik telkens aan mijn huis ontving, van wie ik telkens opmerkte, dat zij leerde in de waarheid van 's Heeren Getuigenis.

In en buiten haar huis vond men haar altijd onder de waarnemingen van 's Heeren genademiddelen. Voor de vromen was zij een gedurige maaltijd, terwijl haar lippen altijd vervuld waren met oude en nieuwe dingen van 's Heeren genade, goedheid en trouw. Indien zij klaagde, was het niet anders dan over het lichaam der zonde, in het bijzonder over haar blindheid en ongelovig hart, waardoor zij nog zo weinig vatbaar was voor het verborgen onderwijs van de Heilige Geest.

Zij was alleen verbonden aan hen, met wie ze over Jezus en Zijn zalige dienst spreken kon. Zij verwonderde er zich vaak over, dat zij zich zo los gevoelde van haar man, haar beide nog overgebleven kinderen en van haar huis.

Die losheid van het aardse, hoewel zij nauwgezet al haar plichten als huisvrouw tot het laatste ogenblik toe vervuld heeft, viel zelfs mij en anderen onder het oog. Ja, ik moet bekennen, dat ik in mijn dwaasheid wel eens gezegd heb: "Ik vrees, dat Jisken al te los van haar huis zal worden."

Maar ik had mij bedrogen, het is mij van achteren duidelijk geworden, dat het een toerusting Gods was voor haar aanstaande ontbinding.

Weinige maanden na de dood van haar dochter kreeg zij plotseling een toeval, werd op hetzelfde ogenblik bewusteloos, en blies na enige ogenblikken de adem uit. De vorige dag was zij nog volkomen gezond op een naburig dorp op een begrafenis genodigd, en was daar ook geweest.

Men verhaalde, hoe ze, de jonge, schijnbaar krachtvolle vrouw, oud 38 jaren, al de aanwezigen door haar goede en trouwe woorden als in het aangezicht van dood en eeuwigheid gebracht had. Hoe ze het voorrecht beschreven had dergenen, voor wie het geloof in de Borg en Middelaar Jezus een licht had ontstoken in het donker graf. Hoe ze de aanwezigen vermaande, om met al hun schuld en diep bederf in de genadige handpalmen van God te komen schuilen, die aan deze zijde van het graf voor verlorenen nog geopend waren om de prikkel des doods weg te nemen.

Het was, als het ware, de afscheidsgroet aan de strijdende kerk, die zij achter liet. Want zonder ziekte en zonder doodsstrijd nam de Heere haar de volgende dag in Zijn heerlijkheid op.

U, mijn vriend, die met mij op haar begrafenis waart, ge weet, hoe wij allen bedroefd waren, dat wij Jisken niet meer zagen, en hoe er toch blijdschap was in de gesprekken, die wij wisselden. Inderdaad, bij zulk een dode is het wenen geen wenen meer, want zij heeft getoond, dat het geloof der uitverkorenen Gods reeds hier de tranen komt af te drogen.

Wij hebben in onze vriendenkring menigmaal gezegd: "Och, dat Jisken hier was". Dat spreken was wel dwaasheid, want zij heeft het nu beter dan hier. "Verzadiging van vreugde en liefelijkheden aan Gods rechterhand eeuwig en altoos."

En mocht haar nog iets ontbreken dan is het dit, dat haar stof, hetwelk zij in hoop

gezaaid heeft, op het kerkhof te Woudsend, door de almachtige kracht van haar Heere zal opgewekt worden in onsterfelijkheid. Opdat haar mond, die hier leerde goedkeuren, daar eeuwig het lied zou kunnen zingen: *"Gij, Heere, zijt waardig te ontvangen de dankzegging, en de eer, en de roem, en de aanbidding, van nu aan tot in der eeuwigheid."*

Ook van haar mogen wij zeggen: "Ziet op de vrome en let op de oprechte, want het einde van die man zal vrede zijn."

Och, dat het gezicht van het leven daarboven, ons hier beneden mocht losmaken! Zodat wij de heerlijkheid des Heeren in Zijn Woord met Zijn kinderen opmerkende, ons naar Zijn beeld van gedaante mochten laten vernieuwen.

*Genees mijn kranke ziel, o God van Israël,
En open voor mijn dorst een eeuw'ge Waterwel.
O, Rots voor mij gescheurd, o Heiland in Uw wonden,
Ja, wees mij 't Offer Gods, dat voor mijn schuld voldoedt,
Want is Mijn naakte ziel gewassen in Uw bloed,
Dan heeft Uw dood mijn dood verslonden.*

MIJ AANGAANDE, HET IS MIJ GOED NABIJ GOD TE WEZEN.

*Och, wat is dat leven zoet,
Daar men God, het hoogste Goed,
In zijn ziele mag genieten.
Mij aangaande, al 't verdriet,
Mag dan geen verdrlet meer heten,
Al mijn druk dan henen vliedt.*

*Mij aangaande, als ik 't licht,
Van des Konings aangezicht,
Mag genieten en aanschouwen;
Als de Heere in mij daalt,
En Zijn Geest mij komt bedauwen,
Dan is al mijn druk betaald.*

*Mij aangaande, 't is mij goed,
Wat de wereld zegt of doet,
'k Wil hun deel haar gaarne geven,
't Is mij wel, dat ik gewis,
Weet dat al mijn ziele-leven,
Bij den Heer der heren is.*

*Mij aangaande, 't is mijn lust,
't Is mijn goed en zielerust,
Met mijn God alleen te leven,
En de wereld uit het oog,
Met mijn herte opgeheven,
Van beneden naar omhoog.*

J. Groenewegen.

4. JANNETJE BOSCH; VROUW BROERSE; GERRIE DE VRIES

4.1 JANNETJE BOSCH

In vroeger tijd en ook nu nog, was en is het Koninklijk Huis heel nauw met de bevolking van Uddel op de Veluwe verbonden. Tijdens haar leven bezocht Koningin Wilhelmina daar veel oude mensen, terwijl zij met Kerstfeest altijd geschenkjes uitdeelde. Uddel ligt vlak bij het Loo, alleen de bossen, waarin wilde varkens, reeën en herten ronddwalen, scheiden het dorp van het paleis.

Op de Heegderweg, op een kleine boerenerfje woonde eenmaal de nu reeds lang overleden Jannetje Bosch. Jannetje was een koningskind. Immers, de Heere had haar getrokken uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht. Niet dat Jannetje er zelf naar had gevraagd, maar het was het eenzijdige souvereine Godswerk, dat aan haar hart werd verheerlijkt. En alleen op grond daarvan is zij ingegaan in die rust, die er overblijft voor het volk van God.

En toch ... Jannetje Bosch heeft een boodschap in Uddel achtergelaten. Nee, haar stem wordt niet meer gehoord, maar haar woorden klinken door, ook nu nog in deze tijd. Veel oudere bewoners van Uddel kunnen het nog getuigen, hoe dit oude vrouwtje in alle eenvoudigheid jong en oud wees op de noodzakelijkheid een Borg voor de schuld en een God voor het hart te krijgen. Er ging wat van Jannetje uit.

Dat bleek wel op die zondag, nu reeds jaren geleden, toen enkele jongens op de hoek van een straat met elkaar stonden te praten. 'Jongens, daar komt Jannetje Bosch aan', werd er opeens gemompeld. Het duurde niet lang of de jongens waren verdwenen. Het was al meer gebeurd, dat Jannetje de jeugd vermanend had toegesproken om Gods dag toch niet in de ijdelheid door te brengen, maar op te trekken naar Zijn Huis.

Ja, als Jannetje naar de kerk ging (een als kerk ingerichte schaapskooi met zand op de vloer) dan was het feest voor haar. Daar werden de woorden des eeuwigen levens voor haar eigen hart en leven praktikaal en bevindelijk verklaard.

Jannetje Bosch bij haar huisje.

Nee, Jannetje Bosch zweeg niet als zij spreken moest. Niemand was er in Uddel te

verontschuldigen, óók het Koninklijk Huis niet. Koningin Wilhelmina bezocht Jannetje Bosch in haar huis en Jannetje heeft de hoge gaste gewezen op dat grote goed, dat de Heere weggelegd heeft voor degenen die Hem vrezen. Ook prinses Juliana heeft Jannetje meermalen met een bezoek vereerd. En hoe eenvoudig heeft deze Veluwse vrouw de jonge Prinses onderwezen in de weg der zaligheid. Veel las Jannetje in de oude schrijvers en eens las zij 'De trappen des geestelijken levens' van Theodorus a Brakel. Direct daarna kwam Prinses Juliana haar weer bezoeken en Jannetje sprak over wat zij in Brakel had gelezen.

'Vertel dat maar eens aan je moeder, kind', zo zei ze dan tot de Prinses.

Als het echter tijd werd voor het voeren van de kippen, dan zei het oude vrouwtje: 'Nou moet je maar weer naar huis gaan, kind, want ik moet de kippetjes gaan voeren'.

Jannetje Bosch was op de dood voorbereid. Zij had in een doos haar doodskleren gereed liggen. Jannetje kón sterven en toen zij Gods raad had uitgediend, stierf ze, maar ze leeft, om eeuwig te zingen van Gods goedertierenheden. Zij stierf, arm naar de wereld, maar rijk in God.

Vorstinnen en onderdanen hadden haar stem gehoord, en niemand, die deze gehoord heeft, is te verontschuldigen. God komt er tóch eenmaal op terug en het Woord zal niet ledig wederkeren, hetzij ten oordeel of ten voordeel. Zal Jannetje dan in de dag des gerichts tegen hen getuigen? De Heere verhoede het en Hij doe door genade bukken in het stof, opdat er óók nog koninklijke harten onttroond zouden mogen worden voor de Koninklijke heerschappij van Christus. Van Wie de Kerk des Heeren betuigt:

*Bemin lijk Vorst, Uw schoonheid hoog te loven,
Gaaf al het schoon der mensen ver te boven.
Gena is op Uw lippen uitgestort;
Dies G' eeuwiglijk van God gezegend wordt.*

4.2 VROUW BROERSE, Baarn

De bediening van dominee Kievit werd in Baarn rijk gezegend. ...

Daar was ook een vrouw Broerse, een grote grove vrouw, die met een voddenkar rondging. Ze woonde met haar man en kinderen in een van de arme buurten van Baarn. 's Zondags stond ze met een ijscokar bij de uitspanning 'De Oranjeboom'. Daar bij de vijver hield op een zondagmiddag het Leger des Heils een openlucht samenkomst. Door het zingen en onder de prediking van het Leger werd deze vrouw in het hart geraakt. Ze werd stilgezet op haar levensweg. Bij die organisatie sloot ze zich aanvankelijk ook aan. Maar hoe meer kennis ze kreeg van God en Zijn Woord, hoe ongelukkiger ze werd. Het opgewekt getuigenis van het Leger vond echter geen weerklank in haar ziel. Ze werd er des te ongelukkiger door, zodat ze het tenslotte in die groepering niet uithield.

Ze brak met die organisatie en kwam onder de prediking van dominee Kievit. Tijdens een van die preken brak na een zware ontdekkingsstrijd het licht van Gods genade door. Het volk stroomde toe naar haar woning. De Baarnse vromen hoorden graag uit de mond van deze vrouw welke wonder God aan haar ziel had gedaan. Dit alles was echter tot ergernis van haar man. Deze was zeer vijandig duldde al die mensen maar nauwelijks in zijn woning. Hij raadpleegde na enige tijd zelfs de plaatselijke arts, die in Baarn bekend stond als een scherp tegenstander van alles wat naar bevinding en mystiek neigde. Deze adviseerde hem: plak maar een plakkaat op het raam: 'hier heerst een besmettelijke ziekte'!

Vrouw Broerse deed bij dominee Kievit ook de belijdeniscatechisatie. Op de aannemingsavond stelde dominee Kievit haar de bekende vraag uit de Heidelbergse Catechismus. *Wat is uw enige troost, beide in het leven en in sterven?*

Terwijl de tranen over haar wangen liepen antwoordde zij: *'Dat ik met lichaam en ziel, beide in het leven en sterven, niet mijn maar mijns getrouwen Zaligmakers Jezus Christus eigen ben'*; enzovoort.

Overgenomen uit: H. Hille. De tijd is kostbaar. Ds. Izak Kievit (1887 - 1954)

4.3 Gerrie de Vries uit Woudenberg.

Gerrie de Vries was een vriendin van familie Roest in Scherpenzeel.

Na het overlijden van hun moeder Lijsje Roest - van Rooijen, waren zijn dochters Jannie en Stien degenen die voor het huishouden zorgden. Daarbij kregen ze een tijdlang enige hulp van Gerrie de Vries.

Stien Roest, Gerrie de Vries en Jannie Roest

Op 15 mei 1940 liet de burgemeester van Scherpenzeel weten dat een begin kon worden gemaakt met de terugkeer van de geëvacueerden. Eind mei keerde de rest van de bevolking terug. Velen moesten een noodonderkomen zoeken.

Ook Roest en zijn gezin konden niet direct hun woning aan de Glashorsterdijk betrekken. Eerst moesten enkele noodzakelijke reparaties worden uitgevoerd. Zij kregen enkele weken onderdak bij Gerrie de Vries, een ongetrouwde vrouw behorend bij de Gereformeerde Gemeente te Scherpenzeel.

Gerrie kwam later in het bejaardenhuis Elim in Barneveld terecht. Daar vermaakte ze zich met oude schrijvers. Bijzonder was ze erg gesteld op de oefeningen van H. van Lis. Na een langzame afbraak van het lichaam en gedachtegang overleed ze.

Hier volgt de brief van Gerrie de Vries uit Woudenberg aan Dina ten Bolscher (zwakke Dina) en haar zuster Diene Ligtenberg (De lange Diene).

Overgenomen uit: *Zijn genegenheid is tot mij*. R. Hoogerwerff-Holleman, Gebr. Koster, Barneveld, 2005.

Aan Dina ten Bolscher Rijssen

Ik zal maar even de pen opnemen om een lettertje te schrijven. Ik heb gedurig al eens uitgekeken naar een lettertje van u. Maar u denkt misschien, dat ik weg ben. Tot hiertoe ben ik nog thuis. De Heere geeft dat nog Dina, dat ik nog een poosje in mijn huisje mag blijven. Ik mag dan hier nog in welstand verkeren, hopende dat u deze brief ook in welstand mag ontvangen. Zo u dat wel eens van mijn brief vernomen hebt, heeft de Heere mij grote weldaden geschonken.

Ik zal proberen om het in mijn brief in het kort weer te geven. Ook om uw zuster, die leefde ook altijd met me mee. Dat heb ik wel eens gevoeld.

U weet dan nog wel het briefje dat ik u na Pasen geschreven heb. Dat ik geen gemakkelijke Pasen gehad heb, ja de hele winter al moeilijk gelopen heb. Ik kon maar heel niet meer luisteren in de kerk. Zondag na de Pasen, toen was het al net zo als met de Pasen zelf. Ik gevoelde zo de vijandschap in mijn hart. Ook op de lezer Roest. Ik dacht hij leest best, maar steeds weer voor het bevestigde volk. En dan kan ik niet mee en we willen toch zo graag wat hebben.

Ook die maandag na die laatste zondag weer erg in de strijd. En dat heeft de Heere toch weer van me weggenomen door dat versje wat ik kreeg: *Maak Uwe weldaân wonderbaar*, enz. Woensdagavond nog een poosje naar Roest geweest. Maar die man wist ook niets met mij te beginnen.

Donderdagsavonds begon de strijd opnieuw. En de wolken kwamen weer na de zegen. Ik zei: "Ach Heere, ik kan er niet meer doorkomen!"

Vrijdagsmorgens kreeg ik in mijn hart: *Verhoog o poorten nu den boog*, enz. En toen ging mijn hart open. U weet nog wel, hoe het met de Pasen in mijn hart was. Jericho, nu sloot haar poorten toe. Maar met dat vers ging mijn hart open en kreeg ik uitgangen naar de Heere. Zodat ik moest uitroepen: *"Ik laat U niet los, eer Gij mij zegent."* En dat is in mijn hart die dag zo gebleven.

Zaterdagmorgen las ik naar gewoonte Psalm 19 en daar staat zo, hoe dat de zon uitgaat uit zijne slaapkamer en vrolijk is als een held om het pad te lopen. En daar werd ik bij die Zon der gerechtigheid bepaald, hoe die nu zo'n gewillige Held was om te doen wat Hij op Zich genomen had. Die gewilligheid van die Borg. En ik las ook Psalm 20 erbij en daar werd ik ook zo bij bemoedigd en toen werden de weeën nog veel sterker.

Zaterdagavond werd ik bepaald bij die woorden: *Zijn uitgang is bereid als de dageraad*. Daar heeft Hellenbroek een preek van en die heb ik toen gelezen. En daar uit die preek werden mijn uitgangen nog sterker. Hellenbroek zegt, dat zeker op een donkere nacht elke keer de dageraad weer opgaat. Zo zeker zou die Zon der gerechtigheid in een duistere ziel opgaan.

Toen het even negen uur was heb ik de keukendeur gesloten en ben op mijn knieën terechtgekomen. Toen daalde er zo een majesteit Gods af in mijn ziel dat ik niet meer op kon staan. Het was maar in mijn hart: *hierom ben ik in deze ure gekomen*. Ik was in een ure gekomen waaruit ik verlost moest worden net als een vrouw die in nood is. En daarop kreeg ik die woorden: *Dat er een stilzwijgen in de hemel was van omtrent een half uur*. Toen werd het ook in mijn ziele stil en in de hemel werd het stil. Daarop kwam de Rechter naar voren en toen was het niet meer benauwd, Dina. Want o, de Borg trad naar voren en Die pleitte bij den Vader. Ik had niets meer in te brengen. Ik meende nog een gebedje te doen, maar dat werd weggeschoven. Toen mocht ik buigen onder het vonnis.

Toen begon de Borg te spreken: "Ik draag Uw heilige wet. Ik heb alles Vader, Ik heb alles volbracht." En zo was er een onderhandeling tussen de Vader en de Zoon over mij buiten mij. En toch werd het in mijn hart uitgewerkt.

De Rechter begon te spreken: "Voldaan, voldaan! Ik zie geen zonden in mijn Jakob en geen overtreding in mijn Israël."

En, o Dina, toen mocht ik de vrijspraak van de Rechter horen. Dat is zo duidelijk in mijn ziel geweest.

Toen ben ik opgestaan van mijn knieën en zei ik: *Ach Heere wilt U het nog eens spreken?* Want de stem van die Rechter was zo zoet in mijn ziel gevallen. En toen was het weer een vrijspreken van schuld en straf. "Ik gedenk uwer zonden niet!"

Ik mocht een verzoend God ontmoeten om Christus wil. Je kunt wel denken wat dat voor mij was. Het is zo eenvoudig, Dina, dat ik vanwege de eenvoud mijzelf soms afvraag: is het wel echt gebeurd?

En toen kwam er overheen: "Het is geschied!" Ik ben verwonderd mijn kamertje op en neer gelopen. Ik heb het vragenboekje van Hellenbroek nog eens nagekeken. De les van de rechtvaardigmaking gelezen. En het was zo precies als wat er stond.

Toen dacht ik er zo bij, dan zeggen Gods kinderen ook wel eens: "Vader!" En dat gevoelde ik: het is o zo groot een verzoend God te mogen ontmoeten, maar Vader zeggen dat ligt teerder.

Toch heb ik daar dadelijk arbeid mee gekregen. Maar daar heeft de Heere die avond niet op geantwoord. Ik ben 's nachts om half twee naar bed gegaan en werd zondagsmorgens om half zes wakker. Met de volle vrede Gods in mijn ziel. Ik begon weer over dat Vaderlijke te denken en toen was het: "Kind gij zijt altijd bij mij, al het Mijne is het uwe." O, en ik werd zo aan dat Vaderhart gedrukt en het was zo alsof de Heere zei, *daar kan je nu nooit meer uitvallen.*

Dat was zo groot, maar er ontbrak nog wat aan. Ik kon zelf niet zeggen wat. Maar toen ben ik het 's middags bij Roest wezen vertellen en die zei het ook wel, dat de zaak nog niet was uitgewerkt. Maar, zo sprak hij tot mij: "Ga tot Jozef!"

Toen ik 's avonds thuis kwam uit de kerk openbaarde de Heere Jezus Zichzelf opnieuw en sprak tot mij: *Ik vare op tot Mijn Vader en uw Vader.* Het lag vast maar niet vol.

's Maandagsmorgens moest ik naar HydePark en toen ik daarna dat bos inliep toen was het: *Nu zijt gij niet meer vreemdelingen en bijwoners, maar medeburgers en huisgenoten Gods. Of, al wat gij den Vader zal bidden in Mijne naam dat zal Ik u geven.*

En toen ik dinsdags weer thuiskwam daalde weer zo die vrede af in mijn ziel. Ik had zo'n doorgang tot die Vader:

*Al wat u ontbreekt,
Schenk Ik zo gij 't smeekt,
Mild en overvloedig.*

Toen opende de Heere mijn ogen dat ik nog de verzegeling des Geestes miste. En dat Hij den Heiligen Geest zou geven, die Hem daarom vragen en bidden!

Zo ben ik naar bed gegaan en werd ik 's woensdagsmorgens wakker en begon het in mijn hart te zingen: *Gelijk een duif door 't zilverwit,* en wat er volgt. En *gij hebt niet ontvangen den Geest der dienstbaarheid maar den Geest der aanneming tot kinderen. Door dewelke wij roepen "Abba Vader!"* En dan was het weer: "Deze Geest getuigt met onzen geest dat wij kinderen Gods zijn." En dan: *de Heiligen Geest getuigt het ook.*

Dina, toen ben ik boven het stof geweest. Een volle beek van wellust maakt, hier elk in liefde dronken. Ik riep maar met Paulus uit: "Ben ik gematigd van zinnen dan ben

ik het ulieden. Ben ik uitzinnig, zo ben ik het Gode!"

Verzoend met de Vader, verzoend met de Zoon, verzoend met den Heilige Geest! O, ik wist geen raad meer met mezelf. Ik moest naar Van Garderen gaan naaien. Maar ben het eerst bij Roest wezen vertellen. O Dina, en wat daar allemaal uit voortgevloeid is dat kan ik onmogelijk schrijven.

Donderdags dacht ik, nu moet ik dit allemaal uitleven straks. Toen was het in mijn ziel: *er is een Middelaar*.

Vrijdagsmorgens was het almaal: "Des Konings dochter is geheel verheerlijkt inwendig." Hoe dat Hij mij nu bekleed had met de klederen des heils, de mantel der gerechtigheid had Hij mij omgedaan. O, ik kan het allemaal niet schrijven.

Zaterdagsmorgens zo'n blijdschap in mijn ziel. Hoe dat de vrijgekochten des Heeren met gejuich tot Sion kwamen. O, toen werd ik er bij bepaald, *dat die Leeuw uit Juda's stam waardig was om het boek te openen*. Dat kwam Hij nu ook voor mij een weinig te doen.

Even later stond ik in de open keukendeur naar buiten te kijken. Naar het paard in de weide en een paar kippen, toen mocht ik de paradijsvreugde in mijn hart hebben die Adam en Eva voor de val hadden.

Ik ging zondags naar de kerk. En dat water onder de brug klaterde zo vredig voort. Ik zeide in mij zelf: de rivier in het Paradijs, wat zal die vredig gestroomd hebben.

En zo gaat het nog maar gedurig voort, Dina en Diene. Het is mij twee keer des nachts gebeurd dat ik de volle bewustheid omdroeg dat ik weer in de gemeenschap Gods ben teruggebracht.

Johan is verleden week woensdagavond bij mij geweest. En Roest donderdagmorgen. Hij was er ook zo blij mee en we hebben het uitgeweend. Hij wist ook niet meer wat hij eerst met mij aan moest. Ik werd zondagmorgen er nog zo bij bepaald dat ik ten onrechte soms toornig op mijn broeder geweest was.

Zaterdagavond heb ik Erskine gelezen. *Zij zullen zich de ganse dag verheugen in Uw naam en door Uw gerechtigheid verhoogd worden*. O, het was precies zoals het bij mij gegaan is.

Och Dina, ik zal maar ophouden, want het is met geen pen te beschrijven. Gisteravond begon de vijand er aan te peuteren en had ik het echt niet gemakkelijk. Maar vanmorgen werd het volkomen weggenomen. O Dina, wat is mij toch te beurt gevallen, wie had dat kunnen denken? Op uw verjaardag is het gebeurd. Ik had een moeilijke winter en dit had ik nooit kunnen denken. Al het oude wordt weer waar.

Ik gevoel dat ik nu een andere legering gekregen heb. Ik sta nu niet meer voor eigen rekening. Och, laat de Heere maar niet los en schep moed uit mijn behoudenis. Vijanden worden met God verzoend door de dood Zijns Zoons. Ik hoop dat wij elkander nog eens mogen ontmoeten. De Heere gedenke ook u in uw eenzaamheid.

Ik zei verleden week nog: Ik heb al zolang als een eenzame worm over de aarde gegaan en de laatste tijd gekropen. Maar Hij zet de eenzamen in een huisgezin en dat voor eeuwig. O, het is niet uit te drukken.

Nu Dina, kan je mij volgen in mijn schrijven? Je zult er ook wel blij mee zijn. Die ik spreek zijn er ook blij om. Ik kan het zelf niet vatten, maar daar staat: *De blijdschap zal het hart der vromen strelen als zij mij zien verlost van smart en pijn*.

Johan is vanmiddag ook nog even geweest met ds. Bijkerk en Cor uit Giesendam en nog twee vrouwen.

Nu eindig ik maar en Diene schrijf je ook nog eens een lettertje terug?

Wees nu samen den Heere bevolen en hartelijk gegroet van uw liefhebbende vriendin in den Heere, Gerrie.

Ook de anderen hartelijk gegroet.

Gerrie de Vries

5. Cornelia van Reenen – Spelt, 1886 - 1968

De weg die de Heere gehouden heeft met Cornelia van Reenen - geboren Spelt

Geboren 30-8-1886 overleden januari 1968.

"Nooit Gedacht" 6 Februari 1952.

Geliefde kinderen,

Al lange tijd lag het in mijn gedachten eens enige zaken te schrijven, aangaande de weg die de Heere met mij heeft gehouden. Daar men de dag zijns doods niet weet, en ook niet weet wie er het eerst zal opgeroepen worden om verantwoording te doen, voor de Rechter van hemel en aarde. Maar als u eerder mijn stoffelijk overschot grafwaarts zal brengen, dan is dit schrijven ook tot mijn geliefde man en uw vader.

En kinderen, als ik er eens niet meer ben, wilt u dan vooral goed voor vader zijn, zo lang als hij nog op deze aarde is, want hij is ook voor ulieden een zorgzame vader geweest, zoveel in zijn vermogen was.

Nu wil ik dan trachten met de hulp des Heeren, enige regels te schrijven, indien het Gode mocht behagen, mij terug te leiden in de weg die de Heere met mij gehouden heeft.

Op een boerderij gelegen tussen Leusden en Amersfoort, genaamd; "Lokhorst" ben ik uit natuurlijke ouders geboren, die wel zorgen hadden voor ons tijdelijk welzijn, maar geen bekommelingen hadden over hun eigen onsterfelijke zielen, en zodoende ook niet voor hun kinderen. Zodoende heb ik in mijn jeugd de vermaningen van een Godvruchtige vader of moeder moeten missen. Maar, niettegenstaande dat, had ik al heel jong indrukken van dood en eeuwigheid, en besepte ik dat ik niet kon sterven zoals ik geboren was, en dacht soms; als ik nu ging sterven, dan zou ik naar de hel gaan. En dan zat ik soms een ruime tijd te denken over de eeuwigheid, en dacht dan zo; duizendmaal duizend jaren en nog geen einde. En ging dan, hoe jong ik ook was, aan de Heere vragen of ik bekeerd mocht worden. Want ik had al eens gehoord, dat er een volk was, dat bekeerde mensen waren, en die gingen niet naar de hel, maar naar de hemel.

In mijn jeugd heb ik geen onderwijs genoten, dat naar den Woorde Gods was. Wij gingen ter lering bij een blinde leraar, die het onderscheid tussen zijn rechter en linkerhand niet kende. En de waarheid zegt: "Kan ook wel een blinde een blinde op den weg leiden? Zullen zij niet beiden in de gracht vallen?" Gods woord noemt dezulken, huurlingen, handen die niet torsen kunnen.

Er werd in ons gezin nooit in Gods woord gelezen, dus ben ik opgevoed in alle onkunde. De zondag werd voor alle doeleinden gebruikt, enz. Wij waren met tien kinderen, vijf broers en vijf meisjes, en al leefde ik weleens onder indrukken, geloof ik toch dat ik het ondeugendste van allen was. Maar, ik had wel menigmaal berouw van mijn ondeugd, en ging dan aan de Heere vragen, of de Heere mij een nieuw hart wilde geven en mijn stenen hart weg wilde nemen en een vleschen hart wilde geven. Want, ik wilde zo graag een braaf meisje wezen, opdat ik mijn lieve moeder, waar ik zoveel van hield, geen verdriet zou doen.

Ook ben ik menigmaal alleen gaan zitten, om Gods woord te lezen, en dacht dat de Heere dat wel wilde gebruiken opdat ik een deugdzaam kind mocht worden. Zo ben ik opgegroeid tot mijn vijftiende jaar, in ondeugd boven alle uitmuntend. Als er onweer was greep mij dat aan en zocht een eenzaam plaatsje op, en ging dan bidden of de Heere ons, met de onzen wilde bewaren.

Na mijn vijftiende jaar gingen alle indrukken weg, en leefde ik mijzelf uit in het genot van het leven.

Met mijn 21e jaar ben ik getrouwd, door een verplicht huwelijk. Ons eerste kindje werd levenloos geboren. Dat gaf mij zulk een diepe smart, het bewustzijn omdragende, dat het een zieltje was voor de eeuwigheid, en dat de Heere het om mijn

zonden had weggenomen. Negen maanden getrouwd en nu werd het eerste lijkje al uit onze woning gedragen, maar ook dat ging weer slijten en het leven ging weer zijn weg.

Een overtuigingsweg

We kregen een boerderijtje "Nooitgedacht" nabij Scherpenzeel. Daar leefde mijn man en ik samen enige jaren heel gelukkig. Twee jaar na ons trouwen werd ons een zoontje geboren, en daar waren we zeer rijk mee. Wij leefden met en voor elkander, maar niet lang, want ik was zo ongeveer 25 jaar, toen kwam de Heere mij overtuigen. En dat ging soms zo hoog, dat het mij al mijn levenslust benam, en dat ik weleens tegen mijn man zeide: "als wij zo doorleven, zullen we eenmaal samen in de hel vallen." Maar mijn arme man begreep daar niets van, hij was ook even onkundig groot gebracht als ik.

Toentertijd ging ik naar de Hervormde Kerk in Scherpenzeel, daar was toen ook een blinde leidsman. Maar, die overtuigingen gingen door, en toen kon ik het onder die leraar niet meer houden. Ik ben toen na veel strijd en droefenis onder de Gereformeerde Gemeente gekomen, ook met mijn kinderen. Maar de Heere werkte door, hoewel ik niet verstond, dat er wat van de Heere bij was. Ik wist alleen dit maar dat ik zeer ongelukkig was, want de zonden kwamen mij zo erg voor, daar was geen helen aan.

Met mijn 30e jaar heb ik geruime tijd gelopen met deze woorden: "*Waarom hinkt gij op twee gedachten?*" Ik had niet het minste besef, dat het van de Heere was, ik vond mij zulk een slechte vrouw, en was steeds maar erg ongelukkig, want ik kon zo niet sterven, en dan zou ik God moeten ontmoeten. Ik deed niets liever, als er maar over praten, hoe ongelukkig als ik ook was, maar kon dat niet veel kwijt. Dat ging zo enige tijd door, totdat het op een keer hopeloos voor mij was.

Op een zondagavond was ik zo vervuld met smart, dat ik op de vloer ging liggen, om mijn smart uit te brullen. Het was zo donker om mij heen, in- en uitwendig, en toen waren het deze woorden: "Ik zal u stenen gans sierlijk leggen. Ik zal ze op saffieren grondvesten." O, daar veranderde mijn gehele toestand in. Ik was zo onkundig, dat ik niet wist dat die woorden in de Bijbel stonden, maar er was liefde Gods in mijn hart, maar kon niet vatten, dat de Heere Zijn liefde aan zo'n vuile zondares uit zou laten. Maar al kon ik het niet vatten, toch was het zo, en dat verzachte weer al mijn druk, want ik was door deze veranderingen in een zeer diepe drukweg gekomen.

Na enige tijd ging dat zo weer weg, en kwam weer in de ellende. Ik dacht maar: "Als er wat van de Heere bij was, dan zou het wel gebleven zijn." Toen was het mij, of ik zag dat er niet alleen lieflijkheid aan die dienst, maar ook dat er een drukweg aan verbonden was. Het was mij gedurig, of ik voor mij een lange weg zag vol met doornen en distels, met kuilen en gaten en hindernissen, maar op het einde een lieflijk Licht zag, en werd zo begerig naar dat Licht, maar nu moest ik die donkere weg passeren, wilde ik bij dat Licht komen.

Op een keer, dat ik weer zo ellendig was, kreeg ik die woorden: "Kiest u heden wie gij dienen zult, is de Heere God of is Baal God?" Toen heb ik uit de grond mijns harten gezegd, o zo welmenend: "De Heere is God." Het was mij of ik met alles wat in mij was, aan de Heere en Zijn dienst verbond. Wat mij ook ontmoette, ontmoette me dan maar, maar de dienst des Heeren scheen mij zoveel voortreffelijker, met al zijn druk en kruis, die er aan verbonden was, dan de ganse aarde, met al zijn schatten.

Maar ook dat ging voorbij, niet begrijpende dat het van de Heere was. Dat duurde enige tijd, toen kreeg ik voor het eerst van mijn leven huisbezoek, van onze voorganger met een ouderling. O, wat zag ik hoog tegen die mannen op. Dat volk van

God had ik zo lief gekregen, ik zag ze met de blind geborenen, als bomen wandelen. Die mannen vraagde mij, hoe het met mij ging, maar ik kon niets anders zeggen, dan dat ik zo ongelukkig was. Er was geen ongelukkiger mens op de aarde, dan dat ik mij bevond. Want ik meende dat alle mensen bekeerd konden worden, maar ik niet. Ik was toentertijd in zulk een diepe drukweg. Ik dacht dat het kwam omdat God op mij vertoornd was, omdat ik zulk een vuile zondares was.

Maar die mannen zeiden tegen mij, dat ze het niet klein vonden. Want de drukking der melk brengt boter voort, en de drukking der neus brengt bloed voort, en de profeet zegt: "Het is goed, als men het juk in zijn jeugd draagt." Die mannen gingen weer weg, na mij aan de troon der genade te hebben opgedragen.

Het was mij toch of ik getroost was door hun woorden, en overdacht het bij mijzelf, als bij zo'n weg nog wat kon zijn van de Heere, dan zou het ook voortgang hebben. Want de Heere zou toch niet verlaten, wat Zijn hand begon. Bij ogenblikken mocht ik geloven dat het van de Heere was, en kon dan alles verdragen.

Maar ik kwam ook veel er over in de strijd, dat er een uitverkoren volk was, maar daar was ik niet bij. Dus was het voor mij hopeloos, want die daar niet tussen is, kan er niet tussen, en wie er bij is kan er niet tussen uit.

Zo ging het weer enige tijd door, diep ongelukkig en in een zware drukweg, en ging toen aan de Heere vragen, of Hij al die ellende van mij weg wilde nemen, want nu was mijn tijdelijk leven ook verwoest. Toen kwamen mij deze woorden voor: "In de wereld zult gij verdrukking hebben, maar hebt goede moed, Ik heb de wereld overwonnen." Daar ging kracht van uit, gelovende dat het van de Heere was. Dat gaf mij weer moed om de weg weer te volgen hoe dat het ook zou gaan.

Bekendmaking van de Zaligmaker

Zo ging het weer enige tijd voort, tot ik weer in diepe ellende kwam, niet anders kunnende geloven, dan dat het voor mij toch eeuwig kwijt was. De noden gingen zo hoog, en de strijd en aanvechtingen waren zo geweldig, dat het mij deed uitroepen: "Is er dan geen hulpe meer?" En toen was het in de dadelijkheid: "Er is hulpe besteld bij een Held." Ik raakte uit mijn benauwdheid en mocht zien op Die dierbare Heere.

Toen nam ik zulk een hoge vlucht, dat ik dacht dat mij niets meer zou deren. Ik dacht maar dat ik nu voor rekening van de Heere Jezus lag. O, wat stond ik blind te kijken, en wist van niets.

Toen de zaligheid die daar van afstraalde, weer werd ingehouden, werd mijn ellende steeds groter, ik dacht dat ik er wat van geleerd had, en had mij zelf nu nog bedrogen voor die ontzaggelijke eeuwigheid. Toentertijd kwam ik wel eens onder het volk, maar was veelal erg verlegen en sprak altijd heel weinig. Ik zag zo erg hoog tegen anderen op, en dacht altijd maar, dat zij het lang niet zo verzondigd hadden dan ik. Op een keer kreeg ik deze woorden: "Ik ben de Weg, de Waarheid en het Leven." En mocht wel eens zien op de Heere Jezus, en mijn ziel ging naar Hem uit, om van Hem geleerd en onderwezen te worden. Hoorde ik onder de predicatie Hem uitstallen in Zijn begeerlijkheid en beminnelijkheid, dan dacht ik wel eens: "nog een stapje, en Hij is de mijne." O, wat heb ik de Heere toch veel tegengewerkt, wat verstond ik er toch weinig van om uit vrije genade, om niet, gezaligd te worden. O, wat is dat voor het vlees toch een diepe weg. De Heere moet altijd afbreken, wat men zelf opbouwt. De weg naar Christus is een afbrekende weg. O, wat bleef ik toch altijd blind in 's hemels wegen.

Ik mocht wel eens voor een ogenblikje mijn hoofd op beuren, maar meestal zat ik weer spoedig in de put daar geen water in is. Het was eens een geruime tijd, dat ik zeer was neergebogen, nergens vloeide enige vertroosting voor mij uit, niet meer onder de predicatie, en niet meer onder de gesprekken in het gezelschap. Ik sprak

zelden een woord, maar toch was dat volk mij lief, al mocht ik maar even in hun midden zijn, dat was mij al groot, enkel maar in hun midden zitten. Het was altijd maar kort, want om bijzondere reden, moest ik altijd vroeg naar huis.

Zoals ik schreef, was ik geruime tijd zeer bekommerd over mijn ziele staat, en was veelal neergeslagen, want ik vond mij zelf vol striemen en etterbuilen. De hemel kon mij niet bevatten en de aarde kon mij niet meer dragen. Ik kon niet meer, en kon ook nergens over spreken en was het liefste heel alleen. De nacht was mij veelal een verlichting, want toen had ik al een groot gezin, wat mijn hulp zoveel nodig had.

Maar om tot mijn doel te komen; het werd mij zulk een bekommring zodat ik in het laatst niet meer zeggen kon als; onrein, onrein. Ik zag mijzelf van de hoofdschedel af tot de voetzool zo gans melaats. Toen was het, terwijl ik niets deed dan klagen: "Ik wil, en worde gereinigd." En toen mocht ik ineens een blik buiten mijzelf zien op Die dierbare Heere Jezus, en Hij sprak: "Komt herwaarts tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven."

O, ik wist niet wat er gebeurde, en zeide ook: "Lieve Heere Jezus ik ben vermoeid en belast." Ik mocht toen zien dat de gerechtigheid van Christus hoger stond dan mijn zonden. O, die liefde uit Die zoete Christus doervloede mijn ziel.

Maar om bijzondere omstandigheden was het maar zeer kort. Veelal sprak ik geen enkel woord en was onder zware aanvechtingen, zag mijzelf zo gering aan en zoveel geluk in dat volk.

Openbaring van Christus

Zoals ik schreef, was ik lange tijd in een zeer bekommerde toestand. Het was van rondom donker. Toen gebeurde het eens, dat ik zo gaarne alleen was, en ging in het bos waar niemand mij zag dan God alleen, om mijn zielsmart eens uit te wenen. Het was toen voorjaar, en de natuur was zeer mooi. Daar werd ik naar het Paradijs geleid, en toen was het: "En de Heere bezag het, en het was zeer goed." Daar zag ik dat er geen gebrek was in de schepping. En in het midden van het Paradijs de mens, geschapen naar den beelde Gods en Zijn gelijkenis: "en de Heere zag het en ziet het was zeer goed." En toen was het: "Maar de aarde zij vervloekt om uwentwil." O, wat heb ik op dat plekje bitter geweend. De Heere naar kroon en troon gestaan, daar ligt de oorzaak van alle ellende, en heeft de aarde doen veranderen in een tranendal. Want de bezoldiging der zonde is de dood. Vandaar alle rampen en oordelen. O, mijn ziel vloede weg van smart, en toen was het: "Maar er zal zijn een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, waarop gerechtigheid wonen zal."

Maar dat nam mijn smart niet weg, en ik zeide: "Ach Heere dat is voor degene die hun ziele gewassen zijn in het bloed des Lams, maar voor mij niet." Want dat miste ik, en het deed mij steeds ellendiger worden.

Twee dagen bleef ik daar mee lopen en sprak haast niets meer en inwendig was het maar: "Onrein, onrein." Zo zag ik mijzelf, gans melaats; "vol van striemen en etterbuilen." Maar daar ontsloot Christus zich voor mijn bedrukt gemoed, met deze woorden: "Ik wil, worde gereinigd. Komt tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt, Ik zal u uithelpen, en gij zult Mij eren."

O, ik wist niet wat er gebeurde. Want die liefde, van Die dierbare Heere Jezus vloede door mijn ziele, en ik zei in eenvoudigheid: "O, dierbare Heere Jezus, ik ben vermoeid en belast vanwege mijne zonden." O, daar zag ik mijn zonde niet meer, maar zag dat ze bedekt was en dat de gerechtigheid van Christus hoger stond dan mijne zonden. Ik was toen weer zo graag alleen, en zocht de eenzaamheid weer in het bos. En toen ik daar was, kreeg ik deze woorden: "Ik zal hem geven te eten van den Boom des levens," en: "Ik zal hem geven te eten van het Manna Dat verborgen is." O, ik was

geen mens meer, mijn ziel was vol van de liefde Christi. Maar ik ben zo dom en onkundig, en een weet niet, want ik ging vragen: "Och Heere, hoe moet ik het nu verstaan, die liefde Christi in mijn ziel." Ik kon het maar niet vatten en toen kreeg ik deze woorden: "Zijn linkerhand ondersteune mij, Zijn rechterhand omhelze mij, Hij kusse mij met de kussen Zijns monds."

O, kinderen, of wie dit leest, mijn ziel was verslonden in de liefde van die beminnelijke Heere Jezus. Veertien dagen mocht ik daarin delen. De nachtelijke uren waren mij veelal de beste. Ik doornatte weleens mijn bedstede met mijn tranen van ootmoed.

Ik dacht weer, dat mijn ziel verlost was, maar toen die vrucht werd ingehouden, toen kwam ik weer zo verlegen te staan en werd zo gewaar, dat de zonde nog de zonde waren, maar er was toch enig onderwijs van uitgegaan, dat ik nu onder de belofte lag, en dan was er een hoop, dat de Heere op Zijn tijd, het werk volbrengen zou, want de Heere verlaat niet wat Zijn hand begon. *Die Levensbron zál bijstand zenden.* Deze regels waren mij soms tot vertroosting, want ik kwam telkens maar weer in het nauw, dat al het voorgaande tekort was voor de eeuwigheid.

Zo gingen mijn jaren door, de één na de andere, dan eens bedroefd, dan eens getroost, maar veelal omdragende de noodzakelijkheid, om mijn ziel geborgen te krijgen in die Arke der behoudenis. Dan was het weleens: "Ontzondig mij met hysop, want mijn ziel nu gans melaats, zal rein zijn en genezen." En dan was het weleens: "Ulieden daarentegen die Mijn Naam vreest, zal de Zon der gerechtigheid opgaan," Of:

*"Al laagst gij o Israël als weleer,
Gebukt bij tichelstenen neer,
Toen gij uw juk moest dragen,
En zwart waart door uw dienstbaarheid,
U is een beter lot bereid.
Uw heilzon is aan het dagen."*

Zo werd ik wel eens getroost uit de beloften en toezeggingen. Maar het gemis werd niet vervuld. Soms veel neergeslagen vanwege de breuk die in mijn ziel geslagen was, en dan was het wel eens: "Die hier bedrukt met tranen zaait, zal juichen als hij vruchten maait." En veelal in een verborgen verdrukking. Maar de Heere keurde die roede voor mij nuttig, om mij maar te louteren en te reinigen en plaats te maken voor Zijn weldaden.

Zo gingen mijn dagen heen tot mijn 59e jaar." Daarna was het: "Wat Ik gebouwd heb breek Ik af, en wat Ik geplant heb, ruk Ik uit, zelfs dit ganse land." O, ik begreep er niets van, wat het betekende, en waar het op zag.

Toen ging de Heere een weg met mij in, waar ik niets van verstond. Het voorgaande werd weer bedekt en verborgen en kon daar niet meer uit leven en de schuld ging hoe langer hoe meer open. Dus ik kwam in een heel drukkende toestand voor mijn ziele leven. Ik sprak zeer weinig in die tijd en ging op zondagavond wel altijd naar het gezelschap. Maar werd mij wat gevraagd, dan had ik geen ander antwoord als:

*"Een bange kerker doet mij zuchten,
Ik kan de banden niet ontvluchten."*

Zo gingen mijn dagen heen, een halfjaar lang. Was weleens bemoedigd maar het was zo ras weer voorbij. Mijn schuld werd steeds groter en mijn banden nauwer, zodat ik er niets meer van vatten kon hoe het met mij af zou lopen. En toen was het eens: "Wat Ik nu doe, weet gij niet, maar gij zult het na dezen verstaan." En, nog enkele waarheden meer, zoals: "Hij die te komen staat, zal gewisselijk komen en niet achter blijven." En op een andere keer, "Ik heb gedachte des vredes over u en niet des

kwaads." En dat gaf weleens enige verlichting, maar het was heel kort, en de schuld werd steeds groter en de banden zwaarder.

Rechtvaardigmaking in de belofte

Dat duurde zo voort (in gedachten) een halfjaar en toen kreeg ik deze woorden: "Schik u om God te ontmoeten." Och, ik vatte er niets meer van, wat het te betekenen had, want mijn banden werden steeds zwaarder en zag mij zo klaar buiten de Goddelijke Personen liggen en wist maar niet meer wat het worden moest. In die tijd was dag en nacht mijn ziel met deze toestand vervuld. Werd ik 's nachts wakker dan was het veelal: "O, mijn ziel wat buigt gij u neder." En dat vloeiende voort uit dat grote gemis, dat ik omdroeg en die openstaande schuld.

Toen was het eens: "Vat de hoornen van het altaar." O, geliefde kinderen, of vrienden wie dit ooit leest, ik verstond er niets van. Ik was zo krachteloos en machteloos in mijzelf, en zeide ook: "Och Heere, ik heb geen handen meer om te vatten, en geen voeten meer om te gaan." O, wat zag ik klaar, dat wij alles in het Paradijs verloren hebben, en niets meer hebben overgehouden dan vijandschap tegen God. We kunnen niet meer willen, en willen niet meer wat kennen van God. O, wat een vreselijke beroeringen soms van binnen, ik zal ze maar niet beschrijven.

Zo ging het weer enige weken, al banger en benauwder, en toen was het op een zondagavond, dat mijn noden zo hoog gingen tegenover een rechtvaardig God, dat het in mijn ziel barensweeën' werden. Ik werd door nood op nood bedreigd. Ik sliep die nacht helemaal niet, het was maar: "O, mijn ziel; wat buigt gij u neder."

Des maandags was het: "Moet deze dochter Abrahams niet verlost worden, die al zoveel jaren de satan gebonden heeft." Maar die nood bleef tot dinsdags 's morgens vijf uur. En daar straalde de deugden Gods in mijn ziel af, en daar kreeg ik een welgevallen aan de straffen mijner ongerechtigheid en daar ontsloot Christus met deze woorden: "Ik gedenk uwe zonden niet meer." Daar was ik buiten mijzelf, en zag mijn zonden niet meer. Ik zeide in mijn verlegenheid: "Zijn mijn zonden nu waarlijk weg, waar zijn ze dan?" En toen was het: "In de zee van eeuwige vergetelheid."

O, de liefde uit de Heere Jezus doervloeiende mijn ziel. Ik was een gewaterde hof. Hij vernachte als een bundeltje mirre, tussen mijn borsten. De verandering was zo groot, dat ik dacht dat mijn ziel geheel uitgeholpen was.

Maar de ervaring heeft mij geleerd dat men in de vrucht weleens te ver gaat, en dat deed mij weer uisdrijven aan de troon der genade, hoe ik die gangen moest verstaan. En toen kwam mij zo voor: "Ik zal u grotere dingen tonen dan deze." Dat deed mij verstaan dat de Heere, Zijn werk verder verheerlijken zou, en dat bewaarde mij voor doervloeien, want wij zijn nergens te goed voor, hoor. Wij moeten op alle gebied bewaard blijven.

Maar geruime tijd mocht ik in die vrucht delen. Maar van lieverlee werd die vrucht wat ingehouden en kwam er weer een gemis naar voren en ik kon toch Christus als mijn Borg nog maar niet omhelzen. O, dat gemis naar Christus, deed mijn ziel soms wenen van heimwee. O, die het geleerd heeft verstaat het, anders kan men het niet vatten. Dat duurde zo ongeveer twee jaar. Christus ging Zich verbergen, en mijn ziel werd zo leeg, en toen kwam die schuld weer terug, en kreeg ik zo te zien, dat de schuld nog openstond, en dat God nog mijn Rechter was. O, dat ging zeer hoog, dat ik met Jona zeide: "Het wier is aan mijn hoofd gebonden." Dat kwam tot een hoogtepunt, en schatte mij met al wat geweest was, geheel verloren. Maar daar openbaarde Christus Zich weer, maar nu als Borg en toonde Zijn doorboorde handen en voeten, en toen was het: "Deze zal in het verderf niet nederdalen."

Toen ontwaarde ik Christus als dat koperen wasvat, dat vol van Goddelijk verzoenend

bloed was, en werd toen daar ingedompeld en rein gewassen van alle mijne zonden. Daarna was het: "Doet haar uit de wasstede opkomen, en doet haar wisselklederen aan, en zet haar een reine hoed op." En zo werd ik als een reine maagd voorgesteld. O, geliefde kinderen, ik kan het niet beschrijven hoe ik gesteld was, vol van de lof en de liefde die uit Christus vloeide. Toen was het: "Onze Koning is van Israëls God gegeven." En: "Indien dan de Zoon u zal vrijgemaakt hebben, zo zult gij waarlijk vrij zijn."

Lange tijd ging ik mijn weg met blijdschap, levende in de vrucht die daar van afstraalde. Maar toen kreeg ik onderscheid te leren in de Goddelijke personen. En Die dierbare Borg ging mij weleens onderwijzen met deze woorden: "Ik en de Vader zijn één, en die Mij gezien heeft die heeft de Vader gezien enz." Ik werd toen van lieverlee gewaar dat ik God als verzoend God nog miste. Want die vrijspraak uit de Goddelijke mond had ik nog niet ontvangen. Toen kwam ik weer in een gemis, en dat werd een Godsgemis. Dat heeft weer vele weken geduurd, en soms ging het zo hoog, dat het inwendig maar weende uit de onwaardigheid, maar ook uit de noodzakelijkheid; en kreeg toch weleens een belofte uit Psalm 20, deze woorden: *"De God van vader Jacob beure u in een hoog vertrek."* En ook eens uit Psalm 50, deze woorden: "Uit Sion der Volkommenheid, verschijnt God blinkende." Mijn ziel was dan weer getroost en geloofde dat op Zijn tijd dat gemis vervuld zou worden, tot Zijn eer, want het was Zijns Zelfs werk.

Zo ging het weer enige tijd, en toen werd Johannes 17 eens voor mij ontsloten, met zulk een toepassing en persoonlijkheid voor mijn eigen ziel. Het was of Christus over mij sprak tot Zijn heilige Vader. O, wie deze letteren ooit leest, leest het toch oplettend en met teerheid, want het was zulk een tere zaak. Ik moest het maar zo verstaan: "Vader verheerlijk Uw Zoon, opdat Uw Zoon U verheerlijkje." Het was mij, of ik het zo mocht verstaan of Christus wilde zeggen: "Verheerlijkt Mijn werk in haar, opdat zij uit Mij, U verheerlijkje. O, het was zo eenvoudig, ik kan de eenvoudigheid er niet van schrijven. Het was; "Zij heeft Mijn Woord bewaard, zij heeft geloofd, dat Ik van U ben uitgegaan, en het Mijne is Uwe en het Uwe is Mijne."

O, kinderen, mijn ziel was een gewaterde hof. Lange tijd heb ik uit de vrucht mogen leven. O, Hij was de mijne, en ik de Zijne.

Verzoend met de Vader

Geruime tijd mocht ik bezig zijn in de dingen die boven zijn. Maar, van lieverlee werd die vrucht wat ingehouden, en ontdekte zich weer een gemis, en kreeg ik zulk een onderscheidend licht in de Goddelijke personen. Ik kreeg te zien dat ik Christus wel tot mijn deel had, maar dat ik de Vrede nog miste. O, dat gemis ging soms zo hoog, mijn ziel ging soms uit naar dat Vaderlijke, dat ik God als mijn Vader nog miste en nog Rechter was. O, dat gemis deed mij bij dagen en bij nachten wenen, met diepe vernedering en onwaardigheid. Het voorgaande werd weer bedekt en het werd een paradox.

Het werd een afsnijding tot een zeker punt en toen ontdekte Die eerste persoon Zich uit Jesaja 6 als Rechter op een verheven troon. En toen heb ik gezegd: "Ik verga daar ik een vrouw van onreine lippen ben." En o, kinderen, toen zag ik mezelf verdwijnen, maar toen ging Die hoge God mij nietig stof toespreken en Hij sprak mij vrij met deze woorden; "Ik, Ik ben het, Die uw overtredingen uitdelg om Mijnentwil, en Ik gedenk uwer zonden niet." Jesaja 43:29. En uit Jeremia 3:4: "Zult gij niet van nu af tot Mij roepen: Mijn Vader, Gij zijt de Leidsman mijner jeugd?"

O, kinderen, toen was de Schepper van hemel en aarde geen Rechter meer, maar mij

een verzoend Vader in Christus Jezus onze Heere. O, eeuwig onbegrijpelijk wonder, zulk een nietig zondares mocht God als mijn Vader omhelzen. O, dat wonder is niet te vatten. Dat *Abba Vader*, de Vader van onze Heere Jezus Christus, mijn Vader. O, die vernedering, van Die hoge God, kan niet verstaan worden, als alleen door degenen die het geleerd heeft.

De Geest getuigt met onze geest

Uit die vrucht mocht ik weer enige tijd leven. Mijn ziel was boven het stof. Mijn aardse bezigheden nam ik waar zonder dat mijn gedachten er in bezig waren. Dat ging zo weer een tijd, en toen openbaarde zich weer een gemis, en dat was een gemis naar de Persoon des Geestes. O, dierbare werkingen des Geestes, hadden mij tot hiertoe geleid, maar Die Persoon miste ik, en daar vloeide zulke tere werkzaamheden uit, dat ik niet in staat ben deze te beschrijven zoals het is.

Dat ging zo een korte tijd, en toen kwam Die Geest Zich weg te schenken als een Goddelijk persoon, en al de voorgaande zaken te verzegelen. "Dezelfde Geest getuigt met onzen geest, dat wij kinderen Gods zijn." En toen was het opgelost in een Drie-enig Verbonds God.

O, geliefde kinderen toen werd ik ingeleid in de heilgeheimen en Goddelijke verborgenheden in de stilte der eeuwigheid, in de vrederaad. O, kinderen of wie dit ooit leest, dat laat zich niet verklaren of beschrijven wat dat is. O, die onbegrijpelijke liefde Gods kan niet begrepen worden.

O, kinderen toen heb ik dagen gehad, die niet beschreven kunnen worden. O, die gemeenschap met dat Goddelijke Wezen laat zich niet verklaren, ook niet voor mij.

Het was eens op een avond dat ik de ganse dag boven het stof was en dat ik 's avonds aan de Heere vroeg: "O Heere wat is dit nu?" En toen kreeg ik deze waarheid: "Zijn zomen vervullende de tempel."

Kinderen nu heb ik in het kort en met veel gebrek het één en ander maar even aangestipt, opdat ulieden nog wat van mij zou weten, als ik er niet meer zal zijn. Geliefde kinderen, nu weet u op welke gronden uw moeder de eeuwigheid kon ingaan. Maar kinderen wat de Heere mij geschonken en geleerd heeft, kunt ulieden niet missen voor de eeuwigheid. Het is nog het heden der genade. Och, loop de Heere toch veel aan over deze enige nodige zaak. De wereld geeft u niets dan klatergoud. Het is al maar schijn dat bedriegt. Het is maar een poosje, en dan laat u de wereld niet los, maar de wereld laat u los.

O, geliefde kinderen gebruik toch de tijd wél, die u nog op deze aarde bent! En zoek die Schat die boven is, waar de roest het niet verderft, en de dieven niet doorgraven nog stelen. O, houd u met de kinderen toch onder de Waarheid.

O, kinderen nu wil ik het hierbij laten en u toewensen, dat de Heere uw ziel bearbeide door Zijn Goddelijke Geest en dat ulieden geen rust mocht vinden al eer u een Borg mag deelachtig zijn voor uw schuld. Want u moet allemaal sterven. En sterven is God ontmoeten en dat kan maar alleen in het bloed des Lams. Daarbuiten is de Heere een vertoornd Rechter en een eeuwige gloed. Zo zij het.

Er was nog eens een toestand, die wil ik nog even schrijven, want ik vond het zo dierbaar, het was de moeite waard het even op te schrijven. Het is geschied, zo ongeveer tussen mijn 55e en 56e jaar, dat ik zeer lang bekommerd was over mijn ziele staat. Want, dát was nog steeds niet opgelost, en ik ging in het zwart, sprak weinig en weende veel.

Het was op een zaterdag vóórmiddag, dat onze voorganger **Roest** ons kwam

opzoeken, daar er één van onze kinderen ziek was. Hij vroeg mij hoe het mij ging, maar ik kon er niets van zeggen, dat maakte mijn toestand, toen hij weg was nog veel benauwder. Des 's middags na het eten zouden wij een hoofdstuk lezen. (ik weet niet meer welk hoofdstuk het was), maar het was dat Mozes het volk Israël bestrafte en hun de weerspanningheid en zonden voor ogen hield. En dat ging open. En o, wat werd ik de zonden en schuld gewaar. Het werd na de middag en ging toen alleen, om even te rusten. Toen kwamen deze woorden: "Ik werk een werk in uwe dagen, dat al wie het horen zal, die zullen zijn beide oren klinken." Ik verstond daar niets van, wist ook niet dat, het in het Woord stond. Want ik was erg onkundig en heb verzuimd alles op te schrijven, hetwelk mij eens gespeten heeft. Maar daar volgde op: "Ik, verkondig u grote blijdschap die al den volken wezen zal, namelijk dat u heden geboren is de Zaligmaker, welke is Christus de Heere, in de stad Davids. En dit zal u het teken zijn, gij zult het Kindeke vinden in doeken gewonden, en liggende in de kribbe."

Geliefden, dat werd voor mij ontsloten. Wat mocht ik toch blikken door die bewindselen heen. O, wat heb ik toen gehoord met die herders, *het vrede op aarde*, die vrede, die door een mens van de aarde was weggenomen. Waarin nu het ganse menselijke geslacht verdoemelijk was voor God. En nu die vrede op aarde, in die diep gevallen mens een welbehagen. O, dat wonder, dat eeuwige wonder, kan ik niet verwerken. O, mijn ziel was vol van de uitlatingen van Die dierbare Christus. Mijn schuld en zonde zag ik niet meer, en vroeg maar: "O lieve Heere, wat is dat nu?" Want ik wist het geen naam te geven, want Zijn liefde doorvloeide mijn ziel.

Toen kreeg ik deze woorden uit het Hooglied: "Zijn hoofd is dauw, Zijn haarlokken zijn nachtdruppen." O, daar mocht ik weer uit leven.

De volgende morgen was het zondag en ging ik naar de kerk en onderweg zag ik door de tijd heen, want ik mocht zeker geloven, dat de Heere de zaak op zijn geheel zou opklaren en deze Psalm was in mijn ziel:

*Dan ga ik op tot Gods altaren,
Tot God mijn God de bron van vreugd,
Dan zal ik juichen, stem en snaren,
Tot roem van Zijne goedheid paren,
Die na kortstondig ongeneugt,
Mij eindelijk verheugd.*

6. Vrouwen in Zuid- en Noord-Beveland.

- 1. MAATJE HUBREGTSE - BOSMAN, 's Gravenpolder**
- 2. JACOBA ROOZENDAAL, Oudelande**
- 3. MARIA ZEEVAART, 1898 – 1973, Hoedekenskerke**
- 4. JANNA VAN GILST - VERBURG, Kortgene**
- 5. JANNA MAAS - WALHOUT, Borssele**

6.1 MAATJE HUBREGTSE - BOSMAN, 's Gravenpolder

Oude Paden, maart 2005

Maatje Hubregtse-Bosman

Ds. L. Hubregtse

Vrouwen van predikanten staan meestentijds wat in de schaduw. Ten onrechte, want het vraagt heel wat van een vrouw om met een predikant getrouwd te zijn. Ze kan tot grote steun zijn van haar man, en ook een belangrijke functie hebben in de gemeente. Dat geldt voor deze tijd. Het was in vroeger dagen niet anders. Als zo'n predikantsvrouw bovendien bedeed mag zijn met de tere kinderlijke vreze des Heeren, kan er wat van uitgaan.

Maatje Hubregtse-Bosman was in de gemeente van 's-Gravenpolder een gezien persoon. In alle eenvoud mocht ze een plaats hebben aan de zijde van haar man, en ook uit louter genade in het midden van Gods volk. Dat laatste kwam vooral openbaar na het overlijden van haar geliefde echtgenoot, ds. L. Hubregtse.

Van haar is het een en ander bekend geworden door de mededelingen van wijlen de heer I. Hubregtse, die over zijn grootvader een boekje schreef en daarin veertien brieven opnam van zijn grootmoeder. Die brieven zijn geschreven aan vrienden te Achterberg. Het zijn eenvoudige brieven, waarin gesproken wordt over tijdelijke

behoeften en geestelijke noden. In het leven van Maatje Hubregtse gingen die vaak samen. Maar vooral heeft ze veel geschreven over de goedertierenheden des Heeren. Die mocht ze in haar leven keer op keer opmerken in het tijdelijke en in het geestelijke. Daarbij had ze een aangenaam karakter. Als ze op latere leeftijd doof wordt, schrijft ze niet: 'Wat is het toch een last om doof te zijn', maar dan schrijft ze (in de tiende brief): 'Wat ben ik blij, dat ik niet altijd doof geweest ben'.

We weten dus mede door de gepubliceerde brieven in het boekje van kleinzoon I. Hubregtse, Leven en sterven van ds. L. Hubregtse, al het een en ander. Daar ik nog enkele niet eerder gepubliceerde mededelingen heb kunnen achterhalen betreffende het overlijden en de begrafenis van de weduwe Hubregtse, willen we op deze plaats gaarne nog wat over haar en haar man schrijven en dan het nieuwe aan het oude toevoegen.

Leendert Hubregtse

Eerst iets over Leendert Hubregtse, die geboren werd op 22 mei 1845 in Souburg, tussen Middelburg en Vlissingen. Het behaagde de Heere hem op 16-jarige leeftijd over te brengen uit de duisternis tot Gods wonderbaar licht. Van grote betekenis is voor hem geweest het Hoge priesterlijk gebed uit Johannes 17.

Leendert kwam als wees op ongeveer 23-jarige leeftijd terecht bij A. de Muijnck in Borssele, die daar een timmerbedrijf had. Daar begon hij als timmerman, maar toen brak ook een belangrijke periode in zijn leven aan. Hij trad op 26-jarige leeftijd in het huwelijk met één van de dochters uit het gezin van De Muijnck en wel met de 20-jarige Maria. Inmiddels was hij teruggekeerd naar Souburg, waar hij bleef tot 1875. Hier werden de eerste drie kinderen geboren. Het eerste kind, Pieterella, overleed na slechts veertien dagen geleefd te hebben.

Op 4 augustus 1875 kwam Hubregtse met zijn gezin naar 's-Gravenpolder. Daar werden nog acht kinderen geboren, waarvan er drie nog tijdens zijn leven overleden. De vraag kan rijzen, wat Hubregtse dreef naar 's-Gravenpolder?⁵ Waarschijnlijk wilde hij onder het gehoor komen van ds. Daniël Bakker, die in 1865 tot predikant van deze Ledeboeriaanse gemeente in Zuid-Beveland bevestigd was. In elk geval had Hubregtse al snel contact met ds. Bakker, alsmede met het volk des Heeren in 's-Gravenpolder. Spoedig werd hij verkozen tot ouderling.

In 1887 troffen hem dagen van groot verdriet. Bij de geboorte van zijn zoon Leendert werd het kraambed van zijn geliefde en godvrezende vrouw Maria tevens haar sterfbed. Leendert was nog maar veertien dagen, toen zijn moeder begraven werd. Zo bleef de 42-jarige Hubregtse met acht kinderen als weduwnaar achter.

Zijn oudste dochter, Elizabeth, was nog maar 13 jaar. Toch moest ze de plaats van haar moeder al innemen. Deze moeilijke periode duurde niet lang.

Hubregtse hertrouwde het volgende jaar, in 1888, met Maatje Bosman uit Baarland, die op 21 juli 1840 in Kapelle geboren was.

Maatje was als weduwe achtergebleven met tweeërlei kinderen; ze was namelijk gehuwd geweest met Jan Traas, die, toen hij haar huwde, een weduwnaar met kinderen was en bij wie zij ook kinderen kreeg. Toen ze dus met Hubregtse trouwde,

⁵ Zie: DOOR GOD GEROEPEN. UIT HET LEVEN VAN DS. DAVID JANSE En FACETTEN UIT DE HISTORTIE VAN DE LEDEBOERIAANSE GEMEENTE TE MIDDELBURG Nagelaten in zijn brieven en in kerkelijke notulen 1^e brochure in de serie: Kinderen Gods op Walcheren in de 19^e en 20^e eeuw. Uitgave: Stichting DE GIHONBRON MIDDELBURG. 2001

waren er in het gezin van toen af drieërlei kinderen. Velen vroegen zich af hoe dat zou gaan. Maar het verliep goed, wellicht mede doordat de kinderen in Maatje Bosman een godvrezende moeder kregen. Met haar is Hubregtse 34 jaar gelukkig getrouwd geweest. In het kerkelijk en ambtelijk leven mocht Maatje hem steeds tot steun zijn. Overigens had Maatje genoeg werk. Om in de veelvuldige levensbehoeften te voorzien, vond ze nog tijd en energie om naast de timmermanswerkplaats een kruidenierswinkeltje te drijven. Ze was gelukkig altijd gezond en sterk van gestel, terwijl Hubregtse zich met behulp van medicijnen op de been moest houden.

Catechiseren en oefenen Hubregtse kreeg na het overlijden van ds. Bakker in 1885, steeds meer ambtelijk werk. Hij legde huisbezoeken af, catechiseerde en leidde begrafenissen. Op zekere tijd vroeg men hem ook de kinderen in de buurt van Nisse te onderwijzen. Hubregtse durfde dat niet te weigeren en ging elke week naar de bakkeet van landbouwer B. Nieuwenhuize om daar te catechiseren. Na de catechisatie was er menigmaal gezelschap in de woonkamer van Nieuwenhuize.

Leendert Hubregtse kreeg na het overlijden van ds. Bakker een belangrijke plaats in het kerkelijke leven. Op de vergadering van 12 mei 1886, de eerste na de dood van ds. Bakker, werd hij reeds gekozen tot voorzitter.

Zijn regelmatig oefenen zal ook de reden geweest zijn dat hij door de Algemene Vergadering van de Bakkeriaanse gemeenten werd aangewezen om Marinus Ruben in Terneuzen tot predikant te bevestigen, die al zo'n twaalf jaar oefenaar was. Dat geschiedde op 10 juli 1889. Het zou nog 22 jaar duren voordat Hubregtse zelf tot de volle bediening zou komen; vanaf 1911 tot zijn sterven in 1922, als predikant.

...Voordat Hubregtse het tijdelijke met het eeuwige verwisselde, heeft hij nog een kort ziekbed gehad. Op zaterdag 23 september 1922 kwam het einde van zijn aardse leven: een zwaar verlies, in het bijzonder voor de gemeente van 's-Gravenpolder. Maar nog meer voor de nu weduwe geworden zijnde Maatje Hubregtse-Bosman.

Weduwe Maatje Hubregtse-Bosman.

Na het overlijden van haar man schreef ze een brief, bestemd voor haar kinderen, waarin ze iets meedeelt over het sterven van haar geliefde echtgenoot. Die brief begint op een voor haar kenmerkende wijze: 'Ik ben mezelf tot een wonderteken geweest. De Heere heeft het zo draaglijk gemaakt, en ik mocht ermee bij de Heere komen. Het was kalm in mijn ziel, want de Heere bepaalde mij bij de weldaden en zegeningen zo ongeveer 34 jaar genoten'. Ze wijst dan op de goedheid des Heeren, die haar gewezen had bij het zevende versje van psalm 89: *'Welzalig is dat volk, dat hen in U verblijdt, dat zal voorspoedig zijn nu en tot allen tijd'*. (Datheen)

Ze heeft in die dagen meer geweend van verwondering dan van droefheid. Van de begrafenis schreef ze: 'Vriend en vijand was op de been. Er gingen ongeveer 160 mensen achter de lijkkoets, mannen en vrouwen. Ouderling L. Hoekman heeft een hartelijk en toepassend woord op het graf gesproken, en uit mijn naam het 7e versje uit Psalm 89 laten zingen'.

Al spoedig na het overlijden van ds. Hubregtse werd op een vergadering der Bakkeriaanse gemeenten de zorg aangaande de weduwe ter sprake gebracht. In mei 1923 werd besloten om voor dit doel collecten te houden.

De situatie zou veranderen door de kerkelijke gebeurtenissen in 1924. In dat jaar ontstond een scheur in de gemeente. Het grootste deel sloot zich onder leiding van de welbekende ouderling Leendert Hoekman aan bij het kerkverband der Gereformeerde Gemeenten. Wat was de reden daarvan? Diverse zaken speelden een rol, maar een erg gevoelige zaak was toch wel het verplichte en periodieke aftreden van de ambtsdragers. Sommigen stonden op het standpunt dat de eens gekozenen hun leven

lang zitting moesten hebben in de kerkenraad. Anderen wilden van die gewoonte af op grond van de D.K.O. Het deel dat zich afscheidde, wenste de D.K.O. te aanvaarden en daar ook naar te leven. Ook verschillende visies op het christelijk onderwijs en de politieke activiteiten droegen bij tot de scheur in 1924.

Overgang van Maatje Hubregtse naar de Gereformeerde Gemeente

Ook Maatje Hubregtse-Bosman ging over naar de Gereformeerde Gemeenten. Daarmee verviel natuurlijk de financiële ondersteuning. Maar door tussenkomst van ds. G.H. Kersten verkreeg zij dezelfde voorrechten vanuit de Gereformeerde Gemeenten. Zij werd geacht als de weduwe van één hunner predikanten.

Bij het ouder worden kreeg ze, zoals reeds gememoreerd, steeds meer last van doofheid, zodat ze ten slotte de kerkdiensten niet meer kon bijwonen. In huis gebruikte ze een dovenhoorn.

Eens heeft de Heere de doofheid voor korte tijd willen wegnemen. Dat gebeurde toen ds. J.D. Barth uit Borssele als consulent van 's- Gravenpolder het Heilig Avondmaal bediende. Ze was geruime tijd niet meer in de kerk geweest, maar ze verkreeg toen een sterke begeerte om de dood des Heeren in het midden van de gemeente te verkondigen. Door haar kinderen werd haar dit op zo'n hoge leeftijd (ze was al in de negentig) ontraden, maar ze geloofde dat het van de Heere mocht en dat de weg gebaad zou worden. En dat is ook gebeurd. Een wonderlijke morgen heeft ze mogen beleven: de Heere heeft haar tijdens de nodiging en onder de bediening het gehoor enige tijd teruggegeven. Nadien is ze niet meer in de kerk geweest.

Veertien brieven van weduwe M. Hubregtse-Bosman⁶

Inleiding

De brieven bevatten geen mededelingen over het beleven en kennen van diepgaande stukken aangaande het geestelijk leven. Wel gewagen zij van het deelachtig zijn van de genade, en het beoefenen van een nabij leven. Tevens valt op te merken dat zij niet alleen een aanklevend leven had in betrekking tot haar tijdelijke noden, maar als een bekommerde ziel er naar uitzag, Christus tot haar eigendom te mogen verkrijgen.

Zij was innig aan haar tweede man, ds. L. Hubregtse, verbonden. In elke brief geeft zij daar de blijken van. Bij zijn sterven heeft hij haar geen aardse rijkdom of goederen nagelaten. In dit licht gezien heeft zij echter voortdurend des Heeren onderhoudende hand mogen ondervinden.

Veler harten werden geneigd om haar van hun goederen iets mede te delen. Wij lezen in haar brieven dat zij daar menigmaal over verwonderd is geweest, en hoewel zij haar weldoeners zeer erkentelijk was, zij mocht er meest mee in de grote Weldoener eindigen.

Toen zij eens inwendig beschuldigd werd dat zij aanleiding had gegeven vrienden tot milddadigheid te bewegen, wilde de Heere deze beschuldiging van haar wegnemen door het lezen van Zondag 50 uit de Catechismus van Bernardus Smytegelt, die handelt over de vierde bede uit het volmaakte gebed: Geef ons heden ons dagelijks brood. Zij schrijft daarover in haar vijfde briefje.

Overigens leefde zij niet voor zichzelf; met noden van anderen was zij begaan, en ze droeg ze op in haar gebeden. Dan was zij een smekeling en worstelaar, voor haar geslacht, voor land, volk en kerk. Op deze wijze was zij bezig in het Koninkrijk Gods, en ze had een begeerte om anderen voor Christus te gewinnen.

Bij haar verscheiden liet ze een grote ledige plaats achter, wat ook door velen zo werd ervaren. Schrijver dezes heeft haar in zijn jeugdijaren nog gekend, en gezien hoe zij de pen hanteerde.

Mochten de vruchten daarvan nog tot zegen zijn.

⁶ Leven en sterven van ds. L. Hubregtse, door I. Hubregtse. Den Hertog BV Houten, 1994. Een aantal brieven worden hier gepubliceerd.

EERSTE BRIEF

Aan G. Ariesen te Achterberg

's-Gravenpolder, 15 februari 1923

Geachte vriend en huisgenoten,

Genade en Vrede zijn u tezamen geschonken, is mijn hartelijke wens en bede.

Ik was verblijd met uw laatste brief als een bericht, dat er nog gemeenschap gevoeld wordt aan elkander. Wat is het groot als wij elkanders lasten voelen en helpen dragen, want wij zijn van nature Kaïn gelijk: *Ben ik mijns broeders hoeder?*

Ik heb ook begeerte om een lettertje te schrijven. Ik ben door 's Heeren goedheid weer goed gezond naar mijn lichaam, hopende van ulieden hetzelfde. 'k Heb niet te klagen dan over mijzelf, die niet anders doet als bederven. O, dan moet ik maar beschaamd staan vanwege de goedertierenheden des Heeren.

Gij schreef nog dat ik voor de tweede keer weduwe ben. Wat een wondere weg, nietwaar? Toen mijn eerste man overleden was werd ik zo aangevallen dat wij verslaafd aan elkander gebonden waren geweest. Ik kreeg er mee voor de Heere te komen. Toen kwam die waarheid met kracht in mijn hart: *Deze heeft niet gezondigd, noch zijn ouders, maar dit is geschied, opdat de werken Gods in hem openbaar zouden worden.* O, wat mocht ik daaronder bukken. Ik zeide: *Och Heere, als dan Uw werken maar meer en meer in mij openbaar worden.*

En tot hiertoe laat de Heere Zichzelven niet onbetuigd, want toen ik in die zwarte toestand verkeerde, zeiden ze van binnen: Gij hebt nu twee geliefde mannen in de hemel, zoudt gij daar ook komen denk je? Ik kon geen antwoord geven, maar daar kwam onmiddellijk in mijn hart van Abraham, dat hij niet getwijfeld had, maar gesterkt is geweest door het geloof, gevende Gode de ere, dat Hij de Almachtige was. Zodat ik zeide: Heere, Gij zijt ook die Machtige om mij daar te brengen, hoewel diep verbeurd. En dan zal dit zijn tot eeuwige verwondering van Zijn nooit genoeg volprezen Naam.

Gij schreef mij een woord over de goede reuk in Christus. O, daar heb ik laatst nog iets van gevoeld; ik werd bepaald bij Noach als hij uit de ark gegaan was. Dat hij de Heere offerde, en dat de Heere die lieflijke reuk rook, en dat buiten het schepsel in Jezus, de Zoon Zijner eeuwige liefde. Wat toch een ruimte voor mij om ook nog gelukkig en zalig te kunnen worden buiten mijzelf, wat een wonder, nietwaar?

Ik was laatst zo in gedachten, toen kwam die waarheid zo in mijn hart: *Werp al uw bekommernissen op Mij, en wees in geen ding bezorgd, laat al uw begeerten met bidding en smekingen bekend worden bij God.* Het is soms zo vreemd voor mij, dat zij beleden hadden, dat zij gasten en vreemdelingen waren op de aarde, maar dat zij de stad zochten die fondamenten had, welker Kunstenaar en Bouwmeester God is.

Ik ben zondag voor het eerst naar de kerk geweest, wat was dat een zware gang voor mij. Ik dacht, als ik op die ledige plaats zag, nu zult gij zo niet afgemat zijn, maar o, wat een gemis; die zuivere en eenvoudige waarheid is zo niet algemeen. O, wat was hij een lastdrager van de gemeenten. Hij had zoveel smart van al die scheuringen die er waren.

Nu hebt gij nog gevraagd, of er geen geschrift is.

Wij hebben er niets van, dan twee preken. Nu weet ik nog dat de dominee eens twee preken meegenomen heeft naar ulieden, om Aaltje te laten lezen omdat zij zo doof was. Nu weet ik niet of die preken bij u gebleven zijn, of dat hij die mee teruggebracht heeft, want het is zolang geleden en ik ben er toen niet bij geweest. Nu weet ik ook

niet of hij er een of twee bij zich gehad heeft; wij hebben er hier twee. Wij hebben er wel eens over gedacht om die te laten drukken. Zou u zo goed willen zijn om er eens iets van te laten weten?

Wij hebben hier een grote steun aan L. Hoekman. De Heere belooft die man te bedelen met nederige ootmoedigheid. Verleden week is hij op een begrafenis geweest en heeft hij ook bij het graf nog een woord gesproken. O, mocht de Heere het eens believen te bevestigen: Uit u zal altijd iemand komen voort, om de nakomers te leren Uw woord. Wat zou het groot zijn.

Ik heb ook gezien in uw brief, dat gij de vrienden hebt bezocht; ook was ik blij met de groeten van vrouw Zaaier, en Steintje. Is Jan Bovenkamp daar nog? Wil ook de groeten doen aan Grietje van Beijnum en de verdere vrienden, te veel om te noemen. Weest ook tezamen van ons hartelijk gegroet aan u en aan uw huisgenoten, ook van mij,

Weduwe Hubregtse

TWEEDE BRIEF

's-Gravenpolder, 31 mei 1923

Zeer geachte vriend en vriendin met uw kinderen,

Ik heb verleden week het pakje in orde ontvangen en was zowel met het een als met het ander zeer verblijd, en ik kan het alles gebruiken. Daar wil ik jullie dan ook vriendelijk voor bedanken. Ik was ook blij met uw briefje, ziende hoe er ook banden liggen. Want o, wat is het groot nog aan elkander te denken in wegen van beproeving. Door 's Heeren goedheid ben ik nog redelijk gezond, maar ik ben na de dood van mijn dierbare man nog lang ziek geweest. De dokter zei dat het door overspanning was, maar nu ben ik weer in mijn oude doen. Och, de lieve Heere doet het mij aan niets ontbreken, en ik moet maar bij ogenblikken voor de Heere van verwondering wegsmelten.

Ik denk nog menigmaal aan mijn geliefde man, die op zijn ziek- of sterfbed zei: *Eer zij roepen zal Ik antwoorden*. O, wat een wonder, nietwaar, want het wordt zomaar dagelijks bevestigd. Ik heb al lang verlangd eens iets van ulieden te horen door de kennis die wij aan u hebben gekregen, als wij tezamen met Geurt bij ulieden zijn geweest. Ik heb de groeten nog eens van ulieden gehad door middel van Geurt, die bij ulieden geweest was.

Gij schrijft mij, dat gij wel kunt indenken wat het voor mij is. Ja geliefden, hoe langer het geleden is, hoe meer ik het gewaar word in mijn samenleven. Het is voor mij zo eenzaam, ook in ons kerkelijk leven, het is zo'n groot gemis, dat is in geen woorden uit te drukken. Ook zou ik ulieden nog weleens willen zien en spreken, want het is in dezen voor mij ook een groot gemis, want wij hebben tezamen wonderveel onder en met het lieve volk genoten. Ik kan er nog weleens met aangenaamheid over denken. Maar wat zullen wij tot deze dingen zeggen? Wij hebben hier geen blijvende stad, wij kunnen niet bij elkander blijven, nietwaar?

Ik heb dat nu voor de tweede keer in mijn leven ondervonden en het is een zware post voor het vlees. Maar och, dat moet er onder. De Heere heeft wonderlijk Zijn ondersteuning geschonken aan mij, onwaardige, tijdens de ziekte en het overlijden van mijn geliefde man. Ik wil er ulieden wel een weinig van mededelen. De Heere heeft het zo draaglijk voor mij, onwaardige, believen te maken en het was zo kalm in mijn ziel. De Heere bepaalde mij bij al de weldaden en zegeningen zo'n vierendertig jaar genoten. Lief en leed met elkander in vrede hebben mogen dragen, zodat ik niet anders zeggen kon dan: *De Heere doet wat goed is in Zijn ogen*. Het was al goed wat

de Heere deed, Die ook niets doet tegen Zijn Woord: stof zijt gij en tot stof zult gij wederkeren. O, wat werd ik ingeleid in die zaligheid die hij zou deelachtig worden. Hetgeen geen oog gezien, geen oor gehoord, noch in het hart eens mensen is opgeklimmen, hetgeen God bereid heeft dien die Hem liefhebben. Dat versje, Psalm 89 vers 7, vervulde zo mijn hart, dat ik niets doen kon als schreien van verwondering. Ik kon maar niet anders zeggen dan dat de Heere goed was.

Mijn geliefde man was in de laatste tijd goed gezond, maar veel vermoeid, hij kon maar één keer op een dag meer voorgaan. Hij heeft Zondag 37 nog met veel ruimte mogen verklaren, zodat ik dacht, en velen met mij, dat zal wel de laatste keer zijn. Toen is hij dinsdags daarop niet goed geworden, het was een aanval van een beroerte, zei de dokter. In het begin kon hij niet spreken, maar hij was wel bij kennis. Gelukkig is de spraak nog veel bijgekomen.

De laatste week van zijn leven was hij goed bij kennis, zodat hij met vrede van mij afscheid heeft genomen. Hij zeide: *Ik ga u verlaten, nu moet gij al de vrienden en bekenden de groeten doen en de Heere gedenke u. Het is niet bij de mens, dat hij zijn weg richte, maar het is Zijn weg; nu ga ik naar mijn Vaderhuis.*

O, wat hebben wij dat wonder nog mogen bespreken, dat de Engel des Heeren Zich legerd rondom degenen die Hem vrezen, en dat dat vloeide uit het eeuwig welbehagen des Vaders in de Zoon Zijner eeuwige liefde. Dat daarvan de engelen in Bethlehems velden zongen: Vrede op aarde, in de mensen een welbehagen. O wonder, het was alles vrede in zijn hart en in het mijne. Ik zei: *Is er niets meer tussen mij en tussen u?* En hij zei: *Het is alles goed.*

O, wat heb ik geschreid van verwondering over de goedheid aan zulke onwaardigen bewezen. Mijn dierbare man heeft naar zijn lichaam niet veel geleden, maar is zacht en kalm in de Heere ontslapen.

Op zaterdagmiddag om drie uur is hij de eeuwige rust ingegaan. O wonder, nietwaar? Ik heb hem in zijn kist zien liggen met zo'n bevredigd aangezicht en met die waarheid in mijn hart: *Zij zullen rusten op hun slaapsteden, een iegelijk die in zijn oprechtheid gewandeld heeft.* En van Job: *En als zij na mijn huid dit doorknaagd zullen hebben, zal ik uit mijn vlees God aanschouwen,* enzovoort.

Ook de begrafenis is wonderlijk geweest; vriend en vijand waren op de been, en er gingen wel 160 mensen achter de lijkkoets. O, wat zal de Heere voor die stofjes zorgdragen, nietwaar? Ik kan het alles niet schrijven, maar nu weet u toch wat. Ontvang nu nog de hartelijke groeten van mij,
Weduwe Hubregtse

DERDE BRIEF

's-Gravenpolder, 16 december 1924

Geliefde vriend en vriendin met de uwen,

Toen ik laatst uw liefdegift heb ontvangen, dacht ik: Wel Heere, wat een wonder dat die vrienden aan mij, onwaardige, nog gedenken. Het is toch een goedheid van de Heere, dat wij nog in elkanders gedachten mogen zijn, mocht het zijn ook in de gebeden. Ik denk weleens: wat was het groot voor Noach, dat de Heere aan hem gedacht. Het is ook mijn bede, want geliefden, het zal niet met minder kunnen.

Ik heb nergens over te klagen dan over mijzelf, want ik zou soms wel willen klagen over mijn eenzaam leven, maar ik gevoel zo dat dat niet past, want de Heere onderhoudt mij tot hiertoe in mijn lot. Ook mag ik er weleens onder wegsmelten, als ik overdenk het aangename leven, dat wij zoveel jaren tezamen genoten hebben onder

en met het lieve volk.

En de Heere laat Zichzelf nog niet onbetuigd. Ik ben in september naar Nieuwerkerk en Oosterland geweest, onze oude vrienden wezen opzoeken. Wij waren altijd thuis bij een ouderling genaamd Pieter Flikweert. Wat werd wederom bevestigd: *al komen zij uit verre landen, de harten smelten dra ineen*. Och, het was of ik weer in mijn oude doen was. Wat ben ik daar met vrede geweest, ik had er willen blijven. Zij waren ook zo aan mijn geliefde man gebonden.

Maar ach, de dood scheidt de liefste vriend. Die mensen hebben een dierbare zoon moeten missen van 32 jaar, nalatende een vrouw met twee kindertjes. Daar ben ik op de begrafenis geweest. Ik had medelijden met die weduwe, want ik heb dat tweemaal in mijn leven doorgemaakt. Maar de Heere heeft mij in die wegen geloven te ondersteunen, zodat ik niet laten kon goed van de Heere te spreken, hoewel het een weg is tegen vlees en bloed, maar vlees en bloed zal toch het Koninkrijk Gods niet beërven, dat moet er onder. De Heere zegt: *Mijn raad zal bestaan en Ik zal al Mijn welbehagen doen*. Wij moeten tegen onszelf leren bidden. Mochten wij meer en meer onze eigen zin en wil verzaken, en achter en onder de Heere leven, dat zou het grootste zijn.

Ik was blij weer iets van uw welstand te vernemen. Ik denk nog veel over die mensen waar wij mede verkeerdt hebben, dat kunt u wel begrijpen. Ik krijg nog weleens een briefje en meer van deze en gene. Dat verkwikt ziel en lichaam beide, de Heere is goed. Komt Geurt Ariesen nog weleens bij ulieden?

Laatst heb ik een briefje gehad van vrouw Van Beijnum, die schreef dat Van Zetten ook overleden was. Dat is ook weer een hele beproevingsweg voor Lena, nietwaar? Ik zou weleens een briefje van haar willen hebben.

Hoe is het met vrouw Zaaijer en met Van Ommeren en zijn gezin? Is Jan Bovenkamp ook nog in leven? Zou u zo goed willen zijn om een lettertje terug te schrijven? Gij zijt ook vriendelijk bedankt voor het ontvangene, ik kan het goed gebruiken.

Ik had al eerder willen schrijven, maar ik ben niet goed geweest en heb het bed moeten houden, maar ik ben door 's Heeren goedheid weer beter. Nu wens ik ulieden des Heeren lieve en onmisbare zegen toe, hopende dat gij deze letteren in gezondheid mag ontvangen. Nu, verder de hartelijke groeten, ook van mijn kinderen, van mij, uw liefhebbende vriendin,

Weduwe Hubregtse

VIERDE BRIEF

's-Gravenpolder, 3 december 1925

Geliefde vriend en vriendin en kinderen,

Ik was verblijdt met het ontvangene en weer eens iets van uwen welstand te vernemen, want ik had al zo lang uitgezien naar een lettertje. Het is een wonder dat, als er eenmaal banden gevallen zijn, die blijven, want de liefde vergaat nimmermeer. Dan denk ik weleens aan David en Jonathan, hoe alleen de dood scheiding maakte.

Gij kunt ook wel begrijpen, dat ik met mijn gedachten bij ulieden ben, om over al het gebeurde eens te kunnen spreken. Maar ik heb niet te klagen, dan over mijzelf. Ik laat het altijd maar slecht voor de Heere liggen. Ik gevoel zo, dat er in mij niets goeds woont, maar ik ben van mijzelf afkerig van de Heere. Tot smart en schaamte moet ik het belijden niet anders te doen dan wat kwaad is in Zijn ogen.

O, ik zie van mijn kant geen kans meer om ooit zalig te kunnen worden, en was ik maar zo genegen om het niet in mijzelf te zoeken. Het kan zo afgedaan schijnen,

nietwaar?

Ik was laatst zo verlegen, en daar kwam zo aangenaam in mijn hart: Ik zal in het midden van u doen overblijven een ellendig en arm volk; die zullen op den Naam des Heeren betrouwen. O wonder, wat was dat een verademing voor mijn ziel, en wat werd ik vergund om van mijzelf af te zien en te pleiten op die aangebrachte gerechtigheid van Zijn lieve Zoon, Die met één offerande in eeuwigheid volmaakt heeft degenen die geheiligd worden. Wij hebben in onszelf toch niets om op te pleiten. Wij kunnen nergens op pleiten dan op eeuwige zondaarsliefde.

Ik denk weleens over die reis, toen wij samen bij ulieden zijn geweest en wij op dat bankje zaten. Dat wij ons die lieve Immanuël niet konden toeëigenen en nu is dat nog mijn grootste druk. O, ik zou geen blijder dag beleven, dan wanneer ik kon zeggen met de bruid: *Hij is de mijne en ik ben de Zijne*, want wat zal dat wel een zoete gemeenschap zijn voor hen die daartoe verwaardigd worden. Ik denk weleens aan dat versje: *Mijn ziel hangt U zo vorstelijk aan, dat zij geenszins van U kan wijken*. O, waar zullen wij henengaan, bij Hem zijn de woorden des eeuwigen levens.

Ik ben van de zomer 85 jaar geworden. Wat heb ik een bevredigd dagje mogen beleven. Ik werd ingeleid in de weldaden. Ook bij al de wederwaardigheden en gemis, mij, onwaardige, die ik door ondersteuning des Heeren heb mogen ondervinden. De Heere is wonderlijk goed voor mij en Hij doet het mij aan niets ontbreken. Wat wordt des Heeren Woord toch vervuld: *De gedachtenis des rechtvaardigen zal tot zegening zijn*, en daar mag ik, onwaardige, nog in delen. En als ik dan zo mijn wegen mag overdenken, dat het mij vergund wordt om mij onbepaald aan 's Heeren zorgen over te geven en kwijt te worden, dan wordt 's Heeren Woord aan mij bevestigd: *Ik zal dragen en redden*.

En aangaande mijn samenleven, ik heb een ruim huis en nu woont mijn zoon, die met de dochter van de dominee getrouwd is, bij mij in. Maar wij wonen geheel op onszelf en zijn niet afhankelijk van elkander in ons gebruik. Ik kan gelukkig mijn eigen broodje eten. Zij leven met mij mee, zodoende hebben wij een gezellig leven. De dienstbode, die de dominee en mij vijf jaar heeft gediend, woont nu bij onze zoon Aarnoud, die altijd nog zwak is en niet kan werken. Die woont op het dorp in een winkel, en kan ook geen hulp missen. O, ik denk weleens: *Heere, wat zijt Gij een wonderdoend God, Die het alles zo draaglijk voor ons maakt*.

Nu nog iets over ons kerkelijk leven.

Wij hebben een gemeenschappelijk leven onder elkander en dat valt mij mee, want ik dacht na het overlijden van mijn geliefde man, dat het voor mij uit was. Maar ziet, de Heere zegt in Zijn Woord: *Mijn gedachten zijn niet ulieder gedachten, en Mijn wegen zijn niet uw wegen*. Wij zijn genegen om onverhoord te veroordelen, nietwaar?

Met veel genoegen heb ik ds. Kersten mogen horen, die heeft heel mijn hart ingenomen. Ik mag geloven, dat die man het kostelijke van het snode onderscheidt. En dan zegt de Heere: *Gij zult als Mijn mond zijn*. Wij hebben ook meest leeskerk. Wij hebben twee ouderlingen, namelijk L. Hoekman en A. Eckhart, en een zoon van de dominee is diaken met nog twee anderen. De oudvaders worden ook gelezen. Wij houden ervan.

Nu wil ik ulieden ook nog mededelen de goedertierenheden die ik op mijn oude dag mag ondervinden, dat ik mij kinderen heb, die mij alle vriendschap bewijzen, mij in alles bijstaan en helpen. Wat zijn er velen die dat moeten missen. En dan komt daar nog bij, dat de Heere de harten nog ruimschoots belijft te openen, zodat het mij nergens aan ontbreekt en ik niet van mijn kinderen afhankelijk ben, en mijn kinderen niet van mij. Wat een grote goedheid van de Heere, nietwaar? Nu weten jullie weer iets van ons doorleven.

Ook weer hartelijk bedankt voor uw liefdegift. Verder de hartelijke groeten van mij en mijn kinderen. Ik wilde wel dat jullie eens konden komen. Wilt ook het lieve volkje groeten, bekend en onbekend. Ik wilde wel dat jullie ook eens een lettertje aan mij schreven. Dag hoor.

Weduwe Hubregtse

VIJFDE BRIEF

's-Gravenpolder, 16 december 1925

Geliefde vriend en vriendin en kinderen,

Wij zijn allen door 's Heeren goedheid redelijk wel, hopen van ulieden hetzelfde. Toen ik laatst aan ulieden heb geschreven, hebben

ze mij van binnen beschuldigd, ja, dat ik zelfs onwaarheid had geschreven, omreden dat ik mijn eigen broodje kon eten, nademaal ik van liefdegiften bedeed word. Ik zei: Heere, wat heb ik toch gedaan? Ik was er zo verlegen mee dat ik dacht, daar zal ik een lettertje over schrijven, en over mijn onbedachtzaamheid. Maar nu heb ik in Smytegelt Zondag 50 gelezen, want ik ben ook veel thuis. O lieve, wat een woorden van verlichting voor mij in zijn uitbreiding. Dat het bij ons niet gestolen is, al is het ook dat het ons door giften wordt toegediend. Het was een hele verlichting voor mij en ik was er blij mee. De Heere is ook vrij door welke weg Hij ons belieft te onderhouden.

Ik heb ook gelezen, dat Reijer van Ommeren uit de tijd is. Hij is ook nog bij ons geweest toen mijn dierbare man ziek lag, toen was hij naar de vergadering geweest. Och, ik zou nog weleens over alles willen spreken. Ik denk zo dikwijls over ons aangenaam samenleven en ook over de zielsinnemende leringen die ik van hem heb mogen horen. Och, alles neemt hier een eind, en ik kan en durf over de wegen die de Heere met mij houdt, niet klagen. De Heere zegt: *Mijn raad zal bestaan en Ik zal al Mijn welbehagen doen*. Wat is het groot om blindelings de Heere te volgen, want Hij legt ons niet te veel op.

Nu breek ik af met de pen maar niet met mijn hart. Nu, verder de hartelijke groeten van mij en de kinderen,

Weduwe Hubregtse

ZESDE BRIEF

Aan de familie Koster te Rhenen

's-Gravenpolder, 28 oktober 1926

Geachte vriend en vriendin en kinderen,

Ik ben voor tegenwoordig nogal redelijk wel, al ben ik in de achterliggende tijd nogal eens ziek geweest, want de gebreken des ouderdoms beginnen zich te openbaren. Het is al jaren geleden, dat wij tezamen bij ulieden zijn geweest, toen leefde die zwakke vrouw nog.

Het is nu al vier jaar geleden, dat mijn dierbare man de eeuwige rust is ingegaan. Ik heb opgemerkt, dat hij bij ulieden ook nog niet vergeten is. Dat kan ook niet, want hij zal wel bij velen in gedachtenis blijven, omdat hij ook in hun consciëntie is geopenbaard geworden. Hij had de geest des onderscheids, om het kostelijke van het snode te onderscheiden. En dan zegt de Heere: *Dan zult gij als Mijn mond zijn*. Zijn hart was tot het einde van zijn leven veel opgewekt voor de dienst des Heeren en Zijn arme kudde. Hij had lichaam en ziel er voor over. Hij had nog wel willen reizen, maar

de Heere had het, naar Zijn eeuwige raad, anders beschikt. Wij hebben vele aangename leringen van hem door 's Heeren zegen mogen vernemen, nietwaar? Wij hebben ook samen vele goede dagen onder en met het lieve volk mogen doorleven, zodat ik nogal eens gedenk de dagen vanouds.

Och, mochten wij er door leren dat wij hier geen blijvende stad hebben. Mocht het ons vergund worden te leren sterven eer wij ertoe geroepen worden. Ik ben aan de avond van mijn leven, want ik ben van de zomer 86 jaar geworden en ik heb nergens over te klagen, dan over mijzelf. De Heere is goed voor mij, onwaardige, want het heeft mij tot hiertoe aan niets ontbroken. O wonder, de Heere bevestigt Zijn Woord: *De gedachtenis des rechtvaardigen zal tot zegening zijn, en laat uw wezen achter, en laat uw weduwen op Mij vertrouwen.*

Nu wil ik nog wel iets mededelen omtrent het sterven van mijn geliefde man. Hij kon 's zondags maar een keer meer voorgaan, en heeft Zondag 37 nog met veel ruimte mogen verklaren, zodat ik, en meerderen met mij, dachten en zeiden: Dat zal wel de laatste keer zijn. 's Maandags was hij erg vermoeid en dinsdags is hij niet goed geworden. Toen hebben wij 's woensdags de dokter ontboden. Die zei dat het een aanval van een beroerte was. De eerste dagen kon hij niet spreken, maar de Heere heeft Zich zijner en mijner nog ontfermd, zodat wij hartelijk afscheid van elkander hebben mogen nemen. Hij zeide: *Ik ga u verlaten. De Heere gedenke u. Het is niet bij de mens, dat hij zijn weg richte, maar het is Zijn weg. Nu ga ik naar mijn Vaderhuis.* O, wat hebben wij dat mogen bespreken, dat dat vloeide uit eeuwige liefde des Vaders, in de Zoon van Zijn eeuwige liefde. Daarvan zongen de engelen in Bethlehems velden: Vrede op aarde, in de mensen een welbehagen. Wat wordt het bewaarheid, dat de Engel des Heeren Zich legt rondom degenen die Hem vrezen. Ik zeide tot hem: Is er niets tussen mij en u? Hij zeide: Het is alles goed. Het was vrede in zijn hart en in het mijne. Het was goed wat de Heere deed.

O vrienden, ik heb meer geschreid van verwondering, dan van droefheid, over de goedheid aan zulke onwaardigen bewezen. Hij heeft nadien nog wel gebeden en gesproken, maar dan konden wij hem niet zo goed verstaan. Hij zeide: *Het is lastig, dat gij mij niet goed verstaat, maar de Heere hoort het toch.*

Nu weten jullie ook weer iets van ons. Ook zijn begrafenis is wonderlijk gegaan. Nu, verder hartelijk gegroet van mij en mijn kinderen en verder 's Heeren zegen toegewenst, hopen de dat gij deze letteren in gezondheid mag ontvangen.

Gij zijt ook hartelijk bedankt voor uw liefdegift. Het was wat zoets voor een oud mens, en daarbij uw genegenheid ziende. De Heere toont nog alle harten in Zijn hand te hebben. Niet dat ik de gave zoek, zei Paulus, maar de vrucht. Ik denk, dat dat de weldadigheid is, aan uw gestorven vriend. O, wat zou het mij bedroeven, als ik onder mijn oude vrienden geen toegenegenheid meer had. Daar zijn er nogal enigen die mij niet vergeten zijn, ook als er banden gevallen zijn die zij niet licht verbreken. Ik krijg ook nog briefjes die voor mij aangenaam zijn, en dan schrijf ik weer eens terug.

Nogmaals gegroet,

Weduwe Hubregtse

LAATSTE BRIEF

's-Gravenpolder, 14 oktober 1933

Geliefde vriend, vriendin en kinderen,

Wij zijn door 's Heeren goedheid redelijk wel en mogen onszelf tot hiertoe ook nog onder de in- en uitgaanden bevinden, wat wel een wonder is, nietwaar? Ik in mijn

hoge ouderdom, en mijn zwakke dochter, mij tot hulp, dat wij nog te zamen bij elkander mogen zijn. O lieve, de Heere is goed, Die met ons niet handelt naar onze zonden en ons niet vergeldt naar onze ongerechtigheden. Mocht het ons meer vergund worden in onze onwaardigheid geleid te worden. Als wij, zoals u schreef, op onze afmakingen zien, dan zouden wij onszelf wel in het stof moeten versteken. Wat hebben wij menigmaal veel te bedillen in onze weg. Wij mochten wel in nederige ootmoedigheid voor de Heere uitroepen: Wat een wonder, dat wij nog zijn die we zijn. Het zijn toch maar alleen Gods goedertierenheden, dat wij nog niet vernield zijn en dat Zijn barmhartigheden over ons nog geen einde hebben genomen. O, wat hebben wij reden, om in onze onwaardigheid weg te smelten voor de Heere.

Wij hebben ook uit uw brief mogen vernemen, dat de Heere nog wonderlijk ulieden tezamen heeft believe te bewaren bij het leven, niettegenstaande de zwakheden des lichaams van uw geliefde vrouw, zodat ge nog tot elkanders steun mag zijn en ook twee kinderen mag hebben tot ulieder hulp. Wat geeft de Heere veel verademing in dit leven en wat is er menigmaal nog veel honing aan de roede. Mochten onze blinde ogen er maar voor geopend zijn, dan zouden wij er meer van zien.

O lieve, de Heere is ook wonderlijk goed voor mij, alles verbeurd hebbende, onwaardige zondaar, in Zijn onderhoudende goedheid met mij, naar ziel en lichaam. De Heere doet het mij aan niets ontbreken. Ik heb ook in vele verliezen moeten delen, maar de Heere, Die goed is, heeft mij in deze weg Zijn ondersteuning believe te geven, en gegeven te dragen naardat Hij oplegde. Een zeker dichter zegt: Zijn de wegen zuurheid, zijn ze zoetheid, de wezenlijke goedheid, maakt het goed met wat Hij wil.

Ik zou u ook nog weleens willen zien en spreken, de gemeenschap is aangenaam, nietwaar? Wij hebben hier nogal eens gemeenschap onder en met elkander. Verleden week woensdag hebben wij een gezelschap gehad bij ons, wij mochten in vrede bij elkander zijn en mochten ook nog spreken over de wegen, die de Heere met ons gehouden heeft. Dan wordt het oude wel weer eens nieuw.

Het is weer al elf jaar geleden, dat mijn geliefde man, de dominee, de eeuwige rust is ingegaan, en nu rust van zijn arbeid. Wij zijn hem ook nog niet vergeten. Wij spreken ook nog over zijn hartelijke predicates, die wij mochten horen. Ja lieve, de gedachtenis des rechtvaardigen zal tot zegening zijn.

Ik was ook weer blijde iets van vrouw Broekhuizen te vernemen. De Heere belooft haar tot hiertoe nog te dragen in haar zwakheden, zodat zij ook nog bij elkander mogen zijn. Wij kunnen tezamen de Heere voor al Zijn goedheid niet naar waarde erkennen. Wilt u zo goed zijn, haar met haar kinderen de hartelijke groeten te doen? Ulieden des Heeren onmisbare zegen toegewenst.

Wij hebben ook het pakje in goede staat ontvangen en hebben tezamen gedeeld, dat mag toch wel? Mijn kinderen doen ook zoveel voor mij. Gij zijt er, naast de Heere, hartelijk voor bedankt. Verder de hartelijke groeten van mij en de kinderen.

Terwijl ik zit te schrijven, moet mijn dochter met zware hoofdpijn naar bed.

Weduwe Hubregtse

De laatste brief die we van haar hebben overgeleverd gekregen, is een brief van 13 februari 1925 aan de familie P. Simons te Terneuzen, waarin ze o.a. schrijft: 'Wij hebben een aangenaam leven met elkander gehad, maar daar komt eenmaal een einde aan. Wij hebben hier geen blijvende stad, de Heere heeft er Zijn wijze raad mee uitgevoerd, en dan past het ons te zwijgen, in al de wegen die de Heere met ons houdt in dit Mesech en tranendal. Ik heb mogen leren, dat de Heere mij, onwaardige, niet te veel oplegt.'

Ook aan het lange leven van Maatje Hubregtse-Bosman kwam een einde. Ze heeft haar man vijftien jaar overleefd en mocht de leeftijd bereiken van 97 jaar en vier maanden. In de morgen van 28 oktober 1937 legde deze gekende des Heeren haar reisstaf neer. Al die tijd was ze goed verzorgd bij twee van haar kinderen, die met elkaar in het huwelijk waren getreden: Mattheus Traas en Elisabeth Hubregtse. Een bijzondere situatie: de oudste dochter van ds. Hubregtse uit zijn eerste huwelijk met Maria de Muijnck was dus getrouwd met een zoon uit het eerste huwelijk van Maatje Bosman met Jan Traas.

In vrede ontslapen

Tot het laatst toe mocht de weduwe Hubregtse helder van verstand blijven. Het laatste wat van haar gehoord werd, waren regels van Psalm 42 (Datheen):

*'Al de grote waterstromen
Zijn, Heer', over mij gegaan,
En mij over 't hoofd gekomen;
Maar Gij hebt mij bijgestaan.'*

Daarna viel ze in het kussen en was niet meer. Haar schoondochter is als enige daarvan getuige geweest. Hoewel ze vaak zeer bevreesd was de dood te moeten aandoen, mocht ze zonder benauwdheden vredig ontslapen. Onder grote belangstelling is ze op 4 november 1937 begraven. Velen, uit het hele land, waren naar 's- Gravenpolder gekomen om getuigen te zijn van deze plechtigheid. De begrafenis werd geleid door ouderling L. Hoekman, haar zielenvriend. Hij had ook de leiding gehad bij de begrafenis van haar man.

Ook in de regionale pers werd geschreven over het overlijden en de begrafenis van deze oude weduwe. Zij was immers op dat moment de oudste ingezetene van 's-Gravenpolder. Maar het bleef niet bij die feitelijke constatering: 'Hoewel we met deze berichtgeving zouden volstaan in andere gevallen, zij het mij vergund daarbij wat meer te voegen. Immers, de oude wed. van Ds. Hubregtse was een dergenen, wier namen geschreven staan in het boek des Levens des Lams, die, hoewel nietig in en van zichzelf, roemde van de liefelijkheid en grootheid des Heeren, enz.

6.2. JACOB ROOZENDAAL, Oudelande

Jacoba Roozendaal werd geboren op 9 februari 1846 te Oudelande. Daar trad zij op 11 februari 1875 in het huwelijk met de 37-jarige kleermaker Cornelis Tolleman. Hij overleed op 31 maart 1906. Jacoba overleed op 20 november 1935 in de leeftijd van 89 jaar. Jaren na de 2^e Wereldoorlog werd nog over 'Coeba' gesproken. Ze is nooit meer uit het gevoel van die liefde geweest nadat de Heere haar ziel had vrijgemaakt.

Ds. W.C. Lamain schrijft over haar in het 3^e deel *Terugblik*:

In Oudelande woonde ook Jacoba (Coba) Roozendaal, sinds 1906 weduwe van Cornelis Tolleman. Zij was in die tijd bijna tachtig jaar.

Veertien jaar was ze toen de Heere naar haar had omgezien. Vele jaren was ze in duisternis en strijd onder de wettische dienstbaarheid, en toen zij zevenenzestig jaar oud was, is zij van het donker in het licht geplaatst. Ook mocht zij nog in het licht verkeren nadat Geerard Tolman (Ouderling Ger. Gemeente Hoedekenskerke) op tweede Kerstdag 1925 de rust mocht ingaan, die er overblijft voor het volk van God. Ik dacht, dat het voor die lieve vriendin wel een groot gemis zou zijn dat haar zielenvriend niet meer op aarde was. Doch toen ik later daarover sprak, zei ze: 'Nu is de betrekking en de vereniging met hem zoveel sterker dan dat het ooit op de wereld geweest is.'

Tolman was zeer geoeffend in de waarheid en Coba had zoveel lessen van hem ontvangen, wat het geestelijk leven betrof. Hij was een vader in de genade. 'En', zei die oude vriendin, 'door dat sterven is mijn verlangen naar de triomferende kerk nog veel sterker geworden, om straks voor eeuwig verlost te mogen zijn uit het lichaam der zonde en des doods.' Vaak verzocht ze ons voor wij weer vertrokken, een enkel versje te lezen uit *De Lofzangen Israëls* van Groenewegen. Het was meestal over het hemelleven. En wanneer wij dan een of twee versjes gelezen hadden, dan werd de liefde Gods zo sterk in haar hart, dat ze voor ogenblikken daarin wegzonk. Ik heb dat ook eenmaal op een zondag gezien in de kerk in Hoedekenskerke. Het gaf geen opschudding. Nee, verre van dat! Daar was indruk.

Uitwendig was haar weg door heel veel druk en kruisen, doch wij hebben haar vaak horen roemen in de verdrukking. De dood is door haar Borg verslonden tot eeuwige overwinning. De dood was voor haar geen vijand meer, maar haar vriend, die haar leiden zou tot het eeuwig leven.

Brief aan de oude Jacoba te Oudelande⁷

Geachte en geliefde vriendin,

Uit de aangename nagedachtenis van ons reisje naar Oudelande, vloeien mij de voorgaande dichtregels uit de pen, voor zover ik mij het gesprokene kon herinneren. Het stemde mijn ziel tot erkenning voor de Heere, wat wij ook zo vinden uitgedrukt in Psalm 66 vers 2: "Komt hier en wil toch aanmerken, de daden Gods des Heeren mijn. Hoe wonderlijk dat ook Zijn werken; Bij der mensen kinderen zijn".

Nu, Coba, ik heb mijn ervaring aan mijn vrouw overgebracht. Hetgeen ik gehoord heb en ook wat ik ontmoet heb en ook uw stoffelijke liefdeblijk, het een en ander dat u meegaf.

Mijn vrouw heeft er bij zitten huilen van blijdschap. 'Wel, wel', zeide zij, 'denkt dat mens aan mij, zo ver hier vandaan'. O, wat is het Evangelie toch een verborgen heilgeheim, dat voor wijzen en voor verstandigen verborgen is en Gods kinderen geopenbaard. Ik heb in mijn leven ook veel en lang gezocht onder wettische dienstbaarheid en nare duisternis en veroordeling. Maar ook mag ik geloven dat dat Schijnende Licht ook in mijn ziel is opgegaan. En hoewel nog in gedurige duisternis verkerende, blijft mijn ziel nog daarop staren en is daar al mijn verwachting van.

Ik heb duidelijk gezien: Uit mij in der eeuwigheid geen vrucht, maar alle vrucht alleen uit Hem, Die het levengevende Hoofd is van Zijn duurgekochte Gemeente, welke Hij verkregen heeft door Zijn Eigen bloed.

Geliefde vriendin, wij wonen ver van elkander, wij weten niet of wij elkander ooit zullen wederzien hier in Mesech. Toch heb ik u in mijn hart meegenomen en hoop een weerzien hier en anders in de eeuwige zalen van de eeuwige gelukzaligheid. Waar de Heere in gerechtigheid zal aanschouwd worden, met al de gekochten door het bloed des Lams.

Ontvang met al de uwen in huis en gemeente en omgeving, onze beste wensen en hartelijke groeten.

Uw toegenegen vriend en vriendin

H. van Schothorst en echtgenote.

⁷ *Uw trouw alleen*. Het leven en werk van oefenaar van Schothorst (1865-1938)

Enige dichtregels van een reis naar Oudelande, vanuit Wolphaartsdijk, naar de oude
vrouw Jacoba, of weduwe Tolman, op vrijdag 10 mei 1929;
door H. van Schothorst.

Laatst was ik op mijn vele reizen,
Op Zeelands grond- en kerkterrein.
Daar was een dag, zeer welgelegen;
Toen mocht het nog eens kostelijk zijn.
Wij reisden toen naar Oudelande;
Vanuit het plaatsje Wolphaartsdijk.
Wij vonden daar een oude weduw',
Van drie-en-tachtig jaar, zo rijk.
Het was de oude vrouw Jacoba,
Dat is de weduwe Tolman.
Die mocht getuigen grote zaken,
De Heere alleen de eer daarvan.
Zij was nog jong, slechts veertien jaren,
Haar moeder daalde toen in 't graf.
Gods Geest kwam haar te overtuigen,
Van zonde, dood en schuld en straf
't Gedenboek voor Gods aangezichte,
Dat was een schrikbeeld voor haar ziel.
't Werd klagen, zuchten, kermen, wenen.
Maar toch, die last niet weg en viel.
Wel waren er eens zoete stonden,
Dat er wat hoop op was en rees.
Maar ach, voor haar was het al maar niet.
De hoop vervloog, weer was er vrees.
Dat ging door al de levensjaren,
Van kind tot maagd, van maagd tot vrouw,
Van vrouw tot moeder en tot weduw'
Maar in haar keus bleef zij getrouw.
Niet uit haar zelf, dat weet zij anders;
Uit haar in eeuwigheid geen vrucht.
Maar 't was Gods eeuw'ge zondaarsliefde,
Dat is van achteren opgelucht.

Ze was al zeven en zestig jaren,
Toen brak het jubeljaar haar aan,
Toen kwam de lieve Heere Jezus,
Tussen haar en haar Rechter staan.
Hij toonde haar Zijn alvermogen,
Hoe Hij 't rantsoen heeft aangebracht;
De Rechter was het tot voldoening,
't Werd in haar ziel zo lief en zacht.
Toen is de last van haar gevallen,
De vrede daalde in haar ziel;
Met God verzoend, haar ziel bevredigd,
De scheiding eeuwig weg weg en viel.
Dit mocht haar ziel zo lief vervullen,

Met Godes lof in haar keel,
 Zij mag dat alles nu vertellen,
 Als haar genoegzaam lot en deel.
 Zij spreekt maar goed van haar Koning,
 Al is haar deel op aard niet groot;
 Zij mag het in Gods gunst genieten,
 Dus is haar deel het kinderbrood.
 Zij is niet karig in 't gebruiken,
 Zij gunt de vrienden hart en huis,
 Om mee te leven nog een tijdje,
 Zij klaagt niet over druk en kruis.

Ik mocht het horen mededelen,
 'k Had eerder wel 't gerucht gehoord.
 Ik dacht: ik zal ze nooit aanschouwen,
 Maar zie, zo onverwacht komt 't voort.
 Haar lichaam is wel oud en rimp'lig,
 Doch haar kracht is jong en fris.
 Niet van haar aardse tabernakel,
 Zij driemaal flauwgevallen is.
 Dit duurde echter niet zo lange,
 En spoedig kwam zij al weer bij;
 En mocht al steeds maar weer getuigen.
 Zo ging de tijd al ras voorbij.
 Zo mochten wij met een'ge vrienden,
 Van verre en ook van nabij,
 Een kost'lijk middaguurtje hebben,
 In 's werelds grote woestenij.
 Ik kreeg een stoffelijk liefdeblijkje,
 Van haar aan mijne vrouw ook mee.
 Ik mocht dit deftig overbrengen,
 Mijn vrouw was er verlegen mee.
 Zij zegt: 'Krijg ik dat nou van Coba?
 Denkt nog dat mens zo lief aan mij?
 Waar blijf ik met die liefdeblijken?
 Zij kent mij niet, toch maakt 't mij blij'.
 Toen hebben wij zo zitten praten,
 Gelezen over het eeuwig heil,
 Uit Groenewegens lofgedichten
 Dit vroeg zij mij, 't was hoog van peil.
 Zij gaf ook op: Psalm zevenennegentig,
 Het laatste vers, dat trok haar aan.
 Daar scheen haar ziele in te leven,
 Hoe al 't volk dat troostlicht op zal gaan.
 Toen hebben wij ook nog gelezen,
 In 't Godd'lijk, kostelijk Bijbelwoord,
 Dat lieflijk evangelie-nod'gen:
 O al gij dorstigen, komt toch voort,
 Tot deze kostelijke wateren,
 O weeg geen geld uit voor wat niet

Het brood is; maar wil Mij horen,
 Hier is de buit, en 't al voor niet,
 Zij was zo gul om aan te prijzen,
 In lezen, zingen, spreken vrij.
 Wij mochten ook nog samen zuchten,
 En samen stemmen, vrij en blij.

Wij hebben samen daar gegeten,
 Van Gilst, De Jager en zijn vrouw,
 Er was van alles overvloedig.
 Bedienen deed Hoffius zijn vrouw.
 Ook was er nog diaken Huissen,
 Die even in haar huis vertoefde.
 Zo zijn wij dan weer weggereden;
 Dit reisje heeft ons niet bedroefd.
 Misschien zal deez' of gene vragen:
 Wat voor bijzonders is daaraan?
 Er zijn veel praters in onze dagen,
 Dat treft men op veel plaatsen aan.
 't Geheim ligt in het Evangelie,
 't Wordt veel genoemd, maar schaars gekend,
 Veel wettisch drijven en wat kijven,
 Dat houdt Gods Kerk in veel ellend.
 Maar het leven van Gods arme kinderen,
 Dat gaat naar zielevoedsel uit.
 Dat voedsel is het bood des Levens,
 't Geloof omhelst het als zijn buit.
 En o, de ziel die 't mag geloven,
 Dat deze weldaad voor haar is,
 Dat is een kost'lijk zielsvermogen;
 Van God gegeven, anders mis.
 Wat hoort men weinig in deez' dagen,
 Dat iemand zo wordt doorgewerkt.
 Hij onderhoudt getrouw Zijn werk,
 Want o, hoe goed is toch de Heere.
 Hij zal Zijn werk niet laten varen,
 Waaraan Hij eens begonnen is,
 Maar het eenmaal kost'lijk op doen klaren.
 Dat is een waarheid, klaar en wis.

6.3. MARIA ZEEVAART, 1898 – 1973, Hoedekenskerke

Maria Geertruida Zeevaart, is geboren 25 juni 1898 en overleden 22 januari 1973 te Hoedekenskerke. Ze behoorde tot de Gereformeerde Gemeente aldaar.

Maria was een zeer eenvoudig ongetrouwde vrouw die samenwoonde met haar broer. Naar menselijke begrippen was ze niet helemaal volwaardig. Maar het geestelijke leven lag er zo duidelijk in als glas in lood.

Als je bij Maria aankwam om haar mee te nemen naar kerk en je vroeg dan: Maria, ben je al klaar, dan zei ze meestal: ja, m'n stofje dat blijft wel liggen. Ik was bezig in Zijn heilig en dierbare Woord te lezen. Een keer voegde zij er aan toe: *Indien dit werk van mensen is, zo zal het gebroken worden, maar als het uit God is dan kunt gij dat niet breken*. Dat zei ze omdat er kritiek op kwam dat zijn meeding naar kerkdiensten van de Gereformeerde Gemeente in Nederland en de Oud Gereformeerde Gemeenten.

Maria werd op 19-jarige leeftijd getrokken. Ze zei: 'Toen de pijpjes van Gods toorn diep in mijn hart troffen zocht ik verborgen plaatjes op. Die benauwdheid duurde zo lang dat ik geen raad meer wist en door de tralies van Zijn heilig en dierbaar woord een weg van ontkoming zag.'

Toen ik een jong meisje was diende ik bij mijn oom en zong Psalmen. Dat wilde hij niet hebben. Ik moest hard werken en wilde ook veel in de Bijbel lezen. Ik moest meer werken en minder lezen. Toen dacht ik, het is net als bij de kinderen Israëls in Egypte. Ze moesten hard werken en toen zei Farao: 'Ledig gaat gij.' Je moet nog veel harder werken en je moet nu ook zelf voor je stro gaan zorgen.

Op een avond liet hij mij een geweer zien en dreigde mij ermee. Toen ben ik uit het huis gevlucht in de donker.

Hieronder volgen nog enkele losse opmerkingen.

- Als Maria praatte hield ze dikwijls haar handen samen. En als ze lachte sloeg ze met haar handen voor haar gezicht.

- Met gesloten ogen en gevouwen handen vertelde ze wel eens iets uit haar eigen leven. Op een keer vertelde ze: 'Vannacht ging ik uit mijn bedje en viel op mijn knietjes: Heere, versterk al Je knechtjes in ons arme vaderland.'

- Twisten deed ze nooit. Na een kerkdienst sprak ze zelden en zei dan: 'De vogeltjes komen het zaad weer gauw wegpikken.' In de auto was ze soms stil, dan bewogen haar lippen alleen.

- Toen ik door straat liep met een fles melk in mijn arm, zei ik: *mijn Liefste is mij een bundeltje mirre, dat tussen mijn borsten vernacht*. Maria vertelde daarbij de levendige liefdesoefeningen die zij naar de Heere Jezus had.

- Ik zag een klein meisje op straat en zei tot haar: *klein zwart mokje*,⁸ *jij moet gewassen worden*. Daar voegde zij dan aan toe, dat ze ook zwart van zonde was en gewassen moest worden in het bloed van de Heere Jezus.

- Na de oorlog preekte dominee Fraanje in Goes. Hij zei: mensen, nu is er een student aangenomen op de school; dat is een juweeltje. Als je hem hoort, dan zal je het zelf ook wel zeggen. (Ds. Fraanje bedoelde student F. Mallan) Deze preekte eens in Hoedekenskerke. Tegen een ouderling zei hij later: *ik bemerkte dat daar een levendig mens in de kerk zat*.

- Maria vertelde eens dat er iets ergerlijks in de kerk was. Ze zei: Ik zag in Gods Huis zo'n akelig kwellend ding. Het was haar gewoonte om alles wat ze zag en hoorde

⁸ Slonzig persoon

tegen de Heere te zeggen. Ik zei: *Heere, neem dat akelig ding eens weg*. Toen werd het weggenomen.

- In de tijd van de opkomst van televisie werd er een antenne op het dak geplaatst van de buurman wat grensde aan haar dak. Toen ze in de tuin kwam zag ze dat tot haar ontsteltenis. Ze zei ik zag dat de buurman zo'n duivels ding op mijn schoorsteentje had gezet. Toen zei ik tegen hem: doe dat ding eens gauw weg!. Maar hij wilde niet. En ik heb het tegen de Heere gezegd. En na een paar maanden stierf hij.

- Als Maria opening aan de genadetroon kreeg dan was ze in haar element. Nooit was ze trots op iets wat ze zei of deed. Integendeel. Als het tussen de Heere en haar ziel maar goed lag was ze volledig in haar element.

- Toen dominee Pannenkoek stierf, zei ze: *de Heere heeft Zijn duur gekocht eigendom tot Zich genomen*.

- Op een keer had ze opening gekregen en zei ze: *Heere, mocht ik zomaar sterven en mijn ziel zijn kooitje ontluchten*.

Maria kreeg haar zin. Ze heeft een kort ziekbed gehad en stierf vrij onverwachts.

In haar werd vervuld wat geschreven is in Hebréeën 11 vers 13-15. *Deze allen zijn in het geloof gestorven, de beloften niet verkregen hebbende, maar hebben dezelve van verre gezien en geloofd en omhelsd, en hebben beleden dat zij gasten en vreemdelingen op de aarde waren. Want die zulke dingen zeggen, betonen klaarlijk, dat zij een vaderland zoeken. En indien zij aan dat vaderland gedacht hadden van hetwelk zij uitgegaan waren, ze zouden tijd gehad hebben om weder te keren; maar nu zijn ze begerig naar een beter, dat is naar het hemelse. Daarom schaamt Zich God hunner niet, om hun God genaamd te worden; want Hij had hun een stad bereid*.

Maria schreef hoogst zelden. Een briefje schreef ze naar de chauffeur die haar regelmatig kwam ophalen.

Hoedekenskerke, 16 september 1971.

Wim, in aansluiting op uw brief wens ik u geestelijk en lichamelijk sterkte toe van Hem die is, die was en die komen zal, als een dief in de nacht; maar o dat wij met de levendgemaakte kerk wakende bevonden mogen worden. Alleen in Hem, die voor slapende discipelen de zaligheid verdiend en verworven heeft. Want de mens is toch een eerrover Gods geworden door onze moed en een vrijwillige afval van de levendige God. Die de mens toch goed en recht geschapen heeft. O als onze blinde zielsogen daarvoor geopend worden, dat we onszelf uit Gods gemeenschap gezondigd hebben, dan wordt de breuk tussen God en onze ziel toch zo groot als de zee. En wie zal ze helen? Als er dan in ons hart vanwege het levendige Gods gemis een roepen geboren wordt uit de diepte, is er nog een weg en nog een middel om die welverdiende straf te ontgaan en weer in een Drie enig God in een verzoenende betrekking gesteld te worden op rechtsgronden. Gelijk de verloren zoon en de arme tollenaar en al Gods arme volk.

Aan allen de hartelijke groeten.

Maria G. Zeevaart,
Havenstraat 3.
Hoedekenskerke.

Brief van **C. Zeevaart**, broer van Maria die bij elkaar woonden. Ze waren beiden ongetrouwd.

Hoedekenskerke, 6 februari 1973.

Geachte vriend.

Wij danken u nog voor het medeleven betoond bij het overlijden van mijn zuster. In het bijzonder u voor de vele blijken van vriendschap aan haar betoond door haar zo vele malen te willen afhalen en thuisbrengen. Het was toch een stuk van haar leven het kerkbezoek. Zij leidde een afgezonderd leven, wat wel eens wat vreemd aan deed. Dat was haar karakter. U zult dit misschien ook wel eens opgemerkt hebben. De godsdienst was haar alles en het aardse was van weinig waarde voor haar. Ze heeft maar goed twee weken ziek geweest. Moest bedrust houden van de arts, daar haar hart van streek was.

Zaterdagmorgen 6 januari als ik beneden kwam, zat ze al in haar stoel en vertelde dat zij niets meer kon. Eerst wilde zij van geen dokter weten. 's Zondags 7 januari is zij nog twee keer in de kerk geweest. 's Maandags ben ik om de dokter gegaan. Het leek vooruit te gaan want op maandag 22 januari mocht ze al een poosje opzitten. Ook smaakte haar eten beter. Voorheen voornamelijk vruchtensap en sinaasappelen, wat melk en tomatensoep. Nu had ze weer enkele keren brood gegeten. Er was 's avonds nog bezoek geweest, waarmee zij nog een poos druk gepraat had.

Na vertrek was ik naar zolder gegaan om iets te zoeken voor mijn kerkelijk werk. Ongeveer 5 -10 min. Als ik beneden kwam lag ze op bed en was gestorven. Volgens de arts aan hart verlamming. Wij hopen dat zij nu verlost mag wezen van een lichaam der zonde en dood. Dan is de dood toch een doorgang naar het eeuwig leven en dat uit vrije gunst, wat een eeuwig wonder zal blijven.

Groetend C. Zeevaart.

Alle andere kennissen de hartelijke groeten.

6.4. Janna van Gilst-Verburg, Kortgene

Janna van Gilst-Verburg, de moeder van ds. H. van Gilst, woonde aan de binnenkant van de Torendijk, naast de familie De Waal. In de rampnacht is ze met een van haar kleindochters naar boven gevlucht, eerst naar de zolder, toen het dak op. Oude Janna, een geoefende vrouw, was vol goede moed. Met de voeten in het water hebben ze Psalmen zitten zingen.

Nadat vrouw Van Gilst gered was, werd ze opgevangen bij C. (Kees) Nijssse in Colijnsplaat, die met haar kleindochter Janna Verweij getrouwd was.

Het huis van Janna Van Gilst is blijven staan.

... "In Elspeet hoorde ds. Van Gilst wat er in zijn geboortestreek gebeurd was. Met de woorden van Ps. 32:3, "Zodat hen der benauwdheid watervloed niet schaden zal door Uw genade goed" (ber. Datheen), gaf de Heere de predikant verwachting dat zijn oude moeder en andere familieleden gespaard zouden blijven. "Heere, dank U. Ze leven," verzuchtte ds. Van Gilst.

De predikant had geen radio, maar een gemeentelid bood aan hem er een te brengen. "Ik weet al hoe het daar is," zei ds. Van Gilst echter.

Janna van Gilst is op 19 mei 1959 overleden, op de leeftijd van 91 jaar.

Onderscheid

Toen ouderling W. Droogers uit Geldermalsen in 1974 in een huisje bij Kortgene zijn vakantie doorbracht, kwam hij met een broer van ds. Van Gilst op de begraafplaats. Aan een paal was te zien hoe hoog het water er in 1953 stond. Van Gilst wees hem op de grafsteen van een oude vrouw. Droogers had de weduwe van ds. Van Gilst over haar horen vertellen.

"Ze was **een bekommerde vrouw**. Toen ze de oude vrouw Van Gilst eens opzocht, dacht die: Ze blijft zo in de eerste beginselen; ik moet haar toch eens zeggen dat er meer nodig is en dat ze alleen in Christus rust kan vinden.

De Heere sprak echter tot vrouw Van Gilst: 'Die zwak is, eet moeskruiden' (Rom. 14:2b). Toen moest ze zwijgen.

De man van de omgekomen vrouw moest van het genadeleven helaas niets hebben. Hij sloeg zijn vrouw, zodat ze blijvend letsel aan haar nek overhield. De Heere sterkte haar echter uit Ps. 9:9:

*'De Heer' zal zijn een hoog Vertrek
Voor die getrapt wordt op den nek.'*

De man en zijn vrouw zijn allebei verdronken. Degenen die hen vonden, noemden het opmerkelijk hoe ze hen aantroffen: de vrouw op bed; de rust straalde van haar af. Haar man werd in een hoek van de kamer gevonden, angstig als een bal in elkaar gerold. Tevergeefs had hij geprobeerd te vluchten."

Janna van Gilst was een zielsvriendin van Janna Maas te Borssele

Overgenomen: *Van zee tot zee zal Hij regeren*, Blz. 135, 136.
L. Vogelaar, Uitgeverij De Ramshoorn, Goes 2008.

Janna van Gilst

6. 5. JANNA MAAS - WALHOUT, Borssele

Janna Walhout, geboren 17-08-1898 te Borssele, dochter van Johannes Walhout, arbeider en Maria Slabbekoorn.

Janna trouwde met Laurens Maas, geboren 11-11-1891, te Domburg, zoon van Jan Maas en Jacoba Hengst. Lau was als soldaat gelegerd bij Borssele in de eerste wereldoorlog, 1914-1918. Hij overleed 31-5-1979 te Borssele.

Het echtpaar behoorde bij de Gereformeerde Gemeente. Zij leefden zorgeloos, zonder zich te bekommeren over het heil van haar onsterfelijke ziel. Janna zelf zei ervan: *ik was de grootste pronkpauw van Borssele*. Nadat ze stilgezet was, ging ze naar Goes om haar zilver en goud te verkopen. Omdat ze zo spontaan was, mogen we wel aannemen dat ze tegen de goudsmid gezegd heeft wat de oorzaak van de verkoop was. Want een groot aantal jaren later wist de goudsmid dit voorval nog te herinneren.

Janna werd krachtadig in haar hart gegrepen onder een Pinksterpreek van ds. J.D. Barth, die van 1930-1935 in Borssele stond. Dit gebeurde op Pinksteren 1933.

Ds. Barth preekte over "*Blus de Geest niet uit.*" Onder die preek werd ze schuldenaar voor God. Zodat ze verslagen en als een schuldig mens, die tegen God gezondigd heeft de kerk uitging. Ze moest inleven dat sterven God ontmoeten is, en dan zonder Borg te moeten sterven, voor eeuwig buiten God en Zijn gemeenschap gesloten.

Het is gebeurd dat zij nachts naar Ds. Barth ging om haar nood te klagen. Midden in de nacht bogen ze samen hun knieën in de pastorie.

Janna was zo verslagen over haar zonden dat ze geen zin meer had om te werken. Ds. Barth ging haar bezoeken. Hij spoorde haar aan om te bidden en te werken.

Janna had een uitgebreide vriendenkring onder Gods volk. Regelmatig ging ze hen bezoeken en bij enkelen bleef ze een tijdje logeren.

Onder haar vrienden en vriendinnen waren Keetje Moens uit Aagtekerke, Keetje de Visser van Leg-Af te Middelburg, Janna van Gilst te Kortgene, Jane Welleman, Rika Murre en Jaantje Maat te Nieuwdorp, Maria Zeevaart te Hoedekenskerke, Grietje Knappe te Middelharnis, Ouderl. J. van Zweeden te Goes, en een groot aantal anderen.

In het begin van het jaar 1953 naderde het levenseinde van Van Zweden. Janna schreef op 11 februari aan ds. Dorresteyn:

" ... Jullie zullen wel gehoord hebben, dat J. van Zweden is gestorven en dat op zo'n hoge leeftijd. Ik ben er nog bij geweest, toen hij ziek lag en hij getuigde losgemaakt te zijn en wenste liever ontbonden te zijn. Ook zei hij dat het Woord getuigt, *dat wij niet gauw zat zijn van rijkdom, maar ook niet zat van eer.*

Dat zei hij omdat hij veel bezoek kreeg. Het scheiden van ouderling Hoekman was aangrijpend voor hem, omdat dit zijn boezemvriend was, aldus zijn dochter. Vandaag, 11 februari, is hij begraven en men kon zien dat Van Zweden een geëerd persoon is geweest, daar er velen de baar volgden. Er is in Goes en verdere omstreken een steunpilaar weg en er mochten nog eens anderen voor in de plaats komen. ..."

Werd Janna op een gezelschap gevraagd, dan was er altijd stof om te praten. Want ze had een gepaste vrijmoedigheid. 'Ik ben vanavond gekomen om eens te luisteren', zei ze. Ze begon te praten en de koffie was allang koud toen ze die uitdronk.

Dikwijls begon ze met te zeggen: 'Het is nu al ... jaar dat m'n voeten op dat smalle pad gezet werden', enz. Ze sprak uit de overtuiging, uit de verlossingsweg in Christus en uit haar werkzaamheden naar de Persoon. Ze kende een uitgezet leven in geestelijke armoede. Daarbij kreeg ze licht in het vele nabijkomende werk van Gods Geest, wat tekort is voor de eeuwigheid. Oprecht en eerlijk vertelde ze de waarheid,

zonder aanzien des persoons. Dat werd haar niet altijd in dank afgenomen. Toch bedoelde ze het eeuwig welzijn van haar medemens.

Eens vertelde ze haar werkzaamheden omtrent het Recht Gods. Door een diepe overtuigingsweg was ze geleid tot de aanvankelijke kennis van Christus. Toch gevoelde ze steeds een gemis. Met de wetenschap dat de Vader in Christus verzoend is, bleef zij onvoldaan. Ze verlangde en begeerde maar een bevindelijke ervaring, naar de doorbraak van het geloofsleven, naar geloofszekerheid. Het gebeurde eens dat deze woorden in haar ziel kwamen: *zet u hier gij zulk een*. Ruth 4: 1. Deze woorden sprak Boas tot de andere losser. In deze bevindelijke gang kreeg zij weer met het recht Gods te doen. In haar beleving zette het gericht zich. Maar ze zei zoveel betekenend: *De Rechter was er niet om uitspraak te doen*. Toen kwam ze in de geestelijke wachtkamer terecht. In deze ligging bleef ze haar hele leven werkzaam.

Janna onderhield veel vriendschap met Ds. en Mevr. Dorresteyn te Opheusden. Deze band begon al onder een preek van Ds. Dorresteyn toen hij nog student was, in de oorlogstijd. Regelmatig logeerde ze geruime tijd in de Pastorie. Naderhand werd ze ook bevriend met Ds. M. Van Beek uit Opheusden.

Bijzonderheden uit haar leven en gebedsverhoringen zouden verteld kunnen worden, maar dit vereist een schriftelijk verslag van haar eigen hand.

Janna is nog een paar jaar weduwe geweest. Ze stierf 28 januari 1981. De begrafenis vond plaats op zaterdag 31 januari vanuit de Kerk van de Gereformeerde Gemeente te Borssele. Vandaar werd een rouwdienst gehouden door ds. W. Hage, samen met ds. Van Beek. Gezongen werd Psalm 89:1:

*Van des Heeren goedheid zal ik zingen altijd,
Zijn waarheid zal ik roemen met harte verblijd;
Want t' is openbaar dat Zijn genade zal blijven,
Tot in der eeuwigheid, also men ziet beklijven
Den hemel, dien Hij heeft gemaakt om te bewijzen
De zekerheid Zijner waarheid niet om vol prijzen*

Ds. W. Hage sprak op de begraafplaats.

In het mooie boek *Herdenk de trouw*, over de Ger. Gemeente (in Ned.) te Opheusden, vermelden de samenstellers enkele dingen uit het leven van Janna Maas.

... Een van de vriendinnen van ds. Dorresteyn was Janna Maas-Walhout uit Borssele. Janna was met nauwe banden aan hem verbonden. Deze vrouw hoorde ds. Dorresteyn voor het eerst in Goes preken. Iemand had tegen haar gezegd: 'Ga je mee naar Goes, want daar preekt ds. Dorresteyn'. Onder de preek werd alle grond onder haar voeten weggeslagen. Na afloop zei ze tegen degene die haar meegenomen had: 'Naar die man behoef je mij niet meer mee te nemen'. Later veranderde dit echter totaal. Ze getuigde toen: 'Ik wist niet dat hij mijn kostelijke ziel op het oog had'.

Het getuigenis van Janna Maas typeert de prediking van ds. Dorresteyn: dat de grond van zaligheid alleen ligt in de bediening van Sions eeuwig gezalfde Koning, waarvoor plaats gemaakt moet worden in onze harten. Hij wees er altijd nadrukkelijk op dat de grond van zaligheid buiten ons ligt.

Lau Maas en zijn vrouw Janna

Vanaf 1946 kwam Janna Maas regelmatig in Opheusden; zij logeerde dan bij de dominee of bij **Neeltje Elings** in Hemmen. Ds. Dorresteyn toonde zich altijd blij als Neeltje in de kerk was. Hij zei dan weleens: 'Neeltje telt voor honderd mensen'. Voor het oog van de wereld was deze vrouw niet in tel, maar wel bij het arme volk van God. Tot haar 80e jaar liep Neeltje Elings eveneens naar Opheusden.

Maar toen dat niet meer ging, liet ds. Dorresteyn haar 's zaterdags halen en dan logeerde ze in de pastorie tot 's maandags. Veel onvergetelijke uren werden dan doorgebracht, vooral ook als Janna Maas weer eens enige weken in Opheusden was. Dan deelden ze dezelfde kamer, waar ze vaak tot in de nachtelijke uren spraken over de wegen die de Heere met Zijn volk houdt door dit Mesech der ellende.

Zoals uit het bovenstaande briefje is gebleken, kon Neeltje Elings de laatste jaren van haar leven niet meer naar de kerk komen. Trouw zocht ds. Dorresteyn haar op. Zo ook in het begin van januari 1957. Behalve de dominee, waren ook zijn echtgenote en Janna Maas aanwezig. Aan het einde van het bezoek werd altijd een psalmvers gezongen. Mevrouw Dorresteyn gaf die keer op Psalm 25:6, waarvan de laatste regels zijn:

*"En zijn Godgeheiligd zaad
Zal 't gezegend aard'rijk erven".*

Op de terugweg naar Borssele kwamen deze regels in de trein telkens weer bij Janna Maas terug en wel in die mate dat ze zichzelf afvroeg wat daarvan de betekenis kon zijn. Toen ze deze woorden na enkele dagen nog niet kwijt kon raken, besloot ze ds. Dorresteyn eens te bellen om te vragen of er soms in Opheusden iemand van het volk des Heeren overleden was. Dat bleek inderdaad zo te zijn.

In de tussenliggende dagen was een kleinzoon van ouderling Joh. Verwoert, het oudste kind van de familie A. Arends uit de Hamsestraat, opgenomen in ziekenhuis Bethesda te Tiel. Het jongetje was 4 jaar oud. Aanvankelijk had de dokter gedacht dat hij griep had, maar het bleek veel ernstiger te zijn. Zijn laatste woorden voor het vertrek naar Tiel waren: 'Papa, is het dat ik zo ziek ben, omdat ik zoveel kwaad gedaan heb'. Bij het avondeten diezelfde dag, sloeg zijn vader de Bijbel op een willekeurige plaats open en daar las hij Jeremia 9:21: *"Want de dood is geklommen in onze vensteren ..."*. Als dat maar niet bij ons is, zo werd er gezegd.

De volgende morgen kwam er reeds vroeg bericht, dat de ouders zo spoedig mogelijk naar het ziekenhuis moesten komen, omdat de toestand zeer ernstig was. Bij hun aankomst bleek Jan echter al te zijn overleden. Ds. Dorresteyn, die eveneens direct gewaarschuwd was, kwam al gauw na de ouders in het ziekenhuis.

Terwijl hij bij het bedje van het overleden kind stond, kwamen ineens met kracht de woorden van psalm 68 in zijn hart:

*"Gij voert ten hemel op, vol eer;
De kerker werd Uw buit, o Heer;
Gij zaagt Uw strijd bekronen
Met gaven, tot der mensen troost,
Opdat zelfs 't wederhorig kroost
Altijd bij U zou wonen."*

Ds. Dorresteyn kreeg direct te geloven dat het kind boven mocht zijn, met al de gezaligden. Hij hield het echter voor zich. Alleen bij het opstellen van de rouwkaart, zei hij wel: "Zou je er niet bij zetten, in de hoop des eeuwigen levens". Het drong echter op dat moment nog niet bij de familie door wat hij daarmee bedoelde.

Dat werd bekend op vrijdagavond, daags voor de begrafenis. In de tussenliggende dagen was de dominee iedere dag komen kijken, maar had nog steeds niets gezegd. Die laatste avond zei hij echter: "Ik weet dat vlees, vlees niet kan missen, maar ik zal morgen blij zijn als ik dit ventje begraven mag". En in het gebed dat hij hierna deed, liet hij duidelijk uitkomen welk een verwachting hij voor het overleden kind mocht hebben.

Ouderling Jan Weijman kon het goed van de predikant overnemen, hoewel hij zei, er zelf niets voor te hebben. Wel had Weijman altijd al gezegd dat hij het zo'n aantrekkelijk kind vond. Wanneer hij 's avonds eens op bezoek kwam bij de familie, dan moest hij voor het vertrek steeds even bij het bedje van de kleine kijken.

Op zaterdag 12 januari vond de begrafenis onder zeer grote belangstelling plaats. Op de bestrijdingen, die over deze zaak niet waren uitgebleven, had ds. Dorresteyn de woorden gekregen *dat de Heere genade en ere zou geven*. Dat bleek uit te komen: Toen de lijkkoets door de straten van het dorp reed, zag Opheusden dat er een koningskind begraven werd. Heel het dorp liep uit en een ontroering voer door de gemeente. Zeer velen woonden de begrafenis bij.

Ds. Dorresteyn leidde de plechtigheid met de woorden uit Psalm 68:19: *"Gij zijt opgevaren in de hoogte, Gij hebt de gevangenis gevankelijk gevoerd, Gij hebt gaven genomen om uit te delen onder de mensen; ja, ook de wederhorigen om bij U te wonen, o HEERE God!"*

Enkele brieven van Janna Maas aan Ds. Dorresteyn

Overgenomen uit de Kerkbode van de Gereformeerde Gemeente in Ned.
te Opheusden

Brief 1

Borssele, 12 februari 1951

Eerwaarde Ds. Dorresteyn met de uwen.

Door 's Heeren goedheid zijn wij nog allen in redelijke welstand, zulks van u ook allen hopende. Daar ik me nog herinnerde dat u, dominee, op deze dag jarig bent, zo kom ik u, dominee, met uw vrouw en kinderen hartelijk te feliciteren, hopende dat u dit nog lang samen mag beleven. Ik had ook een kaartje kunnen sturen, maar dat was wat onbeleefd.

Als onze kooppenningen eraan moeten, dan raken we wel uitverkocht. En toch niet opgeven, ja kruis- en drukwegen tegenstaan en daardoor bekennen ons goddeloos bestaan, dat we niet beter zijn dan anderen.

och mocht ik gisteren weer eens beluisteren dat wat in mijn hart was, op de kansel gepreekt werd en dat de discipelen ook blind waren en geen geloof van zichzelf hadden. Wat is de weg verborgen en wat een tegenstand bieden we telkens. We willen maar opgeknapt worden, maar de kwaal wordt erger. Zij zijn gelukkig die het leren verliezen; mij dunkt dat zal voor mij nooit gebeuren. Ik kon gisteravond maar niet begrijpen dat zo'n ongeoeffend strijder die zo zelden lust krijgt nog niet terug moet waar ik nu 17 jaar uitgehaald ben. En nu zat ik gisteren alleen in de kerk, zeggende: *Hoe lieflijk zijn de voeten desgenen die het goede boodschapt en de vrede doet horen*. Begerig gemaakt en daar sta ik weer met lege handen; wat is die zondag gauw voorbij. Het is toch voor mij de beste plaats; daar wordt het weleens opgeruimd, die rommel van binnen.

Zo nu en dan mag ik nog weleens komen bij het oude volk, bijvoorbeeld bij de oude **Janna van Gilst** en dan vind ik het groot als ze mij nog verstaan. Zo hadden we het niet verwacht toen ik naar u schreef jaren geleden. *U heb ik mede levend gemaakt*, enz. En nu met al het onze de dood in. Wat zijn we toch blind.

Ik ga eindigen. Het is alweer een dode klacht. We mochten ons bevelen in uw verzuchtingen. Zou u uw vrouw en kinderen hartelijk willen groeten alsmede **Neeltje en Lina**? Lina kan anders mooie brieven schrijven.

Hartelijk gegroet van u onwaardige, Janna Maas-Walhout.

Het was 17 jaar geleden dat Janna Maas krachtig in het hart gegrepen werd (Pinksteren 1933) onder een preek van ds. J.D. Barth. Neeltje Elings en Lina van de Kolk waren harte vriendinnen van Janna.

Brief 2

Borssele 22 januari 1952.

Geliefde Vriendin met de uwen.

Daar het al langen tijd is geleden dat wij iets van jullie hoorden, zo dacht mij in verband met uw verjaardag enige gebrekvolle letters te schrijven.

Wij maken het gelukkig goed, uitgezonderd één van onze kinders, n.l. die getrouwd is, dewelke erg is geweest, met longontsteking en hoge koorts, doch nu gelukkig weer zachtens aan de beterende hand, zodoende ben ik wat later met schrijven.

En daar u juff. Dorresteyn j.l. Zondag weer een jaar tot de jaren zijt toegevoegd, langs deze weg hartelijk gefeliciteerd hopende dat u samen nog lang voor en met elkander mag gespaard blijven. Ook de Ds en de kinderen gefeliciteerd.

Het wil toch telkens wat zeggen een stap naderbij een eeuwigheid. We mochten maar telkens de ogen geopend worden, anders zien we nergens niets van. Het is nooit uit te spreken wat het zeggen wil, dood in zonden en misdaden; die diepte is nooit te doorgronden. We zijn van alles beroofd en wanneer we een nagelschrap bekend gemaakt worden van onzen diepen val en in te leven, *uit u geen vrucht meer*, dan kunnen we beter schrijven, dan in de noodzakelijkheid beleven; want we zijn maar zo niet uitverkocht met het onze.

Verleden week waren mijn gedachten zo bij jullie en dacht zo, wat zijn ze in Opheusden eigenlievend; de Ds zou toch naar Borssele ook wel eens kunnen komen. Vergeten dat toen wij zelf een Ds hadden ook zeiden, weer leesdienst. Doch waardeer jullie het maar juff. Dorresteyn, dat u zoveel onderwijs krijgen elken Zondag, want wij ontberen het nu en het is niet hetzelfde in de kerk welke ouderlingen men heeft om voor te gaan.

En dan het ambtelijke gebed missen. We mochten wel onderzoek krijgen, waarom de Ds als met arendsvleugelen wegvliegen uit de gemeente.

Hoe maakt *Neeltje* het? en *Lina*, het is net of de pennen opdrogen en toch niet uit elkanders gedachten.

J.l. Zondag is de Ds weer weggeweest zo wij lazen in de Saambinder. Zou Borssele te ver achteruit liggen? Het is een beetje vragen langs een omweg, begrijpt u. Ik hoop dat de Ds dit niet kwalijk neemt, want ik ben niet altijd tevree met de leesdienst. Indien u tijd en genegenheid krijgt, hoor ik misschien wel eens een woordje hoe jullie het maken.

Wil u de Ds groeten, ook Neeltje niet vergeten en Lina, ja ook de kinderen van jullie.

Ik eindig met de hartelijke groeten van een onw. vriendin

Janna Maas -Walhout en gezin.

Brief 3

Borssele, september 1952

Eerwaarde Ds. Dorresteyn, vrouw en kinderen,

Door 's Heeren goedheid zijn wij nog in redelijke welstand, hopende hetzelfde van jullie allen. Mochten wij leren beseffen wat dit is, want dit op te schrijven is nog niet hetzelfde als dit alle dag te beleven. Wat zijn wij weer opgeschrikt door een plotseling sterfgeval in onze gemeente. Daar toch jongstleden maandagmiddag op het onverwachts de vrouw van een van onze ouderlingen overleden; gezond en wel opgestaan, niets gemerkt, de vorige avond nog in de kerk geweest en nu eeuwigheid. Wat leven wij toch gerust, daar ook wij getroffen kunnen worden en de tijd niet weten. Geen besef dat er zo veel ten koste wordt gelegd aan ons ook door middel van de verkondiging van het levende Woord dat nooit genoeg door ons gewaardeerd wordt, terwijl het aan ons geschonken wordt.

Ik had al meer overwogen te schrijven. Het zal toch wat zijn om God te ontmoeten; wat kan ik daar bang voor zijn, dominee. Dat gevoel het nooit beter te kunnen maken, en toch te rijk. Wel gemerkt door uitwendig bittere wegen tot onszelf in te mogen keren, dat het smartelijk was liever verloren te gaan dan behouden te worden; nergens niets voor over dan voor onszelf. Er is zoveel lippenwerk, maar het harte is er ver vanaf. Onze armoede is nooit uit te spreken, maar er is wel een stipje van te beleven. Wij hebben ons geld zomaar niet uitgegeven, en ware het niet de onderhouding in ons lot, wij waren in druk allang vergaan.

Toen ik bij die mensen kwam jongstleden maandagavond waar zo'n dierbaar pand weggenomen was, kon ik niet spreken, want die smart van een moeder en vrouw was zo groot en dan onderscheid waar geen onderscheid is. Wat kan men dan al maar minder begrijpen dat zo'n bederver en zo'n onverbeterlijke nog leeft onder de bearbeiding. Noch het één noch het ander brengt ons van de plaats waar wij alles met onze voeten vertreden. Wat is de zonde godonterend. Ik heb weleens gehoord van Ds. Fraanje dat elke zonde een moordaanslag is op God. Wat wordt het dan steeds nauwer. We kunnen het er zo in uithouden. Wat is het overal koud en wat een lauwigheid onder het volk; weinig ontdekking en toch in het leven blijven met alles wat er gebeurd is. Het is zo weinig als men elkaar nog verstaat.

Ik was verleden week nog onder de preek van Ds. Mallan en toen die zei *hoe ver het ging bij sommigen, nauwelijks te onderscheiden*, toen was ik ontroerd en moest weer onderzoeken over gevoed te worden met melk en niet met vaste spijs. Ik heb toch kostelijk geluisterd, al is het: schoon ik alles mis. En toch niet op te kunnen geven.

Zo weinig leraren en zo veel herderloze gemeentes; denkt u nog wel eens aan Borssele, dominee? Wij hebben haast geen dominee op de zondagen.

Wij mochten het nog eens waarderen dat Ds. Honkoop geweest is afgelopen zomer. Al zijn gebreken vielen weg en hij was op de preekstoel met zijn hart ingesloten. Dan is de zondag een verlustiging.

Huiselijk nog al kleine kruisen omdat het niets beter is geworden na de operatie van onze zoon; toch wel eens gemakkelijk bij tijden en ogenblikken, want het had ook smart en rouw kunnen zijn.

En hoe is het met Neeltje? Is ze altijd nog bij jullie gelogeed? Ik mag er wel eens jaloers op zijn, al zie ik haar niet. Het is alles met gebrek, maar de betrekking deed me toch doorbreken om te schrijven.

Wilt u ook Weijman de hartelijke groeten doen. Ze zijn toch bevoorrecht, dominee. Ook uw vrouw die mij al zo veel liefde heeft bewezen.

Een onwaardige vriendin, Janna en gezin.

Brief 4

Borssele, februari 1953.

Eerw. Ds. Dorresteyn vrouw en kinderen,

Door 's Heeren Goedheid zijn wij nog in redelijken welstand, hopende hetzelfde van jullie allen.

In de eerste plaats wil ik u Ds. hartelijk feliciteren met uw 12 1/5 j. ambt, hopende dat u nog veel ten zegen moge zijn, alsmede uw vrouw en kinderen. Want het gebeurd zoo weinig dat op een gemeente zoo lang gearbeid wordt met een predikt het Woord, en wij het moeten stellen met het lezen.

In deze zoo droeve dagen wil het wat zeggen den zwaarwichtigen arbeid te doen, wanneer we zien op de verharding allerwege. Wij hebben niet ver van huis te gaan en indien we zelf niet betrokken zijn ook met deze laatste roepstemmen, gaat het zoo gauw weer voorbij.

Er is zoo weinig vordering en we vallen weer terug in... een openstaande schuld zoo zou ik weer eens verlegen gemaakt moge worden om een blijke van die Gunst die meer sterkt dan al het goed der wereld.

En wat zal ik er aan toe voegen wanneer het duister is dan heeft het ongelooft de overhand. Wat een vijanden zich weer opmaken is niet om te zeggen en mijn hart spant er mee aan.

Huiselijk is het nog hetzelfde het is het leven van op en neer. R. gaat niet vooruit met zijn maag, enz, en kan nu ook niet naar den dokter, omdat de wegen nog niet hersteld

zijn.

Nu Ds. hopen de dat u met vrijmoedigheid en licht deze dag en ure te samen moge gedenken is de wens van een onw. vriendin
Janna Maas -Walhout.

Brief 5

Borssele, 2 juni 1953

Eerwaarde ds. Dorresteijn met vrouw en kinderen.

U zult misschien wel denken: Alweer een brief. Maar het is uit mijn hart. De gezondheid gaat nogal bij ons in huis, maar ik ben op het ogenblik overspannen. Jongstleden zondag ging het zo draaien voor mijn ogen in de kerk en ik kreeg zulke hartkloppingen, dat ik eruit moest. Ik kon mijn benen haast niet meekrijgen. Wat ik gevreesd heb, is me weer overkomen, want door veel kruis en druk wordt ook het lichaam niet gespaard. Maar veel groter was het op bed, toen ik niet op kon gaan, in de gedachten.

Ik was nog met mijn hart opnieuw, zoals wij in Tricht gezongen hadden, maar nu met opmerking: *"Israëls leed en ongeval eens in gunst beschouwen zal"*, enz. (Psalm 102 vers 11 berijmd). Wat dacht ik nog aan dat aangename omgaan met wijlen Den Besten (D. den Besten ouderl.), toen deze 's avonds wat zei tegen mij. Dat was toch geen vreemde taal, zeker niet. En toen ik hem de toepassing antwoorden mocht. Wat een steunpilaar weg uit Tricht en wat is deze gelukkig van de zonden af en dan in tijden van diep verval.

Want toch, dominee, alles mag tegenwoordig. Toen de catechisanten belijdenis deden, werd er niet op gewezen dat de meisjes het haar netjes moesten hebben naar de eis van Gods Woord. Nu bracht mijn dochter Marie mee uit Terneuzen dat het daar af werd gelezen van de preekstoel, daar de dominee afwezig was en deze het ook al menigmaal had gezegd.

Wel hoort men in opgeblazenheid grote woorden in een zogenaamd gebed, maar ook schimpen op dat volk dat zo hoog staat in zijn ogen. Wat mochten zij het waarderen die nog onder de zuivere waarheid verkeren; wij horen elke zondag ds. Van Reenen lezen. Het gaat er toch niet om; is dat bij u ook zo? Men wil gemis beluisteren en het ruime aanbod van evangelie.

Bij onze zoon is het ook één en al ziekenhuis: zijn vrouw moet liggen. En nu Marie van ons er hele dagen is om te werken, hebben wij het jongste kind van 14 maanden in huis. Dat wij eens mochten gaan opmerken.

Afgelopen zaterdag nog bericht gehad van uw dochter. Wat moet ook dat arme kindje al lijden. Het is te hopen dat het er door komt en er lering uit getrokken mocht worden.

Gaat het met **Neeltje** nogal? Ze is al oud van dagen. Kan ze nog naar de kerk, dominee? Ik hoor zo weinig van Opheusden.

Het is met afgelopen Pinksteren al 20 jaar geleden dat ik opgezocht ben door God. Ik kreeg 's morgens op mijn bed nog een terugblik om dan met de dichter te zeggen:

'k Zal gedenken hoe voor dezen, mij de Heere heeft gunst bewezen.

Dan geeft het niet of het oude of nieuwe rijm is, dominee. Dan is er weer de lust om aan te houden in de woestijn van het leven.

Ze hebben mij nog even naar Jane Welleman gebracht op de tweede Pinksterdag. Zij had weer zulke vreselijke pijnen, dat de familie met warme doeken bezig was. Ze had de blaren op haar lichaam. En toch maar telkens mogen dragen wat haar wordt opgelegd. Toen haar getrouwde kinderen vertrokken, schreide ze het maar hardop uit: *Onbekeerde arme kinders*. Zij lijdt veel, maar geduldig. Wat de toekomst zijn zal, dat

is verborgen. Toch kom ik er zo graag en het valt nogal eens, wanneer ze mij moed toewenst in druk en kruis.

Nu, dominee, het is nu een brief die verschilt van de andere. Mocht het ons maar vergund worden om elkanders lasten te dragen. Doe uw vrouw en kinderen de hartelijke groeten, ja Neeltje en Weijman niet te vergeten ook.

Wees zelf hartelijk gegroet van Janna.

Brief 6

Borsssele, 17 juni 1953

Geliefde vriend Dorresteyn,

Bij dezen kan ik u door 's Heeren goedheid melden dat wij het nog al wel maken. Ikzelf ben wat overspannen en heb een weinig bloedarmoede. Bij onze zoon gaat het vooruit. Wat bleek van het bloedverlies en gauw moe, maar hij is toch al weer uit bed. Hij mag zo eens een keer met de auto erop uit om ... wat te verdienen. Zijn vrouw moet nog op de divan rusten, dus ben ik Marie hele dagen kwijt.

Maar nu ter zake: als ik het wel heb, dan mag ik u hartelijk feliciteren met uw verjaardag. Het mocht u gebeuren een opmerken van de kostelijke genadetijd te krijgen. Ook uw ouders, broers en zussen gefeliciteerd en de verloofde met haar familie niet te vergeten.

We kunnen elkaar nog per brief bereiken met de gedachten, maar wat zou het kunnen worden daar het toch een tijd is van de verbreking van Jozef. Nu mocht een ieder maar onderzoeken de breuk van hart en huis, want dan zijn we ver genoeg weg en hoeven we niet naar de oorzaak te vragen van de laatste geruchten omtrent de zaak van laatstleden u ook bekend.¹

We hoorden vanmiddag een lieve vriendin te Nieuwdorp, **Jane Welleman**, getuigen met leedwezen: We hebben niet op onze wachttorens gestaan en wat zal er nu van de Kerk Gods worden. Alleen een terugkeer met schuldbesef in werkelijkheid.

De oude **Rika** is gaan praten, dat het in het Woord stond, *dat er voor de Kerke gezorgd zal worden tot den einde toe*. En ze praatte niet met de mond, maar ze was er eens een ogenblik bij met het hart.

Nu, vriend, dan kan het nog, hè. Dan gaat het net aan de rechterzijde en gaat ons verstand opzij. Vergeten was een ogenblik de ziekte van Jane en de liefde was één.

En nu een vraag hoe je zuster het maakt. En komt je broer nog naar Middelburg? De deur staat altijd wijd open voor jullie, hoor, dus wanneer hij naar Zeeland komt, dan hopen we hem nog eens te zien. Het geeft niet of het door de week is of de zondag over.

Druk zeker op het land? En plannen maken? Gelukkig maar als we eens volgen mogen door onbezaaid land, want dat ligt niet op onze akker.

Van de week kwam er van mijn familie een vraag of ik eens naar onze zuster wilde achter Zutphen, met die gedachte dat ik wel eens bij jullie kom.²

En hoe is het met het kindje van je zuster? Het is maar steeds een roepstem om ons te bekeren ook in deze wegen voor ons allen. Ik denk nog aan het gezegde van de dominee laatst in Opheusden, namelijk dat de satan nog zal doen wat hij kan, maar deze niet kan wat hij wil. We mochten maar meer acht geven op het gestrooide zaad, dat jullie nog zo rijkelijk hebben van week tot week, om er maar eens winst mee te doen voor onze onsterfelijke ziel. En nu mag het onder de leesdienst ook nog eens goed zijn, maar we mochten eens gaan bedden in de binnenkamers, dan had ik er niets aan te doen. De rest begrijp je wel, hè?

Nu, gebrekvol was de letter, maar het was in mijn hart om dit te doen. Hartelijke groeten aan de dominee, je moeder en verdere huisgenoten, je verloofde met haar

moeder en zuster en niet te vergeten **Neeltje, Weijman en ... Lina** van mij,
Janna Maas-Walhout en het hele gezin.
Dominee, komt u nog eens?

1. Deze brief is geschreven kort na de gebeurtenissen op de synode van 1953.
2. Janna Maas nam dan de gelegenheid waar om even bij Ds. Dorresteyn langs te gaan.

Brief 7

Borssele, maart 1954

Geliefde familie Dorresteyn,

Door 's Heeren goedheid zijn wij nog in redelijke welstand, zulks van ulieden ook hopende. Ook met R. gaat het nog al wel; hij kan al weer lichte arbeid verrichten.

Uw brief hebben we ontvangen, juffrouw Dorresteyn. Wel bedankt, want wat ik verwacht heb met de verjaardag van de dominee is dan toch verwezenlijkt. Het is nog groot in deze tijden, als men nog eens van de wegen en gangen hoort, ja mag spreken.

Van **Neeltje** heb ik een aangenaam briefje ontvangen; die mag er nog tussenuit om een brief te schrijven. Ook daar hebben jullie nog gezongen van: *Uit vrije goedheid waart Gij haar een vriendelijk Beschermers*. Nog een weinig tijds en zij zal de weg gaan van alle vlees en wat komt er voor in de plaats.

Zo is het ook met **Jane Welleman**. Node zien wij haar achteruit gaan. Verleden week donderdag ben ik er nog geweest; dan wel eens een ogenblik van die vorst der duisternis gekweld, maar anders veel de nabijheid aan haar ziel. Ze zei nog: 'De wereld kunnen ze verdelen, want die heeft geen waarde, maar als dat lieve volk nog komt, dat is het leven van mijn geest.' Zo nu en dan krijgt ze koorts die hoog zijn, zelfs vandaag hoorde ik van onze dochter Marie dat ze veel pijn geleden had en ze is zo mager dat ze nog slechts 80 pond weegt.

We hebben ds. Heerschap jongstleden zondag nog een keer gehad en hij kreeg opening in het Woord, zodat ik het wel eens minder heb gehoord. Wij zijn gedurig schuldig wat wij ermee doen en werd er niet teveel over die arme Kerk gepraat (mijzelf ingesloten), er zou wat meer kunnen vallen, want we zitten zo vol van de wereld en zijn zo leeg van het goede. We moeten maar ziende gemaakt worden bij aanvang en niet minder bij de voortgang. Als wij in onze onwaardigheid terechtkomen, dan is alle bitter nog wel eens zoet.

Wel bedankt voor het boekje dat uw zoon gaf namens jullie. Mij werd nog een indruk verleend onder het lezen, dat het geen vreemde woorden zijn die de dominee gesproken heeft. Ik zou het liever eens zelf zeggen, als de tijd daar voor werd beschikt, tegen de dominee, want ik laat het telkens maar laag liggen.

Dit was ook zo met de laatste bediening van het avondmaal. En toch die neerbuigende Goedheid was weer de Eerste, Die de duisternis op deed klaren, versta wel standelijk. Zo wordt er telkens maar kruis en druk gegeven, opdat wij er door geleerd zouden worden en dan zeggen we met de dichter: *'Daarna werd ik ook indachtig der wonderdaden Gods kraehtig.'* (Psalm 77:7 Datheen).

Zo, hier een paar regels met gebrek en we hopen dan tot ziens, als er een weg wordt gebaad.

Hartelijke groeten aan de dominee en voor u en uw kinderen, ja Neeltje en de burens niet te vergeten, namelijk **juffrouw Van de Pol** met de kinderen.

Janna Maas-Walhout en gezin.

Brief 8

Borssele, 30 juli 1957.

Gel. vriendin met de uwen,

Door 's Heeren Goedheid zijn wij nog die wij zijn, in redelijken welstand naar het lichaam, maar vervreemd van de ware Kennis en dat bij den aan en voortgang. Wat noodzakelijk om daar nog eens recht en grondig kennis aan te verkrijgen, en dan weer een onverzoenden staat gewaar te worden. Dat is ook niet om uit te drukken verduisterd in het verstand, en een afhankelijk leven daar willen wij niet aan.

Wat een schaamte mochten wij ook hebben over de bediening van het h. avondmaal, wanneer alleen ons verstand het beaamd, *doe dat tot Mijne gedachtenis*. De dorheid en ongevoeligheid van ons zelf en de arme bediening, voorbereiding over den honger en dorst nodiging van zondaren, en geen verklaring van levende zondaren of dode zondaren; ik weet wel waar ik bij behoer zonder geloof. En dan nabetrachting van dit. en zij zongen een nieuw gezang. Wanneer er geen plaats word gemaakt na de ellende, zullen de harpen wel aan de wilgen hangen in de plaats van zingen, dus gedurig van node, *Komt al tot Mij en Ik zal u onderwijzen, den weg dien gij gaan moet*, enz. (Psalm 32 Datheen) en dat kan van onszelf niet meer.

Zo weer die arme klaagzang; *ledig gemaakt zullen zij op de aarde neer zitten*, het loopt telkens lager af, en wordt men gewaar: *Nooit zal zijn mijn zaak ontbonden, tot dat ik persoonlijk Jezus heb gevonden*.

Het is neer geschreven die Naam, toch gaat het daarom want zonder die invloeden des Geestes is 't geen leven maar een eeuwig ziels verderf. Het was zo een nare nacht voor mij in mijn ziel dat mij dacht benevens de satan is er toch geen ongelukkiger schepsel dan de mens, en dan te liggen bij den voortduur op de vlakte des velds.

Nu nog een enkel woord uitwendig, van Koos h. dank, toen zij 1.1. verjaarde het kwam zo van pas; en toen was mijn tong een ogenblik vaardig voor de noodzakelijkheid. Ook van Rinus en de vrouw h. dank zij zijn ingespannen (van M. v. d. Kolk wel vernomen tot en met); en de rest mochten we maar voor ingewonnen worden, want ook in de natuur moet men gewaar worden, dat de dood bedreigd is op de zonde.

Hoe maakt u het zelf vr. Dorresteyn? Nog wel eens lering tot waarachtige bekering onder de prediking des Woords? Daar mochten ook in de gemeente nog nieuwe uitspruitelingen geboren worden, wat zou het tot sterkte zijn voor de Ds. en blijdschap onder het volk.

Bij ons weer een vreemde dorpelwachter aangeweest, uitwendig om de deuren te openen elke zondag; maar 1.1. toen ik hem sprak was het nog minder dan een kind, hij wist niet hoe een mens bekeerd moest worden, zie hier ook de doervloeing; en dat omdat wij horen dat bij een mens dat werk doorgaat zonder dat men het weet, en dat de mensen niet erger zijn dan vroeger. Maar genoeg, want (het is) nog een voorrecht elkander niet te mijden anders veroordeeld men zichzelf.

U vroeg nog of Maas plan had; maar het is veel te druk met het reizen, dus hoor u het later nog wel eens hoop ik. En zelf is het weer afwachten en stil uitzien misschien is er verwachting.

Wil u de Ds groeten?

En wees inz. hartelijk gegroet van ons allen

Janna.

Rouwcirculaire

Met droefheid geven wij u kennis dat op het aller onverwachts het de HEERE behaagde van onze zijde weg te nemen in de Hope des Eeuwigen levens onze geliefde moeder, groot- en overgrootmoeder

JANNA WALHOUT
weduwe van LAURENS MAAS

in de gezegende ouderdom van 82 jaar
(Hebr. 4 vers 9)

Borssele: J. Maas
N. Maas-van Schaik

Wolphaartsdijk: Joh. Maas
L. Maas-de Witte

's-Gravenpolder: J. M. Neels-Maas
W. Neels

Goes: M. Maas
H. Maas-Nieuwenhuize

Terneuzen: M. J. Bareman-Maas
J. Bareman

Borssele: Jac. Maas
H. Maas-Moerdijk

Nieuw-Beyerland: C. Maas
P. Maas-Moerdijk

Borssele: P. Goedegebure-Maas
J. Goedegebure
Klein- en achterkleinkinderen

4454 BC Borssele, 28 januari 1981
Molenpad 11

De begrafenis zal D.V. plaats hebben op zaterdag 31 januari a.s. om 12.00 uur vanuit de Kerk van de Ger. Gemeente te Borssele waar een rouwdienst zal worden gehouden die aanvangt om 10.30 uur.

Gelegenheid tot condoleren donderdag en vrijdag vanaf 19.00 tot 20.00 uur aan het Molenpad 11 en na afloop van de begrafenis in het Verenigingsgebouw 'Vijverzicht'.

7. MIENTJE VRIJDAG, Rijssen

Het leven en sterven van Mientje Vrijdag

door de heer Bart Roest

en brieven van Mientje Vrijdag aan:

LIESJE ROEST - VAN ROOYEN

DS. J. FRAANJE

DINA TEN BOLSCHER – LIGTENBERG TE RIJSSEN

AALTJE SMELT

DS. W. C. LAMAIN

DS. M. HOFMAN

DS. M. HEIKOOP

LEENDERT POTAPPEL

HENDRIK SCHOTHORST

Digitaal verschenen www.theologienet.nl

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2010**

LEVENSCHETS

Wij lezen in Spreuken 10:7: *“De gedachtenis des rechtvaardigen zal tot zegening zijn.”* De waarheid daarvan is bevestigd in Gods dierbaar Woord. In Hebr. 12 vers 1 staat het met gouden letteren: *Daarom dan ook, alzo wij zo groot een wolk der getuigen rondom ons hebben liggen.* Denk eens aan Henoch en zijn wandel met God. Aan Noach en zijn veiligheid in de ark. Ja, denk aan de aartsvaderen Abraham, Izaäk en Jacob, hun geloofswandel en het einde huns geloofs. En Lot werd uitgeleid uit Sodom. Ziet een Mozes' keus, leven en einde. Geheel Hebreeën 11 zegt het ons, dat de gedachtenis des rechtvaardigen tot zegen zijn geweest.

In deze wolk der getuigen was ook besloten onze geliefde zielsvriendin M. Vrijdag. In haar is vervuld dat zij in het geloof en de hoop standvastig en lijdzaam heeft volhard. Zij heeft door genade volhard tot het einde toe. Zij is in 1943 ingegaan in de eeuwige heerlijkheid. Met Paulus mocht zij getuigen: *Ik heb den goeden strijd gestreden, ik heb den loop geëindigd, ik heb het geloof behouden, voorts is mij weggelegd de kroon der rechtvaardigheid, welke mij, de Heere, de Rechtvaardige Rechter in dien dag geven zul, en niet alleen mij, maar ook allen die zijn verschijning liefgehad hebben.* O, wat een verlossing, overgegaan vanuit de strijdende, naar de triomferende Kerk. Haar wens verkregen om zonder zonde, God eeuwig te verheerlijken.

Van onze vriendin, die nu verheerlijkt is, mogen wij met vrijmoedigheid getuigen wat Paulus van Timothéüs getuigde, als ik mij in gedachtenis breng het ongeveinsd geloof, dat in u is, hetwelk eerst gewoond heeft in uw grootmoeder Loïs en uw moeder Eunice, en ik ben verzekerd, dat het ook in u woont. Zij heeft menigmaal van haar grootmoeder en haar moeder gesproken, die beiden, volgens haar getuigenis, God vreesden.

Mientje Vrijdag werd geboren te Rijssen in het jaar onzes Heeren 1884 op 11 Januari.⁹ Haar vader is 87 jaar oud (1946) en leeft nog. Haar moeder is gestorven in 1890. Dus was zij met haar enige broer vroeg haar moeder kwijt. Zeer jeugdig riep God haar door Woord en Geest uit de wereld. Hij trok en overtuigde haar. Zij werd geheel omgezet en zaligmakend overwonnen. Haar ziel werd wonder krachtig zichtbaar ingewonnen voor de dienst van de Volzalige Verbonds God. Met veel droefheid betreurde zij haar zonden tegen een goeddoend God misdreven. O, hoe kon zij met veel ootmoed en aanbidding van haar opzoeking vertellen. Zeer helder ging dit haar in vervulling: *Wat wilt Gij dat ik doen zal?*

Vroeg en jeugdig werkte de Heere met Zijn Geest in haar door. Helder van begin tot het einde was haar weg die God met haar gehouden heeft. Klaar was zij in de opzoekende liefde Gods. Die Geest des Vaders en des Zoons overtuigde haar diep van de val en haar Godsgemis. Niet lang stond zij in de eerste toeleiding. Spoedig werd de Zone Gods in de beloften aan haar ziel geopenbaard. Zij mocht Hem als een verloren ziel in het Evangelie der beloften, in het geloof omhelzen door een geschonken toevluchtnemend geloof. Krachtig werd zij tot God bekeerd. Steeds dieper werd zij ontdekt aan haar schuld en onverzoende staat met God. Diep werd zij in het Christus-gemis ingezet. En al had zij in al de toeleidende wegen veel geloofsoefeningen, op Gods tijd werd zij met alles ingezet tot een totale verlorenheid.

⁹ Hermina was een dochter van Fredrik Vrijdag en **Gerritdina Timpers**. Haar moeder overleed toen Mientje nog geen zes jaar oud was. Het was een godvrezende vrouw evenals de grootmoeder van Mientje.

Zij werd daartoe naakt uitgestroopt en ontbloot en in het Godsgemis ingezet, haar werd buiten Christus alle grond van zaligheid ontnomen. Eindelijk bracht de Heere haar ziel in een afgesneden weg. Met David uitroepende *Och Heere, och werd mijn ziele door U gered*, enz. Zij werd in haar erf- en dadelijke zonden teruggebracht in het Paradijs. Daar is vervuld:

*'k Wou vluchten, maar kon nergens heen,
zodat mijn dood voorhanden scheen,
en alle hoop mij gans ontviel,
daar niemand zorgde voor mijn ziel.*

Zij mocht door genade door God, onder God vallen en buigen onder dat heilige recht Gods en met David getuigen:

*'k Erken mijn schuld, die U tot straf bewoog,
Uw doen is rein, Uw vonnis gans rechtvaardig.*

Daar werd zij in de Vierschaar Gods vrij en soeverein gerechtvaardigd van de zonde, zodat Zondag 23 in haar vervuld werd. O, wat was zij als een gewaterde hof, als zij dit mededeelde, hoe dat tussen een rechtvaardig Goddelijk Rechter, de Middelaar en Borg Jezus Christus tussentrad. Dat zij met een Heilig en Rechtvaardig God in Christus werd verzoend. Dat zij in dat bloed gereinigd werd. Hem als een gegeven Zaligmaker en Verlosser, als haar Bloedbruidegom mocht eigenen. Al haar zonden voor eeuwig uitgedelgd en verzoend werden. Menigmaal was zij dan als boven het stof, als zij dit mededeelde dat zij Zondag 1 geheel mocht beleven. De Vader haar Zijn Zoon gaf en de Zoon als Borg haar tot de Vader bracht. Ja, dan kon zij zo smakelijk getuigen:

*Zijn goedheid steeg ten top,
Hij nam zijn Israël op.*

En de Vader haar overnam uit de hand van de Borg. Zo kreeg zij een plaats in het eeuwig liefdehart Gods des Vaders. De Geest heeft dit verzegeld en getuigde met haar geest dat zij een kind Gods was.

Zo had zij de ganse Middelaarsverdienste tot haar deel en was zeer jong toen zij zich verliezen mocht in God Drieënig als haar Bondsgod. O, wat kon zij eerbiedig van die Goddelijke Personen spreken. Al Gods volk en knechten zijn daar getuigen van, dat ik dit maar stamelen kan van haar weg en leven. Zo had zij een thuiskomen in het hart des Vaders. *Die overwint*, zegt Christus, *Ik zal hem geven te eten van het manna, dat verborgen is, en Ik zal hem geven een witten keursteen en op den keursteen enen nieuwen naam geschreven, welke niemand kent, dan die hem ontvangt.*

O, dat kindsschap Gods is zo dierbaar. En wat de zaak voortreffelijker maakte was, dat zij er de genade bij had, van nederigheid en eenvoud. Laag in zelfverfoeiing, werkzaam door het geloof, als vrucht van doorgaande zelfontdekkingen en ontblotingen. De Vader had haar met al de weldaden weer gebracht door Zijn Geest tot Christus, om uit Hem bediend en onderhouden te worden. Ja uit Hem en door Hem te leven. Zonder Hem kon zij niets doen. Zij verstond door genade die kunst: *hoe lager bij de grond, hoe dichter bij 't verbond*. Om uit dat eeuwige Verbond te leven, uit de God des Verbonds, door de Verbonds Middelaar, in de bediening van Geest en Woord. Zo had zij overal de grond uit verloren. Ook had zij een uitvallend vermogen in de weg der heiligmaking. Daar was zij zeer Evangelies in, om buiten haar zelfs te werken.

Zij ging in het huwelijk met **Jan ter Haar**, een kind des Heeren. Dit was nu een Godvrezend echtpaar. Met dubbele banden aan elkander en God Drieënig verbonden. Ook haar man was zeer bevoorrecht op de weg des levens. Zo waren zij tot Gods eer.

Zij leefden zo in de echt, enige maanden gelukkig. Helaas, daar werd haar man krank en na een korte tijd stierf hij. Door bloedspuwingen werd zijn leven gesloopt. Op zijn ziek- en sterfbed heeft hij vrij en blij getuigd van de hoop die in hem was voor de eeuwigheid. Zijn ziekbed was Hemels en met ruimte en blijdschap verliet hij deze aarde en was thuis. Dit heb ik veel gehoord uit de mond van onze geliefde Mientje in haar leven.

Zeer kort geleden waren zij in dit Heilig Huwelijk bevestigd door den Weleerw. Heer Ds. van Neerbosch naar aanleiding van Zondag 9. Ja, Zondag 9 had zij als een reispas op haar huwelijksweg van haar hemelse Vader ontvangen. O, dit zou haar zo te pas komen in de verdrukking. Zo jong weduwe in dit zo droeve jammer- en tranendal.¹⁰

Haar man was kort weg en daar werd een mannelijk zaad geboren, dat nu al 32 jaar oud is. O, wat zou het eeuwig groot zijn als de Heere zich zijner mocht ontfermen, om hem te arresteren en te bekeren. Dan zou er een wandelen zijn in de voetstappen van zijn nu Godzaligen vader en moeder. O, dat er geen eeuwige scheiding mocht blijven. Vader heeft hij niet gekend, maar moeder heeft veel vermaand en haar knieën gebogen om haar hart en smart uit te storten. O, zoon van zulke ouders, en gij kinderen van zulke ouders, o waar zult gij aanlanden dit heil te moeten missen. Ook mijn zaad en het zaad van alle Gods kinderen, eens zult gij hen zien verheerlijkt aan de rechterhand in die grote oordeelsdag. Och, dat uw hart met heilige jaloersheid mogen vervuld worden. Roep toch zeer sterk tot de God van uw ouders, wandelt door genade in hun voetstappen. Straks komen wij samen voor Die ontzaggelijke Heere Jezus, voor Zijn geduchte troon. De Zoon des mensen zal Zijn engelen uitzenden en zij zullen uit Zijn koninkrijk vergaderen al de ergernissen en degenen die de ongerechtigheid doen. En zullen hen in de vurige oven werpen, daar zal weinig zijn en knersing der tanden. Dan zullen de rechtvaardigen blinken gelijk de zon, in het Koninkrijk huns Vaders. O kinderen, wendt u toch tot de God van uw ouders. Wie weet wat er gebeurt. Hij mocht zich wenden om, uit genade, u dit voorrecht uwer ouders te schenken. Daar zijn zij boven, verlost en in God verblijd. Denkt u wel aan hun vermaningen en gebeden en opvoeding? Dit komt alles terug . . . Maar ik zou afwijken. Die gelukkige zielen, wat zijn zij eeuwig gelukzalig. Maar nu komen we weer op Mientje terug.

Het was een zware slag voor haar, zo jong en zo spoedig haar man kwijt te raken. Toen heeft zij een tijd gehad, dat ze veel te diep in het zwart ging. Zij was vol smart en diep treurende. Ze verloor er de zo zoete gemeenschap Gods mede. Enige maanden kon zij niet onder God komen. Haar vlees verteerde van vleselijke smart en droefheid. Eindelijk behaagde het den soevereine God om Christus wil, haar te vernederen door Woord en Geest. Zij mocht door God onder God bukken en buigen met zelfverfoeiing. Zij werd weer in de stand van het leven in de vrijheid gesteld en door de voorbeding van haar oudste Broeder, in dat bloed, van zonde van opstand gewassen worden; en mocht het verzoenende aangezicht Gods des Vaders weer zien en ontmoeten. Daarop volgde vanzelf dat zij mocht wandelen in de vertroosting des Heiligen Geestes. Zo werd zij opnieuw gelouterd en gereinigd. Nooit is deze opstand teruggekomen, maar wel had zij gedurig gemeenschap met haar man boven en verlangde zij om samen te zijn, zonder vlees, om God te verheerlijken. Vandaar had zij het veel over haar man.

¹⁰ Op 19 juli 1913 trouwde ze met Jan ter Haar. Geruime tijd na zijn heengaan werd een zoontje geboren, dat genoemd werd naar zijn overleden vader. In Rijssen sprak men echter niet van 'Jan ter Haar', maar men had het over Jan van Vriedag'. Zijn moeder was 'Mientje Vriedag', en werd niet genoemd: Mientje ter Haar.

Dat alles gaf haar vroeg een plaats in Gods Kerk. In geheel Rijssen en later in Nederland werd deze weduwe in het werk der genade, hoog geacht. Altijd had zij de minste plaats, in haar schatting onder Gods gunstgenoten. Het waren haar de Heiligen van hoge plaatsen. Zij was een planting en een hoeksteen in Gods huis. Zij was geoefend in, veel strijd, maar ook in het Woord der gerechtigheid. Meer en meer werd zij verdiept in den Rotssteen Jezus Christus. Het vuur des Geestes wat gedurig in haar harte brandende. Zij had veel vrijmoedigheid in het geloof. Ook was zij een diep-ingeleide ziel in de Gods- en Verbondsgeheimen. Zeer klaar was zij in de geloofsoefening. Haar geloofskennis was zeer onderscheiden en practikaal. Zij was diep bekend geworden in de wettische gronden en ook in den weg der verzoening en Godzaligheid. Zij had grote lust tot onderzoek van Gods Woord en een liefhebster van de van God ingestelde middelen. Het was voor haar een verlustiging onder de waarheid te mogen neder zitten. Haar grootheid bestond in haar lage nietigheid. En dan die nauwe geloofsvereniging met Christus, Zij was gesteld om in Hem vrucht te dragen. Zo wandelde zij door geloof en liefde met haar Goël. Dit wandelen met Hem was een wandelen in den Geest. Zo was zij een geoefende ziel in het doden van de werking des vleses, door de kracht van Christus' bloed. Dit vloeiده weer voort uit de gebruikmaking van Christus Middelaarsverdienste.

Dit gaf haar grote vrijmoedigheid met een diepe ootmoed. Zo was zij steeds vermanende, opwekkende of bestraffende.

Zeer diep inzicht had zij in de diepe val van Adam en in haar hart. Doch daar tegenover ook heldere openbaring van de diepten Gods.

Zo had zij een helder inzicht in de breuk der kerk en haar verval, alsmede diep blikkend in de oordelen Gods, zowel Vaderlijk als richtelijk. Helder liet de Heere haar gedurig zien de aanstaande Godsgerichten die gekomen zijn en nog komen zullen. Zeer ernstig was zij daarin om te waarschuwen. Haar klederen waren door genade onbesmet van haar geslacht en afval. Zij zag de verleidende verdorven tijdgeest, die zo diep van de God der vaders afgeweken was. Als zij daarvan sprak en in het gebed was, dan was zij een gewaterde hof gelijk. Nooit schudde zij het oordeel der Kerk en Natie af, maar zij was dan door Gods Geest zo diep vernederd, dat zij als een zeer schuldig mens onder de oordelen was bukkende. Niemand durfde haar dan tegen te komen, daar er zoveel van afvloeide, dat ze de gewetens mede had. Zij stond niet boven de breuk maar in de breuk, aldus sprak zij er niet over, maar uit de breuk. Zij droeg de schuld uit haar harte voor God.

En zij had de genade en deugd dat zij rond oprecht was. Zij sprak nooit achter iemands rug maar sprak medelijdend in het aangezicht, Zij kon niet door onvlakke wegen, dan was zij een bestraffende mond. Met lof en achting sprak zij over Gods knechten en volk, als zij daar niet bij waren. Scherp was zij in het waarschuwen tegen achterklap of dwalingen, maar ook voor doervloeiingen. Er ging stichting van haar uit. Zij sprak, laag van haar zelf, maar hoog van God. In gezelschappen en in sterfhuizen was zij tot stichting met diepgaande verootmoediging.

Vele van Gods kinderen werden door deze ziel vertroost en gesterkt. Men kon haar de geheimen en de lasten toevertrouwen, zij ging er mee tot God. Is dit niet waar, kinderen Gods, die haar gekend hebben en nog leven. Zeg ik er teveel van? Is dit niet tot lof van Gods genade in haar zo rijkelijk verheerlijkt? Zij was de blinde tot ogen en een stut voor Gods Kerk op aarde. Er ging een goede reuk van Christus van haar uit. Zij liet waar zij was geweest, altijd wat achter. In de leer helder en ongeveinsd,

daardoor was zij geliefd onder Gods oprechte volk. Dit vloeiده voort uit vrije genadebediening Gods. Want dit schrijf ik niet om haar te vergoden, maar om God te verheerlijken in en door haar.

Het vrije welbehagen Gods, de soevereine genade Gods, was haar spijs en drank. Als haar Drieëinig Verbonds God maar verheerlijkt werd, dan blonk haar aangezicht. De ere Gods woog haar zwaar op het hart. O, wat was zij een worstelares voor huis, gemeente, land, volk en overheid. Nooit kon er een van Gods knechten in Rijssen het Woord uitdragen of zij had in het openbaar of in het verborgen, hen opgedragen. Dit kwam dikwijls uit, in de mededelingen over haar zielservaringen. De ambtsdragers en de gemeente kunnen dit zeer wel weten. Ja, o dienaren des Woords en ambtsdragers, moeten wij dit niet tot Gods eer vermelden, wat God ons in haar gegeven heeft? Menigmaal zijn zij door haar woord bemoedigd de kansel opgegaan. Voor de noden der tijden lag zij gedurig, in de eenzaamheid, op de knieën te worstelen. Ja, menigmaal, als Daniël, met open vensteren. Dan goot zij haar hart zo uit, met zulk een Goddelijke eerbied en aandrang, zodat alles zat te wenen als zij *amen* zeide. Ook viel zij gedurig aan de zijde Gods met de schuld van land, volk en kerk. Dan kon zij Gods handelingen zo rechtvaardigen.

Ook moet ik nog mededelen, dat zij onder de zeldzaamsten was, dat de Heere haar des nachts uit de slaap wekte, om uit haar bed te gaan, om met de menigvuldige noden te worstelen en tot God te gaan. Zij had nachtelijke gebedsoefeningen. Gedurig is haar dan, gelijk Esther, de gouden scepter toegereikt. Ja, dat met God worstelen, was in haar niet zeldzaam. Veel Godsgeheimen zijn haar in den nacht geopenbaard. Van de velen zal ik er sommigen noemen.

Lang voor de oorlogen en verwoestingen kwamen heeft zij met een Jeremia, beluisterd op een nacht, duidelijk het grote krijgsrumoer. Zij was dan zo ontroerd en bevende, dat zij op haar aangezicht des nachts lag te wenen. Eenmaal bepaalde de Heere haar uit Jeremia 25 van vers 15 tot het einde, bijzonder; lees dit eens aandachtig. Nu vraag ik, is dat niet vervuld? Heeft de ganse aarde, alle volkeren der aarde, niet uit deze beker gedronken? Is dit ook niet in deze grote wereldoorlog vervuld? En zal dit niet verder worden vervuld?

Dan weer werd zij bepaald bij de verschikkingen en verderfenis des Almachtigen.

De hongersnood is haar in 1936 zeer krachtig bekend gemaakt. Is de honger niet op aarde geweest?

In die nacht kreeg zij een Verbondsbelofte van haar hemelse Vader door Christus uit Spreuken 27 vers 26 en 27. Dit is in haar gezin vervuld.

Veel andere zaken moet ik voorbijgaan, welke meer personen betreffen die nog in leven zijn en andere zaken die nog vervuld moeten worden. Grote voorzichtigheid is hier nodig.

Wat de Kerk aangaat, heeft zij ook veel van Godswege ervan gezien uit Jeremia 12 vers 7. Ook heeft zij de Kerk ontmoet in Jona 1 vers 11, 12 en 13. Jona overboord en hoe de Kerk probeerde met roeien het schip aan wal te krijgen, doch de storm hoe langer hoe onstuimiger werd en dat eindelijk Jona bereidt was om overboord geworpen te worden. Ook heeft zij de ganse Kerk ontmoet in de verloren zoon, hoe dat de ganse Kerk op ***Gods tijd met de verloren zoon, met schuldbelijdenis zou wederkeren tot Sion met grote ontfermingen zodat zij uit het Verbond Gods het toegebrachte zaad heeft omhelsd en ook de wederkerende Kerke Gods. Ja zelfs het***

oude Bondsvolk Israël daarin ontmoet, dat God Almachtig dit volk zal doen wederkeren. En dit ging met grote eenvoud en de diepste afhankelijkheid gepaard, met aanbidding.

Wat zal ik meer van dit alles getuigen? Veel lasten van Gods knechten zijn door haar gedragen voor de troon Gods. Ook mijn gezin en persoon droeg ze. Zeer nauw in God was zij aan mijn echtgenote verbonden. (Liesje van Rooijen te Scherpenzeel) En ook na de dood van mijn geliefde gade, heeft zij getrouw onze lasten en droefheid gedragen. Dit was ik gans onwaardig en deed mij gedurig uitwenen van verwondering.

Zo was haar leven als een vreemdeling op aarde. Zij was hier niet thuis. Wat verlangde zij innig naar de aflossing van haar post, met lijdzaamheid en waking. Gedurig waren haar genegenheden en ook meditatieën Boven. Zij heeft menigmaal met haar geest Boven mogen vertoeven. Zo sprak zij veel uit dagelijkse leven met haar God. Al langer hoe zwakker werd haar aardse tabernakel. Eindelijk openbaarde zich de verborgen kwaal, de kanker in haar lichaam. Nu kwam aan het licht waaruit de verborgen pijnen en steken vandaan kwamen. Dit sloopte haar lichaam, zij sleepte zich voort. Was haar natuur niet zo opgewekt en ijverig geweest, dan had zij al langer op bed gelegen. Maar de laatste maanden kwam zij geheel te liggen. Onder de grootste smarten, was zij zeer gelaten. Wat kon zij dan getuigen van de heilzame lessen, voortspruitende uit de gedurige Vaderlijke kastijdingen. En veel sprak zij over het bitter lijden van haar Bruidegom en de vertroosting des Geestes. Dan sprak zij allen die haar bezochten nog moed in, of waarschuwde, en zo prees zij de zo zalige dienst van God aan.

Zij sprak veel over haar aanstaande adres, namelijk dat toekomstig Hemelleven, om ongestoord, zonder zonden, in de zalige gemeenschap met God te verkeren. In Gods kracht mocht zij de vijand op haar Borg wijzen, zodat hij gedurig wegsloop als een dief. In haar ziek- en sterfbed had zij een tere omgang met haar Hoofd en Borg. Haar ziekbed was een predikstoel. Niemand ging er zonder indruk vandaan. Vol was zij van de inwoning Gods en des Geestes. En was zij onder verlating, of onder afdruk van den ouden mens en haar verdorvenheden, dan kwam zij zo laag in de schuld, dan kon zij het uitwenen. Dan kon zij het niet dragen, indien daar enige verwijdering was gekomen. Onder aanhoudende pijnen werd zij tot den dood bereid. Eindelijk werd het aardse huis dezes tabernakels verbroken.

Op 27 juli 1943 ging zij de eeuwige Heerlijkheid in. De poorten van het Hemels Paradijs gingen ver open op grond van het ganse Borgwerk van Immanuël. Het leven was haar Christus en het sterven gewin. De dood was geen betaling voor de zonde, maar alleen een afsterving van de zonde en een doorgang tot het eeuwige leven.

Zij liet achter haar vader, nu oud 87 jaar, haar oude 80-jarige tante, en een gelukkige ook Godvrezende broeder, tevens ambtsdrager in Gods Kerk. En dan haar zoon 32 jaar.

Let op den vrome en zie naar den oprechte, want het einde van dien man zal vrede zijn. Alzo ook deze gelukkige weduwe oud 59 jaar. Christus getuigt: *Vader, Ik wil, dat waar Ik ben ook die bij mij zijn, die Gij mij gegeven hebt, want Gij hebt Mij liefgehad vóór de grondlegging der wereld.* De Vader verloor haar daartoe, de Zoon kocht haar daartoe, en de Heilige Geest bewerkte haar daartoe, als een vat ter heerlijkheid. Zo was dit Koningskind voor eeuwig thuis. Nu mag zij zich verblijden, met al de gezaligden, in God Drieënig om Hem eeuwig te verheerlijken. Die in Christus gelooft, sterft niet in der eeuwigheid.

Zaterdag, van diezelfde week, werd zij begraven. Het sterfhuis zat van achter tot voren vol met de bloedverwanten en de vriendenkring. De Eerw. ds. Fraanje had de leiding. En daar het huis te klein was om de grote scharen te bevatten, was er naast ook een huis vol met vrienden, waar Ds. Heikoop de leiding had. Alle waren vervuld met het geluk der ontslapene en van al Gods volk.

De monden van de leeraars vloeiden daarvan over en er was een aangename vrede. God gaf getuigenis van Zijn werk tot Zijn eer. De mens werd vernederd en God werd verhoogd. Laat ik dit er bij zeggen, dat het van Godswege werd vergund. Hij gaf daar opening en vrijheid toe. Gods eer was het hoogst doel, daar gaat alles om. *Dit volk heb Ik mij geformeerd, opdat het Mijn lof zou vertellen.* Daar werd dat grote licht uitgedragen, Gods raad uitgediend.

Daar liep haar enigst kind achter de lijkstatie met de andere bloedverwanten. Ook de enige broeder, een dubbele broeder, naar het vlees en naar de geest. Voor hem zal het geen eeuwige scheiding zijn. Zeer nauw waren de banden tussen zus en broer geweest en die zullen eeuwig blijven. Op de dodenakker had zich een grote schare opgesteld. Dit is altijd zeer opvallend. Als er een kind Gods begraven wordt is er meestal een grote schare bijeen. Daar gaat wat vanuit. Daar stonden wij aan het graf dezer geliefde dode, met ontroering en blijdschap.

De eerste spreker was ds. Fraanje. Met grote vrijmoedigheid gaf hij getuigenis van de grote genade Gods aan de overledene verheerlijkt. Hij schetste haar leven, daar spreker ook zo nauw aan haar verbonden was. Ook de tweede spreker, ds. Heikoop was met hetzelfde vervuld. Zoo spraken zij met een vaardige tong tot Gods eer. De hemel daalde af. De Heere was met Zijn Woord en Geest tegenwoordig. Daarna sprak ouderling A. Ligtenberg uit ervaring en omgang met de overledene. En eindelijk sprak schrijver dezes een woord, op aandrang. Samen is daar gestameld over het zaligen van zondaren, het geluk van Gods volk en het ongeluk der onbegenadigden, zo zij in die staat blijven.

Wat is het dan een vlotte Evangelieprediking aan zo een open groeve van zulk een kind Gods, als de Heere opening geeft! Wat een zalige vrede en onderlinge gemeenschap was er die dag aan het sterfhuis en aan het graf. Wat een grote genade is ons toch bewezen eertijds waren wij kinderen der duisternis, nu zijn wij kinderen des lichts. Vroeger kinderen des doods, der hel, en nu kinderen des Heeren, des hemels! O, vergeten wij nooit, tot welk een prijs dit is geschied. Het vloeit alles uit de eeuwige soevereine liefde des Drieënigen Gods.

Wat zijn er al veel vromen heengegaan, ook te Rijssen. Denk eens aan de **geliefde A. Baan**, en **broeder van Noord** en de *oude Dieke* en zoveel anderen. Nederland heeft ten allen tijde veel kinderen Gods gehad. Wat is het ledig op aarde, nu er zoveel zijn heengegaan. Daartoe zijn zij voorts gekend tot dit zalig doel en Gods eer. De rechtvaardigen worden weggeraapt voor den dag des kwaads.

Maar God zal tot de voleinding der wereld een kerk hebben, hoe diep het er ook door moet.

Zo was de dag der begrafenis voorbij gevlogen. Zoete verbinding onderling, de gemeenschap der Heiligen. En dit zal zo doorgaan tot de laatste zal zijn ingezameld en de Koning op de wolken des hemels met grote heerlijkheid zal verschijnen. Dan zal het ganse lichaam van Christus, waar Hij het hoofd van is, de Vader worden voorgesteld als een volmaakte, gekochte en verlost Bruid.

Hij zal dan eeuwig met de Vader en de Heiligen Geest verheerlijkt worden.

Mijn God, U zal ik loven, omdat Gij dat gedaan hebt.

Hier is dan een korte schets over het leven en sterven van onze geliefde, nu zalige vriendin, Mientje Vrijdag.

In dit boekje volgen van haar nog enige brieven, uit de honderden, die zij geschreven heeft. Op aandrang van velen ben ik eindelijk bezweken om dit op te volgen en iets van haar aan het licht te doen komen. Het zou al eerder zijn geschied, doch de oorlog en gebrek aan papier, heeft het langer doen ophouden dan wij gehoopt hadden.

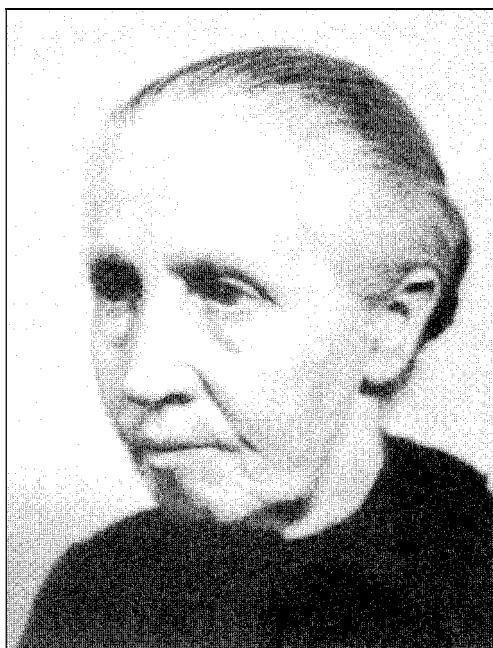
Uit de brieven zijn de uiterlijke zaken, zoveel als dit niet tot stichting diende, uitgenomen. Zover het met de taal mogelijk was, is het in den oorspronkelijke zin overgebracht. Het is alles vol gebrek, ook van mij, maar daar ik vast vertrouw dat de vrienden met mijn onbekwaamheid zekerlijk rekening zullen houden, breng ik dit ter perse.

Moge God er in verheerlijkt worden, Zijn Koninkrijk er door uitgebreid en Gods Kerk er door geleerd en bemoedigd worden.

Dit is de wens van Uw onwaardige vriend,

Scherpenzeel, Maart 1947.

B. ROEST.

MIENTJE VRIJDAG

UIT HET OVERJORDAANSE, door Ds. W.C. Lamain; Uitgeverij De Groot Goudriaan, Kampen, 1999.

... Nu vernam ik ook uit het oude vaderland, dat er van de uitgegeven brieven van Mientje Vrijdag (een tweetal boekjes) reeds 11.000 exemplaren verkocht zijn. Ik zou zeggen: een verblijdend teken. Er zijn waarderende en aanbevelende woorden over dit boekje geschreven. En daar is alle grond en reden voor. ...

Toen ik hoorde dat 11.000 boekjes verkocht waren, waarin het leven van dat lief kind des Heeren beschreven is, dacht ik aan die zeventuizend uit de dagen van de profeet Elia, die hun knieën niet voor Baal gebogen, en die afgod niet gekust hadden. Hoevelen die deze boekjes gekocht hebben omdat ze familie, geestelijke familie van dat onvergetelijke kind des Heeren zijn, en uit innerlijke betrekking, dat is de alwetende God bekend. De Heere alleen is een hartenkenner en een nierenproever. De mens ziet maar aan wat voor ogen is, maar de Heere kent het hart, en Hij kent degenen die de Zijnen zijn. 2 Tim. 2:19.

Toen we in 1925 die vriendin leerden kennen, was het geen vraag, nadat ze enkele woorden gesproken had, of het ware werk Gods in haar hart was. Wijlen ds. Fraanje zei weleens: "Er zijn mensen wanneer je ze ontmoet, dat je dadelijk zegt: Neen, dat is het niet." Het gebeurt ook dat je zegt: "Het zou kunnen dat er een beginsel van Gods werk in hun hart is", doch er zijn ook mensen van wie je dadelijk zegt: "Dat is het."

Zo was het ook met die vriendin. En bij elke ontmoeting werd die indruk versterkt. De meeste tijd dat we in Rijssen kwamen, was dat langer dan van zaterdag tot maandag. In die eerste jaren was het vaak voor verschillende dagen, omdat er dan ook in die omliggende plaatsen op gerekend werd, dat je die vacante gemeenten ook diende. Meestal was je dan op de dag of 's avonds weer terug in Rijssen. Dan waren er samenkomsten van Gods kinderen. Ook ben ik in die jaren menigmaal er getuige van geweest, dat zij gevraagd werd om op zulke gezelschappen te eindigen. De Heere had haar ook versierd niet alleen om met stichting te spreken, maar ook om voor te gaan in het gebed. Wat kwam het dan openbaar dat ze de Geest der genade en der gebeden ontvangen had. Wat was ze een lastdrager voor Gods Kerk en voor land en volk. Wat was het vaak een aanklevend smeken dat de Heere de landpalen van Zijn Kerk mocht uitbreiden ook in de bekering van zondaren, maar ook voor het verwekken van leraars, ouderlingen en diakenen.

In die dagen waren de meeste van de ambtsdragers mensen aan de avond van het leven, waar het werk Gods in verheerlijkt was, en die algemene achting hadden. Dan sprak ze over de jaren dat ze jong was, en zovelen van dat volk gekend had, die niet alleen met genade waren bedeed, maar die daarvan bewustheid mochten omdragen door de verzegeling des Heiligen Geestes. Dan zei ze vaak: "Wat is het nu donker." De oude Dika, met wie ook Mientje, zielsverenigd was, sprak over de tijd dat haar ouders nog leefden. Zij zelf ontsliep toen ze meer dan honderd jaar oud was. Het was in die dagen, (de fabrieken waren er toen ook al in Rijssen), dat op maandag des morgens de baas van die fabriek met enkele honderden mensen samenkam in een grote open plaats in die fabriek, en dat hij voordat men aan het werk ging een hoofdstuk uit Gods Woord las en vooring in gebed.

En zo geschiedde het ook op zaterdagmiddag voor de zondag. Dan vergaderde men weer op die plaats, weer werd een gedeelte van Gods Woord gelezen, Gods Naam werd erkend voor de bewaring in de week die achter hen lag en een gebed voor Gods

dag werd gedaan. En nog klinkt het in mijn oren, dat die oude vriendin dan zei: "O, wat zijn we nu ver weg. Wat een zware oordelen hangen er boven ons, over de miskenning van de Heere."

Ik heb ook vaak Mientje zien schreien als ze sprak over de verberging van Gods aangezicht. En als er soms mensen op het gezelschap gemist werden, die er anders wel waren, of dat er weinig opening en vrijmoedigheid was om te spreken, dan zei ze: "Onderzoekt het toch eens tussen de Heere en uw ziel wat de oorzaak ervan is." Zij was ook een mens van gelijke beweging als wij allen. Daar had ze door de ontdekkende bediening van Gods Geest ook kennis van. Dat vind je wel in haar brieven, maar toch mocht ze veel een nabij leven met de Heere hebben. Haar leven was in gemeenschap met God.

Op een keer, het was in de tijd dat ik in Leiden stond, was ik ook weer voor enkele dagen in Rijssen. In die dagen was het gewoonlijk ook in de week tweemaal kerk, 's middags en 's avonds. Ik had beloofd een bezoek te brengen bij een oude vriend en vriendin, die beiden uit de omgeving van Leiden kwamen. Die man was meer dan 25 jaar catechiseermeester in de Hervormde Kerk. Hij sprak ook vaak op zondag bij afwezigheid van de predikant. Onder de prediking van wijlen ds. Van Reenen had de Heere hem in zijn hart gegrepen.

Omdat het 's middags om half drie weer kerk was, was ik bij die vrienden om ongeveer elf uur 's morgens weer vertrokken. Ik liep als naar gewoonte weer terug naar een getrouwde dochter van de reeds lang ontslapen Arend Baan. Ik moest een huis passeren waar ook een kind des Heeren woonde. Het was in de tijd van de 'schoonmaak'. De bedden en stoelen stonden buiten. Doch er werd op het raam geklopt, de vrouw die huishoudster was bij een lid van de gemeente kwam naar buiten en verzocht me om binnen te komen. Ik zei: "Je bent aan de schoonmaak, dus je hebt het druk genoeg."

"O nee", zei die vriendin, "ik had alles wel buiten gezet, maar Mientje kwam en toen hebben we alles maar laten staan. Och, kom toch ook een poosje in huis."

Dat gebeurde. En wat nu het allervoornaamste was? De Heere kwam ook. Zijn komst alleen kan toch ons heil maar volmaken. Wat werd het makkelijk. De ezels waren onder aan de berg gebleven en in liefde en met vereniging werd er over het leven Gods gesproken. Daar zal wel een klok in huis geweest zijn, doch voordat we het gewaar werden, was het twee uur. En half drie begon de kerk. Wij hebben ons nog moeten haasten om op tijd in de kerk te komen. Het was daar voor enkele uren: "Aan onze deuren zijn allerlei edele vruchten, nieuwe en oude." Neen: geen oude en nieuwe, maar zoals er staat in Hoogl. 7:13: "nieuwe en oude." Want door de nieuwe krijgen de oude weer glans en waardij. Het gewoonlijke middagen is toen vergeten. We hadden mogen proeven en smaken dat de Heere goed is.

Op een andere keer is het gebeurd, dat ik weer op reis ging met de trein naar Rijssen, om daar op een vrijdagavond voor te gaan en de zondag over te blijven in de gemeente. Ik had wel enkele preeksschetsen bij me, ook voor de andere dagen die zouden volgen, maar het ging me precies als wijlen die oude beproefde leraar ds. Van Oordt eens zei: "Het ene paard was blind en het andere kreupel, dus ze moesten alle op stal blijven. Ik kon er niet een gebruiken". En dan eindelijk: *Hij die door de nood gedreven, zich tot Hem om troost begeeft.*

Lodenstein zong: *God is best, maar we houden Hem voor het lest.*

O, dat wantrouwen en dat mistrouwen van die God Die nooit teleurstelt degenen die aan Zijn voeten mogen neervallen, en die Hem benodigen in geest en in waarheid.

David zingt in Psalm 66:10: *Die nimmer mij heeft afgewezen, Noch mijn gebed gehoor ontzeid.* En in Psalm 116:1, *Hij redt mij keer op keer.*

Och nee, niet mijn buurman, niet een ander, maar wat ben ik dan toch een ellendig mens. O wat doe ik dan de Heere in mijn leven toch een verdriet. Nog nooit is er een van de goede woorden op de aarde gevallen, die de Heere gesproken heeft, nog nooit ontrouw in God gevonden, en toch maar gedurig de Heere bedroeven. Och Heere, ik kan het niet begrijpen, dat U me nog langer verdraagt, en nog met mij te doen wilt hebben.

Maar laat ik terugkeren tot hetgeen waarover ik nog iets wilde schrijven. Hoe dichter ik bij Rijssen kwam, hoe meer het mijn hart ging vervullen, wat wij lezen in Jes. 9:5. Alleen die woorden: *"Sterke God."*

Het liet me niet los, maar werd steeds meer op mijn hart gebonden: *Sterke God.* Toen ik 's avonds in de consistorie van de Eschkerk kwam, vroeg de ouderling wat hij lezen moest. Ja, wat moet u lezen? Het stormde in mijn hart. Ik had weleens over al de namen van de Heere Jezus gesproken, maar niet over dat ene woord. En wat ze je dan van binnen wijs maken, dat is met geen woorden te beschrijven. Wij moeten maar blijven inleven en doorleven, dat we in het paradijs de duivel zijn toegevallen. Maar toch die avond, ik kon en mocht niet anders preken, dan wat er in mijn hart gevallen was. Ik zei tegen die ouderling, die nu ook al jaren in de triomferende kerk is: "Lees dan maar Jesaja 9."

Ik vroeg aan de Heere om voorlichting en onderwijzing, om Goddelijke ondersteuning. En wonder boven wonder, want de mens is het niet waard, maar de Heere gaf opening. Wat is de Heere toch goed en getrouw en dan voor zulk een treurvol en ellendig schepsel. Ik ben geen vijand van studie, o neen, verre van dat. De waarheid is waardig om onderzocht te worden. Wij zijn aan de middelen gebonden, doch de Heere staat er boven. In bijzondere omstandigheden en in bijzondere wegen kan de Heere Zijn knechten onmiddellijk bedienen. Doch in de gewone weg geldt het ook voor een leraar, dat de luiaard gescheurde klederen zal dragen. En ook wat Christus eenmaal gezegd heeft tegen de duivel bij de verzoeking in de woestijn: "Gij zult de Heere, uw God, niet verzoeken", Matth. 4:7.

Terwijl ik in de trein zat kwam het maar gedurig in mijn gedachten, dat één van de voortreffelijkste namen waarmede het geboren Kind en de gegeven Zoon genoemd is, is: *Sterke God.*

En hoe dichter dat wij bij Rijssen kwamen, werd het steeds krachtiger: *Sterke God.* Waaruit ik gewaar werd dat ik daar 's avonds over zou moeten spreken. Waarom en waartoe dat zou moeten gebeuren bleef bedekt voor mij. Het liet me niet los, maar het ging gepaard met veel strijd. Van alle kanten werd het benauwder. Jona is ook zelf niet in het water gesprongen. De mannen die op dat schip waren hebben hem in zee geworpen.

Ik heb wel om moeten komen in mezelf, maar ben niet verdronken. We moeten met Jona overboord, en dan doet God een wonder. Zo was het ook die avond. De Heere gaf woorden, maar ik mag ook geloven enkele zaken in verband met de inhoud van die tekst. De Sterke God, als de God en Heere, eenswezens met de Vader en met de Heilige Geest. Onbeperkt en onbegrensd. Maar ook als Middelaar een gegeven macht in de hemel en op de aarde. Dat voor die Christus alle krachten moeten buigen, volvoerend het welbehagen des Vaders in het dragen en doordragen van de oneindige toorn Gods tegen de zonde van het menselijk geslacht. Om God met de zondaar te verzoenen en de zondaar met God, door het voldoen aan de heilige wet in het wegnemen van de vloek, maar ook in het verwerven van het eeuwige leven, om satans kop te vermorzelen en een gewillig volk te hebben op de dag Zijner heirkraft, Ps.

110:3.

Toen de kerk uitging kwam Mientje Vrijdag zeer bedaard en eerbiedig naar de preekstoel. Neen, het was geen persoon die emotioneel was en beweging maakte in het publiek. Ze was door Gods genade een vrouw met een "zachtmoedige en stille geest, die kostelijk is voor God", 1 Petrus 3:4.

Ze had een vraag en ze wenste dat die vraag beantwoord werd. Ze vroeg mij of ik met die tekst, waarover ik gepreekt had, van huis gekomen was, of *dat de Heere die tekst mij gegeven had toen ik reeds op reis was naar Rijssen?* Dat was niet zo moeilijk te beantwoorden. Toen ik zei, dat terwijl ik op reis was, die tekst op mijn hart gebonden was, zei ze: "Dan is het goed."

Het was al niet vroeg meer toen we de Eschkerk verlieten, maar zij ging nog met de kerkenraad en met ons mee naar het huis waar wij altijd vertoefden, wanneer wij in Rijssen kwamen. Uit de volheid des harten begon die vriendin te spreken. De Heere had haar bij vernieuwing in diepe wegen gebracht, en onder zware bestrijdingen gebracht van de vorst der duisternis. Zij had bij vernieuwing in haar leven ingeleefd, met de godvruchtige koning Josafat: "In ons is geen kracht tegen deze grote menigte", 2 Kron. 20:12.

De strijd was zo zwaar voor haar ziel, dat ze er niet uit, niet door en niet boven kon komen. Het was van alle kanten afgesneden en omkomen. Maar daar openbaarde Zich die gezegende Koning en Bruidegom aan haar ziel weer en verklaarde Zijn dierbare Naam in haar ziel: *"Sterke God."*

Het was al middernacht toen haar gevraagd werd om te eindigen, wat ze ook deed. Het was al ongeveer één uur in de nacht, dat allen weer huiswaarts keerden, diep onder de indruk van al hetgeen gehoord was uit de mond van dat bevestigde kind des Heeren. Ze had de nacht daarvoor in die grazige weiden mogen verkeren, in de binnenkamers des Heeren mogen zijn, waar ze de heerlijkheid van Christus had mogen aanschouwen. Dat was donderdagsnachts geweest. Doch vrijdagmiddag werd zij weer bestreden, bestreden dat het niet van God geweest was.

En toen ze door die helse tiran weer zo geplaagd werd zei ze: "Heere, nu is er vanavond kerk, mag ik nu aan U vragen dat als het waar geweest is, dat het dan vanavond door die jonge leraar die hoopt voor te gaan, bevestigd mag worden, daardoor, dat hij diezelfde tekst zal hebben uit Jesaja 9." Bij wijze van spreken, ik had als een instrument in de hand Gods voor haar mogen spreken, maar op dat gezelschap heeft ze die avond voor mij mogen preken. Een moeder in Israël.

Het was inderdaad die avond en nacht, wat wij lezen in Ps. 144:13: "Dat onze winkelen vol zijnde, de ene voorraad na de andere uitgeven."

Ik zal er niet meer aan toevoegen dan dit alleen. Als we een recht besef mochten krijgen van wat we nu in de laatste jaren kwijt zijn, alles door eigen schuld en zonde, wat dat leven betreft, dan zouden wij wel zo lang schreien, totdat we geen licht meer in onze ogen zouden hebben van verdriet en smart. Nee, niet om God te bewegen met onze tranen, want God is over Zijn volk in Christus bewogen van eeuwigheid, maar wat zou het ons passen en betamen vanwege onze schuld en de waardigheid van het goddelijke Wezen, om Hem achterna te schreien, zoals we het van het oude volk Israël lezen, *dat het ganse huis Israëls de Heere achterna klaagde.*

Ook in die bewuste nacht, toen haar het gebed opgelegd werd, en vele andere malen, heb ik gehoord, dat die vriendin de Heere achteraan kleefde. Ze had een klaar gezicht in de droeve staat van de Kerk, zowel plaatselijk als algemeen. Wat heeft ze vaak gezocht ook in het openbaar voor de vervallen hut van David.

Is alles weg? Dat mogen wij niet zeggen. Er zullen er hier en daar nog blijven die hun

klederen niet bevlekt hebben als in Sardis, Openbaring 3. Maar toch, wat is dat innige, tere, nabije leven ver weg. Dat gemeenschapsleven tussen de Heere en de ziel. Dat leven waarvan een reuk uitgaat. Een leven dat tot eer van God is. Een leven dat tot jaloersheid verwekt.

Toen zij begraven werd in 1943 vertelde wijlen **ds. Fraanje**, die ook met zulke innige en nauwe zielsbanden aan haar verbonden was, dat hij eens een brief van haar had gehad, waarin ze geschreven had, dat zij een geopende hemel had, en dat het Lam, de Heere Jezus Christus, tot haar gesproken had en gezegd: "Ik zal u wandelingen geven onder dezen die hier staan", Zach. 3:7. O, wat een Goddelijke verwaardiging aan zulk een beproefd kind des Heeren.

Ze heeft ook ervaren dat de Heere kracht naar kruis geeft, maar ook kruis naar kracht. Uit haar nagelaten brieven is het wel te bemerken, dat bij al de ontdekkingen des Heiligen Geestes die ze kreeg, inzonderheid over de val van Adam en de diepten van haar eigen hart, die haar, zoals we uit haar eigen mond vaak hebben gehoord, diep neerdrukten, dat zij soms geen moed meer had om verder te leven.

Doch dan kwam de hemel ook weer zo kennelijk en dierbaar te ondersteunen, te onderwijzen en te verkwikken uit een drie-enig God en uit de vastheid van het Genadeverbond, dat zij haar kruis weer blijmoedig en getroost op mocht nemen. Dat gelovig zien op de Overste Leidsman en Voleinder des geloofs Jezus gaf haar zulk een kracht om het Lam te volgen waar Het ook heenging.

Zij was bevestigd in haar staat en in haar stand, maar ook in de wetenschap, dat zij een kind en een erfgenaam Gods was.

Eens stond ze te praten in een van de straten van Rijssen met een ander kind des Heeren, die ook nu al verschillende jaren voor de troon juicht. Ds. Fraanje kwam ook juist door die straat, en toen hij die twee vriendinnen passeerde zei hij: "Is er nog onderscheid tussen de twee vrouwtjes?" Mientje zei: "Niets." Maar Diene zei: "Ja, dominee, Mientje bezit het, maar ik mis het." Wat lief en eerlijk. De Heere mocht van alles de eer ontvangen!

Het is op verzoek dat ik ook deze regels schreef, opdat de wonderen Gods nog bewaard mogen worden voor de navolgende geslachten en ook tot zegen voor degenen die nu nog leven.

Gemeenschap der heiligen met ds. M. Heikoop

In de levensbeschrijving van ds. M. Heikoop beschreven door Joh. Fama komt een bijzondere passage voor over de oordelen die door de Heere hem bekend gemaakt werden. God toonde hem dat 2 van Zijn kinderen dezelfde openbaring hadden ontvangen. Een vriendin kwam uit Scherpenzeel. Zij is waarschijnlijk Liesje van Rooijen geweest. De andere kwam uit Rijssen. In de beschrijving van R. Hoogerwerff-Holleman, *Zijn genegenheid is tot mij*, wordt Mientje Vrijdag als de andere genoemd. De genoemde passage in het boek van ds. Heikoop luidt als volgt:

... Terwijl deze vragen [over zijn toekomstige ambtelijke bediening] hem bezig hielden voor het aangezicht des Heeren, werd hij gevoerd in een vertrekking van zinnen. Allereerst aanschouwde hij in een helder firmament een fonkelende, blauwe, vierkante edelsteen. "Heere, wat is deze steen?" zo vroeg hij. De Heere antwoordde hem: "Dat is een saffiersteen. Op dezelve houd Ik mijn oog gericht. Hij beduidt het overblijfsel van Mijn Kerk, dat Ik in deze tijd nog in het midden uws volks heb en

voorts nog zal toebrengen; aan hetwelk Ik Mijn woord zal bevestigen: Gij verdrukte, door onweder voortgedrevene, ongetrooste! zie, Ik zal uwe steenen gansch sierlijk leggen, en Ik zal u op saffieren grondvesten. En uwe glasvensters zal Ik kristallijnen maken, en uwe poorten van robijnstenen, en uwe ganse landpaal van aangename stenen." (Jes. 54 : 11 en 12).

Terwijl zich zijn ziel verheugde in de voortplanting van de Kerk des Heeren ook in de naaste toekomst, niettegenstaande de vele gebreken in dezelve - hetgeen hij algeheel uit dit gezicht mocht besluiten - maakte dit tafereel plaats voor een ander.

Ten tweede aanschouwde hij nu in een donker bewolkt firmament drie bloedkleurige letters W. Onder dezelve stonden geplaatst de jaartallen 1928-1938. Op zijn vragen naar de beduiding van deze voorstelling werd hem het volgende bekend gemaakt.

Die donkere wolken duiden aan de oordelen Gods, welke zich over de volkeren der wereld, ook over Nederland, samenvakten. Eerlang zou de Allerhoogste de fiolen Zijner gramschap uitgieten om de ongerechtigheid van de inwoners der aarde te bezoeken.

Die drie bloedig gekleurde letters wezen op de te komen wereldweeën, welke zouden meebrengen, dat veel bloed zoude vergoten worden op aarde. In de uitvoering van deze, Zijne gerichten, zou God Nederland niet meer voorbij gaan, zoals Hij had gedaan in den laatsten wereldoorlog van 1914-1918. Ook over onze Natie en ons geslacht zouden gehoord worden zuchtingen en weeën en klaagliederen vanwege Gods bezoekende hand over een volk, dat de mate der ongerechtigheid steeds meer volzondigde.

Met het onderschrift der jaartallen 1928-1938 werd hem aangewezen, dat de Heere nog tien jaren de uitvoering der straf- gerichten in Zijn lankmoedigheid zou uitstellen. Die tien tussenbeide liggende jaren zou God nog stellen tot een ademtocht, mede om Zijn overblijfsel naar de verkiesing der genade, welks voortbestaan hem in het eerste gedeelte van dit gezicht was getoond, toe te brengen, te bevestigen en te bewaren.

Uit het laatste tafereel kreeg hij te besluiten, dat in het jaar 1938 de bloedige oordelen Gods over de volkeren der aarde een aanvang zouden nemen, die dan niet meer zouden zijn af te bidden, noch langer zouden worden uitgesteld. Ook over Nederlands volk en Natie niet.

Ten einde van dit gezicht maakte de Heere hem bekend, dat hij hem de vervulling dezer beide taferelen zou doen meemaken. Enerzijds zou de Heere hem de komst van Zijn Koninkrijk onder het huidige geslacht, ook mede door zijn dienst in de Kerk, doen aanschouwen. Anderzijds zou hij eveneens de oordelen Gods zien komen en ook delen in de verdrukking, welke in die dagen wezen zou.

Tijdens deze ontmoeting kreeg hij dadelijke gemeenschap met drie kinderen Gods in Nederland, die hij op zijn proponentenreizen had leren kennen. Van dezen kreeg hij te geloven, dat de Heere hen ook in deze zaken had ingeleid. Eén van deze woonde in Zeeland, één in Scherpenzeel en één in Rijssen. Door de dadelijke inspraak van Daniël 12 : 13 in zijn ziel: "Maar gij, ga henen tot het einde; want gij zult rusten, en zult opstaan in uw lot, in het einde der dagen," onder deze bijzondere gemeenschaps-oefening, kreeg hij te geloven, dat dit drietal vromen, in tegenstelling met hem, zouden worden ingezameld in de eeuwige ruste, eer die dagen der bezoeking zouden komen. Derhalve zouden zij het kwaad niet aanschouwen.

De onderlinge correspondentie tussen Heikoop en deze kinderen Gods was spoedig een bezegeling van hetgeen zij met elkaar in het afgetrokkene in hun binnenkamer hadden ontmoet.

De uitwerking van deze openbaring Gods op zijn gemoed was van dien aard, dat hij des profeten gesteldheid in Daniël 8 : 27 verstond: "Toen werd ik, Daniël zwak, en

was enige dagen krank."

Onder zijn Bid- en Dankdagpredikatiën tijdens de voor-oorlogsche jaren kon de opmerkelijke toehoorder beluisteren, hoe deze bekendmaking van boven ook een speciale basis was in zijn boeteprediking, al heeft hij door zijn ootmoed dit gezicht nimmer van den kansel af uitgedragen.

Toen in de loop van het jaar 1938 de vrede onder de volkeren van Europa nog bewaard bleef, haalde hij in onderling gesprek dat gezicht meer dan eens op en zeide: "Het komt nu nauw aan en op de proef, of het waarheid is geweest." Bij het uitbreken van den Italiaans-Abessinise en den Russisch-Finse oorlog zag hij de aanvankelijke komst der door hem aanschouwde wereldweeën.

Wij, die nu deels achter de historie staan, denken hier aan het Schriftwoord uit Amos 3 : 7 "Gewisselijk, de Heere HEERE zal geen ding doen, tenzij Hij Zijn verborgenheid aan Zijn knechten, de profeten, geopenbaard hebben."

...

"Na de oorlog voorzag hij bange tijden van verdeeldheid en omwentelingen. Achter de wereldlijke krijg, zag hij een geestelijke strijd liggen, welke Antichristelijke machten het woord Gods en de kerk des Heeren zouden aandoen. Hij verheelde niet dat hij tijden van openbare geloofsvervolging voorzag. Die zou God gebruiken om Zijn afgedwaalde kerk nog eenmaal op haar plaats te brengen.

Zo had hij hoop voor de toekomst dat de Heere door verdrukkingen heen nog een nalezing uit heiden- en Jodendom zou opzamelen. Hij meende, **dat nog dagen zouden aanbreken dat de jonge mensen de ouden zouden beschamen**. Echter, dit laatste uitte hij meer in zijn particuliere gesprekken. Op de kansel zei hij de laatste jaren vaak: Onze tijd is rijker aan profeteerders, dan aan bidders en zuchters. Daarmee wilde hij te kennen geven dat velen zich bezig hielden met speculatieve berekeningen van de tekenen des tijds. Zulks in plaats van in ootmoed voor Gods aangezicht werkzaam te zijn met de nood van de kerk en het vaderland.

De stelling dat God dit gebed had weggenomen verwierp hij als een voorwendsel van traagheid en dorheid in het geestelijk leven ...

Uiteindelijk zou dat volk mogen zingen van deze overwinning uit Psalm 68 vers 11 en 12:

*Gewis, hoe hoog de nood mag gaan,
God, zal Zijns vijands kop verslaan;
Dien haar'gen schedel' vellen;
Die trots, wat heilig is onteert,
En, daar hij schuld met, schuld vermeêrt;
Zich tegen Hem durft stellen.
De HEER heeft zelf ons toegezeid:
"Ik Zal u, door macht en wijs beleid,
Uit Basan weêr doen komen";
U zullen, als op Mozes' beê,
Wanneer uw pad loopt door de zee,
Geen golven overstromen.*

14 BRIEVEN VAN MIENTJE VRIJDAG AAN LIESJE VAN ROOIJEN, ECHTGENOTE VAN BART ROEST

Gepubliceerd in: *Leven en sterven van Mientje Vrijdag*

Brief 1

19 October 1932.

Geliefde Zuster in onze gezegende en beminlijkste, allerschoonste Bloedbruidegom. Hij draagt toch de banier boven tienduizenden. Hij is al onze liefde waard. De bruid wist het, lieve zus, dat haar Liefste meer was dan een andere liefste. U weet het toch ook door Gods genade, met de bruid, nietwaar? O, wat smart, zusje, dat ons hart zo gedurig van Hem afwijkt en nog andere minnaars toelaat, wat trouweloos menigmaal, en dat tegenover zoveel liefde. O, onuitsprekelijke, ondoorgroendelijke liefde zonder weerga, en dat zo vrij. Wat was er in u of mij dat die liefde kon opwekken? Ach, walgelijke schepsels die wij waren en blijven in onszelf. O, die vrijvallende en vrijwerkende liefde.

Mijn zielsbeminde, daar u morgen de dag uwer geboorte moogt herdenken, wil ik u hartelijk feliciteren. Wij wensen u toe, dat de liefde des Heeren uw ziel geheel mag vervullen, en dit tot ere Gods, die u zo nameloos lief had. Tot doding van het lichaam der zonde, ter voorbereiding van de eeuwigheid. Die heerlijkheid, die u is wachtende en straks ongestoord uw deel zal zijn. *O, hoe zal het zijn, wat zal het zijn, als ik in Salem verschijn.*

Nu zijt ge toch alweer een jaartje nader tot de heerlijkheid. Houdt moed geliefde, het kort af. We behoeven hier geen Methusalems jaren te leven. De dagen uwer vreemdelingschap zijn nog maar weinigen. Daar boven is de vreemdelingschap niet meer. Straks zijn we in het Hemels Vaderland.

Ja, hebt zeer goeden moed, zijt krachtig in de Heere. Uw Verlosser leeft en Hij zal ten laatste over het stof opstaan. Straks komt die doorluchtige dag, als de bazuin Gods en de stem des Archangels gehoord zal worden en de graven geopend en de doden zullen opstaan. O, heerlijke dag Gods. Zie dat dierbare art. 37 onzer Geloofsbelijdenis eens.

O, mijn zuster, het lijden dezes tegenwoordigen tijds is toch niet te waarden tegen de vreugde die ons voorgesteld is. O, we moesten ons hier nooit thuisgevoelen. Wat moesten we toch gewillige kruisdragers zijn, ja, blijmoedige kruisdragers! O, die merktekenen te mogen dragen, welk een verwaardiging. Als het kruis u te zwaar wordt, de weg u wat lang schijnt, de moedeloosheid u aangrijpt, zie dan op uw Goël, ziet uw geestelijke en hemelse Man, ziet op Zijn uitnemende liefde, ziet op hetgeen Hij voor u was en is en zijn zal. Dan is er aanbidding, dan is het lijden een ere-kruisje. Ach, kon ik dit arme, in woorden eens uitdrukken, wat er voor u te wachten is. Straks de goeden strijd gestreden, het geloof behouden, de loop beëindigd, voorts is u weggelegd de kroon der rechtvaardigheid.

Zou u soms nog tegen mij zeggen: ja, Mientje, maar ik ben er nog niet, wat staat er nog voor de deur? Wel, dat hindert niet, u zal er ook wel komen, uw Bonds God wil het. U zult met al dat duur gekochte volk door de kracht Gods bewaard worden tot de zaligheid die u bereid is.

Ook van de huisgenoten en vrienden hartelijk geluk gewenst en des Heeren zegen en gunst toegebeden. En nu mijn zielsvriendin, kom maar achteraan, vele laatsten zullen de eersten zijn, en vele eersten de laatsten. Beken en waardeer de weldaden des Heeren, u en uw hulpe geschonken. Buig u samen in ootmoed ter neder voor Zijn geduchte troon. In het huis onzes Vaders is overvloed van brood.

Wat wonderlijke wegen des Heeren, zo'n nauwe band en dat ongezoekt en ongedacht, kun je daar nu bij? We eindigen met de Psalmddichter:

*Waar liefde woont gebied de Heere Zijn zegen,
Daar woont Hij zelf, daar wordt Zijn heil verkregen,
En 't leven tot in eeuwigheid.*

Uw zeer liefhebbende Zus in de Heere,
MIENTJE VRIJDAG

Brief 2

18 Januari 1934.

Gel. Zielsbetrekkingen.

Uit de kerk komende, zetten wij ons neer om u te schrijven. Zeer onbekwaam, mocht Jehovah ons bestieren tot Zijn eer en tot elkanders stichting en opbouw in het dierbare geloof des Zoons Gods.

Wat een tijd beleven we en waar staan we voor? O, gel., licht maakt openbaar. Wij kunnen dat lieve Licht geen ogenblik missen. De Heere geve ons dag en nacht te schreeuwen om Zijn Geest. O, die onmisbaren God de Heilige Geest. Wat is Hij verre, zeer verre van ons geweken. Wij hebben de Heiligen Geest smarten aangedaan, daarom is Hij ons in een vijand verkeerd, Hij zelf heeft tegen ons gestreden en zouden wij dan niet verslagen worden voor het aangezicht onzer vijanden?

O, lieve volk, o lieve knechtjes, onze zonden, wij hebben God op 't hoogst misdaan, wij zijn van 't heilspoor afgegaan. Ach, die bitterheid der zonde, ach die zielepijn, is er een smart gelijk mijn smart? Ach, rechtvaardige Heere, Uw oordelen zijn waarachtig en getrouw. O, die deugd van Gods rechtvaardigheid, hoort de roede en Wie ze besteld heeft. Laat u tuchtigen, o Jeruzalem, opdat gij behouden wordt.

O, dierbare Heere Jezus, uw duurgekochte bruid, kom lieve Goël, o Bloedbruidegom, o Hoofd, o Man, o laat, o laat de kracht van uw dierbare, onafslaambare voorbede bij Uw lieven Vader nog eens verklaard en geopenbaard worden, in de harten van uw afgeweken, afhoererende bruid, opdat ze gezamenlijk met de Verloren Zoon, mag opstaan en tot hun Vader gaan, en zeggen: *Vader, ik heb gezondigd tegen de hemel en voor U, en ik ben niet meer waardig uw zoon, uw kind, genaamd te worden*, opdat U, o lieve Vader, aan Uw ere mag komen.

Heere, waar is Uw eer? En opdat de kracht, de waardij en de onmisbaarheid en de noodzakelijkheid van dat dierbare Borgbloed en Zijn Persoon, zijn gave en genade weer op zijn plaats komen. Het lichaam moet door het Hoofd gezegend worden en alles hangt van het Hoofd af. Ja, dan zal er eerst plaats komen voor dien Geest, Zijn Persoon, werk en inwoning. *Ai, laat van mij uw Geest niet scheiden, die kan alleen op 't rechte spoor mij leiden.*

Uw brief deed mij uitdrijven tot de genadetroon. Dat wij steeds om ontdekkend genadelicht mogen vragen, om van alle schepsel af te zien. Bij nietige mensen is geen heil. Het Heil is des Heeren. Vraag naar de Heere en Zijn sterkte. De Heere Jezus gaf de gelijkenis daartoe strekkende, dat men altijd moet bidden en niet vertragen. Wie zijn de beste schooiers? Wie houden het sterkst aan? Wie bedelen tot schamens toe? Waar het nood is! De Heere binde ons de nood op.

Wij zijn bij **vrouw Schouten** geweest met broer Jan, Dieka Eshuis en anderen. Veel opening was er, zoet ingeleid voor eigen ziel. Hoe de apostel getuigt: *Ik sterf alle dagen*. Hij betuigde dat bij onzen roem in Christus Jezus. Gedurig onze harten mogen ontlasten. Ik kon God niets ongerijms toeschrijven.

En zo bekommerd om vele zaken, heb ik een aanbiddelijke nacht gehad, o, ik wist niet wat mij overkwam. Eerst gemeenschap der heiligen, met de ontslapen ziel van oude

Dieke. O, zo zoet en zo wonderlijk, o die reine en verheerlijkte ziel, o die zoete gemeenschap en die afdrukken der heerlijkheid op onze eigen ziel, kan er haast geen woorden voor vinden.

Daarna moesten we terug naar de aarde. Nu toonde ons de Heere de weg dien wij te bewandelen hadden. Dit was een wonderlijke weg. Dit was de tweede maal in ons leven dat we de weg gezien hebben, wel met groot verschil, nu was de weg voor mij zeer opgekort. Eerst was het in onze jeugd, toen geen einde van de weg gezien, nu wel. O, wat was onze ziel goedsmoeds. We kwamen toch uit het gezelschap der gezaligden nu, o, dit kinderlijk vrezen. We zagen op de weg een donkere schaduw, maar de Heere vatte mij bij de hand, en gingen stilletjes voort. Dit heeft mij in afhankelijkheid van de leiding des Heeren om bewaring doen zuchten.

Daar kwam Satan op mij af, niet als een briesende leeuw, maar vleiende gelijk bij de Zoon Gods, dien dierbaren Zoenborg Zijns volks. Als ge maar nedervalt en mij aanbidt; zegt de duivel in zulk een voege, o, zo vleiend zocht hij ons te overwinnen; maar de Heere der Heere deed me triomferen. Hij geducht in macht. In Zijn kracht mocht ik zeggen: *wel ondier ga weg*; en terstond verdween hij.

En hoe was nu het eind van mijn weg? Hoe het er uitzag? O, geliefden, een wijd geopende poort. *Dit is, dit is de poort des Heeren, daar zal 't rechtvaardig volk door treen*. O, ik zag in het volle licht. *O, door 't licht dat van Zijn aanzicht straalt*.

We ontwaakten, zeer verwonderd, gesterkt, Het heeft ons veel te zeggen. Niet voor niemendal toonde ons de Heere dit. 't Zal te pas komen.

Zondag aangenaam nog de vrucht. Ook hij Baan geweest. De Heere leidde mij terug. O, welk een vrede heerste in mijn ziel, o, dat diepe buigen. Met de ouderlingen zo aangenaam huisbezoek gehad.

We leggen maar de pen opzij, we kunnen haast niet eindigen, de gemeenschap is zo sterk.

U zeer liefhebbende zus in de Heere,
MIENTJE VRIJDAG.

Brief 3

10 October 1934.

Geliefden in de Heere.

Met blijdschap en erkentenis aan Hem, van Wien alle goede gaven en volmaakte giften zijn afdalende, uw brief ontvangen. De Heere kroont zijn eigen werk, we hebben niets anders te doen dan te volgen. Wat wij er bij doen, verknoeid alles, zo komen wij er telkens netjes buiten te staan, als een groten nul aan de wand. Alles is uit Hem, door Hem en tot Hem. Gode tot lof, ere en prijs, van nu aan tot in eeuwigheid. O, kon ik toch eens mijn lieven Bonds-God uitdragen, maar ik heb daar mond noch tong voor.

Wat is het hier alles gebrekkig, zo aards en onvolmaakt. O, wat zal straks de hemel weer galmen: een lofaccoord. O, daar zullen wij die lieve Vader aanschouwen, die ons uitverkoren heeft in Christus van voor de grondlegging der wereld.

En ook dien, dierbare oudste Broeder, dat Lam dat geslacht is en ons Gode gekocht heeft en nu zit aan de rechterhand Zijns hemelsen Vader, om van daar Zijn gaven uit te delen en uit te storten op Zijn duurgekochte Bruidskerk, en die altijd leeft om voor ons te bidden. O, die zegenende handen.

Ja, daar zullen wij ook aanschouwen, die gezegende Heiligen Geest, die dierbare Inwoner, dien wij toch niet missen kunnen, die met de Vader en de Zoon, waarachtig en eeuwig God is. De Geest is het die levend maakt, het vlees is tot niets nut. De woorden die Ik tot u spreek zijn Geest en leven.

O, wat is dit tot grote sterkte en verkwikking der ziel, o, die dierbare Geest en o, en die lieve Zaligmaker. En dan weer geleid en opgelost in die vollen oceaen van Gods eeuwige, onveranderlijke, vrijmachtige soevereine liefde Gods in Christus Jezus onzen Heere. Het zijn wateren der zwemming, een bodemloze put. *O, kon ik U, mijn bonds God naar waarde roemen.*

Straks, gel., zal dat er ook niet meer zijn, maar straks zal het zijn: *de koninginne van dat land, staat aan des Konings rechterhand en is van liefde dronken.* Die zoete druppeltjes en voorsmaakjes hier al. Ja wij hebben Hem lief, omdat Hij ons eerst heeft lief gehad. *Ik zal eeuwig zingen van Gods goedertierenheeden.* Ik heb de waarheid opgegeten, en ook schuldig en onbeschaamd en verblijd tegelijk. Dit is een kracht Gods tot zaligheid.

Met Ds. en het volk van hart tot hart saam geweest bij Baan. O, die zoete banden. *O, mijn zuster, mijn Bruid, gij zijt een verzegelde fontein, een besloten wel,* zo sprak Christus. Onze harten tintelden van de liefde van Christus. O, ik kon niet loslaten voor ons, voor Ds. en de gemeente dien lieve Geest af te smeken. 's Avonds in de kerk was het weer net zo, o, die vruchtbaarmakende Geest, die doet de woestijn bloeien, o, dan vergeet je alles wat rondom is en ook jezelf. Wat zal het toch eenmaal in de volmaaktheid zijn; also zullen we altijd bij de Heere zijn, zo vertroost elkander met deze woorden. Och, wat ben ik nog een zwak-gelovige, moet maar roepen: Heere vermeerder ons geloof. Och ik ben maar een grote stumper, een nul, kom altijd maar weer op de A B bank terecht.

Is onze zus nog wat opgeknaapt? Ze blijft nog wat bij jullie en ons. Wat wonderlijke weg, o, dien grote Heelmeester. Heb geloof op God. We vergeten het niet dat we haar samen naar het ziekenhuis brachten, hoe gelovig mochten we zuchten. *Hij geeft de wens van allen die Hem vrezen, hun bede heeft Hij nimmer afgewezen.*

Zondagmorgen ben ik wonderlijk ontwaakt. In de dadelijkheid alles kwijt geraakt. Mocht wonderlijk spreken en onderhandelen met mijn dierbare hemelse Man. O, dat dadelijke inleven! En ging zo verblijd naar de kerk. O, het was net of de Heere Jezus maar steeds aan mijn zijde liep. Wat was ik goedsmoeds. Vol hoop, vol verwachting der dingen die geschieden zullen. Er werd gelezen van Fransen. *Die in het huis des Heeren geplant zijn, zal het gegeven worden te groeien in de voorhoven onzes Gods.* Alles dierbaar, de Psalmen en het Woord. En dan het diepe verval van land en kerk.

's Middags thuis zoet alleen met de Heere. Wonderlijk in het Verbond gezet, o zo wonderlijk aan de zijde Gods gezet.

Weer dierbaar het zaad Gods mogen omhelzen dat zal aangebracht worden. Wat is de Heere toch wonderlijk goed. We waren geheel boven het stof, wisten heel niet meer dat we op aarde waren, zo in gemeenschap met Jehovah.

Toen gelezen in Gods huis, 's avonds, 10e gebod van Vermeer. Van Noord las. Wat is dat ook een evangeliedienaar. Wat dierbaar brengt hij het volk naar het einde der wet, hetwelk Christus is tot rechtvaardigheid des geloofs een iegelijk die geloofd. Wat werd mijn ziel gesterkt, o, wonderlijke, aanbiddelijke weg van zalig worden. Sion zal door recht verlost worden.

Nu gel., moet ik eindigen. Van allen de groeten. Groet de uwen en al de vrienden en allen die Sion beminnen.

Uw zeer liefhebbende zus in de Heere

MIENTJE VRIJDAG.

Brief 4

19 October 1934.

Geliefden in de Heere.

Als jullie deze letteren ontvangen is het de herdenking- of verjaardag van u, mijn dierbare zuster in de Heere. We feliciteren u hartelijk en willen met u oog en hart opheffen tot de eeuwig Levende.

Wij zijn nog bij elkaar en nog niet in de heerlijkheid. Uw werk is nog niet afgedaan in Mesech. Je gel. man en kinderen verblijden zich met u in de grote Gods-bemoeienissen. En u, mijn lieve zus, roept zeker wel uit: *wat zal ik met Gods gunsten overlaan*, enz. Het is u toch geen verdriet, dat u nog met en voor uw dierbaren op aarde mag leven en zuchten. We zien je soms zo vol van Gods bemoeienissen, kom je er nog door.

Wat, mijn lieve zusje, wat zal ik u toch toewensen? U hebt nog zo pas met de verdrukte kerk gezongen:

De Heere, de God der legerscharen; is met ons, hoedt ons in gevaren,

De Heere, de God van Jacobs zaad, is ons een burg en toeverlaat.

O lieve, verdrukte Sionniet, hoe hebt u het ondervonden en beleefd, vooral deze zomer. Je bent nog niet aan het einde, maar uw liefste Jezus roept u toe: Vreest niet, hebt goeden moed, vreest geen der dingen die gij lijden zult. Hij is uw hemelse Man. Voor elke benauwdheden is Hij benauwd. En u mag toch achter Hem aankomen? O, mijn dierbare, is Jezus kruis niet zacht is Zijn last niet licht? Zie op uw Jezus, zie Hém met doornen gekroond. Zie Hem kruipen in Gethsémané. Zie Hem op Golgotha, hoort Hem roepen: *Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten?* Hoort Hem roepen: *Mij dorst.* Ziet Zijn doorboorde Middelaarshanden en voeten, Zijn doorstoken zijde. Maar hoort Hem ook roepen: *Het is volbracht; Vader in Uw handen, beveel ik mijn Geest.* Dat was en is uw Borg, die uw schuld op zich nam. Zie hoe gewillig Hij was in Zijn kruis te dragen, o, wat zoete honing vloeit er dan uit dien steenrots Christus Jezus. Jezus, nu verhoogd en verheerlijkt aan des Vaders rechterhand. Hij is opgevaren tot Zijnen Vader en uwen Vader, tot Zijnen God en uwen God.

En ziet, o zieke zus, nu zal Hij straks komen om u te halen, op Zijn tijd lost Hij u af, en brengt Hij u over van de strijdende naar de triomferende kerk. Dan mag u het kruis afleggen, dan zal u de onverderfelijke en onverwelkelijke kroon ontvangen, die Jezus voor u verdiende en verwierf. O, wat zal het voor u zijn en voor de ganse kerk als zij hun kroontjes voor de voeten van het Lam zullen werpen. Dan zullen zij eeuwig roepen: *O, Gij Lam Gods zijt waardig te ontvangen al de lof en ere*, enz., en dan naar dat zelfde beeld veranderd te worden van heerlijkheid tot heerlijkheid, als van des Heeren Geest.

De Jehovah zij in uw harten en Hij vernedere jullie maar onder Zijn krachtige hand. Het is toch waar: *Geen groter goed, Gij mij kunt geven, dan dat Gij mij klein maakt. Prijs de Heere met blijde galmen.* Hij legt je niet te veel op.

Om 4 uur lagen we nog wakker, in de zalige gemeenschap met God, toen opgestaan om onze knieën te buigen. O, wonderlijke God, o, die vrijheid die onze ziel in Christus smaakt, dat is nooit uit te drukken. Was te vol en al maar boven 't stof. Kan niet spreken meer. O, die wonderlijke gemeenschap met de Heere, o, dat gebedsleven dien ganse dag.

Nu moet ik afbreken. Ik heb vandaag gezongen Psalm 68 vers 1 en 2 en dit onder diepe indrukken van de snel naderende oordelen. De dochter Juda verblijde zich om der oordelen wil.

Uw zeer gebrekkige en onwaardige zus in de Heere,
MIENTJE VRIJDAG.

Brief 5

29 November 1934.

Gel. in de Heere.

In afhangig van de Heere, die betuigt; *zonder Mij kunt gij niets doen*, zetten wij ons neder om u samen te schrijven.

Hoe wonderlijk zijn toch de wegen des Heeren. Hij geeft de moede kracht en vermenigvuldigt de sterkte, dien die geen krachten heeft. En gij, lieve zus, moogt dit ook gedurig ervaren: *Het is Israëls God die krachten geeft* enz. Wel, lieve zus, wat heb je toch een goed deeltje van de Heere ontvangen en dat om niet. De zegeningen van de troon en van de voetbank Zijner voeten. O, zegt de dichter, *ik ben met rijkdom overladen, wereldling ik heb een schat, ik mag mij in weelde baden, die geen wereldling bezit*. En dan *dat blijde vooruitzicht, dat mij streelt*, enz.

Ziet uw zwakke lichaam, de Heere achtte dit goed voor Zijn kind. Maar u is nog hier en u hebt zo'n grootse taak van de Heere ontvangen, om te verkondigen de deugden desgenen die u geroepen heeft uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht. In het stille graf zingt toch niemand Gods lof. O, Koningsdochter waar, komt u vandaan en waar reist u heen? En dat met een volle bewustheid des geloofs. Hoevelen, van Gods lieve kinderen, die daar van verre staan en zeggen: och dat ik Hem eens vinden mocht.

Wij zijn samen bij Baan geweest. Naar huis gaande waren we zo verlegen, en zo te bed. Vrijdagmorgen werd ik zo bedroefd en beschaamd, omdat ik ingeleid werd in mijn diep bedorven bestaan. O, die diepe val, die smarte weg, dat inwendig verderf. Het was of de Heere de deur van mijn hart opende en zei: kind kijk daar nu eens in. O, die tollenaar durfde zijn ogen niet op te heffen. De Heere leerde ons zoete lessen hieruit. Zie mijn kind, nu blijf je in je zelf een arme, schuldige zondares. En nu is het en blijft het alleen vrij-vallende genade die u opzocht, wederbaarde, vernieuwde. En door genade om de verdienste van Christus tot Zijn kind aannam. En o, dat lage bukken en kruipen in eigen onwaardigheid wegzonk.

Wonderlijke lessen, o, mocht het laatste snikje nog genade zijn. Maar ook hier hebben wij genoeg aan. Met die genade kunnen wij leven en sterven. Mijne genade is u genoeg. O, dat die vlekkeloze, heilige God op zulken wil terneder zien. O, als we walgelijk in eigen ogen zijn, wat moeten we dan toch zijn in de ogen van dien volmaakten, heiligen God, die met de minste zonden geen gemeenschap kan hebben. O, wat heeft de zonde van zijn volk dien lieve Zaligmaker gekost. Zo was ik in het niet en onwaarde.

Doorgeleid in het Openbaringsboek. Ingeleid in het Onze Vader en in Joh. 15. De Heere kwam wonderlijk in mijn ziel met Zijn beschaamdmakende Geest. Die zoete schaamte, dat verlegen en schuldig wegzinken.

En daar dien witte keursteen. En dan hebben we in de dadelijkheid dien lieve Heilige Geest ontmoet in Zijn volle bediening en arbeid in onze ziel, en zo met dit vers: *'k Beken, o Heere, aan U oprecht mijn zonden*, enz. O, dat zo vallen en zo schuldenares worden onder God, dat openleggen van mijn ganse hart, dat deed alles die lieve Geest. Hij werkt alles in ons. O, dien eerbied en hoogachting voor dien God, de Heilige Geest. Onze ziel was stuk en verbroken.

En dan mijn Bloedbruidegom met Zijn bloed en gerechtigheid voor God en in Hem de kussingen des Vaders. O, mijn geliefde, ik moet in deze volheid mijn schrijven eindigen. Kan niet verder.

Uw onwaardige, liefhebbende,

MIENTJE VRIJDAG.

Brief 6

17 Januari 1935.

Geliefden in de Heere.

Wij zetten ons neder om u weder te schrijven, mocht het tot ere des Heeren zijn.

Zend Heere uw licht en waarheid neder, enz. Het is toch trouw al wat Hij ooit beval. O, dien stut zal nooit ontvallen. *Gij hemel, aard en zee vermeldt Gods lof, laat al wat leeft Zijn trouw en goedheid prijzen, want God zal aan Zijn Sion hulp bewijzen, en Juda's steen herbouwen uit het stof.*

Wat wordt het stikdonker op aarde. Gord U aan en maak misbaar, wij hebben God op het hoogst misdaan, wij zijn van het heilspoor afgegaan. O gel., hoe lang zullen we het nog volhouden. O, wat zijn we een hardnekkig volk. Wat zitten we vast op onze droesem. O, Heere open onze ogen en de ogen van Uw ganse Kerk en knechtjes. *Efraïm is met de afgoden vergezeld, laat hem varen*, zegt de Heere. En we roken aan eigen garen en eigen netten. Het heeft ons niet goedgegemaakt God in erkentenis te houden. De Heer is een jaloers God op Zijn ere.

Elia vertoonde zich op Gods bevel aan Achab. Ziet de geschiedenis van Baälpriesters. Elia riep de God van Abraham, Izak en Jacob aan. En o, Hij was die God die hemel en aarde gemaakt heeft. O, wat is er bij dien God een vreselijke Majesteit. Hij ziet de nederigen aan en de hoogverhevene kent Hij van verre.

Wat heeft de Heere al veel gesproken. Als ik mij niet vergis, dan komt de ganse wereld in afgesneden wegen, ook de kerk. Nu is het of alles om vervulling roept. O, Heere, zult Gij haast opstaan? Opstaan over Uw eigen werk, ere, Naam en zaak? Zult Gij haast tonen dat er een God in Israël is?

De Heere zal wel bij Zijn volk beginnen. Zijn kinderen zijn Hem het naaste. O, als we toch eens geroepen werden, allen die lievelingen, o, wat zouden we verlegen, beschaamd en schaamrood, in bittere smart over onze schuld en zonde, terecht komen. De een zou het de ander niet gewonnen geven: Ik de voornaamste der zondaren! Ach, wat ben ik vreemd op aarde. 'k Heb den meesten tijd zin in de eenzaamheid, om te bidden en onderzoek van Gods Woord en oud-vaders.

Och, zegt de profeet, dat mijn hoofd water ware en mijn oog een springader van tranen. Geloofden we toch dadelijk, dat de Heere de zonden niet ongestraft laat en over Zijn kinderen Zijn Vaderlijke tuchtroede niet inhoud. O, wat zal het straks zeer doen, daar zal wat gekropen en geweend worden. Nu de bidplaatsen zo eenzaam en verlaten, maar straks de grote nood. Ze omringden de legerplaats der heiligen, de geliefde stad. Straks achter dien groten Kruisdrager aan. Jezus dan kwam uit met een doornenkroon.

Ook is er binnen in ons iets dat zeer verlangd. Och, dat Israëls verlossing uit Sion kwame, om de kinderen van Levi te reinigen. Wat zullen de mirtjes dan weer rieken. Hij zal in de laagte brengen. Dan zullen de gouden en zilveren afgoden weggeworpen worden, zoals de Heere mij al voor tijden toonde. En de ganse aarde zal uit de beker van Gods toorn drinken, koninkrijk na koninkrijk. Het is een aanstaand wereldgericht. Ds. Fraanje en Ds. Verhagen hebben beiden dierbaar gesproken op de begrafenis van onzen geliefden broeder Baan. O, wat vallen de stutten van ons land weg.

Nu moet ik wel eindigen. Het zal niet lang meer duren, mijn Vader telt de uren. In de groten nood kreeg ik Woensdagmorgen: *Ik steun op God, mijn Toeverlaat, dies heb ik niets te vrezen*. Ik mocht gesterkt opstaan en naar Gods huis gaan. O, dien grote steun in Christus.

Uw lief hebbende zielsvriendin,
MIENTJE VRIJDAG.

Brief 7

Gel. in den Heere.

Uw brief tot grote blijdschap en versterking des geloofs ontvangen. Wonderlijk maakt toch de Heere alles wel. Hoe rijk is toch de zegen des Heeren. O, hoe zalig mag onze zus, in haar ziekte, verkeren in dat zoete hemelleven. Wat verblijdt dit mij. Het lijden dezes tegenwoordigen tijds is toch niet te waarden tegen de heerlijkheid die ze is wachtende.

Met verwondering dit alles gelezen. O, wat is het toch wonderlijk, lieve zus, dat ge Hem in het brandende braambos, zo ontmoet hebt. Wat is de heerlijkheid Gods in Christus groot. En dat ge zo dicht bij hem moogt leven. Ik heb er van blijdschap om geweend. Een wonderlijk God toch en hoe nederbuigend goed. En zusje, wat gelukkig, dat je even bij je gezin op mag zitten. Diena mocht daar ook zo in verkeren, ze zag dat de goede engelen haar omringden. O, geliefden, we waren samen toch zo verblijdt in God.

Gisteren, Woensdagmorgen, ontwaakte ik zeer wonderlijk, hiermede: *Ziet de Bruidegom komt, gaat uit Hem tegemoet.* O, onze ziel sprong op van blijdschap, o, dat uitgaan van onze ziel naar Hem.

Heere Jezus, zo we ons niet vergissen, dan is dit niet het komen op de wolken, volgens hetgeen U al voor zovele jaren sprak? Hoe zult U dan komen?

En o daar was het: Wiens wan in Zijn hand is en zal Zijn dorsvloer doorzuiveren.

Och, Heere Jezus, kom haastelijk, tot ere van Uw naam en tot heil van Uw Sion.

Wonderlijk verlangen naar de komst van Christus, zodat 's middags Geesken ten Hove hier kwam, wenende, en zeide: maar je gaat ons toch niet verlaten? Wij zeiden, dat geloof ik niet, maar de liefde is zo sterk, dat ik zo'n heimwee heb naar des Heeren komst. O, wat is het toch een doodswezen op aarde, mocht de Heere eens komen.

Wij hebben hier zo een heel aangenaam gezelschap gehad van velen van het volk. Alles onder de indruk en opening onder bidden en spreken.

Vanmorgen ontwaakt: *Ik zal mij buigen op Uw eis, naar Uw paleis*, enz. O, geliefden, wat is de Heere goed. O, zusje, we zullen niet eeuwig van elkander gescheiden blijven. O, wat zal het straks toch zijn om samen de kroon eeuwig aan de voeten van het geslachte Lam, neder te mogen werpen. Dan uitroepen: *Gij hebt ons Gode gekocht met Uw bloed.* Deze zijn het die uit de grote verdrukking komen en zij hebben hun klederen gewassen in Zijn bloed en daarom zijn zij voor de troon des Lams.

De Heere zij met u, en bedekke u met de schaduw Zijner hand.

O, zo'n heimwee naar de Drieëenige God, kan het haast niet dragen. O, mijn lieve Vader, mijn lieve Bruidegom, mijn lieve Trooster en Kinderleider.

Nu wees gegroet. Uw onwaardige vriendin,

MIENTJE.

Brief 8

6 December 1935.

Geliefden in de Heere.

Zij gaan van kracht tot kracht steeds voort, elk hunner zal in 't zalig oord, van Sion, haast voor God verschijnen, enz. O, wonderlijke God, wonderlijke deugden Gods, wonderlijk volk. Ja, rijk bewelddadigd volk, in hunzelf niet beter dan een walgelijk pad. Maar, o eeuwig wonder van vrije genade, te mogen behoren tot dat volk, door Hem te voren, gunstig uitverkoren, tot zijn erf en lot.

Ach, geliefde, zou zo een arme, doodschuldige zondaar, daar niet van duizelen, staat zijn verstand daarbij niet vol eerbied stil? O, het is niet anders dan een eeuwig

wonder, o, eeuwig wonder, wat heeft U toch bewogen. Bezien we toch dat eenwigheidswerk. Bezien we dien arbeid der Goddelijke Drieëenigheid. O, dien eeuwig Vrederaad, dat contact tussen Vader en Zoon, zie daar die van eeuwigheid gekenden en uitverkoren naar de voorkennis Gods des Vaders. Zien we in de tijd, de volheid des tijds, daar daalde de eeuwige Zoon des Vaders neder op deze, door God vervloekte aarde. Ziet Zijn nederige geboorte, ziet Zijn komen tot de Zijnen. Hoe reikhalzend zagen zij daar naar uit, dat uitverkoren Israël. Ziet de herders, ziet een Simeon en de oude Anna, en zovelen. O, daar zongen de engelen in Efratha's velden: *Ere zij God in de hoogste hemelen, vrede op op aarde, in mensen een welbehagen.*

O, geliefde, wat zal dat toch geweest zijn, zo iets was nog nooit op aarde gebeurd. Daar de Immanuël geboren. Daar lag de God van hemel en aarde in doeken gewonden, in een krib, in een beestenstal. O, diep vernederde Zaligmaker, o hoe dierbaar hoe groot, hoe onmisbaar, ja, hoe waardig is U voor een goddeloos Adamskind.

Ach, geliefden, Hij is waarlijk de Schoonste der mensenkinderen. Genade is op Zijn lippen uitgestort. O, die kribbe, o die doeken, o die stal, o dat Bethlehem Efratha, maar bovenal o grote Godsgezant, o kon ik u eens naar waarde noemen, roemen en prijzen. Straks in de eeuwigheid, ontdaan van dit lichaam der zonde en des doods, dat ons toch zo in de weg staat, o, wat zal dat enig zijn, wanneer dat volmaakte zal gekomen zijn. Hier leren wij er en klein stippeltje van, maar straks, o, geliefden, onze nieren verlangen zeer in onze schoot, om onzen Liefsten te zien gelijk Hij is. Dan in Zijn twee naturen als God en mens in één Persoon, Wat zal Hij Koning zijn in Jeshurun.

Ziet Hem als het brood dat uit de hemel neergedaald is. Mijn Vader geeft u dat ware brood. O, Gift des Vaders. O, lieve Vader, hebt U zo lief uw uitverkoren kerk gehad? O, wat zal U straks daarvoor de lof, de ere en aanbidding worden toegebracht. Dierbare Heilige Geest, dierbare Inwoner, aanbiddelijke, geef ons uit genade veel te zoeken en te bedenken de dingen die boven zijn. Zo wij alleenlijk in dit leven op Christus waren hopen, dan waren wij de ellendigste van alle mensen. Neen, gel., daar komt een eeuwigheid voor Gods volk, o, zalige eeuwigheid, o, blij vooruitzicht. Mijn geliefde, kranke zus, u zegt voortdurend: *maar blij vooruitzicht dat mij streelt, ik zal ontwaakt Gods lof ontvouwen, U in gerechtigheid aanschouwen, verzadigt met Uw Goddelijk beeld.*

O, mijn lieve volk, wat hebben we toch een wereldgelijkvormig kleed aan. Wat gelijken we toch weinig op onderdanen van zulk een Koning, Wiens naam is Wonderlijk, Raad, Sterke God, Vader der Eeuwigheid, Vrede Vorst. Die bruid van Christus. O, zus, u zeide, die kroon lag in het slijk en die moest daar weer uitgehaald worden. Straks komt dat goud in de oven, en dat zilver in de smeltkroes, o, wat zal het gelouterd worden. Dan zal het weer schitteren en pronken. Wat zullen ze dan weer met hun schoonheid pralen.

Ja, gel., de tijd komt nader, we hebben daar vele en diepe indrukken van in ons hart. God voert Zijn raad uit en Zijn Godsgedachten, al slaapt de kerk nog voort en merkt er niet veel van hoe hevig de storm en hoe zwart de nacht wordt. De mens der zonde zich verheft en probeert op de plaats van God te gaan zitten, De Heere zal straks om hen lachen. Het zal benauwd worden voor de Kerk Gods. O, arme wereld, arm land en volk, arme huisgenoten en bloedverwanten.

Het was zo in mijn hart: *Jezus dan kwam uit, dragende de doornenkroon en dat purperen kleed.* Wie achter Mij wil komen verloochene zichzelf en neme zijn kruis op en volge Mij. Zie dit is het livrei van de Koningskinderen.

De laatste dagen heb ik veel terugleiding gehad in hetgeen God voor mij geweest is.

Dat gaf beschaming in mijn ziel en dit bewaarde, om niet in te sluimeren.

En nu, lieve kranke zus, Jezus sprak: De drinkbeker, die Mij de Vader te drinken geeft, zal ik die niet drinken? Uw Jezus schenke u genade voor genade om Hem te volgen. Wacht op het eind van des Heeren wegen. Hebt de Heere lief, gij zijn gunstgenoten, en zegt lof ter gedachtenis van Zijn heiligheid.

Dag lieve zuster en broeder, de Heere zegene u uit Sion met de keur Zijner zegeningen in Christus, dit is de wens van uw zeer lief hebbende zus in de Heere,
MIENTJE VRIJDAG.

Brief 9

1 Januari 1936.

Geliefden in de Heere.

Het eerste briefje, op dezen eersten dag des jaars, is voor jullie. Wat zullen wij u toewensen? Och, dat jullie samen maar dicht bij God moogt leven. O, dat is zo nodig. Het ziet er rondom ons toch zo hachelijk uit. Dat we maar van ons zelf werden ontdaan. Het eigen ik is het grootste bederf en sta-in-den-Weg. En om niet meer onszelf maar Hem te leven, die voor ons gestorven en opgewekt is.

Jullie zult nu wel veel overdenken de wegen Gods, die Hij met u gehouden heeft. Nog geen ledige plaats onder uw dak, maar voor elkander moogt ge tot een stut en steun zijn. En al zijt ge zwak, ge hebt toch nog veel voortreffelijk werk mogen doen. U weet wat Aäran en Hur deden om Mozes handen te ondersteunen. Sla maar veel de ogen opwaarts. Zie, lieve zus, de Heere heeft nog maar kort werk voor u. Het koren is bijna rijp, en dan haalt de hemelse Landman het binnen, niet te vroeg en nooit te laat. U hebt alles en uw naam staat in zo'n rijk testament, wat ontbreekt je nog?

Ja zus, je zult wel zeggen, was ik maar niet meer *ik*. Ja, lieveling, zo is het. Dat is voor mij ook het grootste bederf. Dit doet ons zuchten, maar des te dierbaarder is onze lieve, oudste Broeder. O, wij hebben Hem, verleden week, gedurig als Koning ingeroepen, om Zijn scepter in ons hart te zwaaien.

Gel., de Heere geve u met lijdzaamheid uwe loopbaan te lopen, ziende op uw overste Leidsman en Voleinder des geloofs.

Wat hebben jullie dierbaar Kerstfeest mogen houden, het is dan als een huisje in Bethanië, waar Jezus vertoefde. Wat zijn de gelovigen toch gelukkig. We roepen samen met de kerk: *Ik blijf de Heer verwachten*, enz.

Zaterdagavond gaf de Heere licht in mijn ziel over de ernst der tijden en de zware oordelen Gods, maar o, we deden niets dan roepen: Heere, nu is de nood zo groot en nu heeft de ganse kerk geen nood, o mocht U ons te samen in de nood brengen. Het zal zo bang op aarde worden. Maar zolang de Verloren Zoon de zwijnendraf nog niet geweigerd werd, stond hij nog niet op en beleed zijn schuld niet.

Ik riep maar, volk, lieve volk, hoe lang zullen wij het nog volhouden. O, die bittere zielesmart.

Maar daar beloofde de Heere, *dat Hij over het huis van David en over de inwoners van Jeruzalem zou uitstorten dien Geest der genade en der gebeden*. O, dat deed ons weer lopen met des Heeren beloften naar de Heere. Ja, mochten dit geloven, dat de Heere op Zijn tijd, in de bangste tijden, dit doen zal.

O neen, het zal wel niet makkelijk voor ons worden, maar het ligt zo in onze ziel, *want God was aan mij zij, Hij ondersteunde mij, in 't leed dat mij genaakte*.

Groet allen die Sion liefhebben en beminnen.

Uw liefh.

MIENTJE VRIJDAG.

Brief 10

26 Mei 1936.

Geliefden in de Heere

Beminden in de zoeten Immanuël, die Zijn bruid gekocht heeft met Zijn eigen hartebloed. Vrede in en door het bloed des kruises, zij uw beider deel.

Waar zullen wij beginnen of eindigen. Groot en wonderlijk zijn Uwe werken, Heere Gij almachtige God, wie zou U niet vrezen.

Uw brieven waren zeer wonderlijk In onze ziel. Zo overdacht in het geloof. Het is gedurig in mij: *Geloofd zij God met diep ontzag*. O, dat lage, zoete buigen. De Heere gaf licht, ontsluiting, onderwijs en geloofsvertroosting. O, dat Woord is zo een dierbaar paradijs vol edele vruchten, beladen met de vruchten van de Boom des levens in het midden. Het is alles volmaakt en dan dat naakte geloof in onze ziel als een gewrocht des Heiligen Geestes. Door dit geloof, Christus en al Zijn weldaden, aannemen. Dan mogen wij al die heilgoederen in Hem proeven en smaken. De Heere handelt zeer getrouw en Vaderlijk. Straks eeuwig saam. Ook gezien, lieve zus, dat u Zaterdag met uw Bloedbruidegom mocht Avondmaal houden. O, we waren zo in God verblijd, mocht in Hem eindigen, o die zoete gemeenschap; ik weet er geen woorden voor.

Wanneer u deze letteren ontvangt, deed de Heere weer een jaar tot uw jaren toe. O, buig maar laag in het stof. Waar verwaardigt de Heere u toe. Ziet op Gods grote bemoeienissen in het verlopen jaar. O, hoe groot is Gods gunst, dien zijn vleugelen over allen te samen uitbreidt.

Ziet eens, nog uw echtgenote dan uw zijde; wat mag u onder uw dak hebben? O, gel. Zijn Naam moet eeuwig eer ontvangen. Nog is de band des vleses niet gebroken. O wat is u nog rijk met uw zieke gezellin. En als zo straks, Gods raad heeft uitgediend, dan gaat ze u maar een weinig voor. Wie weet hoe groot het heimwee dan in uw ziel wordt. Vertrouw u maar aan de Heere toe, Hij zal Zijn beloften vervullen.

Wij werden van mogen wakker met dit woord: *Hebt gij geloof? Hebt dat bij uzelf voor God*. O, het was ons zo tot versterking en mocht de Heere in mijn hart doen zien, zeggende: is dit niet Uw staf, snoer en zegelring? O, die open hemel. Wat is bidden dan zoet, ik wou dat ik niet anders dan dit kon doen. Ja, dan is het zo wonderlijk, dan vergeet ik mijzelf en al de ellende. Vanmiddag, zeer wonderlijk, ons de Scepter toegereikt. O, dat staan voor de Heere, de Koning. Het was: *welk is uw bede en wat is uw verzoek?* En dan die zoete tegenwoordigheid Gods. Dit werpt toch zo een zaligheid en zoetigheid af en vrede in de ziel. Mijn Liefste is mij een bundelke mirre. Ja, Uw uitnemende liefde is beter dan de wijn.

Ook was deze Hemelvaart zo dierbaar op het gezelschap. Vrijdag aldoor veel arbeid, worstelen en aankleven. O, dat kinderlijk bidden. O, gel., als dat lieve Wezen Zich uitlaat en ontsluit, dan verdwijnt de ziel, dan proeven we de goedgunstigheid desgenen die in het braambos woont. We mochten steeds elkanders lasten dragen en elkander ontmoeten aan de genadetroon.

Ontvangt onze hartelijke felicitatie, ook van de mijnen en Dina en Dine en huisgenoten. Uit genade worden we zalig. Och dat ik toch God mocht groot maken voor zijn oneindige en gadeloze liefde over Zijn kerk en mij arme zondares.

Nog een korte tijd gel. zusje, dan zijt gij voor de troon Gods en des Lams en dan volgen wij zeer spoedig, om dan nooit meer te scheiden. O, ziet daar dat Hogepriestelijk gebed. Ik eindig met Ps. 119:25 berijmd. Wij hoeven niets te doen, de Heere doet alles. De Heere zegene u uit Sion om Zijn Zoons wil.

U zeer lief hebbende zus in de Heere,

MIENTJE VRIJDAG.

Brief 11

Rijssen, 10 Juli 1936.

Geliefden in de Heere.

Dan wordt Gods naam geprezen en Sion eer bewezen. O, die gewenste dagen, van Gods gunstrijk welbehagen. Ja Gij zult hun klacht verhoren. O, dat souvereine Gods-werk. Hoe afgetakeld, arm en hulpbehoevend ziet het er uit als Gods Geest ontdekt, ook al mogen wij met God Drieëinig verzoend zijn in Christus. O, geliefden ik weet er geen woorden voor.

Uw brief tot versterking gelezen. Ook de toestand van uw geliefde echtgenote. Precies wat u er van schreef, mag ik gedurig zo ontmoeten aan de troon der genade. Ik heb een stille onderwerping aan Gods wil, al is zij mij zo voor en haast thuis. Wij zijn nog in dit tranendal, in veel slommer en kommer, van dit ondermaanse. De tekenen des tijds zijn somber, daarom is het zo nodig om dagelijks aan alles te sterven.

Mijn dierbare in de Heere, wat zal het straks zijn om dan samen eeuwig thuis te zijn. O, mij dunkt voor mij zal het het grootste wonder zijn.

Ik ben in mijzelf maar een grote albederver en verknoeister en doorbrengster van Gods weldadigheden. Maar ach, als ik maar in een hoekje mag zitten, ik zal het eeuwig uitzingen: *Niet ons, o Heere, niet ons, maar Uwen naam alleen zij eeuwig eer. Eeuwig bloeit de glorie kroon, op 't hoofd van Davids groten Zoon.* Het zal eenmaal wat zijn, bekleed met lange witte klederen en palmtakken der overwinning in de handen. O, wat grote verborgenheden liggen daarin opgesloten. Daar is alles van zeer grote betekenis. Dan eeuwig vrij, *onverdiende zaligheid, heb ik van mijn God genoten, 'k roem in vrije gunst.*

Dit is alles verdiend door dien dierbare oudsten Broeder. O, wat zal dien eeuwigen omgang met hem toch zijn. O, die reine, hemelse en ongekende, eeuwige huwelijksliefde. Ik heb daar geen woorden voor, om die Goddelijke en geestelijke zaken uit te drukken. O, diepe oceaan van eeuwige liefde, o lieve Goël, en Bloedbruidegom en Man.

Nu mag ik uitwonen van de Heere, en inwonen in het lichaam des doods en in een wereld die in het boze ligt, en in een bedorven tijd. Ja een ontzettend diep gezonken geslacht. O, onze ziel beeft en bloedt en weent er gedurig onder. Wat zijn ze gelukkig die dit tranendal uitstappen en Immanuëls-land aandoen.

O, mijn geliefde zuster, u wordt voorbereid voor de eeuwige heerlijkheid en zaligheid. Weet ge nog dat ge op de eerste dag van dit jaar de boodschap kreeg. *In de wereld zult gij verdrukking hebben, maar hebt goeden moed, want ik heb de wereld overwonnen.* Wat wonderlijk handelt de Heere met u. Wat zult ge niet gedurig uitroepen: o, eeuwige liefde Gods des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes.

Nog een klein poosje en dan gaat ge klapwiekend naar boven, naar dat zoete, reine gezelschap o, wat zal dan daar de mirre, de aloë en kassie rieken. Wat zal daar een diep-zalig buigen en bukken zijn. *De koningin staat aan uw rechterhand, in 't fijnste goud van Ofirs mijnrijk land.*

Dan zal u ook ons verwachten en opwachten, een klein weinigje vooruit, en dan volg ik u in de Heere. Wij hebben samen haast Gods raad uitgediend. Het koren is rijp ter inzameling. Ik ben gedurig in de geest bij u.

De Heere zal het verder wel maken. *God is een toevlucht voor de Zijnen, hun sterkte, als zij door droefheid kwijnen, enz.*

U zeer lief hebbende zus in de Heere,

MIENTJE VRIJDAG.

Brief 12

Rijssen, 25 Nov. 1936.

Gel. in de Heere.

God was in Christus de wereld met Hemzelf verzoenende, haar zonden haar niet toerekenende, o, eeuwig ondoorgrondelijk, onpeilbaar wonder. Daar vloeit uit voort, dat het volk Gods verzoend is met God, door Christus haar Hoofd, Borg en Middelaar. Ik kom zo net uit de kerk, de tekst was Ps. 18: 2. *Ik zal U hartelijk lief hebben, Heere mijn sterkte*. Beter één dag in Gods huis en voorhoven, dan duizend elders.

Onze ziel mag veel in de liefde deden en dat doet zo verlangen om bij de Heere te zijn. Hoe lang nog, o Heere, och ik verlang zo om eeuwig bij U te mogen zijn. *Niets is er waar ik in kan rusten* dan in U, liefste Heere. Alles is mij hier zo vreemd, weemoed vervuld mijn ziel, omdat ik nog van de Heere uitwonende ben. O, die ijdelheid en ledigheid van alles op aarde. Mijn enige blijdschap, troost en zaligheid, ligt in God Drieëinig.

Het is de laatste dagen al maar: Wat beroemt gij u in het kwade, gij geweldige, Gods goedertierenheid duurt toch den gansen dag.

O, daar zegt mijn ziel *amen* op, ja Gods goedertierenheid duurt eeuwig. Die blijdschap des Heeren mag onze sterkte zijn. Dat staan in die vrijheid waarmede Christus ons heeft vrijgemaakt. Waar de Geest des Heeren is, aldaar is vrijheid. Dat wandelen naar de Geest.

Ik zong daar net uit Ps. 89: 3 en 4: *De hemel looft, o Heere, Uw wonderen dag en nacht*, enz. Deze dagen, dat Verbond gedurig voor ons ontsloten, door dien trouwe Verbonds Jehovah. O, dat vol van God zijn. Wat is het hier al groot, maar dan straks hier boven aan die kristallijnen zee, in die straten van goud, in dat eeuwige licht.

En dan dat onmiddellijk aanschouwen van Vader, Zoon en Heilige Geest. Mijn dierbare zuster in de dierbaren Christus, ben veel in de geest bij u; o, die eenheid der zielen, des Geestes in de Heere, één geloof, één doop, één God en Vader van allen enz., o dierbare gemeenschap.

Ziet gel. duurt Gods goedertierenheid niet de gansen dag? We mochten dan in de gunste Gods deze week in Zijn hoge goedkeuring doorbrengen. Altijd maar die gemeenschap des Heeren en zijn volk. Veel arbeid, krachtig in de Heere en veel uit het Verbond. O, dat welgeordineerde Verbond en dat door de Verbondsmiddelaar met de Verbonds Jehovah.

Het is gedurig of ik alleen op aarde ben met de Heere. Ik had ook zo een betrekking om het Hooglied te lezen, o, zoete omgang, wonderlijke heilgeheimen. Ja, zeer wonderlijke liefde tussen Christus en Zijn Bruid. Och ik had zo gaarne vleugelen gehad om in de nauwste gemeenschap onmiddellijk te mogen verkeren, o hoe sterk mag dan de ziel in God zijn.

Alleen veel in de nood en arbeid met land, volk, knechten en vrienden. Alles aan des Heilands voeten leggende. O, die open weg tot Gods troon. Het geloof verwacht en verbeidt met lijdzaamheid. Dit geloof is niet werkeloos. O, gans niet. Ik had aandrang en worstelingen met veel geloofsvrijmoedigheid in de enigen vaste grond der hope. Zo zijn wij dan vreemdelingen op aarde.

O, geliefden, deze wereld is mijn herberg, maar ik leef in dit vertrouwen dat ik in het grote Jubeljaar mijn Goël zal aanschouwen.

De Heere zij met u allen.

Wees de Allerhoogste in alles bevolen, door uw geliefde zus in de Heere,

MIENTJE VRIJDAG

Brief 13

Rijssen, 24 Mei 1938.

Gel. in den Heere.

... Gezien hoe het gaat met de kranke zus. Wat is het groot onder de bearbeiding en bemoeienissen Gods te liggen. De hemelse Vader kastijdt die Hij lief heeft. De Hovenier heeft veel te snoeien. Och gel., *dat Israël op de Heere vertrouw, zijn hoop op Gods ontferming bouw, en stil berust in Zijn beleid, van nu tot in al eeuwigheid.*

De Heere verwaardigd mij om vele en zware lasten te dragen. Hij geeft daartoe genade en geest om Christus wil. Wat is het groot en wonderlijk een geopende deur in de hemel te hebben.

Op bed vannacht, een open toegang tot God gehad. O, dat gelovig worstelen, wachten en verbeiden. Ja, aan Zijn gezegende lippen te hangen, dat smeken en vasthouden. En dat manen, en snoer en zegelring en staf tonen.

O, het geloof verwacht niet weinig, maar veel, ja alles. Dat zo maar de mond wijd open doen, want Hij zal hem vervullen. *Gij doet duizend wonderheen, Gij zijt God, ja Gij alleen.*

De Heere doet geen alle daags werk, wel neen, God doet wonderen, ik ben lang daarin bezig geweest.

Ik werd verkwikt en bemoedigd. Blijmoedig in God ontwaakt. Heel de Zondag mocht ik een geopende troon der genade vinden en mocht alles kwijt raken door Jezus voorbidding, in des Vaders liefdeshart.

Diepe indrukken en overdrukken van de a. s. heilige en rechtvaardige oordelen Gods. Ik werd zo bemoedigd in Zondag 9, waarmede ik in het huwelijk werd bevestigd met mijn nu afgestorven man.

Die lieve Vader zo in mijn harte, o wat werd ik verlicht, ik mocht er geheel doorzakken. O, al Gods werken zijn volmaakt.

Stil in God. Straks in de oordelen naar boven.

De Heere die goed is, aanbevolen, door uw liefhebbende zus in de Heere

MIENTJE VRIJDAG.

Brief 14

Rijssen, 18 Juni 1938.

Geliefden in de Heere.

Uw brief hoe het met uw geliefde gaat, heb ik zoet en makkelijk ontvangen. Gezien zo pijnlijk. Maar wat zal dat overstapje straks zijn. Maar ze is nog bij haar verstand, u kunt alles haar nog mededelen. Zij gaat met al haar noden naar het hoofdkantoor.

Nog zijn we op aarde. De Heere regeert. Hij waakt en zorgt. De Heere zegt: Bidt zonder ophouden. Het gebeurt ons wel dat we onverwachts van binnen tot bidden aangezet worden. Zal dit een voorspel zijn van de grote gevaren, verzoeking, nood en dood die straks komen zullen? Ja, ik wacht maar en vraag om door Woord en Geest onderwezen te worden. Niemand kan ons helpen, dan God alleen. Gods al- en vrijmacht moeten er telkens aan te pas komen. Geen wonder dat Satan en zijn trawanten zo in de weer zijn.

Was de kerk op haar plaats, je zou hem eens horen brullen, hij richte door mensen de schavotten weer op. O, dat slangenzaad is zo vergrimd op het vrouwenzaad. Straks is het rusttijd. Dan houdt de drijver op. Dan die duivelse list, die zware strijd, is niet in het land hier boven. De Heere zegt evenwel: Zo vertroost elkander met deze woorden, also zullen we altijd bij de Heere zijn.

Laat ons dan niet vrezen, geen haar zal van ons hoofd vallen, zonder de wil van onze

hemelse Vader.

Ik heb zo wonderlijk gelezen in Hosea 5. Wat sprak de Heere door Woord en Geest. O, diepe nederbuiging en onuitsprekelijke goedheid en voorzorg, in het schenken van dat Woord Gods. Wat uit God geboren is, zondigt niet. Ik mocht weer ademen. Dat zo vrije, souvereine, eenzijdige Gods werk. Het is wat om het eigendom te zijn van zo een getrouwen Zaligmaker. Hoe innerlijk verheerlijkt is daar des Konings dochter. Bekleed met de klederen des heils en de mantel der gerechtigheid omgedaan, door Hem, mijn Liefste.

Nu haar Bruidegom en Man, een thuis komen in Hem en door Hem in des Vaders hart. Ja dat dierbare Vaderhart Gods. Al de verloren paradijsgoederen terug ontvangen. Het jaar mijner verlossing gekomen. Die grote Losser heeft alles betaald voor zijn arme Ruth's.

Als ik daar in kom, zink ik zo laag weg. Wie behoorden we niet te zijn, in heiligen wandel en godzaligheid. Het smart mij dat ik daar zo weinig aan voldoe. Wat zou ik dat beeld toch gaarne uitdragen, o, diepe schaamte moet mijn aangezicht bedekken.

Ik denk aan de vroegere tijd, toen dacht ik spoedig te zijn bij mijn lieve Jezus, kon toen op aarde haast niet meer zijn. Dan was al mijn betrekking boven, mijn gedachten, overlegging, nederliggen en opstaan, spreken en zwijgen, eten en drinken, het hoorden niet voor mij, 't was alles voor Hem die mij kocht met Zijn bloed. O, mijn hart scheurt van smart, wie, ben ik nu?

Och, dat ik als een Maria aan Zijn voeten mocht uitwenen. O, mijn Bloedbruidegom, Hij draagt de banier boven tienduizenden. Ja, Hij is zo schoon en dierbaar, al wat aan Hem is, is gans begeerlijk.

Vanmorgen ben ik ontwaakt: *Wij hebben God op hoogst misdaan*, enz.

Wat drukt Nederlands' oordeel zwaar op mijn ziel.

Nu, geliefden, de Heere zij u een vuur- en wolkkolom. Uw bewaarder zal niet sluimeren nog slapen.

De groeten voor al uw bekenden en huisgenoten.

Uw liefhebbende zielsvriendin,

MIENTJE VRIJDAG.

Brieven aan BART ROEST, na het overlijden van zijn vrouw, Liesje van ROOIJEN

Brief 1

Rijssen, 3 Sept. 1938.

Geliefden in de Heere.

Die liefste Zaligmaker zegt: Uw hart worde niet ontroert, gijlieden gelooft in God, gelooft ook in Mij. In het huis mijns Vaders zijn vele woningen.

Zoete troost, en balsem Gileads voor onze gewonde, rouwdragende ziel. O, gel., *Hij heeft gedacht aan Zijn genade, Zijn trouw aan Israël nooit gekrenkt*. Uw hart worde dus niet ontroerd, uw dierbare is boven, zij wacht op u. Nog een poosje Gods raad uitdienen, om u daarna in heerlijkheid op te nemen. Vader ik wil, dat waar Ik ben, ook die bij Mij zijn, die Gij mij gegeven hebt, opdat zij Mijn heerlijkheid moge aanschouwen. O, zalige rust die zij nu is ingegaan. Nu verlost van zonde en al haar vruchtgevolgen. Nu alle leed geleden, alle smart en pijn voorbij. En wij nog in Sodom, alles zich rijper makende voor het zware oordeel dat voor de deur is. Zwaar drukt mij dit, dat er zoveel bloedstortingen aanstaande zijn. O, die verwoesting des Almachtigen.

Je geliefde vrouw net voor het oordeel thuis. Maar in God is er ook voor ons rust, vrede en stilheid. O, die zoete toevlucht, die troost verspreidt in smarten. Ons hart is vol van droefheid. O wat is het oordeel voor de gehele wereld zeer nabij.

En toch is het steeds: Loof de Heere, mijne ziel, en vergeet geen van Zijn weldaden. O, ik ben zo blij met haar geluk. Ik word daar zo gedurig naar heen getrokken. Nu geen lijdenstrekken meer, nu alles vrede, vreugde en blijdschap. *Hun blijdschap zal dan onbepaald, door 't licht dat van Zijn aanschijn straalt, ten hoogste toppunt stijgen.*

Ja, wel mocht u Jes. 33 vers 24 en Zondag 1 op de rouwkaart laten drukken. Ik denk dat de overdenking zeer veel in u spreekt, maar het u aan woorden ontbreekt.

Zo hopen wij dan samen onze zus te begraven. O, dat lieve, goedertieren en getrouwe Wezen, zichzelf, om Zijns zelfs wil, wilde vertegenwoordigen in ons midden, ook bijzonder in uw hart en in de harten van Zijn knechten en kinderen, om dat Koningskind grafwaarts te brengen. Dat God drieëinig mag worden verheerlijkt voor Zijn onuitsprekelijke gave en genade aan doemelingen verheerlijkt.

Dit ligt zeer sterk in onze zielsverzuchtingen.

Zo is dan de zware slag gevallen, maar het kwam niet onverwachts, wat heeft zij lange tijd geleden in zware krankheid, Hoe was haar ziekbed een predikstoel. Hoe dikwijls zijn Gods knechten en kinderen aan haar ziekbed bemoedigd en getroost. En uw gebed is verhoord om bij haar sterven tegenwoordig te zijn. Zij is nog op haar bed gestorven. Wat liefdevol was God daarin. En nu juicht zij. Die grote Jezus heeft haar afgelost en ingehaald. De engelen en de gezaligden zijn verblijd, zij heeft haar plekje ingenomen door haar Goël haar bereid. Voor eeuwig verlost.

Geliefde kinderen, buigt veel uw knieën. We geloven dat jullie bedroefd zijn. Vlucht met je droefheid tot de God van uw Moeder, je mocht met de God uwer ouders verzoend in Christus worden. Vraag veel om ware bekering.

Geliefde Broeder, we zijn blij dat u zo stil en kalm moogt zijn en zo een wonderlijke gemeenschap met uw geliefde afgestorvene moogt hebben. Straks eeuwig met haar verblijd. Er is een grote in Israël gevallen, een heerlijke in den lande, Gods knechten en wij en Nederland, zijn een grote stut kwijt.

De God Jacobs zij u een hoog vertrek.

Uw diepbedroefde doch getrooste mede-zuchtster in de Heere,

MIENTJE VRIJDAG.

Brief 2

Rijssen, 10 September 1938.

Geliefde Broeder met uw geliefde kinderen.

Vrede van de God des Vredes en der vertroosting u toegewent.

De zeer gedenkwaardige dag der begrafenis onzer geliefde zielszus, behoort weer tot het verleden. Ja, ik heb hier diepe en grote herinnering aan, zal voort leven in onze ziel. Ook dit blijft voortleven van mijn al zo lang ontslapen man in de heerlijkheid. Wat zijn het nauwe banden. Ja, al Gods lievelingen zijn ons dierbaar. Wat hebben we veel van Gods lieve volk op de begrafenis ontmoet. Maar nauwe banden had ik met haar en vele van Gods volk. Het was een wonderlijke begrafenis. Wat waren Gods knechten goed gesteld, en ook voor u bemoedigend. Van de begrafenis nam ik alles mede in mijn ziel, o zo wonderlijk, zo zalig. Zo sterk in de Heere met Zijn volk en met haar in gemeenschap.

Ik kwam thuis en kon eerst niet slapen van het vuurwerk en feest. Wat een grote tegenstelling. Och, wat is de wereld met haar feesten toch arm. De begrafenis was een feestdag. O, dat recht Gods zo ingestemd en verenigd met de God des oordeels. Wat

handelt de Heere toch wonderlijk niet mij, o hoe zonk mijn ziel weg in het eeuwig aanbiddelijk wonder, o dat eeuwig trouw verbond. Mijn harte is zo vol. Nu mochten wij saam haar maar nastaren in dat zoete eeuwige hemelleven.

Nu kinderen ik hoop ook veel met je te worstelen in uwe droefheid. En om je maar te brengen aan de voeten van de grote Overwinnaar over dood, hel en graf.

Schuil maar veel bij de Heere mijn broeder, daar alleen is het veilig.

We waren allen even vol op de terugreis.

Uw zeer geliefde zielsvriendin,

MIENTJE VRIJDAG.

Brief 3

Rijssen, 30 September 1938.

Geliefden in de Heere.

De God Jacobs zij ons een hoog vertrek, Hij doet wandelen op de weg der gerechtigheid, in het midden van de paden des Rechts.

Mijn hoofd is zo pijnlijk en mijn borst. Ik verlang zeer om ontbonden te zijn en met Christus te wezen. Ik loop zo vreemd op aarde, ik ben hier niet thuis, o wat verlang ik naar mijn Bloedbruidegom, naar de rust, ook heb ik met al de gebeurtenissen rust in God. Het is net met mij als met Elisa toen hij in Dothan zat ... zo veilig. Het oordeel gaat vast door. De mensen zijn zeer zorgeloos en dan overvalt het oordeel ook Gods kinderen.

Velen, die de gouden en zilveren afgoden niet wegwerpen. Gedurig werd ik zo ingeleid in Lev. 26. Dit zal vervuld worden. Dat gedurig in de nacht wakker gemaakt te worden, om dan de nood voor God uit te wenen. Ook werd ik zo bepaald wat de Heere al jaren gesproken had. Ik kan het in geen woorden brengen die zoete gemeenschap met God in de wegen die Hij met mij houdt. Ook kreeg ik met de afgestorvenen zo een gemeenschap. Zij boven, wij beneden, zij triomferen, wij in de strijd. Maar toch één in de Heere. Wat zal dat eeuwige leven zoet zijn. Ja, daar een volle beek van wellust, maakt elk in liefde dronken.

Wij zijn nog in een wereld vol ellende. Het is een Noach's en een Loth's geslacht. Er is alleen ruste in God door Christus. Och, dat we met Gods knechten en kinderen samen een stut voor elkaar mochten zijn in dit tranendal.

De Heere zegt: Volg Mij, om zo door de diepte naar de heerlijkheid onze Goël te volgen. Geen tijd meer.

Ontvang van ons de hartelijke groeten.

Uw geliefden in de Heere,

MIENTJE VRIJDAG.

Brief 4

Rijssen, 6 December 1938.

Geliefden in de Heere met de Uwen,

God is groot in Sion. Zijn goedheid is tot de bovenste wolken. Hoewel onze uitwendige mens verdorven wordt, nochtans de inwendige vernieuwd van dag tot dag. Wonderlijk zijn des Heeren wegen, niemand spreekt zijn hoogheid tegen.

Woensdag was Ds. Fraanje alhier, de tekst was Openbaringen 12 de laatste verzen.

Met aandacht heb ik hem mogen beluisteren. Wonderlijk versterkt. Ds. sprak van het zaad Gods, dat de geboden Gods bewaarde en het getuigenis van Jezus Christus. En Johannes stond op het zand der zee. Helder en getrouw gesproken.

Ja, Jeremia zat in het voorhof der bewaring. Daar ontving hij Gods openbaring op Gods openbaring en belofte op belofte. O, wat werd onze ziel bemoedigd uit het

getuigenis des Heeren. Er zal geen woord des Heeren op aarde vallen.

Des 's nachts werd ik door mijn liefste Heere Jezus aangesproken. *Waakt, staat in het geloof.* O, die nauwe omgang met mijn Bloedbruidegom.

Ik zei zo kinderlijk: och Heere Jezus ik ben zo zwak, ik kan zonder U niet bestaan. Ja, dat kinderlijke, mijn zwakheid voor Hem nederleggen.

En dan was het sterk weer: *Gij Heere zijt alleen overwinnaar in de strijd en geeft uw volk de zegen.* En o dat schuilen in Hem in Zijn gezegende bloedwonden. Ja, dat ingaan in Hem, o die veilige bedekking. Wat een zoete gemeenschap met Hem en Zijn Vader en Geest. Die vrede Gods, die alle verstand te boven gaat. O hoe nodig dat we waken in het geloof. Anders kunnen wij niet staande blijven. *Houdt u mannelijk, zijt sterk.* Wat zullen we dit nodig hebben.

Vrijdagmorgen ontwaakte ik, daar sprak Hij weer: *Doe bij uw knecht weldadigheid o Heere, opdat ik leef, Uw woorden moog bewaren.*

's Middags waren we bij Aaltje in Vriezenveen. Daar weer zo een enkele niet, en maar op dien verhoogde Middelaar te zien. En tot Hem roepende om de bediening van Gods Geest. Toen was het: *In de zelve is de eeuwigheid, opdat wij behouden worden.* Daar werd ik in de nooit begonnen eeuwigheid geleid, door de tijd en kwam weer in de eeuwigheid terecht in de volle ontplooiing van Gods werk tot zaligheid van zijn volk. Dat eindigen in die volle oceaan, in God Drieenig. Ik was geheel verslagen vanwege al de Gods bemoeienissen.

Ik kan al de Hemelse lessen onmogelijk mededelen. Wat heeft Hij daar mede voor, denk er ernstig over na. Des 's nachts moest ik met de dichter uitroepen: *Mijn hart vervuld met heilbespiegelingen, zal 't schoonste lied van ene Koning zingen, enz.* O, zo heerlijk, daar zijn geen woorden voor.

Ik ben zeer verblijd dat ik hier Gods wil en raad moet uitdienen. Ja, die lieve Vader in Christus als de bron en oorsprong der zaligheid.

Die lieve Zaligmaker en Zone Gods die alles verdiend heeft.

Die dierbare Heilige Geest, dien Inwonende in mijn ziel. Ja, die gezegende Kinderleider, Hij getuigt met mijn Geest van het kindschap.

Nu mag ik toch wel eindigen, moet ter rust.

Wees de Heere bevolen,

Uw liefhebbende vriendin in de Heere,

MIENTJE VRIJDAG.

Brief 5

Rijssen, Maart 1939.

Geliefden in de Heere.

Zonder Mij kunt gij niets doen, uw vrucht is uit Mij gevonden. Hij is dien groenenden denneboom voor Gods arme, ontledigde, ontblote, schuldige volk.

Voorwaar, gij zijt mij een Bloedbruidegom. O, die blanke en bloedrode Zaligmaker. Hij draagt voor Zijn Sion de banier boven tienduizenden. Al wat aan Hem is, is gans begeerlijk. Dat we dagelijks door het geloof, uit Hem mochten leven. Dat we nooit anders wilden weten dan Jezus Christus en dien gekruisigd. Wat zou ons dat trekken boven het stof en doen uitroepen: *weg wereld, weg schatten, wijk aards gewemel, ik moet naar de hemel, verhinder het niet.* Bij tijden ligt dit verlangen zo sterk in mijn ziel. Maar ook overvallen mij gedurig de aardse zorgen. Maar dit is waar, ik heb een vermaak in de wet Gods naar de inwendigen mens. Nu zeer kort, het onderwijs dat ik mocht ontvangen.

Ik was in grote droefheid en strijd. Veel gevraagd of de Heere mij uit Zijn Woord wilde onderwijzen. Dit sprak de Heere: *Hij leidde ze door de afgronden.* Ik zag dat we

geen onbekende weg bewandelde. Wel moeilijk voor ons vlees. Eerst werd ik onderwezen in die afgronden. Het waren afgronden, alleen door een wonder Gods om er uit te komen. En o, wat wordt er in die diepten en afgronden al niet ondervonden. Welke benauwdheden, angsten, pijnen, strijd, aanvallen, doodsgevaar, al niet ontmoet worden in die afgronden. Maar zij werden en worden er doorgeleid, zij komen er door en komen er behouden uit.

Nu leidt Hij hun, wie? Wel de drieënige God, als hun Verbonds-God, Jehovah. Eerst dat liefde harte des Vaders en de hand van de hemelse Vader. God hun Vader zelf is hun Leidsman.

Dan die Goede Herder, die zijn schapen uitleidt. En wanneer Hij hen uitgeleid heeft, zo gaat Hij hen voor.

God de Heiligen Geest, die lieve Kinderleider en Trooster, O, zoet onderwijs daarin, dien arbeid der Goddelijke Personen.

Ja, dan leidt Hij hun, Hij jaagt ze niet of duwt ze niet, neen Hij leidt hen. O, die zoete leiding Gods over Zijn ondeugende kinderen. Hier heb ik je maar iets van medegedeeld. De tijd ontbreekt me. Daar ligt ons wegje tegen vlees en bloed in. Vertrouw maar op Hem. Hij leidt u. Hij wil ons achter Hem hebben. Och, dat we volzaam gemaakt werden.

De Heere schenke u gemeenschap aan zijn Persoon en bitter lijden en sterven, dit is de wens en bede van je dwaze mede lastdraagster in de Heere.

De kinderen gegroet, en allen die Sion beminnen.

MIENTJE VRIJDAG.

Brief 6

Rijssen, 1939.

Geliefden in de Heere.

God zij altijd op 't hoogst geprezen, lof zij Gods goedertierenheid, die nimmer mij heeft afgewezen, nog mijn gebed 't gehoor ontzeit.

Ja, loof de Heere, want Hij is goed, loof Hem met een blij gemoed, want Zijn gunst alom verspreid, zal bestaan in eeuwigheid. Ja alles wat adem heeft love de Heere.

De heilige en rechtvaardige oordelen schitteren. Wij staan er verbaasd naar te kijken en zien en ontmoeten de Heere daarin. Hij die trouwe houdt tot in eeuwigheid en nooit laat varen de werken Zijner handen. Hij gedenkt Zijns verbond gestadig.

De hoogachting en betrekking op de Verbonds God, o die soevereine God, die ons zo jong zijnde, als Zijn eigendom kwam te lossen en thuisbrengen. En daarna als vrucht daarvan die schuldvergiffenis, die verzoening en thuiskomst in het Vaderhart. Nu gemoedigd te zijn, o dat bukken en buigen, zakken en zinken in de wateren van vrije genade. Niets kan ons scheiden van de liefde Gods die daar is in Christus Jezus onzen Heere.

J. Vermeer zegt: Al heb je niet veel woorden voor de zaak, als je maar geloof hebt. De hemelen zijn veel hoger dan de afgronden diep. Ik moet afbreken, mijn hart is vol. Daarom Israëls Heere geprezen. *Zachtmoedige houdt Hij staande en wil Hij bewaren. Hij bewaart ze in al de gevaren.* Al is het bang op aarde, het is veilig in Zijn hand. Vertrouw maar op Hem.

Geliefde kinderen loopt Hem aan als een waterstroom. De Heere is nabij allen die Hem aanroepen, allen die Hem aanroepen in der waarheid.

God zij met u, mijn broeder.

Uw liefhebbende mede-zuchtster,

MIENTJE VRIJDAG.

Brief 7

Rijssen, September 1939.

Geliefde in de Heere met de uwen,

Maar trouwe God, Gij zijt, het Schild dat mij bevrijd, mijn vast betrouwen. Ik mocht dit eerbiedig, van regel tot regel, en woord voor woord, beoefenen in het zalig genot van mijn God. En dan sprak Hij nog daarbij met het oog op de aanstaande oordelen: *Hij zal in alle ramp en pijn, tot Mij om uitkomst zuchten*, enz. Onze ziel ondervindt gedurig dat God een waarmaker van Zijn Woord is.

Ik moet daarom gedurig zingen met aanbidding: *Maar trouwe God, Gij zijt*, enz. Aan dien God in Christus hebben wij genoeg voor tijd en eeuwigheid. Ja, dit doet ons opspringen van vreugde, ook te midden der heilige en rechtvaardige Godsgerichten, o, zo ben ik met Gods doen verenigd met aanbidding. Het is steeds: *Uw doen is rein, Uw vonnis gans rechtvaardig*. Wat wonderlijk heeft de Heere onze ziel versterkt. Wat werd ik eenzaam op aarde. Maar buigen we ons dan in 't stof, dat diepe buigen, een zonde-made, een enkel niet.

De liefde is niet vleeselijk, maar Goddelijk en hemels. En gedurig in gemeenschap met hen die ons voorgingen. Straks zal het ontplooit worden tot in alle eeuwigheid. Ja, ik zal ontwaakt Gods lof ontvouwen, dan bij Hem en hen, om nooit te scheiden, geen vlees en bloed meer.

Wat zijn er weinig ernstige bidders meer op aarde. Het is wel Goddelijk en tot Zijn eer, om in Christus alleen vrucht te dragen. Vruchtdragen is voor de Landman en vrucht eten voor ons zelf. Hierin is mijn Vader verheerlijkt dat ge veel vrucht draagt. O, mijn ziel droop weg als een gewaterde hof.

En die bondelingen sterk aangebonden. Ja, mag dat zaad Gods aan zien komen door het Goddelijk licht geleid. Dan zullen zij kermen vanwege hun ongerechtigheden. Met dat toekomende zaad zo geworsteld en geweend.

Ik wilde daarin graag mijn leven doorbrengen. *De Heere is dan mijn algenoegzaam deel, mijn goed, ik heb gezegd, ik zal Uw woord bewaren, ik heb uw gebeen met mijn geheel gemoed, dat zich Uw heil aan mij mocht openbaren.* O, wondere wegen en handelingen des Heeren over ons.

Donderdagavond tien uur ging ik rusten en sliep tot twaalf uur en werd toen wakker, ben opgestaan en op de knieën ons ganse hart uitgegoten, met open hemel tot twee uur in de arbeid. De Heere sprak: *Mijn heil is nabij om te komen en Mijn gerechtigheid als een fakkel die brand.*

O, geliefde, onze ziel sprong op van vreugde in de Heere, o, dat heil en die gerechtigheid nabij. Dit is mijn verlustiging en verlangen. Voorheen ook eens gehad: *Staat vast en ziet het heil des Heeren.*

Verder al maar op Ps. 119:1 berijmd. O, ik werd toch zo verliefd op dat leven. Dit is nodig om die lieve Geest daarvoor af te smeken. Onze tong is te arm om dien zoeten geloofs- en liefdesarbeid weer te geven.

Vrijdag en Zaterdag zo zalige stilte met alles wat er in de wereld gebeurd. *Stille blijdschap: Hij komt, Hij komt om d' aard te richten.*

Wel wat zal ik verder zeggen, o, *Heere is dit nu de weg die Gij met mij houdt.* Ja, ik sprong van vreugde in God, op. En dan ga ik toch zo graag naar Gods huis onder de knechten en oudvaders.

Mocht de Heere eens opstaan over Zijn volk en kerk. Nu de Heere zij met u en ons allen. Wees van de huisgenoten gegroet en van de vrienden.

Uw lief hebbende vriendin,

MIENJE VRIJDAG.

Brief 8

Rijssen, Maart 1940

Geliefde Broeder in de Allerhoogsten en beminlijksten Bloedbruidegom, met uw zaad.

Wie is Hij, die van Edom komt, met besprenkelde klederen van Bosra, die daar rood is aan zijn gewaad, die daar voortrekt in Zijn grote kracht; Hij heeft de pers alleen getreden en niemand van de volkeren was met Hem. Ik ben het Die in gerechtigheid spreek, Die machtig is te verlossen. Hij is de Leeuw uit de stam van Juda Hij is de Overste der Koningen der aarde. Geheel en al staat het onder Zijn gebied. Hij is de God des hemels en der aarde. Al de volken zijn bij Hem als niets geacht. Waarom woeden dan de heidenen en bedenken de volkeren ijdelheid.

Ja, als pottenbakkers vaten zal Hij ze vermorzelen en in stukken slaan, o hoe krachtig is dan dat ellendige, onmachtige volk in Hem. Zijn grondslag is dan als onwrikbare vastigheden. Dit heeft God gelegd op bergen Hem gewijd. O, die eeuwige waarheden Gods. Ik dacht nog zo hoe Ds. bij u er zo dierbaar over sprak: *Ook zijn Uw getuigenissen mijne raadslieden en mijne vermakingen*; o dierbaren Bijbel.

Wat gaat toch alles naar Zijn gemaakt bestek. Er zal niets van al de woorden Gods vallen op aarde.

Ik werd zo gebracht bij de geschiedenis van Jozef. De dromen moesten vervuld worden, Gods Raad zal bestaan. Ja, we staan wel eens te peinzen, en te bewonderen die diepten en onnaspeurlijkheid, wonderwerken en wegen Gods. Hoe diep buigt dan onze ziel, ze aanbidt, ze verheft met hart en stem, de nooit volprezen naam van Hem. En ook dat crediet dat ze voor dien Majestueuze Heere en God hebben. Dit onderwerpt in 't geloof zich aan Hem met ootmoed en kinderlijke eerbied en vreze. Dit kleeft aan, en ziet uit. Ja, o lieve Vader, op U steun ik. Hij komt altijd op tijd. *Gelijk een knecht ziet op de hand zijns Heeren, en 't oog der maagd is op haar vrouw geslagen, zo slaan wij 't oog op onze Heere, tot Hij, ook ons genadig zij.* O diepten Gods, hoe groot zijn Zijn werken, hoe ver gaat zijn beleid.

Hij stelt met mogendheid, elk deel zijn juiste perken. Hoe bemoedigd dit mijn ziel in zulk een tijd van zo een grote nood. Het zijn zware Gods gerichten waarin we leven. O, dat ziende de onzienlijke, die zegt: *Mijn Raad zal bestaan en Ik zal al Mijn welbehagen doen.* Zouden Gods beloftenissen, verder zijn vervulling missen? Vruchteloos worden afgewacht, van geslachte tot geslacht?

Neen, o neen, onzes Verlossers naam is Heere der Heirscharen. Hij zal de God des gansen aardbodems genaamd worden. Buigen we ons dan in 't stof voor dien Koning der Koningen, en dien Heere der Heeren. De Heere richte onze harten naar boven, dit bij dagen en nachten, vanwaar onze hulpe komen zal. O, dat bemoedigt zo. Dit maakt standvastig en onbeweeglijk. *Dit doet met vaste schreden de weg der zaligheid betreden.*

Verder gebracht bij Ezra, hoe hij daar lag voor Gods huis. Dit werd mijn plaats voor landen, volk en kerk. Ons hart bloedt en is gebroken en verslagen vanwege de breuke der dochters mijns volk. Maar dit was er bij voor mijn ziel: *In Uwe trouw zo gunstig toegezegd, zal elk geslacht, ja 't eind der eeuwen delen.*

O geliefde, mochten we er in delen, in die trouwe Gods, al waren daar de eindten der eeuwen gekomen. De Heere regeert.

De God Jacobs zij u een hoog vertrek.

Uw onwaardige vriendin,

MIENTJE VRIJDAG

Brief 9

Rijssen, 22 Juli 1941.

Geliefde in de Heere met de uwen.

Vrede zij in van de God des vredes. Mocht die indachtig- makende Geest ons geschonken worden. Ik was het niet de weg des Heeren niet eens, gelukkig is dit door des Heeren goedheid weer veranderd. Ik heb weer mogen buigen en Code zwijgen. En mocht weer een hart en oog voor de grote Gods-bemoeienissen hebben. Ja, wat is daar niet gedurig een grote strijd tussen vlees en geest. Het is niet in woorden te brengen dat diepe ingekankerde bederf van binnen, dan doet de Heer niets goed, dan zouden wij Hem de wetten wel willen voorschrijven. Maar ik heb weer mogen zuchten, zoals al gedurig in ons leven: Heere handel toch niet met mij naar mijn dwaasheid, maar doe naar Uw wijsheid, och, dat we bekrachtigt werden uit Hem.

Het is zo een boze wereld en zo een bange en zware tijd waarin wij leven. Wat valt de afstand in het gebed gedurig weg.

Wat u schreef bij de aanvang van uw brief, uit Korinthen, ging zo dadelijk naar binnen met schuld. Ben ik een slecht soldaat? O, wat moet ik mij toch schamen voor God en mensen. God slaat een gram gezicht. O, ik weet nog goed dat dit het eerste was in de vorige mobilisatie. Toen hebben de klokken geluid. Hij zal werken, wie zal het keren? Zeker zal Hij ook Zijn beloften vervullen.

Vanmorgen; met smart in onze ziel, veel zaken nagaande, valt er krachtig in onze ziel: zij zullen komen met geweën en met smeking zal Ik ze voeren. O, Heere wat zal dat zijn, och, zouden wij het nog zien en horen mogen? En wij mochten dat zaad weder gelovig omhelzen. Al zijn de tijden ook hachelijk. *De Allerhoogste maakt het goed, na het zure komt het zoet.*

Zondagmorgen in de kerk werd ik zeer gesterkt. Indien de rechtvaardige nauwelijks zalig wordt, waar zal dan de goddeloze verschijnen; uit Vermeer. O, wat een dierbare, ontdekkende predicatie! Onder de preek ging het volle licht weer in mijn hart op. Wat was ik verlegen en beschaamd. Al mijn handen braken, het licht ging op in mijn ziel. Dit was zo verkwikkend en bemoedigend, o, die zoete regen des Geestes, o, dat van binnen roepen om de uitbreiding des rijks.

's Middags alleen in afzondering, ja sterk in de worsteling ook bij u. Wat sprak de Heere kennelijk: *Ik ben de God van Bethel.* En werd zo mijn wegje langs geleid. Ik mocht me weer verlustigen en van vreugde in de Heere opspringen en zeide in mijn hart: Jan, (die boven is) nog een kort poosje, en dan zullen we samen eeuwig God groot maken', voor al de wegen en voor de grote gave ons geschonken. Ik God ben uw God, dat past precies.

Och, wat is de Heere wonderlijk goed. Hij zoekt toch het weggedrevenen. Kom broeder, *laat ons samen Israëls Heere, den rotsteen van ons heil, met eer, met God-gewijde zang ontmoeten, laat ons Zijn gunstrijk aangezicht, met een verheven lofgedicht, en blijde psalmen, juichend groeten.* Want Hij is onze God, en wij, zijn 't volk van Zijn heerschappij, enz. Gisteren nog de vrucht van deze waarheid zo in stilte op Hem vertrouwende. Daar is veel ellende. De Heere wone en werke krachtdadig met Zijn lieve Geest onder uw dak, dit is de wens en bede onzer ziele.

Uw onwaardige medezuchtster en vriendin,

MIENTJE VRIJDAG.

Brief 10

Rijssen, 3 Aug. 1941.

Mijn geliefde Broeder in de Heere.

Uit de grote verdrukking, daar komen zij vandaan; van waar zijn ze? Welke? Die hunne lange klederen wit gewassen hadden in het bloed des Lams.

Uw brief ontvangen. Was blij dat gij verkwikt waart. En zo gemakkelijk op de begrafenis geweest? Zijt geduldig in de verdrukking, volhardt in de gebeden. Ja, dat we dat samen mogen doen. Die banden heeft de Heere gelegd, bewaard en versterkt, gedurig. Daar zijn de verborgen plaatsen en stille nachten getuigen van.

Gedurig zo eenzaam. Een inwendig kruis en een afgetobd lichaam. Och, ik zie uit naar een bezoekje van mijn Liefste, dit gemis is mij zo pijnlijk. Och, dat mijn Liefste kwam tot Zijn hof.

Wat denk ik gedurig aan hen die ons voorgingen. Maar weet, de vijand is listig, dat we wakende en biddende mochten gemaakt en gehouden worden opdat we in geen verzoeking vallen. *Sla d'ogen naar 't gebergte heen, vanwaar ik dag en nacht, des Hoogsten bijstand wacht.*

Ds. Vreugdenhil is ziek, een zwak man.

Wat een vliegtuigen des nachts, o, wat een verwoestingen van de Almachtigen. De oordelen gaan door, o, die Vaderlijke zorg is zeer groot over ons, ook over u. *Doe mij op 't pad van Uw geboden treen; schraag op dat spoor mijn wankelende gangen,* enz.

De hartelijke groeten van broer Jan en huisgenoten. De zegeningen van Hem, die in het braambos woont, worden rijkelijk geschonken en vermenigvuldigd.

Aan alle vrienden de groeten, uw liefh.,

MIENTJE VRIJDAG.

Brief 11

Rijssen, 13 Aug. 1941.

Zeer geachte Broeder in de Heere.

Zeer veel in de verzuchting, geliefde. Hier is het land der ruste niet, maar daar blijft een ruste over voor al Gods volk. Eerst Gods raad uitdienen en dan genadeloon. De uwe en de onzen, naar den vleese, zijn ons voor gegaan, een weinigje vooruit. Maar, o broeder, als u nog eens verwaardigd werd om gebruikt te worden als slijk, dan zou je toch wel in het strijdperk willen blijven. Heb geloof op God. Hij die u roept is getrouw, die het ook doen zal.

O, ik kan zo sterk verlangen naar de vervulling van de beloften des Heeren. Wat is het toch een kommervolle tijd. Als we toch geen toevlucht hadden en de Heere niet tot ons deel voor tijd en eeuwigheid, dan zouden we gedurig wanhopig worden, maar nu geliefde: Gij, Gij blijft mij altijd, ja altijd over. Gij blijft eindeloos mijn God.

En als wij de dag ten einde zijn, dan ben ik zo blij alleen te zijn. Och broeder, is het niet als in de dagen van Noach? En van Lot uit Sodom? Och wat staat ons te wachten? Och zij bekenden het niet, totdat Noach in de ark ging en Lot uit Sodom ging. En daar kwam vuur en zwavel van de hemel. Och wat zal er komen, de Heere is geen ledig aanschouwer. We staan verwonderd over zoveel lankmoedigheid.

Zondagmorgen mocht ik aan de zijde Gods vallen en met alles onder Hem verkeren. O, Roest, waarlijk niet één zo als ik, en dan, dat de Heere zo'n slecht schepsel vasthoudt, zo na wandelt, is dat geen eeuwig wonder? Dat bederf heerst daarbinnen, die wateren werpen slijk en modder op.

's Middags in Beukelman gelezen, dierbare zaken opgelost.

Bij de wed. van Noort mocht ik een geopende hemel ontvangen, o, wat is bidden dan zoet. Dina was moedeloos, ze kon er niet onderkomen, maar is nu veranderd. Wij hebben de groeten van al de vrienden ontvangen.

Nu mocht ik vannacht zo Hem ontmoeten, mijn Liefste: *O blij vooruitzicht dat mij streelt, ik zal ontwaakt Gods lof ontvouwen.* Dan is het o zo vreemd op aarde. De Heere gedenkt nog gestadig aan Zijn Verbond, ook in de natuur, wat een heerlijke regens.

Ik zeide Zondag tegen Dina zou de Heere (met eerbied gesproken) nog een zuchtster in de weg staan. Wij hebben samen zo vlak gesproken met Dina, versta mij goed, niet dat het oordeel niet doorgaat, vast en zeker, maar de Heere let nauw op het geroep Zijner ellendigen. Hij bezorgt al hun zaken. En zo mogen zij getuigen: *Uw liefdedienst heeft mij nog nooit verdrotten.*

We mochten onze legering behouden, zo als we laatst schreven. *Stilzitten zal uw sterkte zijn.* Dit is geen werkloos stilzitten, maar juist integendeel, een gelovig werkzaam zijn. Noach wandelde met God. Mochten in Gods kerk de droggronden eens blootgelegd worden. Dat de kerk eens ontwaakte. In het midden van alle verwarring is het gedurig: *Geen ijdele zorg, doe u van 't heilspoor dwalen.*

Vader is nu 82 jaar; het leven is een damp, o, die kwade dagen.

Groet de uwen en de vrienden,

U liefh. in de Heere,

MIENTJE VRIJDAG.

Brief 12

Rijssen, 21 Aug. 1941.

Geliefde in de Heere met uw zaad,

Ik werd bij uw ontslapene gebracht. Vanmorgen kwam hier een ondertrouwkaart, waarop stond: *toekomstig adres.* Ik dacht dadelijk aan uw en onze geliefde, dat ze daar eens over sprak, over haar toekomstig adres en nu is zij eeuwig, zalig thuis. O, wat zal dat zijn broeder, als ook wij daar eens binnengehaald worden, in die stad, die het licht der zon niet meer van node heeft, want de Heere God verlicht ze. O, wat zal dat zijn, eeuwig in het licht van Gods aanschijn te mogen wandelen.

Ik heb een zeer pijnlijke rug, maar de Heere is goed voor een slecht mens. O, o, wat ben ik een doorbrengster, een albederfster. Was mijn lieve Koning niet de Alfa en de Omega, het stond er voor mij zeer slecht bij.

Gezien de zware aanvallen op uw staat, maar gelukkig mocht u zich aan de Heere vastklemmen. Het werken met de beloften is zo zoet, als dat gegeven mag worden.

Hier in de buurt zijn weer bommen gevallen. Het was mij een wonder dat ze hier in Sodom niet vielen. Het koren is hier ook van de vochtigheid uitgelopen.

Zondag, in de tussenzang, werd ik zo bij mijn geliefden, ontslapen man gebracht. O, zulk een wondere gemeenschap met hem in God, wij zongen: *Maar d' altoos wijze raad des Heeren*, enz. Versterkt ook in vele zaken.

O, die grote Hoge priester en dan onafslaانبare voorbede van Hem. O, wat eeuwig wonder, wat groot, wat eeuwig groot. Het geloof zeer versterkt in het wegzinken over dat eeuwig wonder, het is, ja het is volbracht.

Wees te samen Hem opgedragen van uw onwaardige vriendin,

MIENTJE VRIJDAG.

Brief 13

Rijssen, September 1941.

Geachte Vriend en Broeder met uw Zaad

O, wat zal de overstap onnoemelijk groot zijn, als Gods arme en ellendige en verdrukte Sion uit dit tranendal der ellende zal mogen ingeleid worden in het Vaderland hier boven, waar niet meer duivelslisten en die zware strijd zal zijn. Het lichaam der zonde afgelegd. Dan niet meer die grote verleiding van het stof. O, die menigvuldige noden en zorgen en bezwaren, dan zijn die weg. Ach die zonde, die drukt overal zijn stempel op.

Dit was niet zo in de staat rechtheid. Toen werd alles bestraald en beschenen door dat

Eeuwige Licht. O, broeder wat is het soms zwaar op aarde. Wat klaagt dan een levend mens, een ieder klage vanwege zijn zonden. En dan in zo een betekenisvolle tijd als nu, waarin de oordelen des Allerhoogsten de aarde komen benauwen. De Heere zegt toch dat het ééne wee zal volgen op het andere. En zo was het in de eerste wereld, zo is het ook nu, ze lieten de Heere maar waarschuwen door Noach en de ark toebereiden, maar ze geloofden de Heere en zijn knecht niet. Doch de verwoesting kwam. En o, geliefde, wat zal er nu komen. Wij zijn niet beter als die plaatsen die verwoest zijn.

Alleen die zijn nieuwe schepselen die in Christus zijn, het oude is voorbijgegaan, ziet het is alles nieuw geworden. O, dit is voor ons altijd onvergetelijk geweest, toen ons dit gebeurde. O, dat zoete kindschap, dat *Abba Vader*.

Geen verdoemenis voor degenen die in Christus zijn. Gray haalde dat ook zo aan, *staat dan in de vrijheid waarmede Christus u heeft vrijgemaakt*. Het mocht u en meerderen ook eens gebeuren, o, dat zou wat zijn. Zal er eerst nog een grote nood komen? De Heere weet het. Hij schenke genade om te volgen. Wel is het naar en raar op de wereld. De gezelschappen zijn hier haast weg. Waar mag de genade van de ouden tijd toch gebleven zijn?

Wij zijn met de **oude Dieka** nog zo samen in de Heere geweest en anderen. Wij mochten in het Spreukenboek met vrucht lezen. Veel terugleiding gehad in de wegen des Heeren. O, die Goddelijke bemoeienissen, dit is zo bemoedigend en versterkend. De oude Bruins ligt aan de rand der eeuwige heerlijkheid. Zijn hoop is zo levendig.

Verdere zorgt de Heere voor ons. Geen ijdele zorg, doe u van 't heilspoor afgaan. *Ja, God zij altoos op 't hoogst geprezen, lof zij Gods goedertierenheid*. Ja waarlijk God is Israël goed.

De laatste dagen is de liefde des Heeren sterk in mijn hart. *Wat zal ik met Gods gunsten overlaan, dien trouwen Heere voor Zijn gená vergelden*. O, geliefden, ik ben zo blij dat er straks een eeuwigheid komt. Dan zullen wij, met al Gods lievelingen samen, eeuwig zingen van Gods goedertierenheeden. Hier zijn we vreemdelingen. Hier moeten we Rom. 7 uitleven. Hier zuchten we in deze tabernakel, bezwaard zijnde, verlangende met onze woonstede die uit de Hemel is, overkleed te worden.

Gods goedheid zal onze druk, eens verwisselen in geluk. Ja, straks zullen wij God, onzen God, eeuwig loven. O, die overwinning, die witte klederen, met wat sieradiën zal de Kerk mede bekleed worden. Daar eeuwig wandelen in het licht van Gods aangezicht. Alle vijanden buiten, alle vrienden binnen.

Ja, broeder, de Heere zal onze hoop zijn. Hij zal ons niet begeven, noch verlaten. Het is maar een verdrukking van tien dagen. Hij is de overwinning Israëls, die liegt niet.

Maar zoals u schrijft van Abraham en Sara, Zacharias en Elisabeth, het was van hunne zijde zo onmogelijk en gans afgesneden. Ja, het zal wat zijn als alles vervuld wordt.

Och wat moet ik mijn pad veel eenzaam bewandelen, maar mijn getuige is in de hemel, o zoete, alomtegenwoordigheid Gods. Ja Abraham heeft niet getwijfeld door ongelooft. Wat uit Zijn lippen ging, blijft vast en onverbroken.

De Heere maar laten werken, net als Manoach en zijn huisvrouw, ze zagen toe. Dat is de weg van zelfverloochening. De vijand tiert en brult en raast, maar om in Zijn kracht de vijand te overwinnen. Ja, de vijand is weer gescholden. Dit is zo heerlijk, verkwikkend en zoet.

De Leeuw uit Juda's stam stond op. Wij hebben een Almachtige Helper. Zeker, is Zijn heil nabij om te komen, wij verwachten Hem met een zeer groot en sterk verlangen. O, dat ons verlustigen in de Drieenigen God. Wat zullen we dan eeuwig verwonderd zijn en in aanbidding van dat Volzalig Wezen zijn.

Mocht Gods heil boodschappen van dag tot dag. En wat zorgt God voor het gezin. Hij

houdt getrouw Zijn woord. De God Jacobs zij u een hoog vertrek. Hij zende u hulpe uit het Heiligdom. Hij ondersteune u uit Sion. En wees den Allerhoogsten in alles opgedragen door uw onwaardige medezuchtster,
MIENTJE VRIJDAG.

Brief 14

Rijssen, 1941.

Gel. in de Heere met uw zaad.

Heden door Gods goedheid uw brief ontvangen; u en wij gespaard. Ook rijkelijk onderhouden. Ik zal hun kost rijkelijk zegenen. Van de Vader der lichten zijn alle goede gaven en volmaakte giften afdalende. Ja, Hij is zeer getrouw. Die God is onze zaligheid, o het is mijn sterkte dat ik in Gods weg en hand ben.

Zo met indruk gelezen Psalm 38. Zo de dood in Adam en het leven in Christus.

De *oude Dieka* zo makkelijk ontmoet, o zoete banden. Wij hebben samen over het H. Avondmaal gesproken, och wat is dit groot in onze boze dagen. De Heere werkt nog. Hij kent de zijnen en wordt van de Zijnen gekend.

Gel, daar liggen veel gebeden voor

Gods troon. *Daar liggen nog veel on vervulde beloften.* Blijft maar uitzien, met sterke gebeden.

Zo in mijn eenzaamheid zittende, met vele en grote noden en droefheden en smart, steeg het gebed op uit onze ziel tot de troon der genade: *Sla op mijn ellende de ogen, zie mijn moeite, mijn verdriet, neem mijn zonden uit meedogen, gunstig weg, gedenk die niet,* enz. O die afdruk in mijn ziel dat het opging van de hand des Engels, o dat gouden wierookvat, want de smet der zonde, die inklevende verdorvenheid in de weg der Heiligmaking, o hoe groot, hoe zwaar, hoe diep zit dit; in de weg der ontdekking komt dit zo uit.

Daarin onderwezen door dien grote Profeet en Leraar, waar de zonde meerder geworden is, is de genade veel meer overvloedig. O, dit mochten wij verstaan, en de zoetigheden er van proeven en smaken. O broeder, ik mocht weer zingen *in God verblijd, aan Hem gewijd.* O, hoe groot is toch de genade Gods in Christus Jezus, onzen Heere.

Ja, dit was een zoete afzondering met al de noden u bekend. Met land en volk en Kerk Leraars zo in zwangerschap, uitgieten in een open Vaderhart. Daarna zo dierbaar gelezen in Avink, zo gepast, zo verlustigt in de volmaking der heiligmaking. Dit zal de volle zaligheid straks zijn.

's Middags de 51e Zondag van J. Vermeer, o dat helder licht.

Bij de *Wed. van Noord* zo met open Hemel mogen bidden, ja daar werd ik zeer door opgewekt, o zo een betrekking op God en Zijn dienst en volk. O, wat ligt er een dure verplichting op Gods keurlingen tegenover onze lieve Koning, om in Zijn wegen te wandelen. Dit is Hij duizendmalen waardig; onze gemeenschappelijke schuld is zwaar. Ja, wij hebben Gods wet geschonden, o dat we dit samen eenparig met de ganse Kerk mochten instemmen: *Zie mijn berouw, hoor hoe een boeteling pleit en reinig mij van al mijn vuile zonden.*

De Heere lere u maar, leg uw oor veel te luisteren aan de genade deur. Hij zal toch tot Zijn volk en Zijn gunstgenoten van vrede spreken en dat ze niet meer op 't spoor der dwaasheid treden. Al de vrienden en vriendinnen onze hartelijke groeten.

De God des Vredes zij met ulieden, dit is de wens en bede van uw arme gebrekvolle
MIENTJE VRIJDAG.

Brief 15

Rijssen, 1941

Beminde te saam in de Heere,

Het is voor mij goed verdrukt te zijn geweest, opdat ik dus Uw Goddelijk recht zou leren, enz. De verdrukking werkt toch door genade lijdzaamheid en de lijdzaamheid bevinding, en de bevinding hoop en dan ...? omdat de liefde Gods in onze harten is uitgestort door de Heilige Geest.

Ja, ons gelouterd door het lijden, gelijk het zilver wordt beproefd. *En in de grootste smarten, blijven onze harten, in de Heere gerust*. En zo was het in mijn harte. *Gij Heere alleen, Gij zijt Verwinnaar in den strijd en geeft Uw volk den zegen*. Hij zal Zijn volk niet altoos kastijden, enz. O, gel. hoe diep zijn Gods gedachten. Ja dan verdwijnen wij in het niet. Ja, wat zal Hij niet doen, die op Hem wachten. Ik zeg, de Heere zal voorts wonderlijk en wonderbaarlijk handelen, Gods raad zal bestaan en Hij zal al Zijn welbehagen doen. O, hier in dit leven geeft het ruste, stilheid en vertrouwen en sterkte, met een overgave aan de Heere met lot en pad.

Och, die arme mens, die God niet kent en geen toevlucht heeft in de zwarte nacht van rondom. Bang, zeer bange toekomst. Maar God regeert en zal Zijn almacht tonnen. O wat was ik ongelukkig als ik die God in Christus niet bezat, maar miste en Hem niet kende, Hij was de eerste en Hij blijft dezelfde. *Gij Opperwezen hebt nooit verandering te vrezen, Gij, die de eeuwen acht als uren, zult al de eeuwigheid verduren*. Ach, dat ik U toch maar meer en beter mocht keren kennen. Het is hier zo ten dele. Het is toch een zien als door een spiegel in een duistere rede, maar alsdan zullen wij Hem kennen gelijk wij gekend zijn. O, dat gebrekkige, dat onvolmaakte, dat ten dele, zal straks ophouden. Het kon wel eens onverwachts zijn.

Ik ben daar vanmorgen op bed veel mede vervuld geweest. Als het des Heeren tijd is, worden wij afgelost van onze post. De in Jezus geliefde ontslapenen gingen ons voor. Het is wel een smart dat we hen missen moeten, maar het is maar voor een zeer korte tijd en dan eeuwig samen, zonder meer te scheiden. Daar geen verbergend God, daar wandelen in het volle licht. Daar zal ik mijn lieve Koning, mijn Goël en Bloedbruidegom aanschouwen. En dan in zijn volle ontplooiing, als dat verheerlijkt Hoofd en die Immanuël met Zijn doorboorde handen en voeten.

O, dat stilzwijgen in de Hemel in het aanschouwen van dat gezegende Troonlam. En het Lam zal hun Leidsman zijn tot de levende Fonteynen der wateren. En God zal al de tranen van hun ogen afwissen. *Och mocht ik in die heilige gebouwen, de vrije gunst die eeuwig Hem bewoog*, enz. O, dat zal straks wat zijn.

Och broeder, houdt moed. Hij die dat goede werk aan u begonnen heeft, zal datzelve voleindigen tot op de dag van Jezus Christus. Geen klauwtje zal er achter blijven. Hij, dien groten Herder en Leidsman, schikt zich naar de gang van het werk. Die geopende deur in de Hemel is er. Wij zijn in goede handen. U weet wat uw dierbare menigmaal vertelde van dat goudgraveersel, dat kan er nooit meer uit. Nu de Heere zij ons, en Zijn gehele Kerk gedachtig. Hij beware ons samen. Groet de uwen. Van ons allen gegroet,

Uw liefhebbende MIENTJE VRIJDAG.

Brief 16

Rijssen, 1941.

Geachte Broeder in de Heere met de uwen,

De tijden zijn zeer zwaar en het is benauwd op aarde. Met dat ik dit neer schrijf, valt er zo in mijn harte: *Die na ramp en leed, ons grote dingen deed*.

Zondag was ik zo blij dat het Sabbat was, dan behoefde ik tenminste naar geen bonnen

of werk te zien; o gelukkig het was rustdag. Gelezen Zefanja 1, waar u nog van schreef. Ook met indruk gelezen Ezechiël 22 en 23, alles zo overgedrukt. Veel sprak de Heere door Zijn Woord tot ons, *het was alom door al 't verdriet, wars van mensen sprak ik niet*. Doch Gij zijt heilig, wonende onder de lofzangen Israëls. In de kerk zeer verkwikt. Veel in arbeid met de noden, o droeve tijden, o wat zware oordelen, o, dwazen en wijzen in slaap gevallen. En dan straks het geroep: *de Bruidegom komt, gaat uit Hem tegemoet*.

Verleden week Donderdag, sterk bij de begrafenis van uw ontslapene in de Heere gebracht, ik stond weer aan de opene groeve, ik zag u met uw kroost daar staan. O, wat een gewaarwording.

Was zeer ontroerd. Zag haar blijdschap onbepaald, door 't licht dat van Zijn aanzicht straalt. Het bracht mij in de geloofsworsteling, o, dat crediet in God.

Maar ook al de benauwde tijden, alles samen, drong en perste. Had graag met Izak in 't veld gegaan, om uit te roepen. O, wat is de nood groot van rondom. De tijden zeer liefdeloos. Waar is de redelijke Godsdienst. Waar geven de mirten hun geur? Er is haast geen reuke Christi meer. Och wat bedekt duisternis de aarde, en donkerheid de volken. Wat zal het benauwd worden van alle zijden. Het begint in mijn eigen huis al, o hoeveel wenenstof is er.

Ik heb nog enige brieven van Gods volk ontvangen, o wat is de band der gemeenschap toch nauw. Hij schenkt mild en overvloedig. En dan dit alles, in de gunst des Heeren. Dan is het geen doorgeboorde buidel.

Uw zware strijd heb ik verstaan. Ja, we kennen ook die kwellingen en tentatiën wel, o die aanklager der broederen. Het heeft zijn grote nuttigheid. De Heere moge u bestralen met zijn licht, Geest en genade en u maar uw eigen leven doen verliezen, de dood ligt achter het leven.

Er werd gelezen Zondag 9, waar ik mede getrouwd ben. Och, ik heb zo stil en aandachtig geluisterd, wat een Onveranderlijke liefde en trouw, o die Drieëenige Verbonds God mogen aanbidden. Ja, diep als kind mogen aanbidden en in het stof buigen. O, wat sterke gemeenschap.

Uit de kerk bij **Dina** geweest. Zij groet u. Thuis alles goed. De oudjes worden tobberig.

Wees de Heere met uw zaad bevelen in onze bange tijden, door uw onwaardige mede zuchtster,

MIENTJE VRIJDAG.

Brief 17

Rijssen, 23 Febr. 1943.

Geliefde met uw kinderen.

De **oude Bruins** is er nog. Hij is wonder gesteld in de blijde hoop van spoedige aflossing. De persoon des Middelaars is zo in zijn hart. Stille onderworpenheid om afgelost te worden. Och, ik verlang toch ook zo. Het zal niet lang meer duren. Wat zijn er van ons al veel thuis. En dan **Baan en van Noord, vrouw Schouten** en zoveel lievelingen zijn er al boven.

Ik had bij dat sterfbed van Bruins wel willen blijven zitten. O, dat bij open hemel met hem te mogen bidden, o, die dadelijke tegenwoordigheid. Ik kon onder weg er niet van zwijgen. O, gelukkig volk Gods!

Ik was zo verblijd in de Heere en mijn oudste Broeder zo als een bundelke mirre zo in mijn hart. En al had ik ook zoveel pijn in het lichaam, toch huppelen van zielevreugde. O, Hij is vast mijn Goël en Losser, Borg en Bloedbruidegom, o, hoe zal ik Hem noemen. Daar hing Hij aan het vervloekte hout, aan Wien ik mij heb toevertrouwd.

Hoe veilig in Zijn schaduw, onder dien appelboom. Zijn vrucht is mijn gehemelte zoet.

Och, dat die lieve Borg in onze dagen zo weinig waarde heeft. Straks gaan we in de ruste der heerlijkheid. Er is een ruste die overblijft voor het volk van God.

Ik heb veel pijn, ik kan haast niet meer, kan haast niet meer gaan of staan. Maar ik ga naar huis. Wat zal het nog donker op aarde worden. Maar ik moet nu eindigen, want ik word zo moe.

De Heere zij met u, verlaat u op Hem,
Uw liefhebbende vriendin in de Heere,
MIENJE VRIJDAG.

Brief 18

Deze brief beschrijft haar laatste Avondmaal op aarde.

Rijssen, 2 Maart 1943.

Geliefden in de Heere.

Met de hulp van de Heere wens ik u enige letteren te schrijven.

Je schrijven was tot geloofsversterking. Zeer bang wordt het op aarde. Vele jonge mannen worden weggevoerd naar de vreemde. De ellende wordt met de oorlog groot. Ik denk gedurig nog aan wat de Heere mij al voor jaren leerde aangaande de oordelen. O, wat is het en wordt het vervuld. Och, mocht er eens een Ezra's en Nehemia's berouw en boete komen. En toch bij al deze benauwdheden is het voor mijn ziel: *Dan zingen zij in God verblijd, aan Hem gewijd, van 's Heeren wegen, enz.*

Daar in God is ruste, nu en eeuwig. Als zij door het dal der moerbeziën doorgaan, stellen zij Hem tot een fontein, enz.

Ja, wiens harte de gebaande wegen zijn. Het is alles uit Hem en door Hem. In Hem zij de heerlijkheid tot in der eeuwigheid.

De Heere rijdt door vlakke velden. Gedurig ontbindt Hij mijn lasten. Alles in des Heeren hand te geven, ja, in de handen van mijn Almachtigen God en Vader. Hij is groot van raad en wonderlijk van daad. Juicht, vromen, om uw lot. Dit houdt hun het hoofd omhoog.

Zondagmorgen was het met het ontwaken op het Avondmaal. *Ik heb, dit was Uw taal, een vast verbond gemaakt, met mijnen Gunsteling, die steeds Mijn oog bewaakt.* O, daar zo alle banden verbroken en wonderlijk aanbeden, en daar de Drieëenigen God ontmoet. Ik werd ingezet in die Vrederaad en werd in de zoete onderhandeling gebracht van hetgeen dat tussen de Heere en mijn ziel, was afgehandeld. Daar die tussentredende Borg weer ontmoet. O, ik riep uit: *Rabouni, lieve Meester.*

Zo waren dan de gebaande wegen in onze ziel. Daar ingeleid in het laatste hoofdstuk van Hooglied. Zo naar de kerk. *Ik heb grotelijks begeerd dit Pascha met u te houden.*

Hiermede werd ik aangesproken aan de Tafel. **Dieka** zat nevens mij te wenen. Wat een gemeenschap, samen met knecht en volk.

Mijn broer heeft ook zo dierbaar Avondmaal mogen houden. Vrucht uit dat dierbaar Hoofd. Zo verraste de Heere mij met een bezoek. Zal dit op aarde het laatste Avondmaal zijn, om nieuw te drinken van die wijn in het Koninkrijk hierboven?

Zo is de Heere met mij. Hij is de God van Jacobs zaad, als een Borg en Toeverlaat.

De Heere zij uw Schild, uw loon zeer groot. Nog even op aarde.

Wees de Allerhoogsten opgedragen door uw onwaardige mede zuchtster,
MIENTJE VRIJDAG.

Brief 19.

Dit is de laatste brief van onze geliefde zielsvriendin, die zij op aarde schreef, voordat zij ging liggen en stierf.

Rijssen, April 1943.

Geliefden in de Heere met uw zaad.

O diepten des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennis Gods. Hoe onnaspeurlijk zijn toch Zijn wegen en daden. Wie heeft de zin des Heeren gekend, en wie heeft Hem onderwezen. Och, geliefde het is alles zo wonderlijk in onze ogen, wij zien het, maar doorgronden het niet.

De Heere doet niet wat nutteloos is, maar wijsheid zonder eind of paal, zijn Gods wegen altemaal. Zijn ze zuurheid, zijn ze zoetheid, wij aanbidden, zwijgen stil. *O grote God, geduchte Heere, Uw gangen zo vol roem en eer, zijn aan Uw volk gebleken.*

Op het ogenblik is het hier onweer en vallen grote hagelstenen. O, die Majesteit des Almachtigen. Och, wat spreekt de Heere van alle zijden.

Het wordt alles vervuld wat Hij ons voor jaren door Zijn Woord en Geest leerde. En wat nog staat te gebeuren. *Zalig hij die In dit leven, Jacobs God ter hulpe heeft.* Ja, Zijn machtig arm beschermt de vromen, enz. Jezus' juk is zacht en Zijn last licht.

O, wat zal het toch een verlossing zijn, straks van dat lichaam der zonde en des doods ontheven te zijn. Want als ik het goede wil doen, ligt het kwade mij bij.

Maar wat zal het moeilijk en zwaar voor de gehele wereld worden.

Verleden week 's nachts zo zoet onderwezen door die grote Profeet en Leraar, die daar zit aan des Vaders rechterhand. Eerst van regel tot regel. *De bergen zullen vrede dragen*, enz. O, zo dierbaar, dat persoonlijke onderwijs door die dierbaren Profeet en die zoete zalving die er van dat dierbaar Hoofd afdroop en die liefde wederzijds. In die sterke liefde ingeslapen.

Hij maakt mij wakker en Hij sprak, die dierbare Heere Jezus: *Heden zult gij met Mij in het Paradijs zijn.* O, mijn gel. daar de stem van mijn verhoogde Bruidegom te horen! De stem van mijn Liefste.

'k Werd opgenomen met Hem in de geest. Mijn zwakke lichaam laat het niet toe u dit alles te schrijven. Dit sprak Hij in mij. Hij komt mij spoedig afhalen, mijn Bruidegom. Daags daarna ontwaakt. *Het vaste fundament Gods staat, hebbende dezen zegel, de Heere kent degenen die de Zijnen zijn.* Ingeleid in dit vaste fundament en die zegel. O, o wat een sterkte en troost, voor een arm en ellendig schepsel.

Op mijn bed ook zo een gemeenschap gehad met mijn ontslapen echtgenoot, maar nu, mijn lieve broeder, in de Heere; en mijn moeder en grootmoeder. O, in lang zo sterk en helder niet.

De tijd is voor mij nog maar zeer kort.

En daarna kwamen jullie er ook bij, en een schare die niemand tellen kan. En ik zag dat lieve Troonlam in het midden; o wat zal dit niet zijn. *Geen oog heeft het gezien en geen oor gehoord, ook is het nooit in des mensen hart opgekomen.*

Oude Dieka ook bij mij geweest en o, in zo een liefde samen geweest.

Ik word moe, en moet eindigen. Het zal wel niet lang meer zijn. De Heere zal zorgen voor de uwen en de mijnen.

Mondeling daar meer van.

Ook vooral de groeten van mijn broer en huisgenoten.

Wees gegroet met de uwen, uwe zwakke en wegstervende zus

MIENTJE VRIJDAG

2. BRIEVEN AAN DS. J. FRAANJE

Op deze brieven werd geen datum vermeld; ze dateren van de jaren dertig.

Zeer geliefde leraar en broeder in de gezegende Oudste Broeder, verhoogd en verheerlijkt aan 's Vaders rechterhand, Die daar leeft om altijd voor ons en al Zijn ellendig en arm volk te bidden.

Wij zijn zeer versterkt mogen worden door uw bezoek en de gesprekken. De Heere beliefde het te zegenen. O, ik heb er zo diep onder mogen buigen. U zei dat aan de liefde de kastijding voorafging en hoe meer liefde, hoe groter jaloezie, enzovoort. Alles nog veel in overdenking.

Ook wat u gepreekt hebt, dat hebben broer Jan en Aaltje, die hier vanmiddag was, tezamen ons verteld. Het was ons alles zo bekend. Voor jaren heeft de Heere ons daarin onderwezen; het kwam alles zo terug en vroegen: 'Wat heeft de dominee daarvan gezegd en daarvan', en als ze het niet wisten, zeiden we: 'Ja, dit heeft ons de Heere daar toen in geleerd.'

'O ja', zei Aaltje, 'dat zei de dominee ook.'

De boodschap, lieve zielsvriendin,¹¹ die u dominee meegegeven hebt, daar zou ik wat van kunnen zeggen, maar dat doe ik liever persoonlijk als u weer meekomt met de dominee. Onder het schoenpoetsen gistermiddag hebben we wat ervaren, dat zullen we u dan vertellen.

Vanmorgen bij het ontwaken van de Heere hiermede onderwezen: 'Mijn Heil is nabij om te komen.' O, ik werd zo verblijd en zei: 'Och, Heere, U weet hoe we daar al lang en nog dagelijks naar uitzien.' O, ik was zo in God verblijd. Maar wat kwam erbij? 'Totdat haar Gerechtigheid voortkome als een glans, en haar Heil als een fakkel die brandt.' Wat die brandende fakkel zou verteren? Alle godsdienst zonder God. Maar ik zag ook hoe zuiverend en louterend die brandende fakkel voor Gods volk zou zijn, want, zo u gisteren nog zei, dominee, dat er zoveel roest op zit.

Een ogenblikje was ik weer ingeslapen, en daar was het weer: 'De dag des HEEREN is nabij en zal als een verwoesting komen van de Almachtige.' Wat staat er toch voor de deur? Och, dat we samen wakende en nuchteren mochten gemaakt en gehouden worden. 'Waakt en bidt, opdat gij niet in verzoeking komt', zegt de Heere Jezus.

O, geliefden, het zal straks eenmaal wat zijn, als die stem des archangels en die bazuin Gods zal klinken en onze Immanuël zal komen op de wolken des hemels!

Lieve zielsvriendin, gedraag u maar als die Kananese vrouw. U hebt met dezelfde God en Zaligmaker te doen als zij, en o, wat viel het haar mee. Heb geloof op God. Zonder geloof is het onmogelijk Gode te behagen, want die tot God komt, moet geloven dat Hij is, en een Beloner is dergenen die Hem zoeken.

En u, geliefde leraar en broeder in Christus Jezus, zijt standvastig, onbeweeglijk, altijd overvloedig zijnde in het werk des Heeren, als die weet dat uw arbeid niet ijdel is in den Heere.

Och, gedenk samen uw zeer ellendige en arme zielsvriendin en ontvang ons aller groeten met de uwen,

Uw zeer geringe medezuster,

Mientje Vrijdag

¹¹ Mevr. Fraanje

Zeer geachte leraar en broeder in de allerdierbaarste, allerliefste, allergezegendste en alleenwaardige Immanuel, met uw geliefde echtgenote en kinderen.

Gedurig in gedachten bij ulieden, maar ook, ach gedurig weer een aftrek en oponthoud om te schrijven. Ach, geliefden, wat is alles wat op de wereld en van de mens is! Ja, wat is de mens tot ijdelheid geboren. Onze dagen vliegen daarheen, maar gelukkig, God regeert. Hij heerst van de zee tot aan de zee en van de rivier tot aan de einden der aarde. Maar van de mens is de kroon afgevallen. Wee nu onzer, dat wij zo gezondigd hebben. Wij zijn Gods dierbaar beeld kwijt geraakt in onze diepe val. En o, geliefden, om dat nu gedurig in te leven, o, dat maakt zo ellendig, zo schuldig en jammerlijk, zo ledig, zo arm, zo blind, zo naakt, zo onbekwaam tot enig goed en geneigd tot alle kwaad. Dat pronkstuk van Gods schepping, nu zo het beeld des satans dragende!

Onze ziel riep vanmorgen nog uit: 'O, wee mij, dat ik een vreemdeling ben in Mesech, dat ik in de tenten Kedars woon.' Ik dacht aan onze jeugd, toen de Heere onze blinde ogen kwam te openen en wij maar dagelijks riepen gelijk die melaatsen: 'Onrein, onrein, hier is een onreine.' Ach, ik zou het nu ook wel moeten schreeuwen: 'Onrein, onrein, hier is een onreine.'

'Ik weet', zegt de apostel, 'dat in mij, dat is in mijn vlees geen goed woont.' En nu maar al meer wachten op die roering des waters, anders blijft die onreine en geraakte daar maar liggen in dat Bethesda.

Die lieve Borg getuigt: 'Zonder Mij kunt gij niets doen en uw vrucht is uit Mij gevonden.' En nu, dominee, zou meermalen ons leerde, dat in Hem zijn en in Hem blijven, gelijkkerwijs de rank geen vrucht kan dragen zo zij niet in de wijnstok blijft, alsook gij niet. Wat is zo'n schepseltje steil en diep afhankelijk van de bediening van die grote Bedienaar des heilighdoms en van die lieve invloeden des Heiligen Geestes. Daaronder zo zuchtende vanmorgen, voor onszelf, voor de Kerk Gods op aarde, riep onze ziel uit: 'Waar is Hij, Die Zijn Heilige Geest in het midden van hen stelde?' O, geliefden, wat hebben wij die lieve Geest bedroefd, smarten aangedaan en uitgeblust. O, dan zijn het toch onze zonden die scheiding gemaakt hebben en dat nog doen. Ja, dan hebben wij toch God op 't hoogst misdaan, wij zijn van 't heilspoor afgegaan. Och, als er een lichtstraaltje in de ziel schijnt, dan heeft niemand het zo zwaar verzondigd als de persoon zelf.

Wij hebben een predikatie van Comrie gelezen over: 'Ik zal heengaan en keren weder tot mijn vorige Man, want toen was mij beter dan nu.' Och, dat ging zo naar binnen. En dat 'mijn Man', mijn vorige Man, Och, wat een schuld, wat een schuld, maar toch ook zo gewaarwordende met al mijn grote schuld, die betrekking op die Man, Die toch nooit zal veranderen, want die lieve Man geeft de Zijnen toch nooit een scheidbrief. Hij verbreekt of schendt nooit dat huwelijksverbond, maar is zo een kuise en allerdierbaarste Man, ja, dan is Hij de Eén uit duizenden, Die de mens zijn rechte plicht leert. Dan zijn toch al Zijn wegen paden der liefelijkheid, terwijl onze treden de hel vasthouden. O, wonderlijke huwelijksvereniging van zo'n blanke en rode Bloedbruidegom met zo'n allermismaaktste bruid in haarzelf. En nu zegt die lieve Man van Zijn bruid: 'Geheel zijt gij schoon, Mijn vriendin, en daar is geen gebrek aan u.' En die bruid beziet zichzelf zo vol gebrek en als de allermismaaktste. O, wat een paradox.

Het geloof doet Christus en Zijn weldaden aannemen. Zonder geloof is het onmogelijk Gode te behagen. Wat is het toch een vrij, soeverein Godswerk. Niet ons, o Heere, niet ons, maar Uw Naam geef eer.

Lieve mevrouw en zielsvriendin, het zal meevallen voor die arme tobbers, die hun ziel bij het leven niet kunnen houden; die daar op stukjes van planken dreven op het water tijdens Paulus' reis, die kwamen allen behouden aan land. Zo zal ook geen schaapje

verloren gaan, vrijgekocht door Jezus' bloed. Maar nu, geliefde, u zult wel uitzien naar dat welwezen des geloofs, om ook eens dat zoete mijnen te mogen proeven en smaken, tot eer van God Drie-enig.

Lieve zielsvriendin, zou er graag meer van schrijven, maar moet nog eten klaarmaken voor mijn zoon.

Mientje Vrijdag

2^e brief

Geliefden in den Heere met de uwen,

Gedurig in gedachten bij u samen. We hoorden dat dominee weer preekt. De lettertjes van Mina ontvangen. Het viel ons smartelijk niet dadelijk aan uw verzoek te kunnen voldoen, mevrouw, maar, ach, ik heb zelf zoveel slapeloze nachten doorgebracht vanwege de pijn. Nu wordt de vinger weer wat beter. Dokter zei dat hij zo traag tot genezen was. Ik moet er nog tweemaal per week mee naar de dokter, ook morgen vroeg weer. Och, wat komt er wat kijken. Maar het ergste van alles is mijn bedorven, ongedode vlees. O, wat brengt dat toch teweeg.

Maar ook zeer dierbare lessen mogen ontvangen en heb weer geleerd dat het nergens beter is dan in Gethsémané en op Golgótha. Niet alleen om de bitterheid der zonde te proeven en wat het die lieve Borg gekost heeft om die onwaardeerbare losprijs en dat rantsoen op te brengen, maar nu meer als dat grote Voorbeeld om Zijn voetstappen te mogen drukken. Wat een kracht en zoetigheid er dan van die gezegende Zaligmaker en Persentreder in de ziel daalt, dat is niet onder woorden te brengen. Daar is het:

*Heilig zijn o, God, Uw wegen
Niemand spreek' Uw hoogheid tegen;
Wie, wie is een God als Gij,
Groot van macht en heerschappij.
Ja, Gij zijt die God, Die d' oren
Wond'ren doet op wond'ren horen.
Gij hebt Uwen roem alom
Groot gemaakt bij 't heidendom.*

En wat een 'achter Hem', de Knecht en Gezant des Vaders te mogen aankomen. O, geliefden, ik heb maar geroepen: 'O, lieve Heere, breng en houd mij daar.' Op dat plekje vooral hierin onderwezen: 'Hoe word Ik geperst, totdat het volbracht zij.' En: 'Eloï, Eloï, Lama Sabachtani.' O, nooit in woorden uit te drukken.

Maar daar kan ons goddeloze vlees de kop niet meer opsteken. O, wat zoet plekje; in Gethsémané en op Golgótha in aanbidding en bewondering zonken we weg.

Ook zondagmorgen die zoete bediening des Heiligen Geestes gewaar geworden. O, dat luisteren wat God de HEERE spreken zal. Die lieve Geest verheerlijkt zo die Middelaar. Mocht ook nog onderwijs ontvangen over en uit 'Mijn Eenzame'.

Weet u niet, dominee, dat u daar laatst over sprak bij ons. Och, wat zal het eens zijn, als ons aardse huis dezes tabernakels verbroken wordt en wij samen een gebouw van God ontvangen mogen! O, geliefden in den Heere, o, dat zal wat zijn. Geen zonde meer, geen rouw, geen moeite, noch gekrijt, de eerste dingen zijn weggegaan. En ik zag een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, waarop gerechtigheid woont.

En mevrouw, hoe is het met uw been? Zo spoedig we kunnen hopen we te komen, al is het maar een dagje. Ik ben met de Pasen weer naar de kerk geweest. De buurvrouw helpt dan, want ik kan me helemaal niet redden. Ook weer mijn lichaam zo ziekelijk. Het heeft er erg onder geleden.

Dominee, komt u nog eens een keertje preken? Och, u weet wel hoe het hier is. De

ellende van Sion is zeer groot. De laatste dagen was het gedurig over deze zaken:
'Gijlieden hebt het erger gemaakt dan uw vaderen.'
Ontvang van ons samen de hartelijke groeten. De Heere verheffe over ulieden het licht
Zijns aangezichts in den Geliefde, dat is de wens en bede onzer ziel.
Uw zeer onwaardige zielsvriendin,
Mientje Vrijdag

3 BRIEVEN AAN DINA TEN BOLSCHER – LIGTENBERG TE RIJSSEN¹²

Scherpenzeel, 29 augustus 1933

Dierbare zuster in onze gezegende Bloedbruidegom, Maker en Man.

De Heere is groot, elk zing Zijn lof

In Salems stad en tempelhof,

Waar onze God bij zuivere tonen,

Op Zijn heilige berg wil wonen.

Hoe schoon, hoe welgelegen is Sions berg!

Hoe groots, hoe blij, hoe heerlijk aan de noorderzij.

Wie is 't, die niet de Godsstad roemt,

De stad des groten Konings noemt?

Ja, lieve zus, de Heere maakt geen abuizen in Zijn werk. Hij heeft het u goed geleerd, daarom zal mijn mond en hart des Heeren lof verkondigen, van nu aan tot in der eeuwigheid. Gedurig staan we maar verlegen met al De weldaden tot in der eeuwigheid. *Maar wie op Hem vertrouwt op Hem alleen, ziet zich omringd door Zijn weldadigheden.* O, waar zullen we beginnen, waar eindigen?

Vanaf de stonde dat wij hier zijn binnengekomen tot nu toe is er altijd opening en ontsluiting. Ook, mijn zielsbeminde, heeft de Heere uw gebedje voor mij verhoord wat u donderdag deed. U vroeg toch om nadere openbaring of bekrachtiging van Zijn werk. De Heere heeft het genadiglijk en goediglijk gedaan. Hij is ons toch gans niets verplicht, niet waar? We leven toch maar van verbeurde en verzondigde weldaden. O, Dina, gedurig zak ik maar in mijn grote onwaardigheid weg.

En als ik dan eens rondkijk in de kamer hier bij onze broeder en zuster Roest, kijk, ach Dina! Dat ik dan hier nog mag zitten van de Heere. Dat ik dit plekje als zo'n onwaardige en grote nul gekregen heb. Och Dina, dan ontbreken mij woorden.

Maar ik gevoel dat het voor de eeuwigheid bewaard zal worden. O, we zijn zo gedurig stom onder de Heere. God is liefde. Hier op aarde mogen we de afstralingen daarvan hebben. Van al de ontmoetingen van dag tot dag te vermelden dat kunnen we zo niet. Hier komt de hele dag door van dat lieve volk over de vloer. Wanneer ik weer thuis ben in Rijssen en we bij u mogen zijn dan vertel ik je het nader.

Gisteren is hier weer een nieuw geborene in Sion geweest die onze geliefden hier ook nog niet hadden ontmoet. O, dat viel zo vlak in onze beide zielen. (Roest was toen niet thuis tot onze spijt. Die had toen juist catechisatie), dat eenvoudige Godswerk in die ziel.

De sabbatdag was ons samen zeer zoet. 's Morgens een preek gelezen van dominee Fransen. Dat ging over de inwoners van Philadelphia. En 's avonds over het vijfde gebod: *Eert uw vader en uw moeder.* En zondagavonds heeft hier ten huize een oude man zo lieflijk zitten praten uit de wegen des Heeren met hem gehouden. Wij hadden die man ook nooit eerder ontmoet.

Altijd was je er in mijn gedachten bij, mijn lieve zus. Des nachts slapen we haast niet. Maar ons lichaam is zeer goed. Het is nu dinsdag en naar de plannen zijn zal er vandaag ook weer volk samen. O, Dina, de Heere moge genadiglijk meekomen. Zijn komst alleen kan het getal volmaken. U mag ook in de buit meedoen lieve Dina, ook onze lieve zus **Diene**. Dat word ik zo van binnen gewaar. Haar plaatsje naast haar in de kerk was nu ook leeg, weet je.

We hopen zo de Heere wil en wij leven donderdagmorgen te negen uur weer thuis te

¹² Overgenomen: *Zijn genegenheid is tot mij*. R. Hoogerwerf-Holleman. Gebr. Koster, Barneveld, 2005

komen. Hoe... dat weet ik niet, maar met de Heere zal het gaan. Hoe het met de geliefde broer en zuster hier is? Ook alles goed. De vrede Gods in het harte en onderlinge liefde en stichting. Ach, lieve Dina en Diene 't is alles zo groot, ik kan er geen einde aan vinden.

De tijd roept nu ik moet afbreken. Loof God in zijn gemeente alom. Je weet wat we in ons leven gedurig gezegd hebben: Hadden we een stem als een bazuin om het over de gehele aarde uit te roepen: Wie God in Christus is voor verloren en doodsschuldige Adamskinderen.

Bart Roes wil nu ook een lettertje aan deze brief toevoegen. Daarom breek ik af. Welgelukzalig die op Hem vertrouwen.

Hartelijk gegroet samen en die rommelende ingewanden des Vaders in Christus opgedragen.

Uw zeer liefhebbende zus in den Heere M. V.

Scherpenzeel, dinsdagmorgen

Geliefde zuster in onzen dierbaren en allerzoetsten Bloedbruidegom.

We zetten ons even neer om een paar letters te schrijven. We mochten in welstand aankomen en hier allen ontmoeten. Het is hier net als altijd, de Heere wil hier wonen, Wie zal dat grote wonder uitspreken, zie de tabernakel Gods is bij de mensen. Hij zal hun God zijn, o beminde zuster. Laten we vrij, zeer laag, ja diep in het stof buigen en de lof des Heeren vermelden.

Wie is toch die Kerke in hun zelf, nietwaar? Zij hadden nooit God gezocht, neen het aangeboden heil met voeten getreden. En met Farao roepende: Wie is God die ik zou gehoorzamen? Zij hadden zich liever dood gezondigd en dat voor eeuwig, dan voor die God invallen, maar o eeuwig wonder. Ik trok u met mensenzelen met touwen der liefde. O, die eeuwige eindeloze liefde Gods in Christus, wie zal die uitspreken en dat over vloek- en doemwaardigen?

Mijn beminde, overdenk en bepeins het bij dag en nacht. Het wonder wordt hoe langer hoe groter hoe meer zij bemediteerd mag worden. En de arme ziel zinkt hoe langer hoe lager. Zelig, zelig niets te wezen in ons eigen oog voor God.

We hebben van al deze zaken gisteren zeer veel gehoord. De gehele dag kwam hier het volk van God van 's morgens vroeg tot 's avonds laat. O Dina wat dacht ik veel, o als mijn zusje hier was, wat zou ze zich zelf in den Heere en in Zijn werken hebben verblijd. O, ik weet, je had je hart opgehaald. O Dina, de Heere was kennelijk in het midden met Zijn lieven Geest. O, wat keek ik groot op al die gelukkigen. O, en daarbij te mogen zijn en die lieve eenheid te mogen gewaar worden. Och, ze spreken toch allemaal dezelfde taal.

Over land en volk gesproken, wat is toch alles ver van zijn plek. De Heere draagt ons arme land en volk nog om Zijn keurlingen. O, het zijn nog de juwelen. Die lieve Borg heeft ze zo duur gekocht met Zijn dierbaar hartenbloed. O, dierbaar bloed, o zoet bloed.

Ons lief zusje hier (Bart Roest zijn vrouw) kon het ook niet op gisteren. O, ze mogen het wel hoog waarderen, want waar tref je het nog aan in deze dagen, dat er zo'n liefde, eenheid, en verbintenis is.

Och, mocht de Heere nog opstaan over Zijn Kerke. Ook onder de waarheid was het zeer zoet.

Straks weer terug in Rijssen hopen we u alles te vertellen. Roest is vandaag de hele dag op stap, eerst een begrafenis en dan catechiseren. Hij heeft het steeds erg in zijn

hoofd, je begrijpt niet hoe hij op de been blijft. Maar je kent hem wel, Dina, hij houdt niet van klagen. Hij heeft niets liever dan dat er maar groot en goed van de Heere gesproken wordt. Hetgeen het lieve volk van God hier gisteren ook mocht doen.

O, als de Heere de gevangenen Sions wederbrengt dan zal zich Jakob verblijden en Israël zal verheugd zijn.

Nu Dina, gedenk onzer, wat u ook wel doet. Zo gauw het kan hopen we weer eens bij je te komen en zullen niets verbergen. Och, Zijn komst kan toch alleen ons heil volmaken. We hopen op het heil des Heeren.

Als den Heere den profeet de touwen omleide, zal hij er zichzelf wel niet van ontdaan kunnen hebben. Maar de Heere werkt alle dingen naar den raad Zijns willens, tot prijs Zijner heerlijkheid om Christus wille. We mochten er straks nog een indrukje van hebben, Dina.

Onder het zuchten met de kinderen des Heeren, van dat bukken en invallen der heilige troongeesten. Och, och, wat een nietige stofjes zijn wij dan toch, nietwaar?

Nu Dina, we eindigen, de God der legerscharen zij uw Beschermmer bij dag en nacht. De hartelijke liefdegroet van uw lieve broeder en zuster hier in Scherpenzeel.

Groet ze bij Van den Noort, Janna en je zuster Diene en wees in liefde omhelsd van je liefhebbende zus in den Heere,

M.V.

Zeer geliefde zuster in den zoete Heere Jezus.

Die Zijn gemeente zo duur gekocht heeft, niet met goud en zilver, maar met Zijn dierbaar hartenbloed. O, die zoete Bloedbruidegom nu al ondervindend en op het allernauwste gedurig de wonderlijke liefde tot Hem ervaren in geloofsgemeenschap.

Wat zal het straks zijn mijn dierbare, als de tijd onzer ontbinding daar zal zijn. Om altijd van aangezicht tot aangezicht te mogen aanschouwen. En die lieve littekens te mogen zien in die doorboorde handen en voeten. O, dat verheerlijkte Troonlam. O stoffe der aanbidding. O, dat nederknielen, o, dat zalig bukken, buigen en aanbidden. O Dina we mogen samen iets van dat hemelleven kennen, nietwaar? Nademaal ik hier op aarde de beginselen der eeuwige zaligheid mag genieten. O, wat zal dat straks zijn! Verder hoe het hier is, ja liefste, dat schreef onze broeder, onze beminde u reeds al.

We troffen hier zaterdag alles wonderlijk aan. En dat is tot nog toe zo mogen blijven. De Heere bond kennelijk samen in hart en huis.

Ja Dina, je hebt het wel goed gezien. Ik mag ook mee-eten van de Boom des levens. Zoete versterkende, ja hartversterkende, reinigende en heiligende, maar bovenal Godeverheerlijkende vruchten.

Onze lieve zuster in den Heere hier ten huize is zeer wonderlijk gesteld. Ze is vervuld met God en wat daarin re ondervinden is. En hoe dan alles wat van deze aarde is, vlees en bloed wegvalt. Dat weet je wel Dina, de Heere leerde u dit ook.

Lieve Dina, wij zijn maar enkel verwondering en weten er geen woorden voor. Dat we hier mogen zijn in deze dagen en onder deze omstandigheden. Dat wij nietig en gering, de onwaardigste onder de onwaardigsten ons hier bevinden. We hebben er in de morgenuren nog een indrukje van mogen hebben.

Wellicht dat hier weer wat achter ligt (soms kruis en druk), maar het was in mijn hart: 'Heere, hier zijn we, doe maar zo het goed is in Uw heilige ogen. Alleen maar, wil Uw kracht in mijn zwakheid volbrengen.'

O Dina, *ai ziet hoe goed, hoe lieflijk is 't dat zonen van 't zelfde huis als broeders samenwonen.* Ik breek af want zie daar komt alweer volk aan.

Hartelijk gegroet van uw zeer liefhebbende Mientje.

Ook uw zuster gegroet. De Heere regeert, laten we zeer goede gedachten van de Heere hebben. De eeuwige God zij u een woning. Dat is de tekst u zo zeer bekend.
Dag geliefde. M.V.

BRIEF AAN AALTJE SMELT TE VRIEZENVEEN

Rijssen, 30 juni 1934

Geliefde zielsvriendin met uw man en kind.

U hebt zeker wel uitgezien, maar ach Aaltje, de dagen vliegen voorbij. Maar daar wij u beloofden iets van Roest zijn vrouw te melden, doen we dit dan nu even. We weten niet Aaltje of u weet dat ze vorige week vrijdag alweer thuis is gekomen. De dokters te Utrecht wilden opereren in het hoofd, maar daar ze hiervoor geen toestemming gaven, hadden ze gezegd er verder niets aan te doen. Nu ligt ze thuis en naar Roest schrijft is ze van al dat onderzoeken krachteloos en nogal zwakker geworden.

De dokters vrezen het ergste, maar ach, Aaltje, het zijn mensen. De Heere regeert. Hij zal al Zijn welbehagen doen, gezondheid en krankheid en alle dingen niet bij geval, maar van Zijn Vaderhand ons toekomen. En dat is ook voor haar, onze geliefde in den Heere zo. Ze mag haar trouwe Leidsman volgen en aan Zijn leiding haar overgeven.

Roest schreef, ze had dinsdag haar Vader in Christus mogen ontmoeten. We zouden zo graag even om 't hoekje kijken, Aaltje. Maar nu heeft ieder zo zijn plekje hier op aarde, straks in de zalige eeuwigheid is de ganse kerk bijeen. Alle vrienden binnen en alle vijanden buiten. *O heerlijk erf*, riep de dichter, *Gij kunt mijn ziel vervoeren*.

O geliefden, van deze dingen veel gehad deze week. Het dadelijke leven nu weer weg, heb nu alweer honger, zie nu al weer uit. Ook heb ik het alweer bedorven, Aaltje. Gelukkig dat wij het niet behoeven te bewaren, maar dat wij in de kracht Gods bewaard worden. Iets zullen we ervan schrijven. Zondag de vrucht der waarheid: Het geloof in beoefening in de ziel. O, die naakte, ontblotende waarheid. We zeiden 's middags tegen Dina: Dina, wat gelukkig als we alle grondjes verloren hebben en op die enige Rotssteen mochten zinken en zakken.

O, dat dierbare geloof in Jezus Christus, Zijn eniggeboren Zoon, onze Heere. Stip maar aan Aaltje, maar o die dierbare ruimte daarin. Dat zalig zinken en zakken. Die doorgang tot de Vader, dat toevertrouwde kanaal, die volle en genoegzame Christus.

's Maandagsmorgens terugleiding in de wegen die de Heere met ons gehouden had. We zouden u daar meer van zeggen als we hij u waren, maar kunnen dat niet om des tijds wil, daarom hopen we dit later te doen. In Uw licht, zegt de Kerk, zien wij het licht.

O, dat ligt zo in onze ziel, Aaltje, we kwamen wonderlijk terecht, en wel onder de appelboom Jezus Christus. De bruid zegt: en ik zit er onder. Nu Aaltje, hoe wonderlijk is dat voor de ziel. En de vruchten van die appelboom vielen zo maar naar beneden, en we mochten een ledige geloofshand ontvangen om ze aan te nemen.

Nee Aaltje, die kunnen wij niet plukken, de vruchten die zo zoet voor onze ziel waren, zullen we u noemen: Vergeving van al onze zonden, door en in het bloed des Lams; vrede met een Drieënig God, het verloren beeld Gods weer terug en hersteld, en een blij vooruitzicht op een eeuwig, zalig leven.

O geliefde vriendin, de gehele maandagvoormiddag heb ik daar mogen zitten, o zo verwonderd, verblijd, en o zo in het lage stof. Ik riep maar uit tegen tante: 'en tegen zo een.' En waarom toch o Aaltje; zo gebracht bij vader Jacob. We zouden net zo gedaan

hebben als het onze tijd toen geweest was. Hij riep uit: "Op Uw zaligheid wacht ik, o Heere." Och geliefden, wat is Zijn rust toch heerlijk.

's Middags aftrek, we moesten naar een begrafenis. Zeer veel volk was daar. We konden niets horen en we konden ook niet praten. Dat zou stoornis geven, en zodoende afgetrokken. Thuiskomende bemerkten we dat de Heere nog niet vertrokken was. Dinsdag de gehele dag de Prins in de stad.

Woensdag de gehele dag het lieve volk, is in lang niet gebeurd, en de Heere in het midden. We zeiden tegen Baan: "Als Prins Immanuël in de stad is, dan is het feest." O Aaltje, feest houden niet in de oude zuurdesem, maar in een nieuw deeg.

Och, wat wonderlijk is alles, en dan het licht in het huishoudelijk werk van dat lieve, Drieënige Wezen. Dan de volheid, die ruimte, die hoogte, die diepte, in al de belofte Gods, in Christus Jezus de Heere. O, ik was maar gedurig vol verwondering.

O Aaltje, de eeuwigheid zal het openbaren. Donderdag meende ik dat de regen opgehouden had, maar toch vielen er nog gedurig druppeltjes.

Nu Aaltje, nu hebt u dan een paar zeer gebrekkige lettertjes, we eindigen en moeten naar bed, maar hopen de brief maandagmorgen te posten.

De hartelijke groeten van **Dina, en Dine**, van broer Jan en huisgenoten. Wil de uwen groeten, ook uw zusters en broers, en oom, en **Dekker en zijn vrouw**, ook **Veneman en zijn vrouw**.

Aaltje, we bemerkten gisteren en vandaag weer dat er een bange toekomst op aarde voor ons ligt. Alles maakt zich gereed voor een grote slachting. Arme mens, die toch geen toevlucht heeft. De Heere zal opstaan om de aarde geweldiglijk te verschrikken.

Aaltje, mijn vlees siddert als ik eraan denk. Uw oordeel Heere, kan niet dan vreselijk wezen. Nu breken we zo maar af.

Heere zij met u en de uwen, om Zijns Naams wil.

Uw liefhebbende zielsvriendin,

Mientje Vrijdag.

Deze brief komt niet voor in de bundel:

Vijftig brieven van Mientje Vrijdag te Rijssen, geschreven aan haar zielsvriendin Aaltje Smelt te Vriezenveen. Uitgave P. Stuut, Rijssen, 1979.

BRIEF AAN DS. W. C. LAMAIN

Rijssen, 7 april 1941

Eerwaarde leraar en beminde in de Heere, met uw echtgenote en kinderen.
Vrede van Hem Die is, Die was en Die komen zal; wiens Naam is Vredevorst.

"Door al Uw deugden aangespoord,

Hebt Gij Uw Woord

En trouw verheven",

was de taal van de dichter, die hij bij ervaring geleerd had. Wat is Gods volk toch gelukkig, al moeten ze ook door de bange wereldweeën heen, en de zware oordelen en Godsgerichten meemaken, al is het richterlijke voor hen weggenomen, toch is het Vaderlijk oordeel zwaar. De Heere rekent hier met Zijn volk af en gedooft geenszins hun zonden.

Och Ds., daar is op aarde geen bitterder ding dan de zonde, en nu is het de tijd dat het oordeel is begonnen van Gods huis. O, wat ziet het er desolaat uit in de Kerke Gods. Samenleving wordt er bijna niet meer gevonden; veel de een boven de ander staan; en dat zoete leven, gelijk de mirten in de diepte, wordt weinig gevonden. Och, dat ons hoofd water ware, en ons oog een springader van tranen, om dag en nacht te bewenen de breuk der dochteren mijns volks.

En nu hebt u, Ds., in onze zeer zware dagen een beroep ontvangen naar onze gemeente. Och, als de Heere u nog eens beliefde te gebruiken als een instrumentje om de vervullen hut van David nog eens weer op te bouwen, wat zou dat groot zijn, en 's Heeren driemaal heilige Naam zou er in verheerlijkt worden.

Ouderling L. heeft ons uw brief voorgelezen, waar we hartelijk mee verenigd waren. Wij hopen te smeken dat de Heere u mag leren naar Zijn wil te handelen, opdat u in Zijn Waarheid mag wandelen. Wij weten in dezen 's Heeren weg niet. Hij regeert, en Zijn raad zal bestaan, en Hij zal al Zijn welbehagen doen.

O, daar heb ik verleden week zo in geleefd en ik was daar zo blij mee. De Heere werkt door, ook al zit alles vast in de wereld en is er voor ons mensen, geen doorkomen aan. Hij, de Jehovah, voert Zijn raad uit en in 't eind zal straks Zijn Naam eeuwig de eer ontvangen. Wat zijn ze gelukkig die de God Jacobs tot hun hulp hebben en wier verwachting van de Heere hun God is. Zij zullen er nooit beschaamd mee uitkomen.

"Hij die Uw Naam in waarheid kent,

Zal Heer', op U, in zijn ellend'

Vertrouwen, wijl Gij nooit liet zuchten

Hen, die gelovig tot U vluchten."

Zien we op onze gemeente, och, dan hadden we zo hard een leraar nodig, maar zien we op na standplaats, och, dat was ook wat.

En zo, geliefde leraar, zien we samen maar van alle mensenkinderen af, en dat onze onderhandeling en onze vraagbaak maar alleen de Heere Heere zij. Dat is ten alle tijde alleen nodig, maar vooral in onze dagen, waar het roepen vermeerderd: "Hier is de Christus en daar is Hij!" Ach, daar zegt de Heere in Zijn lieve Woord van: "Geloof ze niet, en ga niet uit!"

U hebt, met ons, door genade geleerd dat elk door zijn eigen geloof leven moet. Wat is het hier toch maar: "Strijdt om in te gaan door de enge poort." Er moet hier veel strijd gestreden, veel leed geleden, en veel gebed gebeden worden. Een dienstknecht is niet meerder dan zijn heer.

We dachten juist deze dagen nog over dat Thabor, waar Mozes en Elias met de Heere

Jezus spraken over Zijn uitgang, enz., maar o geliefde leraar, toen moest het nog diep de hof in en lag daar dat Gethsémané en dat Golgotha nog te doorworstelen. Wat een lessen worden daarin geleerd, en oefeningen door Gods lieve Geest. Maar o, als de ziel dan zo gelukkig mag zijn aan de hand van die Kinderleider te mogen gaan, dan wordt er onuitsprekelijk veel zoetheit en zaligheid en kracht en lijdzaamheid en een blijde toekomst in gesmaakt, al is dan het pad ook door de zee, want "u zullen, als op Mozes' beê, geen golven overstromen."

Ik heb die derde Persoon in het aanbiddelijk Wezen zo dierbaar in Zijn arbeid en leiding ontmoet verleden week enige nachten. En dan lagen we maar te luisteren naar dat zoete werk. Als ik alles van 't begin af zou moeten schrijven, dan zou de brief te lang worden, want we moeten naar bed.

We zijn veertien dagen weer ziek geweest. De eerste nacht was ik veel in zoete ontdekkingen, veel licht over vele zaken. Ds., daar is niets dat God meer verheerlijkt, maar ook niets dat meer profijtelijk is voor het zieleleven, dan diepe, zaligmakende ontdekking. Wij voor ons, zeiden verleden week: "In de weg van dankbaarheid en heiligmaking is ontdekking, opbouw, want dan wast de ziel op in haar Hoofd, Jezus Christus."

O, dat zalige niets- worden en verdwijnen in Hem, die zoete Plaatsbekleder aan 's Vaders rechterhand. Och, dan zijn toch al onze woorden niet toereikende om dat uit te drukken, maar ik mocht al maar als leerlinge op die schoolbank zitten, en zat maar onderaan. O, daar is het zo goed; daar heb je geen last van vallen, want je zit vlak aan de grond. Was u hier, dan zouden we het u van stuk tot stuk trachten te vertellen.

Maar we werden de tweede nacht wakker gemaakt met de vraag en het antwoord van Zondag 1: "Welke is uw enige troost" enz. en toen verklaarde die lieve Geest die vraag en dat antwoord, en paste het ook toe in onze ziel. O zoete troost, o enige troost, beide in leven en in sterven. U ziet het maar van woord tot woord na.

O, wat dat weer voor ons was, te midden van zware druk en kruis, nadat de Heere ons voor twee jaar leerde en Hij ons, leidde door de afgronden. Maar Ds., met zulk een Leidsman kan het ook door de afgronden. Daniel kon er mee in de leeuwenkuil en de jongelingen in de gloeiende oven.

Hoe die vraag en dat antwoord verklaard en toegepast was, stelde die lieve Geest een gebedje op in onze ziel, en dat was dit: "Heer' ai maak mij Uwe wegen, door Uw Woord en Geest bekend", enz. Zie geliefde leraar, dat sloot aan bij het laatste: "om Hem voortaan te leven, mij van harte willig en bereid maakt." O, dat dierbare onderwijs, door Woord en Geest!

We breken af Ds., we hopen van ganser harte dat u alleen maar een Gode welbehaaglijke keuze mag doen. Wij leggen u dan maar voor de Heere neer. Hij bereide u, als die grote Pottenbakker, als leem in Zijn heilige Godshanden. Hij zal over ons brengen wat over ons bescheiden is. "In de grootste smarten blijven onze harten in den Heer' gerust."

Wilt u onze hartelijke groeten doen aan allen die de Heere in onverderfelijkheid liefhebben.

Van de kerkeraad de hartelijke groeten en van mijn huisgenoten, vooral van broer Jan. Wees dan met uw echtgenote en kinderen de Allerhoogste opgedragen door uw zeer onwaardige zielsvriendin

M. Vrijdag.

4 BRIEVEN AAN DS. M. HOFMAN, MOERKAPELLE

Brief 1

Rijssen, oudejaarsavond 1938.

Geliefde leraar en zielevriend met de uwen.

Het is de laatste avond van dit bijna vervlogen jaar en wij wensen u tezamen met de wisseling des jaars des Heeren onmisbare zegen toe. Hij moge met u samen het oude jaar uit- en het nieuwe jaar ingaan. De Heere heeft u en ons nog gespaard. Er zijn nog geen lege plaatsen in onze woningen. De Heere heeft nog geen lust in onze dood gehad. Hij is de vrije en soevereine Pottenbakker.

O dominee, wat is bidden toch een dierbaar werk. Wij zouden het wel dag en nacht willen doen. De nood is zo ontzaglijk groot in onze dagen, dat de knechten des Heeren en de kerk tezamen wel op wacht behoorden te staan, evenals Habakuk. Hier kunnen we nog de lasten en noden van Sion dragen en voor onze arme medemens de Heere aanlopen. Straks, als we Gods raad hebben uitgediend, dan behoeven we niet meer te zuchten. Dan zullen we de eeuwige hallels mogen aanheffen; het lied van Mozes en het Lam.

O, wat zal dat zijn, geliefden, daar eeuwig de eerkroon te mogen dragen en te zingen: "Door U, door U alleen, om dat eeuwig welbehagen." *O, wat blij vooruitzicht, dat ons streelt: straks, ontwaakt, eeuwig Gods lof ontvouwen.* Geliefden, *die hoop doet al ons leed verzachten, komt reisgenoten, het hoofd omhoog.*

Dominee, ook uw tijd schiet op. Wat zal het straks zijn, om uit Jezus' mond te horen: "Wel, gij goede en getrouwe dienstknecht, over weinig zijt gij getrouw geweest, over veel zal Ik u zetten; ga in in de vreugde Uws Heeren."

O, daar is het vreemdelingschap vergeten en wij zijn in het Vaderland. U weet toch wel, wat u daar te doen hebt, dominee? Wat is hier op aarde door genade uw liefste werk, uw lust, uw keus geworden? U kent toch de voorsmaken, de eerstelingen van dat hemelleven in uw ziel? U weet toch, wat het is, om alle dingen schade en drek te achten om de uitnemende rijkdom en kennis, die er in Christus Jezus is? Het is toch uw hartelijke begeerte om daarin toe te nemen en op te wassen? Deze zaken mag u toch ten allen tijde den volke voorstellen, dat er geen andere Naam onder de hemel de mensen gegeven is, in en door Welke wij moeten zalig worden? Hij is het Hoofd, het Fundament onzer zaligheid; Christus Jezus en Die gekruisigd. Hij is de hoop der heerlijkheid.

We mochten Zijn nederige geboorte weer herdenken. Hij is dat vlees geworden Woord en wij hebben Zijn heerlijkheid aanschouwd, een heerlijkheid als des Eniggeborene van de Vader, vol van genade en waarheid. Om uwentwil arm geworden, daar Hij rijk was, om door Zijn armoede Zijn uitverkoren en duurgekochte volk eeuwig rijk en gelukkig te maken. O, die dierbare Plaatsbekleder; Hij rechtvaardig voor de onrechtvaardigen, opdat Hij ons tot God zou brengen. Hij is zo'n volkomen Zaligmaker. Hij doet geen half werk. O nee, het welbehagen des Heeren zal door Zijn hand gelukkiglijk voortgaan. O, die zoete Jezus-naam.

Hoe is het bij jullie? Mogen jullie nogal veel ledige vaten hebben door de ontdekkende en uitbrandende bediening van de Heilige Geest? Daar alleen is plaats voor de genade-olie. Wat is dat een zeer grote haper in de kerk in onze dagen. Er is veel meer opbouwning dan ontdekking. Zo komt die dierbare Persoon en Zijn borgwerk niet aan Zijn eer en waardij. Hij zat en zit aan met tollenaars en zondaren. O, dat is toch zo'n best plaatsje, om door genade te zijn, wat we in onze diepe val geworden zijn. Hoe meer licht er van de hemel in onze ziel afdaalt, hoe meer we roepen om

ontdekkend genadelicht.

Wat onszelf betreft, geliefden, de Heere is zo nederbuigend en onuitsprekelijk goed voor ons geweest, dat we eerst een nieuwe tong en mond moeten hebben om dat naar waarde uit te kunnen spreken. O, het doet ons dagelijks in het stof buigen en als een waardeloos schepsel in onszelf over de aarde gaan. Ik mag veel mijn lieve Koning aanprijzen en grootmaken. Ik mag de laatste tijd veel van die open vensters naar Jeruzalem dat boven is, hebben. O, dan is het zo'n gebaande weg; altijd vers en levendig en open. Dan is het in mijn ziel: "Al wat gij den Vader bidden zult in Mijn Naam, zal Hij u geven."

Welzalig is toch die mens, die het mag gebeuren, dat God naar recht hem niet wil schuldig keuren; die als kind door Christus tot de Vader gaat. Ja, dan zegt de Heere Jezus: "Ik zeg u niet, dat Ik de Vader voor u bidden zal, want de Vader Zelf heeft u lief. O, dan dankende de Vader, Die ons bekwaam gemaakt heeft, om deel te hebben aan de erve der heiligen in het licht.

We mochten gedurig door het geloof zoete omgangen hebben met onze oudste Broeder in de hemel. Door Woord en Geest werden ons Zijn wegen geleerd en Zijn zegenende handen over ons uitgebreid.

Ik kan dat nu niet stuk voor stuk schrijven, maar wel, dat ik door dat zoete leven des geloofs een vreemdeling op aarde ben; mij hier niet meer thuisvoel, maar een sterke trek naar boven voel, naar het volmaakte, om ongestoord, zonder zonde, God te dienen. O ja, van ganser harte. Dat ik dan maar dag en nacht op wacht mag staan, om op de tekenen der tijden acht te geven en te zuchten voor de vervallen hut Davids. O dominee, die eenzame nachten zijn zo zoet.

Nu, dominee en de juffrouw, de God Jakobs zij u een hoog Vertrek. Het mocht de Heere behagen Zijn Geest uit te storten op uw zaad en Zijn zegen op uw nakomelingen.

Ontvang van huisgenoten, vrienden en vriendinnen de hartelijke groeten en zijt de Allerhoogste opgedragen door uw liefhebbende zielsvriendin

M. V.

Brief 2

Rijssen, 27 januari 1941.

Eerwaarde leraar en geliefde zielevriend met de uwen.

Hedenmorgen hebben wij de brief van uw echtgenote ontvangen. We waren verblijd te zien, dat het een bericht uit Moerkapelle was, maar o, toen lazen we, dat ds. ziek is. Smart en droefheid greep ons aan; we zouden er haast de grote Godsbemoeienissen door over het hoofd zien, die ds. mocht ervaren. Dat zou toch grote ondankbaarheid zijn tegenover dat liefdevolle Wezen, Die zo nederbuigend goed is over u.

Ja dominee, Hij zal toch de ellendige uit zijn ellende vrijmaken. Zijn Naam moet toch eeuwig de eer ontvangen.

Och geliefden, we gunnen het elkaar van harte, als u naar Huis zou mogen, maar onze eigenliefde kan u nog zo slecht missen. Wat haalt de Heere Zijn kostelijke huisraad toch binnen en dat voor de grote nood, die aanstaande is. Wat zouden we u toch gaarne opzoeken, geliefden! Maar nu dat niet kan, hebben we toch samen die zoete troost, dat de scheiding maar tijdelijk is.

O dominee, wat zou ik daar eens graag met u over willen praten. Ik heb er zelf de laatste tijd gedurig een voorsmaak van mogen genieten. De Heere ontsloot veel voor ons Zijn eeuwig trouwverbond. Ik mocht daaruit voor ziel en lichaam bediend worden; ook mocht ik op een nacht gemeenschap hebben met sommigen van de

triumferende Kerk.

Nee, geen oog heeft het gezien, geen oor gehoord en het is nooit in een mensenhart opgeklommen, wat God bereid heeft dien, die Hem liefhebben. Het is onuitsprekelijk, maar wat van boven komt, is boven allen en trekt naar boven. Dat doet ons hier zo vreemd gevoelen, zo los van alles, zo verlangen, om ontbonden te worden en met Christus te zijn, want dat is van alle dingen zeer ver het beste.

Maar als het Gode behaagt, dat we nog in het lichaam moeten blijven, dan is het ook goed. Wat de Heere doet, dat is welgedaan. Wat is het groot die verloren paradijsgoederen weer terug te mogen ontvangen, door die gezegende Goël en Losser Zijner doodschuldige en doodarme bruid. O, dat gezegend huwelijk tussen die grote en meerdere Boaz en die arme Ruths, die daar uit Moab komen. O eeuwig, ondoorgrondelijk en aanbiddelijk wonder.

Dominee, u zult er wel geen woorden voor kunnen vinden, dat u na zoveel strijd en bange worstelingen en slingeren nu mag uitrusten, daar, waar alleen rust te vinden is.

Mijn ontslapen echtgenoot zei altijd: "De rust ligt in God." Ja, de dichter zingt het: "In God is al mijn heil, mijn eer." Maar u zult wel ervaren, dat uw tong en woorden te arm zijn om dat naar waarde uit te kunnen spreken. Maar straks komt die zoete eeuwigheid en dan zullen we eeuwig zingen van Gods goedertierenheid.

O dominee, daar straks onze stem te mogen paren met de gezaligden: "En zij zongen het lied van Mozes en van het Lam." Het zijn hier maar de eerstelingen van de volle oogst. Als we elkaar hier op aarde eens niet meer zouden ontmoeten, dan is het ons altijd een zoet aandenken, dat we samen hier in liefde en eensgezindheid verkeerden hebben. Altijd hebben we in veel gebrek het goede voor elkaar gezocht en veel voor elkaar mogen zuchten. Ook hebt u ons in dagen van ziekte veel bezocht en u weet hoe wonderlijk en verkwikkend dat gewoonlijk was. Wij weten het ook niet of het nu uw tijd reeds is, maar het greep ons zo aan. We zullen zien wat de Heere doet.

Lieve zielsvriendin, het is zeer goed, dat u zo onderworpen mag zijn. De Heere doet ons geen kwaad, maar wij doen alles verkeerd. Wat zou het voor dominee toch zijn, als hij zijn pelgrimsstaf hier zou mogen neerleggen. Hij is door koude en hitte heen-gekomen. Hij weet wat het is, te komen uit de grote verdrukking en zijn klederen gewassen te hebben in dat dierbare bloed des Lams. Daarom zijn ze toch voor de troon en dienen Hem dag en nacht in Zijn tempel. Daar zijn alle vrienden binnen en alle vijanden buiten.

Maar voor de kerk Gods zal het van grote betekenis zijn, als de Heere dominee thuishaalt. De kerk ligt zo diep onder de schuld. Wij hebben het zo zwaar voor de Heere verzondigd en dan is dit een zeer kwaad teken. Immers, de Heere bezoekt de zonde ook van Zijn volk. En wie zal zeggen hoe ver Zijn heilig en rechtvaardig oordeel gaan zal? Wat is er geworden van de eens zo bloeiende gemeenten in Klein-Azië?

Jaren lang drukt ons de vrees, dat 's Heeren oordeel niet dan vreselijk zal wezen. En nu het de tijd is, dat het oordeel begint bij het huis Gods, hebben we maar één houvast overgehouden, nl. dat vastgestaafd Verbond. Daar mogen we gedurig werkzaam mee gemaakt worden en pleiten bij de Heere: "Laat dat Uw hart tot ons in liefde ontvonken." Want daar ligt het anker zo vast. Er liggen er nog onder het zegel van Gods verkiezing. Hoe stikdonker en afgesneden het ook moge zijn, dit leeft telkens in mijn ziel, dat de Heere Zijn verbond nooit zal schenden. Dan opent de Heere Zelf Zijn Woord en trouwverbond voor mijn ziel en door al de diepten en afgronden, waardoor de Heere leidt, krijgt het geloof weer vastigheid in de Verbonds-Middelaar.

Vandaag veertien dagen geleden was het ook weer zo sterk en ik zong het hardop:
*"God zal Zijn waarheid nimmer krenken,
 Maar eeuwig Zijn verbond gedenken.
 Zijn Woord wordt altoos trouw volbracht
 Tot in het duizendste geslacht.
 't Verbond met Abraham, Zijn vriend,
 Bevestigt Hij van kind tot kind."*

En daarop kwam dadelijk in onze ziel Psalm 89: 2:
*"Ik heb", dit was Uw taal, "een vast verbond gemaakt
 Met Mijnen gunsteling, dien steeds Mijn oog bewaakt;
 Ik heb aan Mijnen knecht, aan Mijnen uitverkoren',
 Aan David, in Mijn gunst met enen eed gezworen:
 Ik zal van kind tot kind, tot aan het eind der dagen,
 Uw zaad bevestigen, en uwen rijkstroon schragen."*

Wat is het geloof toch een vaste grond der dingen, die men hoopt en een bewijs der zaken, die men niet ziet.

Zie, daar is nu ons leven in, te midden van de donkere tijden, die we beleven. En nu gaat het ons als de oude kerk, die toch de Heere verwachtte. De Heere zal verheerlijkt worden in Zijn heiligen, maar het goud zal in de oven beproefd worden. De Heere wil er Zijn beeld in zien.

Nu moet ik afbreken. Verder is hier veel ellende, maar de Heere is onuitsprekelijk goed voor een slecht mens, die het dagelijks maar weer voor Hem verzondigt. Maar ook is er de geopende Fontein.

Lieve vriendin, wilt u ons nog eens weer doen weten hoe het verder met de dominee gaat, opdat we nog samen verbonden mogen blijven met de nood van elkaar in de verzuchtingen.

Ontvang van ons allen, ook uw kinderen, de hartelijke groeten en wees de eeuwig Levende voor tijd en eeuwigheid tezamen aanbevolen door uw onwaardige, doch liefhebbende zielsvriendin

M.V.

Brief 3

Rijssen, 4 februari 1941

Geliefden in de Heere met de uwen.

We zullen trachten met 's Heeren hulp een paar letters te schrijven. Thans zijn we blij en bedroefd tegelijk. Vrijdagavond mochten we buigen onder Heeren heilige wil. Vorige week mochten we nog enkelen van Gods volk ontmoeten. We waren allen ontroerd; dan worden de banden, die de Heere gelegd heeft, openbaar. We vonden zo'n aansluiting bij hun werkzaamheden. Het ging zo met elkaar over de toestand in de kerk des Heeren.

Veertien dagen lang had er één al maar gezocht om de Geest der uitbranding en des oordeels en tegen het volk, dat er kwam, gezegd: "Er moet een wederkeren plaats hebben, want,

*Wij hebben God op 't hoogst misdaan;
 Wij zijn van 't heilspoor afgegaan;
 Ja, wij en onze vaad'ren tevens,
 Verzuimend' alle trouw en plicht,
 Vergramden God, den God des levens,
 Die zoveel wonderen had verricht."*

O, dat dragen en zuchten voor des Heeren aangezicht. Ik was er toch zo blij mee, dat

er nog zo'n zuchter onder was. Ik zat zo op mijn gemak. Ik geloof zo zeker, dat ze ook voor u, dominee, en de uwen mede zucht. Ze kan de dominee maar niet loslaten.

Toen ik twintig jaar geleden zo ziek was - de dominee weet het nog wel - zei ik later tegen een paar vriendinnen, die aan mijn bed stonden: "Het is jullie schuld, dat we weer opknappen. Jullie hebben ons teruggebeden."

Dan denken we ook nog aan oude Baan, dat hij plagend tegen ons zei: "O, wat had je het toch al beter gehad, als je heen gereisd was."

Maar geliefden, mijn werk was nog niet af. De Heere sprak later, toen ik vroeg waarom ik hier nog blijven moest: "Boodschap Mijn heil van dag tot dag".

En o, geliefden, nu sta ik van dag tot dag zo schuldig. Daar zijn de zonden van bedrijf, maar ook van nalatigheid. Nochtans, wat de Heere oplegt, dat werkt Hij ook Zelf. Hij zorgt, dat Zijn Woord in vervulling gaat. Ik mag dat telkens op bijzondere wijze ondervinden en word dan zo kinderlijk vrijmoedig uit de volheid van mijn lieve Borg bediend door die lieve Kinderleider, zodat ik er niets anders aan behoef te doen, dan maar door te geven en te bewonderen en te aanbidden.

Het stuk der dankbaarheid is ook een zeer wonderlijk stuk. Ik heb daar ook veel licht in gehad en ben daar zo zoet in onderwezen. Ik heb er geen woorden voor, hoe arm en uitgestroopt je dan wordt in jezelf. Toch zou ik daar gaarne dagelijks verkeren, want de vrucht daarvan is, dat God alles zij en in allen. O, dat zinken en zwemmen in de wateren van vrije genade.

Geliefde leraar en broeder in onze Oudste Broeder, zou u hier uw werk soms ook nog niet af hebben? Kom, we zouden er blij mee zijn en zouden met Lea zeggen: "Tot ons geluk." Toen we vorige week u geschreven hadden en op bed lagen in overdenking en opdragen, was het al maar in mijn hart:

*"Dit is, dit is de poort des Heeren;
Daar zal 't rechtvaardig volk door treén,
Om hunnen God ootmoedig t' eren,
Voor 't smaken Zijner zaligheên."*

Door die poort zal toch al dat volk ingaan. O, die blijdschap in mijn ziel, ik had er zelf ook zo'n zin in. O, dat te weten, in Wie we geloofd hebben. Onder die zoete kruisbanier te mogen lijden en strijden, maar ook zalig in en door Hem te mogen overwinnen.

Dominee, weet u nog, dat u op een avond nog laat bij ons bed stond. Och, toen hadden wij er ook zo'n zin in om heen te reizen. En nu zijn we er nog. Wat zullen we nog te zien krijgen? De Heere sprak ook al jaren terug: "Staat vast en ziet het heil des Heeren." Het werd me betwist, dat het niet in de Bijbel stond; toch mocht ik het lezen en het bleek gepast te zijn. Door diepe, smartelijke wegen slaat het geloof diep de wortels in dat Woord. Ik zou het niet graag willen missen. Straks zal de Heere tot onze vreugde verschijnen. Hij zal verheerlijkt worden in Zijn heiligen.

*"Dat vrome volk, in Hem verheugd,
Zal huppelen van zielevreugd,
Als zij hun wens verkrijgen. ...*

*Dan zingen zij,
In God verblijd,
Aan Hem gewijd,
Van 's Heeren wegen."*

Wil ook Albert bedanken voor zijn briefje; de Heere mocht ook zijn zonden uitdelgen met bewustheid voor zijn ziel, is onze wens en bede.

*"De Heere zal in dit moeilijk leven
Zijn volk en erfdeel nooit begeven."*

*Het oordeel keert vol majesteit
Haast weder tot gerechtigheid.
Al wie oprecht is van gemoed,
Die merkt het op en keurt het goed."*

Nu moeten we afbreken. Doe al de kinderen onze hartelijke groeten.

Ik heb vanavond nog bij K. verteld, dominee, dat u hier eens kwam preken uit Beekbergen en voor mij die tekst moest preken: "Want onze zeer lichte verdrukking, die zeer haast voorbij gaat, werkt ons een gans zeer uitnemend, eeuwig gewicht der eeuwige heerlijkheid." Dat was onvergetelijk. Elia ging door de kracht van die spijs veertig dagen.

De Heere Heere ondersteune u vanonder eeuwige armen, naar ziel en lichaam; de Heere, de God van Jakobs zaad, zij u allen een Borg en Toeverlaat, is de hartewens en bede van uw ellendige en arme medezuchtster

M.V.

Brief 4

Rijssen.

Geliefden in de Heere.

Toen wij ons samenzijn overdachten, kregen wij hartelijke vereniging met elkaar, door de bediening van de dierbare Heilige Geest in het werk op aarde, over de breuk van de kerk. O, die breuk is op ons. Zuchtingen, weningen en kermingen over de breuk Sions zijn in mijn hart. Ach, dat al het volk des Heeren er mocht verkeren. Echter, door de bediening des Geestes werden we in het geloof opgetrokken in de volmaaktheid en mochten we zien, dat daar alles volmaakt is in en door de Geliefde, ja, veilig is in 's Vaders handen.

Naar Zijn eeuwig, soeverein welbehagen is het beweegoffer van de lieflijke reuk van Christus, als een volkomen offerande, steeds voor Zijn aangezicht, waarin de Vader steeds Zijn volk aanschouwt.

Die dierbare, zoete Hogepriester is steeds als onze Voorspraak werkzaam. Hij reinigt en heiligt gedurig door Zijn volkomen en volbrachte offerande. O, die geur, die nardusgeur. Hij is een bundeltje mirre tussen mijn borsten; ik ben krank van liefde. O, veel te vaak ruiken wij onze doodslucht. Christus alleen is zoet. Zijn Naam is een olie, die uitgestort wordt.

Helaas, helaas, wie heeft er behoefte aan de reuk van de volmaakte, schone, allerbeminlijkste Jezus?

O, het was ons goed en zoet die liefdegeur te proeven. Door die dierbare Geest werd ons hart vervuld met wederliefde. De braambos brandde, maar, o eeuwig wonder, de "*Ik zal zijn*" was er midden in. Die vertrooste en sterke u samen.

Amen, vaarwel.

M.V.

Ps. Ds. M. Hofman overleed 1945

BRIEF AAN DS. M. HEIKOOP, UTRECHT

Rijssen, 31 oktober 1940.

Eerwaarde leraar en beminde broeder in onze alledierbaarste en alleenwaardigste Immanuël, Die ons van God geschonken is tot rechtvaardigmaking, heiligmaking en volkomen verlossing, met uw echtgenoot en kinderen.

Vele malen lag het in onze gedachten u een lettertje te schrijven met betrekking en zoete banden door de Heere gelegd, wiens Naam toch eeuwig eer moet ontvangen. Maar ach, zal u met al de omslag en vele bezigheden en zorgen, te meer in deze tijd waar alles bijna onder de distributie is, maar niet ophouden.

O dominee wat drukt 's Heeren hand zwaar op ons en op ons arme vaderland en volk. Is u en ons toch niet onverhoeds overvallen, de Heere zelf had ons erop voorbereid. Och dat wij en ons volk ons keren mochten tot Dien, die ons slaat en dat wij Hem mochten zoeken en dat met vasten en gewezen en bittere en rouw klagen over onze zonden. Want gewisselijk, dan zal de Heere Zijn beloften vervullen, dan zal Ik tot u wederkeren.

Maar ach geliefde, wij zien niets van deze tekenen, nog is ons volk geen schuldig volk, wel een bijten in de roede en geklaag en veel gekerm en zo ziet het er naar uit als we onze ogen niet sluiten dat de Heere door zal en moeten trekken. De Heere toch kan Zijn genade niet kwijt dan aan een schuldig volk, zie de verloren zoon; hoe werd die doorbrenger met open Vaderarmen ontvangen.

O dominee, is het toch geen eeuwig wonder? Ja het is vast waar wat de oudjes hier altijd zeiden: het wonder wordt hoe langer hoe groter. En wie zal toch het wonder kunnen verklaren. Ze komen in de verdere weg als de Heere vele bemoeienissen komt maken, woorden hoe langer hoe meer te ontbreken. De kerk zingt er van: *'Dit is een wonder in ons ogen, wij zien het en doorgronden het niet'*. En als het hier dan zo wonderbaarlijk is als wij dan door het geloof op dat geslachte Lam mogen zien, Hem aanschouwen in Zijn twee naturen, als God en mens in één Persoon. En dan dat zoete mijn en zijn Goël, Losser, Borg en Bloedbruidegom, o die eeuwige liefde! Wij hebben Hem lief omdat Hij ons eerst heeft lief gehad, o die dadelijke inleving en beleving.

Daar mochten we de verleden week nog wat van hebben, maar o, daar bleef niets van ons over dan maar zinken en vallen en zwemmen in die oceaan van eeuwige liefde van God Drie-enig. 'Welzalig toch die al zijn kracht, en hulp alleen van Hem verwacht' enzovoort. Al is het dan nog zo donker en bang op de aarde, dan is in de tente van dat Israël het eeuwig licht en het waarachtige licht en dan mogen zij licht zijn in den Heere. Dat is voor de wijzen en verstandigen verborgen maar de kinderkens geopenbaard. Dan mogen wij het anker werpen in het binnenste heiligdom, waar de Voorloper voor ons is ingegaan, namelijk Jezus Christus. O, zoete dierbare Naam, ja alles wat aan Hem is, is gans begeerlijk.

O broeder, het zal wat zijn als wij de reisstaf mogen neerleggen en van de strijdende kerk in de triomferende Kerk zullen gebracht worden. Wij mogen toch bij tijdjes de kust wel eens zien en roepen dan ook uit: *land, land*. 't Is toch zo'n woedende zee waarop van voren de storm is en van rondom en achter. Als dan de Jona's nog slapen, dan is dat toch wel een zeer diepe slaap. Wat zal er toch van worden als die biddende en dankende Hogepriester niet zat aan 's Vaders rechterhand, Die daar altijd leeft om voor Zijn volk te bidden. Maar zullen ze er vrucht van hebben, dan kunnen ze niet slapen; een slapend mens neemt niet tot zich. O zoete vrucht van Hem, te mogen leven door de dierbare bediening van God de Heilige Geest.

De Heere gaf ons deze week nog licht wat nu heiligmaking is. Och, hoe een verkeerd

denkbeeld hebben we daar vaak van. Daar stonden we met lege handen en zagen niet anders in ons dan armoede, ledigheid, schuld, maar ook in diepe afhankelijkheid met smekende ogen staren op onze dierbare oudste Broeder. Die daar getuigt: *uw vrucht wordt uit Mij gevonden*. En dan die zoete uitlating en bediening aan een zondig en schuldig mens. Dan krijgt Hij waarde en plek en werk en laat die ziel zich zaligen. Is dat nu uit te spreken? Daar valt ze rondom uit en buiten en toch er midden in, die het vatten kan die vat het.

U wel geliefde, die van de Heere geleerd zijt als 's Heeren knecht en kind. En nu verder geleid van die gebrekkige heiligmaking in de heerlijkmaking en wel met deze waarheid: *'Wij hebben hier geen blijvende stad, maar zoeken de toekomende'*.

En daarin onderwees ons de Heere, hoe straks de heerlijkmaking, zo gebrekkig ze hier beleefd wordt en zo arm dat schepseltje toch wordt in de weg van heiligmaking. O dominee houd moed, straks komen we in de heerlijkmaking en dat zal wat wezen.

Werd terug geleid hiervan jaren geleden op een zaterdagmorgen, iets van doorgeleefd, waarop ik nu niet kan ingaan, dan wordt het telang. Maar o dat zal wat zijn, dat volle, dat volmaakte, dat geloof verwisseld in aanschouwen. Als nu hier die eeuwige liefde in haar stralen uitgestort wordt in het hart, wat is dan de weerkaatsing daarvan in het hart toch sterk, en hoe tintelt het dan alles van de liefde Gods. En dan nu nog in zo'n aarden vat en in het onvolmaakte, dat ze nog zo ten dele zien en kennen. O, geliefde, ik heb maar verwonderd over de aarde gelopen, daar is hier op aarde toch geen beter plekje dan dat van Maria aan de voeten van Jezus.

En dominee, hoe is het met uw lichaam, weer wat sterker geworden? Gelukkig dat uw werk op aarde nog niet af is, u zal met het moeilijk reizen ook ons wel niet kunnen bezoeken. Wij zijn er nog niet, zie Leviticus 26 maar.

*Hij is't al treft u 't felst verdriet,
Uw Wachter Die uw voet,
Voor wankelen behoedt,
Hij Isrels wachter sluimert niet,
Geen kwaad zal u genaken,
De HEER' zal u bewaken.*

Wij wensen het u van harte toe dat u maar bij dag en nacht in die schuilplaats en in de schaduw van de Almachtige mag verkeren. Zijn rust is toch heerlijk; in dat Dothan is het veilig, want zie eens wat ze omringd.

Hier is alles nog zo bij het oude, onder het volk en hier in huis. De oudjes worden minder, zoals tante haar geheugen is zeer klein. Mijn broeder gaat nog al, u hebt de hartelijke groeten van hem. Mijn arme kind is lichamelijk zeer goed, het schijnt dat hij de ziekte heel te boven is.

Verder is mijn huis naar, kan dat niet uitbreiden op papier, maar nu geeft de Heere kracht naar kruis, en kruis naar kracht. De Heere is nederbuigend goed, in de diepte liggen de schoonste parelen. *'In de grootste smarten, blijven onze harten, in den Heere gerust'*. Hij is in alle leed tot hun hulp gereed. Hij legt ons niet teveel op. Achter de met doornen gekroonde Heere Jezus, Die het kruis heeft gedragen en de schande veracht.

O, zoveel voor enige weken daarin gehad en gesmaakt. Was me die dag daarvoor te zwaar. Wij dachten onder het kruis te bezwijken, nee, we konden er nooit doorheen komen, enzovoort. En daar kwam de volgende morgen de barmhartige Samaritaan, Die verbond onze wonden, die o zo zeer deden en door mensen zo opengereten waren, maar hij goot er olie in en dat droop uit Zijn wonden. O, nooit eerder zo mijn Jezus met de doornenkroon aanschouwd, op welke ook nog geslagen werd.

Geliefde broeder in den Heere, die lieve Kinderleider breide het uit in uw hart, opdat ook u de zalige vrucht en zoete wijn en olie nog proeven en smaken mocht. Zijn vrucht, dat is mijn gehemelte zoet. Wij breken af.

Och dominee, gedenk onzer met onze verdoemelijkheid in uw verzuchtingen, wat wij ook zeer gaarne u doen.

Wilt u vriend Rijksen en de zijnen hartelijke groeten doen.

God zal zijn de waarheid nimmer krenken,

Maar eeuwig Zijn verbond gedenken.

Groet al degenen die onze Heere Jezus liefhebben in onverderfelijkheid en wees te samen met de uwen den Allerhoogste in alles opgedragen door uw ellendige en arme zielsvriendin.

Weduwe Ter Haar - Vrijdag,

Rijssen.

BRIEF AAN LEENDERT POTAPPEL TE STAVENISSE

Rijssen, augustus 1934

Waarde, van aangezicht onbekende zielevriend en broeder in onze gezegende Oudste Broeder.

We mochten vorige week door middel van Ds. Fraanje de groeten van u ontvangen. Ook hoorden we wat u doormaakte in onze bange en hachelijke tijden, daar Jehovah, God Almachtig, met Zijn heilige oordelen en gerichten over het rond der aarde en ook op onze vaderlandse bodem is. En ach, nu het ergste, dat het de tijd is, dat het oordeel begint van Gods Huis. De Kerk is met zo'n diepe slaap bevangen. Ze slaapt zo vast als Jona. Die knecht des Heeren sliep ook, te midden van stormen en orkanen, te midden van doodsgevaren. En zie, die stormen die waren er nog wel om Jona, dewijl hij uit 's Heeren weg was gegaan.

O geliefde vriend, wat zijn wij met de Kerk uit 's Heeren weg gegaan. Ach, dat ons hoofd water ware en ons oog een springader van tranen. Zie maar, of de Jona's niet veelal slapen: je hoort geen noodkreten.

Voor enige jaren heb ik gedurig onderwijs gehad in dat boek van Jona. De scheepslieden wilden Jona nog wel sparen; zie maar hun roeien. Maar de Heere spaart geen vlees. Bij die twee zaken bracht ons de Heere. Bij dat roeien en ook bij de Heere, Die Jona overboord wilde hebben, opdat Hij aan Jona Zijn wonderen weer kwijt kon. Ook hoe Jona de snoodheid en bitterheid zijner zonde weer bij vernieuwing leerde kennen.

We zijn voor enige weken nog bepaald bij Zondag 1, vraag 2: *Hoeveel stukken zijn u nodig te weten, om in deze troost zalig te leven en te sterven.* Antwoord: Drie stukken, enz. Nu, die drie stukken moeten we toch maar altijd weer leren. Daar is geen doorkomen aan. Dat stuk der ellende, wat is het toch groot. O, zegt de ziel, hoe raak ik er nog uit en van mijn zonden verlost. Zo is het tweede en derde stuk ook, naar mate die lieve Geest de ziel bearbeidt. Wat is het werk Gods toch een vol werk. Het komt ook van een volmaakt Wezen.

Zie nu dat werk Gods in Zijn openbaring! We schrijven dit niet omdat wij het er zo best afmaken. Ach neen, de aller-schuldigste, de aller-ellendigste, een trotse doorbrenger. Ik zou u daarvan nog iets van deze week kunnen mededelen. Neen, als straks de Kerk door de Heere in de schuld gebracht zal worden, dat heeft ons de Heere geleerd, we zullen er niet zo aan de kant bijliggen, maar als de voornaamste der zondaars er midden in.

Wat was het ons tot versterking te horen, hoe u de dagen en nachten doorgebracht had en hoe u de Heere bezocht had uit Daniël 12. In de eerste plaats mochten we opzien naar de Heere, Die dat nog schonk te midden van zo'n nachtelijke donkerheid en stilte, dat het vaak schijnt dat alles slaapt. En in de tweede plaats de betrekking op het werk Gods.

In die weg namen we dan ook de pen op, al gevoelen we ons zeer diep onbekwaam als we van deze zaken iets zullen schrijven. Dit is bij ons aangevangen, toen de klokken luidden met de mobilisatie, toen de oorlog uitbrak. U begrijpt, daar is geen schrijven aan. Maar we zullen er hier en daar iets van zeggen. Dadelijk bij het luiden viel krachtig in onze ziel: *God slaat een gram gezicht, op bozen die Hem tegenstaan.*

O, dat toornige aangezicht Gods. We gingen zeer gebukt daaronder. Ik heb het in die tijd vaak bang gehad. Dan ging dat net zo als in mijn jonge jaren over mijn schuld en zonden, niet om de straf. Ik dacht toen ook niet zo zeer, hoe zal het gaan, het komt er wel soms onder op. Zo ging het toen ook. O, onze zonden, die hadden dat alles

gedaan. Die bitterheid en Godonterendheid. Ik liep gedurig als een radeloos mens door het huis. Daar heb ik weer ademtocht onder gehad, maar de schuld lag er nog.

Later jaren ben ik telkens veel onderwezen uit de profetie van de profeet Jeremia en Ezechiël, en uit Klaagliederen.

Gedurig kreeg ik licht van de Heere. Zie Klaagl.: *Hoe is de getrouwe stad tot een hoer geworden*, enz. Dan weer: *Van de dochter Sions is al haar sieraad geweken*. Dan weer: *Hoe heeft de Heere de dochter Sions in Zijn toorn bewolkt*. Dan werden dat alle zaken die we doorleefden. Gedurig was het in onze ziel: *O mijn ingewand, ik heb barensweeën*.

Ook werd ik onderwezen uit Lev. 26. Zeer kennelijk van vers tot vers voor 5 jaar. Dan weer eens: *Jezus dan kwam uit, dragende de doornenkroon en dat purperen kleed*. En waar de Heere onderwees, *daar zou de Kerk achteraan komen*. Uitkomen voor aller oog, als een gehate en van de wereld gesmade.

Wat is er in onze dagen van te zien? Gij, Mijn volk, zegt de Heere, gaat uit het midden van haar en raakt het onreine niet aan. Dan weer sprak de Heere: Ik heb Mijn erfenis verlaten en de beminde Mijner ziel in de hand der vreemden gegeven. Ook: En ze omringden de legerplaats der heiligen, de geliefde stad.

Gedurig ben ik er in onderwezen, hoe bang het zal worden. Hoe de mens te dien dage zijn gouden en zilveren afgoden zal werpen voor de mollen en de vledermuizen. Die vrijdagmorgen vergeten we nier. De Heere onderwees: Het zou zo bang worden, dat we de afgoden, die we nu zo krampachtig vast houden, van angst zouden wegwerpen. O, die ganse morgen almaar buigen en bukken onder de schuld. Dat uitbreiden van dezelfde vuur 's Heeren aangezicht en dat wenen. Toen hebben we 's middags gelezen Openb. 10. Ook dat zullen we niet vergeten.

Het verdere van die dag moeten we laten rusten.

De tijd schiet op, de ganse dag was ik in arbeid. Van de winter ook zo. De dichter zingt: *Hoe ze aanrukken met opengesperde mond, gelijk een leeuw al brullend in het rond*. En o, daar zal wat kaf uitvliegen als de Heere Zijn wan in Zijn hand zal nemen om Zijn dorsvloer te doorzuiveren.

Daarin heb ik van de winter ook onderwijs gehad. *Hoe Judas de leidsman was dergenen die Jezus vingen*. We geloofden, hoe er straks uit degenen die nu meelopen met de Kerk, zullen opstaan om haar te verraden en over te leveren. En o, geliefde vriend, nu zet ik daar maar zo enige lettertjes van op een papiertje, maar u weet als dat doormaakt wordt, dat zulks zaken worden. Wat tegenstand en vijandschap van satan en eigen vlees; en onder het volk geen weerklank der bergen. Gelukkig, dat er een geopende weg is tot de troon der genade. Waar moest de ziel anders blijven.

Erskine zegt: *Als je het bij je moeder niet kwijt kan, ga dan naar je hemelse Vader*; en zo is het ook.

Wat is die God in Christus voor een doemwaardig Adamskind. Die rommelende ingewanden des Vaders. Hoe zal Ik ze onder de kinderen zetten? Wie is er, Die met Zijn hart Borg worde, om tot Mij te genaken? O, die Vrederaad! Daar komt die dierbare Schootzoon des Vaders: "Vader, Ik kom om Uw wil te doen, in de rol des boeks is van Mij geschreven."

Wat was dat voor een rol des boeks, geliefde vriend? U wilt ons dat zeker wel eens beantwoorden? Het was in de eeuwigheid; daar was geen beschreven rol. O, dat eeuwig onbegrijpelijk, onomvattend Wezen, komt Zichzelf te openbaren als een Drieënig God, waar die lieve Geest, die derde Persoon in dat aanbiddelijk Wezen Zichzelf vrijwillig aanbiedt om die uitverkorenen in het uur der minne te bearbeiten. Die zoete Kinderleider. *De bruid had Hem zo lief. Ontwaak, Noordenwind, en kom, gij Zuidenwind, doorwaai mijn hof*. O, die vrije, eeuwige liefde. Jakob heb Ik liefgehad.

Ja, waarde vriend, de brief die u vroeger jaren geschreven hebt over de leiding en weg die de Heere met u gehouden heeft in het werk der ontdekking, wedergeboorte en waarachtige bekering, hebben we gelezen en is hier door een jeugdige vriendin overgeschreven.

Dus al kennen we elkander niet van aangezicht, we durfden met alle vrijmoedigheid het opschrift des briefs te plaatsen.

Nu hebben we in zeer groot gebrek iets geschreven, we konden er niet tussenuit. Ach, mocht de tijd niet ver meer zijn dat de verloren zoon thuis mocht komen! Wat een diepe vernedering voor die zoon, bij de zwijnen. Toch behielp hij zich nog, maar de draf werd hem ook nog geweigerd. Ja, zover komt het nog. De draf zal de Heere ook nog wegnemen, opdat we niet meer anders kunnen.

O, onuitsprekelijk geluk, als de arme onbekeerde mens straks alles ontvalt, dan komt de Kerk: *Ik zal opstaan*, enz. Dan dat vluchten naar die geopende Deur in de hemel. Neen, die blijft geopend voor een berouwhebbend, een boetvaardig, een zondig Adamskind. Wat is het zoet, om als een grote doorbrenger aan de voeten van Jezus gebracht te worden.

O geliefde, gebracht te worden, het is geen werk dat we over kunnen doen. Altijd weer van genade te leven. Wat een wondere leerschool is het hier toch. Het is al maar weer schuldenaar worden en het is al maar weer niets worden.

Maar als de ziel er achter mag komen. Wat een Gode verheerlijkende weg, als een arme bankroetier, straks de laatste adem uit te blazen, maar met de uitroep van Stefanus: "Heere Jezus, ontvang mijn geest."

Die zoete Oudste Broeder, Die daar altijd werkzaam is voor het aangezicht Zijns Vaders. Waar is er toch werk voor Hem in onze dagen? Hij kan Zijn verworven weldaden niet kwijt.

We hebben hier zondag nog bij een zielsvriendin gegeten. Die had de hele morgen de Heere Jezus maar ingeroepen. Ze had persoonlijk zoveel werk voor Hem gehad in haar huis. En toen zei ze: *O, de Kerk*. De hele morgen heeft ze maar geroepen: Heere Jezus, wat is er een werk voor U. Overal, zei ze, mocht ik de Heere Jezus maar naar toe wijzen. Ze deelde zo in de liefde van Christus. Ze had de gestalte van die Mefibóseth: Wie ben ik, dode hond, dat de Koning naar zo een omziet. O, die lage, buigende, onwaardige ziel.

We moeten afbreken, onze arbeid roept, we zijn nog in Mesech en hebben nog een aardse roeping te vervullen. We dachten vroeger: We zullen wel niet oud worden, maar ach, we zijn er nog niet. Mochten we lijdzaamheid ontvangen, want zolang de Heere hier Zijn kinderen nog laat, is er nog werk voor hen. De Heere schenke u en ons getrouwmakende genade en schenke ons veel ontdekkend genadelicht. Licht maakt openbaar. Alweer de indroeve tijd. Waar is er behoefte aan licht bij 's Heeren volk. Wel met de lippen wordt het gezegd. O, dat behoeftige volk in hunne noden. Waar zijn de zieners? Die u leiden, zijn verleid geworden. Och, dat we gebroken waren vanwege de breuke der dochteren onzes volks.

We eindigen, de Heere zij uw voor- en achtertocht. Uw vuur- en wolkkolom, die u bij dag en nacht geleidt. Wil dan onzer gedenken in uw verzuchtingen onder de vele druk en lasten, opdat we alles verricht hebbende, staande mogen blijven door genade.

Groet ze, die Sion beminnen.

Uw oude vriendin in de Heere, M.V.

Overgenomen: *Levensbeschrijving en brieven van L.J. Potappel* door A.J. Smits. Den Hertog BV, Houten, 1984. Zie voor meerdere brieven aan Leendert Potappel:

Mientje Vrijdag, levensschets en brieven. www.theologienet.nl

5 Brieven van Mientje Vrijdag aan oefenaar Hendrik van Schothorst

Overgenomen uit: *Uw trouw alleen*. Het leven en werk van oefenaar van Schothorst (1865-1938)

Brief 1

Rijssen 6 januari 1937

Geliefde zielevriend en vriendin,

De goedgunstigheden van Hem, Die in het braambos woont, worde u samen rijkelijk vermenigvuldigd in dit nieuw begonnen jaar; dat is de hartewens onzer ziel.

Gedurig in gedachten u samen een lettertje te schrijven maar ook gedurig verhinderd. De week nadat we bij u geweest waren, zijn we zelf niet goed geworden. Enige weken thuis en op bed gedurig en nu vorige week tante niet goed hoewel door 's Heeren goedheid aan de beterende hand.

O geliefden, ons hart beeft als we de drukte en het gezang op straat horen. Wat zal ons arm vaderland en volk, onszelf en onze kinderen boven het hoofd hangen; de hemel ziet pikzwart van de heilige en rechtvaardige oordelen Gods. Zien we in de landen buiten ons en zien we daar het zwaard des enen de anderen verteren, anderen onder een dwangjuk, weg met God en Christus en een nieuwe godsdienst en een valse Christus, o dan moest ons hart breken.

Dat zijn daar ook mensen die een kostelijke ziel omdragen voor een eeuwigheid geschapen. En nu, ons diep, zeer diep gezonken land en volk zal feestvieren, och wat zal er op volgen? Wat zal zelfs de dag van morgen baren, het oordeel nog voller maken? God tergen en ontkronen, mensen vergoden, niet dat wij geen eerbied hebben voor ons vorstenhuis, o jawel, maar de zonde, die hebben we leren kennen door genade als God naar kroon en troon stekend en het gruwelijkste monster, wat er te denken is. O, ons hart beeft, ons hart beeft, zien we op de tekenen der tijden en op hetgeen nog op vervulling wacht in Gods dierbaar Woord waar geen tittel of jota van vallen zal.

Wel zegt de Heere in Zijn lieve Woord: *als gij dan deze tekenen zult zien, heft uwe hoofden opwaarts*, tegen Zijn uitverkoren geslacht; maar ach, waar zijn de Habakuks die op de wacht staan? Dan zoude ook hun buik beroerd worden, voor de stem beven en verrotting in het gebeente komen. O, wat is toch het oordeel begonnen van Gods huis en waar zal het einde zijn? *Wij hebben God op het hoogst misdaan, wij zijn van het heilspoor afgegaan.*

Neerlands Sion in diepe slaap, geen stemmen worden gehoord die het in het openbaar voor de ere Gods opnemen en brullen over de zonde; och dat ons hoofd water ware en ons oog een springader van tranen om dag en nacht te bewenen de breuk der dochteren Sions. Och dat die lieve Geest aankwame van de vier winden, daar ziet onze ziele bij ogenblikken naar uit of straks de Heere in het zware oordeel Zijn Heiligen Geest komt uitstorten, ***opdat die bondelingen die daar in dat bundelken der levendigen begrepen zijn onder Jood en heiden en het rond der aarde, mogen aankomen door het Goddelijk licht geleid.*** O, die scheiding die er dan zal zijn!

Nu is van de dochter Sions al haar sieraad weggegaan en zit ze als een nachthutje in de komkommerhof en als een belegerde stad; de grauwigheid ligt op Efraïm verspreid en het nog niet eens merkende. O geliefden, wat hebben we toch een andere goden voor Gods Aangezicht om ons voor die te buigen en die te dienen; o, mocht de Heere er ons aan ontdekken en onze ogen er voor openen opdat we samen met de ganse kerk als een eenparig man voor God in de schuld mochten gebracht worden. O, hoe diep schuldig staat onze ziel in dezen, ach dat het huisraad van Tobia eens de kamer uit

moest en we vrezen mochten met een kinderlijke vreze en een heilig beven voor Israëls God, de enige en ware God, in wiens Hand ons leven is, bij Wien alle onze paden zijn, Die de zonde nooit ongestraft zal laten, maar ze op Zijn tijd zal bezoeken met de roe en bittere tegenheden.

Maar de Heere leerde ons voor jaren terug dat het zo bang zou worden dat we de afgoden van angst zouden wegwerpen, dus zijn we er nog niet. O, driewerf gelukkig, de Heere kan nooit van Zijn volk af. *Dit zal Mij zijn als de wateren Noachs toen Ik zwoer; want bergen mogen wijken en heuvelen wankelen maar het verbond Mijns vredes zal niet wan kelen in der eeuwigheid.*

Ziet geliefden, dat komt al uit de eeuwige Vrederaad, lag al in het Vaderhart Gods, dat testament bekrachtigd in de dood des Testamentsmakers en ziet nu is het een vast gestaafd verbond. *Laat dat, zegt de dichter, Uw hart tot ons in liefde ontvonken.*

O, geliefden, dat vaste fundament Gods staat, hebbende deze zegel, *de Heere kent degenen die de Zijne zijn.* O geliefden, daar is toch niet af te doen en niet toe te doen, 't is een vol werk. De Heere Jezus heeft uitgeroepen: *Het is volbracht.*

We mochten enige weken geleden nog een bezoekje van dien gezegende Sions Koning ontvangen op een nacht, we lagen toen ziek op bed. O, Hij leidde ons in Zijn binnenkameren, mondeling zouden we u daar meer van vertellen, daarna enige dagen in diepe schaamte doorgebracht, dat wij zo zeer weinig van dien lieven Koning en Zijn gezegend Middelaarswerk, vooral van de staat Zijner verhoging en verheerlijking kenden. Want o geliefden, dien liefsten Heere Jezus heeft zo'n werkzaam leven aan 's Vaders Rechterhand en dat alles voor Zijn beminde kerk.

De morgen op dien nacht volgende, iets van Jacobs gestalte mogen hebben, hoe hij aanbad leunende op het opperste van zijn staf; o, zo'n gelovig aanbeddende ziel, terug geleid, de weg die de Heere met ons gehouden had. O, dat is zo'n wonderlijke gestalte, dat gelovig leunen op het opperste van zijn staf. Die had hem overal vergezeld; o het is alles Gods werk, een werk van vrije genade.

Later op een morgen, hierbij geleid en *wat Hij gestorven is, dat is Hij der zonden eenmaal gestorven en wat Hij leeft dat leeft Hij Gode.* Weer die volle en algenoegzame Zaligmaker en Borg ontmoet in de staat Zijner vernedering en in de staat Zijner verhoging.

O, ds. Fraanje zei hier eens: dan kropen de bijen zo diep in de bloem dat ze niet meer te zien waren. O, daar dachten wij toen aan, o dat in Hem, dien volle en algenoegzame Zaligmaker bevonden te mogen worden; o dat 'kindeke' te mogen zijn! Christus het schuld- en zondoffer maar ook het lof- en dankoffer. Christus is alles en in allen. O, kon ik Hem eens naar waarde uitdragen, noemen en roemen, verheerlijken en prijzen.

Ook hier zeer dierbaar avondmaal mogen houden met ds. Fraanje en het lieve volk, maar de Meester diende en dat was het grootste en waar Hij de Gastheer is daar riekt de mirre en aloë en daar woont de liefde Gods in de harten en krijgt God Drie-enig de eer.

Nu, geliefde vriend en vriendin, ik moet afbreken, groet allen die Sion beminnen, groet uw kinderen, vooral Gerritje en Bertha en wees samen hartelijk gegroet en Gode bevolen door uw zeer onwaardige doch liefhebbende zielsvriendin,
M.V.

Brief 2

Rijssen, juni 1937

Geliefde zielsvriend en vriendin,

Gedurig al in gedachten jullie een lettertje te schrijven maar ach, geliefden er is zoveel gebeurd de laatste tijd wat er toe medewerkte dat ons lichaam zeer verzwakt is en wij

ons moeten ontzien en 's middags gaan rusten en het werk verder kalm aan doen.

15 weken is onze geliefde zielsvriendin **vrouw Schouten** ziek geweest; we hebben haar geregeld mogen bezoeken in alle weer en wind, heel in de beginne van haar ziekte was het duister, zat ze zo in het ongeloof, maar de Heere schonk genadige verandering, deed Zijn licht in haar ziel opgaan en daar kwam zij in de diepe schuld. Maar daar kwam die lieve Borg haar bezoeken, o, wat ontving ze Goddelijk licht en onderwijs in de weg der zaligheid. Ik kan dat niet uitbreiden maar de laatste 3 maanden was ze altijd in het uitzien en verlangen naar de tijd van haar ontbinding. Die liefdevlammen sloegen eerst zo hoog op dat er een zeer sterk heimwee ontstond en zij gelijk het hert schreeuwde; maar later lag dat bestendig en kalm wachtende en uitzierende, maar op de aarde kon je ze niet weer krijgen, hetgeen we nog wel eens geprobeerd hebben. Ach wij wilden ze nog zo graag bij ons houden, maar het gelukte niet want ze vloog maar zo weer op als met arendsvleugeltjes.

Ze had een pijnlijk en smartelijk ziekbed en de laatste 4 á 5 weken kon je het haast niet meer aanzien, ontzettend, alles was opgezwollen van het water. O, ik had het zeer met haar te doen. 's Daags na de oude Baan is ze de ruste ingegaan die er overblijft voor het volk van God. Oude Baan had een kort ziek bed, was haast niet bij kennis; en daarna op het aller-onverwachts Van Noort. O, ik kan daar niet over uitweiden, maar het is hier zo ledig en zo vreemd.

O geliefden, het einde aller dingen is nabij, zijt dan nuchteren en waakt in de gebeden. O, als we samen die genade mochten ontvangen, want het is meer dan tijd en zeer noodzakelijk opdat ons de dag des Heeren toch niet onvoorziens overvalle, want de Heere komt met Zijn wan in Zijn hand en Hij zal Zijn dorsvloer doorzuiveren. O, het ziet er ook zeer droevig uit, dat fijne goud zo verdonkerd en van de dochter Sions is al haar sieraad weggegaan. Mijn volk twee boosheden gedaan, Mij de Springader des levendigen waters verlaten en zichzelf bakken uitgehouwen.

Ontwaak gij Noordenwind, zegt de bruid en kom gij Zuidenwind; daarin onderwezen geliefden, van woord tot woord. Och, mocht die ontdekkende Geest, die Geest der uitbranding en des oordeels de hof der kerk eens doorwaaien. Ontwaak gij Noordenwind, zegt de bruid en kom gij Zuidenwind; de Noordenwind gaat vooraf. Ach geliefden, als we het in mochten leven hoe droevig het er uitziet, we zouden dag en nacht niet anders doen dan wenen; en och dat we nu onder dat alles onder de zware slagen en de drukkende hand des Heeren voort en door kunnen gaan op onze eigene wegen. O, zware verstoktheid onzer harten. O, de Heere zegt: uw nek is een ijzeren zenuw en uw voorhoofd van koper; en zo is het en niet anders. O, breuk op breuk wordt er uitgeroepen in den lande, wanneer zullen we tot bezinning komen?

O geliefden, ik denk zo gedurig: wat is het toch vreemd op aarde. Vanmiddag met broer Jan nog een uurtje naar Wierden geweest, de oude Eshuis was vandaag 93 jaar en we kregen vanmorgen bericht hij heel min was. Hij kende ons nog best en de hoop was levendig (het was een heldere en leesbare brief Christi). Zo het schijnt zal hij spoedig dit Mesech verlaten en Immanuëls land aandoen.

Zie geliefden, als ze zo allemaal voorgaan, o dan kan het verlangen zo sterk worden om ook thuis te mogen komen.

We mochten gisteren in Gods huis nog zo hartelijk zingen:

Dan ga ik op tot Gods altaren,

Tot God mijn God

De Bron van vreugd, enz.

Maar nu moeten we u nog melden dat we zelf zeer onder de drukkende hand des Heeren liggen. Het is vandaag 3 weken geleden dat we ons enig kind naar het sanatorium gebracht hebben te Harderwijk. We hopen aan de dag van morgen hem te

bezoeken, zo de Heere wil en wij leven. Daar hebben we ook met grote kommer en zorg de hele winter tegen opgezien, de jongen zette er zich geweldig tegen op, had vele plannen voor deze zomer in zijn hoofd en hij wilde het niet opgeven. O, ons moederhart heeft wat gebloed en zag zo die vijandschap van mijn arm kind.

Daags na de begrafenis van de oude Baan kwam hij thuis en had zich met een beitel in de hand gestoken. Dit was niet zo erg maar hij kon toch de eerste dagen niet werken, is naar de dokter geweest en meteen gezegd dat hij niet goed was. Dokter zag het niet ernstig aan en dacht hij wel weer werken kon. Maar ach, de jongen ging als sneeuw voor de zon minder worden en ach, na onderzoek en foto's genomen te hebben schijnen zijn longen niet goed te zijn. We behoeven jullie samen niet te zeggen wat er in onze ziel omging; jullie hebben zelf samen veel doorgemaakt.

Eerst was ons alles zeer zwaar, o, als arme weduwe moest ik maar alleen handelen en beraadslagen, de oudjes hier waren geheel van streek, vader verviel bij de dag en ik was ook voor hem bang. Vader hoopt over een paar weken 78 jaar te worden, maar de Heere gaf verandering. Wij werden er onder gebracht als een grote zondares en mochten de Heere, God laten. Hem laten regeren, maar dat niet alleen, maar het is mijn lieve Vader in Christus, die ons kastijdt en tuchtigt. O, ik kan er niet over uitweiden, want ik ben weer opgehouden door het vele volk dat hier komt.

O geliefde zielevriend en zielsvriendin, ik zou u samen graag alles vertellen maar moet afbreken want het is dinsdagmorgen geworden en hopen straks Jan te bezoeken. Ach, mocht de Jehovah ons arm kind daar eens bezoeken, zijn arme ziel weegt mij oneindig zwaarder dan zijn lichaam. O geliefden, Hij zorgt toch zo trouw voor ons, Hij geeft mild en overvloedig.

Geliefden, ik heb zulk een rijke Vader in de hemel, ach, ik moet mij zoveel verfoeien wegens mijn wangedrag.

O, die dierbaren oudste Broeder, die grote Voorspraak en Advocaat in de hemel, die daar altijd leeft om voor Zijn volk te bidden.

O, die dierbaren Zoete Inwoner in Zijn ontdekkende en ontblotende bediening en dierbaar en krachtig onderwijs en bediening. Drie-enig God, U zij al de eer.

De hartelijke groeten van mijn huisgenoten, vooral van broer Jan en van de vrienden en vriendinnen.

Groet Bertha en Gerritje en al uw kinderen, ook Albert en Klaasje. Hoe is met u en hen samen?

Groet allen die Sion beminnen. De Heere sterke u beiden in uwen ouderdom en bewake u van rondom.

Uw zeer liefhebbende zielsvriendin,

M. V.

Brief 3.

Deze brief werd dus geschreven daags na het overlijden van Van Schothorst.

Rijssen, 13 april 1938.

Geliefde zielsvriendin met uw kinderen en kleinkinderen.

Langs dezen weg komen we u samen hartelijk condoleren met het zware verlies dat u samen trof. Ja, terecht een geliefde en zorgdragende is de overledene voor u samen geweest.

Wat trof ons hedenavond het bericht, we hadden niets van Schothorst zijn ziekte gehoord, maar we zagen op de kaart dat het plotseling gegaan is. Schothorst zijn tijd was er, zijn aardse loopbaan ten einde, zijn zuchten ten einde, al zijn druk en kruis en ellende en wederwaardigheden voorbij, de strijd uit en de eeuwige triomf in. Wat zal

het hem meegevalen zijn, dat zijn dobberende scheepje de veilige haven binnen kwam. 'Zalig zijn de armen van geest, want hunner is het koninkrijk der hemelen. Zalig zijn de treurenden, want zij zullen vertroost worden. Zalig zijn de vreedzamen, want ze zullen Gods kinderen genaamd worden.'

O Hij, uit Wiens Gezegende Mond die zaligspreekings vloeiden is die God, die niet liegen kan. Hij zal alle de beloften aan Zijn arme, verdrukte en geplukte volk volkomen vervullen. Ze moeten hier het strijdperk van dit leven door en zoals Ds. zondag zijn voorrede bij ons nog had: *in Mij zult gij vrede hebben, maar in de wereld zult gij verdrukkingen hebben, maar hebt goeden moed, Ik heb de wereld overwonnen.* Ds. zei: het volk hoefde de wereld niet te overwinnen, de Heere Jezus had alles en ook dat voor hen gedaan. Gelukkig wel Ds. zeiden we van binnen, want anders kwam er niets van.

Maar nu is Schothorst het strijdperk uit en waar het hem hier menigmaal benauwd was, daar mag hij nu ruim ademhalen, nooit meer aan enige benauwdheid onderworpen. Maar ach geliefden, letten wij er samen op: de rechtvaardige wordt weggeraapt voor de dag des kwaads en wie neemt het ter harte? O geliefde zielsvriendin, u in uw ouderdom als weduwe op de aarde, de helft van uw vlees straks in het graf, o, dat is wat. Zolang als u hier nog op aarde blijft hebt u een groot gemis in uw vlees, want ach, Gods kindertjes die leren dat ze hier nog zo'n groten bonk vlees hebben. Maar, geliefden daar is er Een die alle gemis vervullen kan met Zichzelve. God in Christus door de Heilige Geest, is De Allesvervullende Verbondsgod voor Zijn arme en ellendige volk.

Nu, lieve vriendin, daar is u geen vreemdelinge van en nu *is Hij een toevlucht voor de Zijnen, hun sterkte als zij door droefheid kwijnen*, enz. De Heere Heere schenke u genade, geliefde zielsvriendin, om getroost uw kruis op te nemen en de Heiland te volgen en dan weet u wel hoe de weg ligt, maar de Allerhoogste maakt het goed, na het zure geeft Hij het zoet. O, onze ziele zegt:

*Hef den lofzang aan,
Zingt Zijn wonderdaan,
Zingt de schoonste stof;
Zingt des Konings lof
Ja, Hij de vorst der aard,
Is die hulde waard.*

Mocht de Heere de roepende stem nog heiligen aan de harten der nabestaanden, daar mocht nog eens een leven uit geboren worden voor degenen die nog onbekeerd zijn. En die door genade een nieuw leven deelachtig zijn, mochten leren hun roeping en verkiezing vast te maken.

Geliefde weduwe, de Heere sterke en ondersteune u in het zware verlies, ook aanstaande vrijdag als het stoffelijk overschot aan de schoot der aarde zal toevertrouwd worden. Hij richte uw geloof vanaf Nebo in Kanaän en bekrachtige u met kracht uit den hogen.

Hier thuis alles nog zo hetzelfde. Mijn zoon nog op het sanatorium, altijd op bed liggen, het is al in de elfde maand. Wij de laatste 14 dagen zeer overspannen, zwak ervan, maar onze ziel zegt: *Ja, waarlijk God is Israël goed enz., hoe donker ooit Gods weg moge wezen*, enz.

O geliefden, wij hebben zo'n zeergeliefde Zorgdragende Vader in de hemel en zo'n teder liefhebbende Oudsten Broeder aan des Vaders rechterhand en zo'n dierbare Kinderleider, dat wij vanmorgen nog tegen vader zeiden: wij kunnen er niet door vader, het zijn wateren der zwemming; wij zwommen en zonken maar in dien eeuwig Ocean.

Ook samen van vader en tante en broeder hartelijk gecondoleerd. De God des Vredes
 zij met ulieden,
 Uw zeer geringe zielsvriendin,
 M.V.

Brief 4

Rijssen, 23 mei 1938.

Zeer geliefde zielsvriendin,
God is een toevlucht voor de Zijnen,
Hun sterkte als zij door droefheid kwijnen,
Ze werden steeds Zijn hulp gewaar,
In zielsbenauwdheid en gevaar.

Geliefde, dat zal u, met ons, de dichter wel nastamelen, neen de Heere is geen land
 van uiterste duisternis, maar de Heere is goed voor de ziele die Hem verwacht, voor
 degene die op Hem hoopt.

Maar de Heere zal uitkomst geven,
Hij die daags Zijn gunst gebiedt,
'k Zal in dit vertrouwen leven,
En dat melden in mijn lied.

O, die goedertierenheden Gods in Christus Jezus, ze zijn toch hemelhoog. Geliefde
 medegenote, die nu ook als weduwe over de aarde gaat, gedurig denken we aan u,
 wetende dat u een diep gemis hebt voor uw vlees en dat in zulk een hogen ouderdom;
 neen dat zal u niet meevallen. U hebt nu geen aanspraak op aarde, u kunt u niet
 uitspreken en kwijt, maar gelukkig u hebt een aanspraak in de hemel. *Die ook ter*
Rechterhand Gods zit, Die ook voor ons bidt. Hij is een Man der weduwen, Hij hoort
 het geroep Zijner ellendigen. *God, Die helpt in nood, is in Sion groot.*

U zult wel gedurig met uw gedachten en alleenspraken bij uw overleden echtgenoot
 zijn, in de zalige heerlijkheid, waar zijn ziel voor de troon juicht. Och, we weten dat
 zo, we hebben daar veel verkeerd nadat mijn man was afgelost. Eén onzer burens vroeg
 ons eens of wij nog een steen of paaltje bij het graf hadden. We zeiden: 'och
 buurvrouw, we zoeken Jan niet in het stof, dat is maar het zielloos lichaam; maar als
 we aan Jan denken, dan zoeken we hem en mogen hem door genade zoeken in de
 plaatse der eeuwige gelukzaligheid.'

O, gel. zielsvriendin, wat onderscheidt ons? Waarom zag de Heere naar ons om? O,
 dat vrije welbehagen, *Jacob heb ik liefgehad!* Och, geliefde, uw tijdje schiet ook op,
 uw man ging u voor. Straks mag u hem als broeder in Christus weer ontmoeten. O, dat
 duurgekochte lichaam Christi, wat eeuwig groot, die daar een lidje van zijn mag. Wij
 hebben Hem lief omdat Hij ons eerst heeft lief gehad. De dichter zingt ervan,

Wij steken 't hoofd omhoog en zullen de eerkroon dragen,
Door U, door U alleen om het eeuwig welbehagen.

Wat zal Schothorst zijn ziel stijf van verwondering gestaan hebben. Och we denken er
 gedurig aan, wat is toch de triomferende en de strijdende kerk één lichaam, waarvan
 Jezus Christus het Hoofd is.

Wij hebben sinds oude Baan weg is ook tweemaal wonderlijke gemeenschap met hem
 mogen hebben; de eerste keer 's morgens voor het avondmaal en de tweede keer op
 een middag toen wij op bed lagen en hij ons aansprak, toen bijzonder versterkt. O, die
 gemeenschap der heiligen is zo dierbaar, zo vermakelijk en versterkend; de hand kan
 tot de voet niet zeggen, ik heb u niet van node.

O, vrouw Schothorst, wat beleven we droeve tijden. Hoe ligt toch de stok
 samenbinding en liefelijkheid verbroken. Wat een ijveren voor eigen huis en eer, en

Gods huis en Gods eer er maar aan gewaagd. De Heere zegt: *zoude Mijn Ziel Zich niet wreken aan zulk een volk als dit is?* O, die wrake des Verbonds, ze zal zwaar zijn. Straks zullen onze beide oren klinken als de Heere Zijn wrake zal uitoefenen en de schuldigen geenszins onschuldig houden zal. *Daarom, verwacht Mij, spreekt de Heere; schikt u o Israël om Uw God te ontmoeten!*

De zonde is een bitter ding. O, geliefde, die hebben de Zone Gods aan het kruis genageld en Zijn dierbaar bloed gekost; och dat we ze door genade mochten haten en vlieden. Zie geliefde, daar heeft nu dat arme, ontdekte en schuldige kind, die lieve Geest zo toe nodig en heeft zo'n behoefte.

Ai laat van mij Uw Heiligen Geest niet scheiden,

Die kan alleen op 't rechte spoor mij leiden,

Bestier mijn gang, daar Gij mijn zwakheid ziet.

O, die zoete lessen, heilgeheimen en verborgenheden die Gods arme en ontblote volk hier leren. Ja de Heere zegt het: *al Mijn kinderen zullen van Mij geleerd worden;* daarom spreken ze ook éne taal, ze worden door één Geest geleid, uit één Fontein gedrenkt en tot één doel opgeleid: *de verheerlijking des Heeren Heeren!*

Dat zal wat zijn! Nooit, nooit is dat onder woorden te brengen, altijd maar aan het begin staan, altijd maar een nieuw lied zingen; ik zal maar uitscheiden, ik kan er niets van zeggen, ik ben een weet-niet. Het is nog niet geopenbaard wat we zijn zullen, maar als Hij geopenbaard is, Die ons leven is, dan zullen wij Hem gelijk worden. Ja de vrouw hoort bij de Man waar ze het wettig eigendom van is, o dat zal wat zijn! *Geen oog heeft het gezien, geen oor heeft het gehoord en het is nooit in het hart eens mensen opgekomen, wat God bereid heeft dien, die Hem liefhebben.* Johannes die zag ze aan die glazen zee, hebbende de citers Gods in hun handen.

Geliefde vriendin we moeten maar afbreken, hier uiterlijk alles redelijk wel; mijn zoon gaat nu flink vooruit, zegt de dokter. We zijn er tezamen 11 mei naar toe geweest, hij was toen 24 jaar. Hij ligt nu buiten.

Wat zijn 's Heeren wegen toch hoger dan de onze; onze ziele mag door genade de laatste tijd wel achteraan komen en mag gedurig op de Heere zien. Hij zorgt wonderlijk voor ons, de Heere is een Waarmaker van Zijn Woord, mochten wij maar opmerken wat de Heere spreekt.

O, hoe schadelijk is het toch voor onze ziel als we gedurig zo onopmerkzaam onze weg bewandelen, want toch: God zal Zelfs hun Leidsman wezen, leren hoe hij wandelen moet.

Gisteren nog zoete geloofsgemeenschap met dat lieve Wezen mogen hebben, terugleiding in de wegen en leiding des Heeren met ons. O, dat krediet in onze ziel voor dat lieve Wezen. We stippen dit maar zo aan, maar we kwamen in de staat der rechtheid weer terecht *en God zag al wat Hij gemaakt had en ziet het was zeer goed.*

Nu lieve zielsvriendin, de Heere sterke u en ondersteune u met de Rechterhand Zijner gerechtigheid. De Heere schenke u genade om op Hem te leunen en te steunen voor tijd en eeuwigheid.

Gerritje en Bertha en al uw kinderen gegroet. Laat Bertha eens een lettertje schrijven, hoe het moeder en jullie gaat.

Groet **Wouter van de Kieft** en de zijnen, **vrouw Van Drie** en al het lieve volk van God. Hoe is het met **vrouw Van 't Hek**? Wil ook haar hartelijk van ons groeten.

Ontvang van vader en tante en broer Jan ook de groeten en wees Gode in alles bevolen door uw onwaardige zielsvriendin

M.V.

Brief 5

Rijssen, 13 oktober 1938.

Geliefde zielsvriendin,

Onder inwachting van 's Heeren hulp en bestiering zetten we ons even neder u een lettertje te schrijven.

U hebt zeker wel eens uitgezien; maar ach geliefde, mijn arbeid is uitgebreid en mijn verstand en krachten klein, zodat ik wel eens aan het einde ben; ja niet eens, maar gedurig weer en was er dan niet zo'n nooit verminderende volheid, en was Jezus niet zo'n trouwe Vriend, hoe kwam zo'n worm door Achors wegen.

Maar tot hier toe heeft ons de Heere geholpen en zijn het de goedertierenheden des Heeren dat wij nog zijn die we zijn.

Zeer veel zorg en kommer met ons enigst kind, bij dag en nacht. Dinsdag hebben we hem nog bezocht, het is van hier een heel end. Hij gaat wel vooruit en mag voor de middag, van 7 tot 12 uur, op een stoel. Toch zal het nog wel enige maanden duren, zoals dokter zegt.

Maar ach lieve vriendin, de ziele is meerder dan het lichaam, onbekeerd is het allerergste en dat onder zoveel arbeid van 's Heerenwege als onvruchtbare bomen te blijven staan, dan zegt de Heere: *wat is er meer aan te doen dat Ik er niet aan gedaan heb*. O, hoe rein is toch de Heere van ons bloed. Hij zond Zijn Eniggeborene op deze lage, van Hem vervloekte aarde. Hij, Die het geen roof behoefde te achten Gode even gelijk te zijn, nam ons vlees en bloed aan en werd de broederen gelijk, uitgenomen de zonde. O, die grote verborgenheid en dat heilgeheim. God geopenbaard in het vlees, daar stond Hij in de plaats van zondaren, Hij droeg de vloek voor vloekelingen en helwaardigen. O, die diepe vernedering van de eeuwige Zone Gods en wat het Hem toch gekost heeft om Zijn arbeidsloon te kopen en te lossen. O, wat is dat hier toch gedurig weer de stof van overdenking van 's Heeren gunstvolk. Maar wat zal dat eeuwig de stof van verlustiging zijn voor de verlostte schare in de eeuwige heerlijkheid.

Geliefde zielsvriendin dat zal ook wel veel uw overdenking en bepeinzing zijn in uwe eenzaamheid, in uw weduwschap; en dan te mogen geloven dat uw echtvriend u voorging, o dat doet toch wel eens verlangend uitzien: *Wanneer komt die dag, dat ik bij U mag wezen en zien Uw Aanschijn geprezen*.

Zo is het hij ons ook iedere keer te midden van de grote en zware ellende, druk en kruis, dat hijgen doet het hoofd weer omhoog heffen, we behoeven hier niet altijd te blijven. Zo wij alleenlijk in dit leven op Christus waren hopende, dan waren wij de ellendigste van alle mensen. Och, u is al zo oud, geliefde, wie weet hoe ras de tijd uwer ontbinding daar is en dan te mogen instemmen: *Ik heb de goeden strijd gestreden, het geloof behouden, voorts is mij weggelegd de kroon der rechtvaardigheid, welke de Heere, de rechtvaardige Rechter mij geven zal en niet alleen mij, maar ook allen die Zijne verschijning hebben liefgehad*.

Och geliefde, wat was u arm en ongelukkig als u daar geen gegrond hoopje op had, maar nu, geliefde, de dood is voor Gods lievelingen verslonden tot overwinning door de dood van dien grote Triomfator over dood en graf. Daarom mogen ze door en in het geloof uitroepen: *Dood, waar is uw prikkel, hel waar is uw overwinning?*

Och geliefde, sinds de begrafenis van onze zeer geliefde zielszus in Scherpenzeel (*Liesje van Rooijen*) zijn wij daar zeer veel mee bezig; mag ook nog wel eens gemeenschap der heiligen ontvangen en word dan zo gewaar dat het éne kudde, onder Eén Herder is. Hier wel in diepe en zware strijd, aangezien het hier is: Strijd om in te gaan door de enge poort; strijd de goede strijd des geloofs. Maar de verlostten zijn in de eeuwige zegepraal, daar is geen zonde meer. O, wat zal dat zijn, verlost van de

zonde, hier vol vlekken en vol rimpels; daar zonder vlek en rimpel God dienen, dag en nacht in Zijn tempel; daar is geen kaars nog licht der zon meer van node, want de Heere God verlicht ze en het Lam is haar kaars. O, die ongestoorde zaligheid. Dan zal God alles zijn in allen.

Och, lieve vriendin, wat ben ik toch een grote stumpert; o dat ik toch op mocht wassen in die kennis die naar de Godzaligheid is. Wat zijn het toch veelbetekende en veelzeggende tijden waarin wij leven. Gods dierbaar en eeuwigblijvend en onveranderlijk Woord krijgt zijn vervulling. Daar zal geen tittel of jota van vallen, maar ach wat is Gods lieve Geest zeer ver van ons geweken, vandaar zo zeer zeldzaam dat je Gods knechten en kinderen er over hoort praten. Meestal met een zeer diepe slaap bevangen, zeer diep ingewikkeld in de zorgvuldigheden des levens, zeer veel op hebbende met de zilveren en gouden afgoden en terwijl er maar voor één ding plek is in het hart en de Heere ook het ganse hart vraagt, daar is het dat wij God verlaten hebben en ons bakken hebben uitgehouwen, gebroken bakken die geen water houden. En nu komt dat lieve Wezen de zonde te straffen. God kan de zonde niet ongestraft laten. O, dat wij bukken mochten, uitroepende met de kerk: *Ik zal des Heeren gramschap dragen dewijl ik tegen Hem gezondigd heb*; o dat is zo zoet om dan te mogen ervaren: *Maar bij U is vergeving, opdat Gij gevreesd worde*. O, wat doet die kinderlijke vreze de zonde haten en vlieden, wat is dan liefde liefdes wetsteen.

Er is nog enige verademing gekomen, maar ziende op de grote verharding, zorgeloosheid en grote onverschilligheid en het feit dat er nog niet eens een Ninevé's bekering is, mogen wij wel vrezen met een grote vreze. De Heere gaat door, zie maar Leviticus 26. Och, dat wij Hem verwachtten in de weg Zijner oordelen en Gods gerichten en met de dochteren Sions verblijd werden. O, wat zal dan God verheerlijkt worden als Hij Zijn lang gehoond gezag zal handhaven.

Wij moeten afbreken, het is een zeer gebrekkig briefje, maar ik kan niet anders en wil gaarne bekennen dat het hoe langer hoe gebrekkiger en onnozeler wordt. Maar die lieve Zaligmaker beliefdde het slijk te gebruiken, hoe tegenstrijdig het ook leek en was. Het mocht Hem dan behagen, uit loutere genade, dit gebrekkige te zegenen tot Zijner ere en uw vertroosting en bemoediging.

Dat is de hartewens en bede van uw zeer liefhebbende zielsvriendin

M.V.

8. LIJSJE (LIESJE) VAN ROOIJEN

echtgenote van BART ROEST, Scherpenzeel

Citaten overgenomen uit: *Leven en werk van Bart Roest*, door W.B. Kranendonk; uitgave 2006 Den Hertog, Houten.

Bart Roest werd op 27 mei 1890 in Valburg in de Betuwe geboren. Hij had tien broers en zussen. Zijn ouders moest hij al op jonge leeftijd missen. Hoewel hij van huis uit Hervormd was, voelde hij zich meer aangetrokken door de prediking van de Gereformeerde Gemeente. In het voorjaar van 1913 deed hij belijdenis in de Gereformeerde Gemeente van Opheusden.

Bart verdiende zijn brood als boerenknecht. Toen hij 29 jaar was, trouwde hij met Liesje van Rooijen en vestigden zij zich in Neerlangbroek, waar zij naar de Gereformeerde Gemeente gingen. De plaatselijke gemeente was een afdeling van Zeist. Roest heeft daar zelfs preken gelezen. (*Omdat er in de Gereformeerde Gemeenten en in verwante kerkverbanden weinig dominees zijn, wordt er bij afwezigheid van een dominee door iemand, meestal een ouderling een preek van een meestal overleden predikant gelezen*). Dit had te maken met de wens van Roest om predikant te worden. Hij had zijn wens aan de kerkenraad kenbaar gemaakt en zou door bredere kerkelijke vergaderingen geëxamineerd worden.

Maar het is anders gelopen. In de Gereformeerde Kerk van Scherpenzeel was een groep die het niet met de prediking eens was. Zij verzochten ds. Kievit van de Gereformeerde Gemeente uit Veenendaal om in de Eierhal te komen preken. Uit deze groep ontstond de gemeente aan het Tabakspaadje. Aanvankelijk een afdeling van Veenendaal, later als zelfstandige gemeente. Ds. Kievit werd consulent.

In 1920 kreeg Roest een beroep uit Scherpenzeel om ouderling te worden. Roest nam dit beroep aan en vestigde zich in Scherpenzeel. Aan de Glashorsterdijk werd een pastorie gebouwd. Nu las Roest eigen preken, verzorgde de catechisaties en deed bezoeken in de gemeente. Dit was het begin van een 54-jarige ambtsbediening in Scherpenzeel, waarin hij alle lief en leed met de gemeente deelde.

Toch wilde Bart nog steeds predikant worden, maar hij werd niet toegelaten door classis en synode. In 1930 wilde de synode de ouderlingen verbieden te preken en eigen preken voor te lezen. Deze ouderlingen moesten zich aanmelden bij Theologische School in Rotterdam. Dit hield in dat Roest in Scherpenzeel zijn ambt moest neerleggen en naar Rotterdam moest verhuizen. Men had een bovenwoning voor hem en zijn gezin gereserveerd. Roest, die sterk aan de gemeente verbonden was, wilde dit niet. Zijn vrouw was ernstig ziek, dus een verhuizing was uitgesloten. Zijn studie ging dus niet door. De ene zondag las hij nog een eigen preek en de volgende zondag een preek van een overleden predikant.

Dit was heel pijnlijk voor Roest. Hij las dus wel af en toe een eigen preek, wat kerkordelijk verboden was. Men wist er niet goed raad mee en gedoogde het, hoewel veel synode- en classisvergaderingen zich er tegen uitspraken. Vaak maakte hij tijdens het preeklezen een opmerking over de gelezen stof. Daarnaast schreef hij zelf preken. Hij leidde ook begrafenissen en bevestigde huwelijken. Ook buiten zijn gemeente en kerkverband. Dit werd hem toegestaan. Roest lette niet op kerkmuren, daardoor had

hij vrienden uit allerlei kerken. Daarbij leidde hij gezelschappen, bijeenkomsten waarop men over godsdienstige belevingen sprak. Zo werd hij later een goede vriend van de Oud Gereformeerde ds. Van der Poel. De huisbezoeken deed hij alleen.

Toen Bart Roest zijn militaire dienstplicht vervulde, was niet in de eerste plaats op zoek naar een vrouw toen hij Liesje ontmoette. Hij bad de eerste weken na zijn overplaatsing naar Fort Everdingen de Heere of hij daar in de omgeving mensen mocht ontmoeten waarmee hij één van hart en één van zin was. Met dat stille gebed in zijn hart liep hij op een vrije dag naar Vianen.

In de stad aangekomen vroeg hij een jongen of die wist of er in de buurt kinderen van God waren. Deze verwees hem naar de familie Van Rooijen die op Walsland woonde. Daar aangekomen bleek dat de vrouw des huizes en een dochter juist die dag in Hagestein waren, waar bij familie Fortuijn gezelschap werd gehouden. Roest kreeg het advies daar ook heen te gaan. Bij Fortuijn ontmoette hij een gezelschap vromen, waaronder Liesje van Rooijen, zijn latere vrouw.

Lijsje van Rooijen was op 10 oktober 1886 te Vianen geboren als eersteling van **Dirk van Rooijen en Stijntje Klein**. Na Liesje, zoals haar roepnaam was, volgden nog zeven kinderen - drie meisjes en vier jongens.

Vader Van Rooijen was handelaar in kolen en behoorde tot de welgestelde burgers van de stad. In zijn jonge jaren leefde vader Dirk van Rooijen midden in de wereld. Hij dronk de zonde in, maar werd krachtdadig tot God bekeerd. Op zaterdagavond had hij zich nog gelaafd aan de drank en op de daarop volgende maandag sprak heel Vianen over de bekering van Dirk. Hij stierf in 1927.

Van Rooijen sloot zich aan bij de Gereformeerde Kerk in Vianen. Zijn vrouw Stijntje verzette zich daar niet tegen, al had zij persoonlijk andere opvattingen dan haar echtgenoot. Moeder Van Rooijen was van huis uit oppervlakkig Hervormd. Toen de kinderen ouder werden, kwam die tweespalt in het gezin openbaar; de meesten van hen kozen voor de ruimere opvattingen van hun moeder.

Bij Liesje lag dat anders. Al op zeer jonge leeftijd had zij de Heere leren kennen. Zij kon duidelijk vertellen hoe en wanneer de Heere haar had stilgezet. De last van de zonde drukte haar al vroeg in haar jeugd. Dat viel ook anderen op. Eens vroeg ds. S. Vos haar tijdens de catechisatie een psalmvers op te geven. Liesje, die in grote geestelijke nood was, stelde voor Psalm 119:14 te zingen:

*Och, dat ik klaar en onderscheiden zag,
Hoe 'k mij naar Uw bevelen moet gedragen,
Uw wond'ren recht betrachten dag aan dag.
Mijn ziel druipt weg van treurigheid en klagen.
Ai, richt mij op, verander mijn geklag,
Wil naar Uw woord mij gunstig onderschragen.*

Ds. Vos, die uit eigen ervaring wist van geestelijke bestrijdingen, vroeg haar na afloop van de catechisatie wat eraan schortte. Liesje kon bij hem haar hart uitstorten en voelde zich daardoor zeer aan deze predikant verbonden!

Liesje was 27 jaar toen de Heere de grote weldaad van de schuldvergeving aan haar ziel toepaste.

Daarover schreef ze op 14 juli 1914 aan vriendin **Anna Kuik-Blankestein** te Zeist:

Geliefde vriendin,

Door dezen mag ik u melden, dat ik uw briefje heb mogen ontvangen in redelijke welstand en mag u dan door des Heeren diep verbeurde goedheid melden dat de Heere het boven bidden en denken welgemaakt heeft met mij diep onwaardige in mijzelf. Want och, wat ben ik in mijzelf een hellewicht. Niet anders waardig dan om verdelgd te worden van voor Gods aangezicht. Maar o, eeuwig wonder, die de eeuwige dood waardig zijn, krijgen het eeuwige leven uit en in Hem, Die dood is geweest maar nu leeft tot in alle eeuwigheid en zegt tot degenen die Hij van eeuwigheid gekocht heeft met Zijn dierbaar bloed: 'Ik leef en gij zult leven.' Nu, geliefde vriendin, Hij Die op de troon zit heeft gezegd: 'Zie, Ik maak alle dingen nieuw.' En Die heeft ook bij mij alles nieuw gemaakt uit eeuwige ontferming.

O geliefde, het is alles boven verwachting gegaan. Ik had het nooit kunnen denken en kon het ook onmogelijk geloven vanwege de grootheid der zaak. Maar de Heere heeft Zijn woord aan mij vervuld. Wat onmogelijk is bij de mensen, is mogelijk bij God. O, lieve vriendin, er staat zo dat de Heere een afgesneden zaak doet aan 's mensen kant, en zijn dood en doemvonnissen krijgt te ondertekenen en zijn Rechter komt te rechtvaardigen als Hij het vonnis voltrekt en het recht Gods lief krijgt en daaronder buigt. O, dan heeft die niets meer in te brengen en dan kan zulk een ook niets anders dan uitroepen: 'Rechtvaardig is mijn plaatsje in de hel' Lieve vriendin, toen ik dat alles deed, kreeg ik zo'n stille ziel. Want God kon mij geen kwaad meer doen. O, zalig bukken onder God. Ik dacht niets anders of het was afgedaan.

En toen ik dat dacht, o eeuwig wonder, toen ontsloot de Heere Zich in Zijn eeuwige liefde in mijn ziel. Toen ontsloot Hij voor mij Zijn eeuwige vredesplan. Toen trad de Heere Jezus voor mij tussenbeide en wachtte mij op als een gegevene ter zaligheid. O, lieve vriendin, toen ben ik weggezakt vanwege het eeuwige wonder. Want nu kreeg ik en genoot ik vrede en verzoening met God door Hem Die uitgeroepen heeft: 'Het is volbracht' en: 'Ik heb voleindigd het werk dat Gij Mij gegeven hebt om te doen.' God was voldaan en daar heb ik nooit iets aan behoeven te doen. Niet een zuchtje komt er in aanmerking. Want dat leert Hij zo dat alles buiten de mens ligt. Het is niets uit ons, alles uit Hem, zo gaat de weg naar Jeruzalem. O, zalige weg, want nu krijgt God alleen de eer. O, riep ik maar uit: 'Ik heb niets gedaan, God alles.'

O, lieve vriendin, wat zal ik de Heere vergelden voor de weldaad aan mij bewezen. Want ik heb het mij onwaardig gemaakt. O, geliefde, toen ik dan een poosje in verwondering neerzat, daar krijg ik een inleiding in de Openbaring van Johannes. Daar krijg ik gemeenschap met de ganse verheerlijkte staat van de bruidskerk, alle rein gewassen in het dierbaar bloed des Lams. O, eeuwig wonder, ik bevond mij onder degenen die de kroon voor God en het Lam nederwierpen en zongen: 'Het Lam Dat geslacht is, is waardig te ontvangen de lof, de eer en de aanbidding en de dankzegging. Gij hebt ons Gode gekocht met Uw bloed uit alle geslacht en taal en volk en natie.' Dat nedervallen voor de troon Gods en dat aanbidden van Dien Die leeft tot in alle eeuwigheid. Lieve vriendin, daar heb ik hier in beginsel iets van mogen ondervinden. Ik wist niet meer dat ik op aarde was, maar was al in de eeuwigheid. Ja, bevond mij onder diegenen waar we van lezen: 'Dezen zijn het die uit de grote verdrukking komen en ze hebben hun lange witte klederen wit gewassen in het bloed des Lams, daarom zijn ze voor de troon Gods.'

O, lieve vriendin, wat is er toch veel in God Zelve aan te treffen. En is het hier bij aanvang al zo, wat zal het dan zijn in de eeuwigheid. O, eeuwige blijdschap zal op hun hoofden wezen.

Waar ben ik toe verwaardigd. Menigmaal zit ik in verwondering en kan dan niets

anders zeggen: 'Lieve Heere, wat heeft U toch bewogen.' Dan is het niet anders als verliezen en kwijtraken in het eeuwige wonder. Met God verzoend door de dood Zijns Zoons. O, lieve vriendin, geen roem in mij. *Alle roem is uitgesloten, onverdiende zaligheid, heb ik van mijn God genoten, ik roem in vrije gunst alleen.* O, alleen dit schiet er over. *Wij steken het hoofd omhoog en zullen de eerkroon dragen, door U, door U alleen om 't eeuwig welbehagen.*

O, geliefde, had ik dat ooit gedacht. Mijn tong is te arm en mijn keel is te slecht om naar waarde de Heere groot te maken. Doch wat ben ik blij dat er een eeuwigheid aanstaande is. Mijn verlangen is wel eens zo sterk naar die zalige eeuwigheid dat ik uitroep: 'O eeuwigheid, kom ras, o, dat ik bij u was. 'Kom Heere Jezus, ja kom haastelijk.' Om dan altijd dat lieve aangezicht van mijn nu zo dierbare Verlosser te mogen aanschouwen. O, die dierbare woorden: 'Zij zullen Zijn aangezicht zien en Zijn Naam zal op hun voorhoofden zijn.'

Mijn ziel strekt zich uit naar die plaats van volmaaktheid, ontdaan van alles. Ongestoord God Drie-enig te genieten. O, geliefde vriendin, wat zijn ze toch gelukkig die toch dat allerhoogst en eeuwig goed deelachtig zijn dat nimmermeer vergaat. Ik moer gedurig maar zeggen: 'Ik kan mijn rijkdom niet op, want alles is Uwe. Gij zijt van Christus en Christus is Gods.' O, geliefde vriendin, dat is een put waar geen bodem in is.

Nu, zo heb ik dan iets stamelend meegedeeld en er maar iets van aangestipt wat de Heere, die grondeloze Ontfermer, uit eeuwige vrije zondaarsliefde aan mij, diep onwaardige dood- en doemschuldige zondares, gedaan heeft. O, dat zalige heilgeheim om als een goddeloze om niet gerechtvaardigd te worden door het geloof in Hem. O, gelukkig die dat heilgeheim leren mag uit genade.

O, geliefde vriendin, mijn hartelijke wens en bede voor u is, dat de Heere ook u dit nog eens mocht leren. Die het mij alles als een vrije gift geschonken heeft, kan het ook u nog geven. Zijn arm is nog niet verkort en Zijn hand heeft nog grote kracht en groot vermogen. O, houd maar biddend aan, wie weet wat de Heere nog eens doen zal om redenen uit Zichzelf. Dat er maar geen rust mocht wezen voor en aleeer de Heere u die dierbare woordjes geleerd had: 'Die zijn leven zal verliezen, die zal het vinden.' O, gelukkig sterven, want daar ligt het leven achter.

Nu, geliefde vriendin, ik zou u nog wel meer mede kunnen delen wat ik uit de ambtelijke bediening van die dierbare Heere Jezus heb ondervonden als Profeet, Priester en Koning. Want met alles wat er gebeurd is, blijf ik steil en diep afhankelijk. Maar die Middelaar bediening is mij nu zo dierbaar en onmisbaar om uit Zijn volheid te ontvangen genade voor genade. Uit Hem door het geloof te leven, Die het leven is.

U weet wel, lieve vriendin, dat we nog eens gesproken hebben wat het is om bij die meerdere Salomo eens terecht te mogen komen, Die alle raadselen kan oplossen. Dat heb ik nu mogen ondervinden en moest toen ook met de koningin van Scheba uitroepen: 'De helft is mij niet aangezegd.'

Nu, lieve vriendin, mocht u op het gerucht maar veel uitgaan. Er is een volheidsovervloed in Hem. Hij is de Levensbron, Die nooit vermindert. De rivier Gods is vol waters, tot aan de oevers toe. Wie van dat water drinkt zal in der eeuwigheid niet meer dorsten, maar zal in Hem worden een fontein van water, springende tot in het eeuwige leven.

Op zondagmiddag 3 mei 1914 is alles gebeurd. O, onvergetelijke dag. O, eeuwig wonder dat mij te beurt gevallen is. Hem alleen zij de eer.

L. van Rooijen

Enkele jaren later schreef Liesje van Rooijen in een brief aan **Willem en Antje van Dorland** ook over deze gebeurtenis:

‘O, geliefden, wat is het toch oneindig groot, getrokken te zijn uit het rijk der duisternis, daar wij in verzonken lagen door onze diepe val in Adam, en o, nu daaruit opgehaald en overgebracht in het Koninkrijk van dat wonderbaar licht van den Zoon van Gods eeuwige liefde, en o, daar nu het volle bewustzijn van om te dragen in zijn ziele. O, de breuk in het paradijs gevallen, is hersteld, en nu weer in een bevredigde betrekking met God te mogen staan. O, met God verzoend door de dood Zijns Zoons.’

Veel verkeerde Liesje van Rooijen onder het volk van God. Zij zocht kinderen des Heeren in het hele land op. Zo verbleef ze ook eens in Goes, waar zij op zondag een avondmaalsdienst bij ds. J. Fraanje meemaakte. Zij nam daar deel aan het sacrament. Aan het einde van de bediening vroeg ds. Fraanje aan Liesje of ze een versje wilde opgeven. Haar antwoord was: ‘Laten we dan maar zingen het lied van Mozes en het Lam.’

Ds. Fraanje reageerde daarop met: ‘Dat is niet te veel gevraagd, Liesje, maar daar kennen we hier de wijs nog niet van. Dat kan hier nog niet in de strijdende Kerk gezongen worden.’

Gezin van Bart en Liesje

Vanaf de eerste ontmoeting tussen Liesje van Rooijen en Bart Roest vielen er geestelijke banden. Al spoedig groeide er ook wederzijdse genegenheid. Dat Liesje zes jaar ouder was dan Bart hinderde de jonge Roest niet. Evenmin zag hij het als een bezwaar dat ze een zwakke gezondheid had. Liesje had enkele malen bloed gespuwd en moest daarom veel rusten.

Vader Van Rooijen had echter wel bedenkingen tegen een eventueel huwelijk. Hij gunde zijn dochter een betere partij dan een eenvoudige landbouwersknecht. Toen hij echter van zijn dochter en haar vriend hoorde dat de Heere hun beiden kennelijk had laten zien dat ze voor elkaar bestemd waren, gaf hij zijn verzet op.

Liesje en Bart verlangden spoedig te kunnen trouwen. Maar waar was werk en een woning te vinden? Na enig zoeken werden beide gevonden in Neerlangbroek.

Het huwelijk tussen Bart Roest en Liesje van Rooijen werd op 5 februari 1920 gesloten in het stadhuis te Vianen. Een vriend van Bart reed hen daarna met een rijtuig naar Zeist, waar ‘s middags om vijf uur de kerkelijke bevestiging van het huwelijk plaats had door ds. H. Roelofsen, aan wie de bruidegom zich zeer verbonden wist.

Bij hun komst in Scherpenzeel nam Roest en zijn vrouw intrek in enkele kamers in de woning van gemeentelid T. Kroon aan het Oosteinde. Over de huurprijs werd geen afspraak gemaakt en toen Roest op de kerkenraadsvergadering van 13 december 1920 daarnaar vroeg, bleek dat Kroon kort en goed had gesteld dat hij 'niemendal' voor de bewoning wilde hebben. Toch bleef de kerkenraad het onbevredigend vinden dat Roest geen eigen huis had. Toen in het voorjaar van 1921 bekend werd dat de nieuwe ouderling en zijn vrouw gezinsuitbreiding verwachtten, kwam het punt van huisvesting opnieuw aan de orde. Even werd gespeeld met de gedachte een bestaande woning te kopen, maar al spoedig werd dat idee verworpen.

De kerkenraad voelde meer voor het bouwen van een nieuw huis. Belangrijk argument was dat de kerkelijke gemeente nog steeds een perceel grond in eigendom had aan de Glashorsterdijk. Oorspronkelijk zou daarop het kerkgebouw gebouwd worden, maar dat was niet doorgegaan.

Op de ledenvergadering van 30 mei 1921 viel unaniem het besluit op die kavel een

huis voor de familie Roest te bouwen. Wel vonden de leden de bouwkosten, 9.000 gulden, aan de hoge kant. Maar van overheidszijde viel een tegemoetkoming van 1.500 gulden te verwachten. Roest drong er op aan dat niemand zich verplicht moest voelen mee te betalen. Want: 'Wanneer het niet vrijwillig zou gaan, zou hij er niet in kunnen gaan uit vrees dat hij God niet mee zou kunnen krijgen.'

Begin augustus werd een begin gemaakt met de bouw van de woning en in de eerste week van november konden Roest en zijn vrouw haar betrekken. Glashorsterdijk 34 - later Glashorst 34 - stond vanaf dat moment tot aan het overlijden van Roest in 1974 bekend als 'de pastorie van Scherpenzeel'.

De woning van het gezin Roest was inderdaad ook het centrale punt in de gemeente. Hier logeerden predikanten als zij een zondag over in Scherpenzeel waren. Hier werden jarenlang bijna wekelijks gezelschappen gehouden.

Hier verzamelde mevrouw Roest op woensdagmiddag een kleine kring van jonge meisjes om zich heen om met hen te spreken over de dienst van de Heere. Op bescheiden, maar overtuigende wijze wist mevrouw Roest hen jaloers te maken op het geluk van Gods volk!

Zelfstandige gemeente te Scherpenzeel

Binnen de plaatselijke Gereformeerde Gemeente was er in de jaren twintig sprake van rust, vrede en gestadige groei. Toen Roest in het najaar van 1910 naar het Gelderse dorp kwam, was Scherpenzeel nog een afdeling van Veenendaal. Maar in de zomer van 1921 kwam bij de kerkenraad van de moedergemeente de vraag aan de orde of Scherpenzeel zelfstandig kon worden. De Scherpenzeelse leden zelf hadden zich daar al bijna een jaar eerder, op 24 augustus 1920, positief over uitgesproken.

Roest ging samen met ouderling Van den Bosch op 4 juli 1921 naar de broeders in 't Veen' met het verzoek om steun voor hun aanvraag tot verzelfstandiging die ze bij de komende classisvergadering wilden indienen. De twee Scherpenzeelse ouderlingen erkenden 'dat de gemeente thans wel klein is in aantal' maar ze geloofden dat ze desondanks levensvatbaar was, 'ziende op de grote opkomst van catechisanten'. Bovendien zouden ze als zelfstandige gemeente meer recht krijgen bij het vervullen van zondagse beurten door predikanten.

De Veense broeders besloten het verzoek van Scherpenzeel te steunen en nog geen twee weken later, op 13 juli 1921, ging de classis Barneveld akkoord met de verzelfstandiging van de gemeente Scherpenzeel. Op 29 september 1921 vond de instituering plaats in een kerkdienst waarin de predikant van Veenendaal, ds. H. Kieviet, voorging. Ds. H. Kieviet van Veenendaal sprak bij die gelegenheid over Zacharia 2:4-7 waarna de Br. G. v. d. Bosch en B. Roest tot ouderling en Br. G. van Zetten tot diaken werden bevestigd.

Het was een plechtige en aangename ure waarvan we met het oog op den weg van strijd, die is doormaakt, wel mogen uitroepen met den dichter: "De Heere heeft grote dingen bij ons gedaan, dies zijn wij verblijd."

Pastorievreugden en -zorgen

Twee weken na het betrekken van de nieuwe woning werd in november 1921 het huwelijk van Roest en zijn vrouw gezegend met de geboorte van een dochter. Ze kreeg de naam Jannetje, de naam van de moeder van Roest.

Een jaar later werd opnieuw een dochter geboren, Stijntje, vernoemd naar de moeder van mevrouw Roest.

Twee jaar later, in 1924, kwam de eerste zoon ter wereld, die evenals opa Roest de naam Theo Dorus kreeg.

Hij werd in 1926 gevolgd door Dirk, vernoemd naar opa van Rooijen, en een jaar later door Bartolomeus Willem Cornelis - Bertus - die de naam van zijn vader en van twee van diens broers droeg.

Bertus was een zorgenkind. Vanaf zijn geboorte kampte hij met gezondheidsproblemen. Na een halfjaar overleed hij op 20 februari 1928 aan de gevolgen van een longontsteking. Het was zijn ouders tot grote troost vast te mogen geloven dat er iets goeds voor de Heere in dit kind lag. De dag van zijn begrafenis noemde Roest later 'de laatste tocht van een koningskind.'

De kinderen Roest, v.l.n.r. Theo Dirk, Stien en Jannie

De zorg voor de vier kinderen en de voortdurende drukte die het pastorieleven met zich meebracht, waren voor mevrouw Roest een grote belasting. Haar gezondheid was zwak en zij leed veel aan hoofdpijn.

In zijn brieven aan zijn vriend Floor de Kruijf schreef Roest meer dan eens: 'De vrouw maakt het redelijk, zij is zwak naar het lichaam maar wordt gesterkt in den Heere.'

Ziekte van Liesje

Liesje Roest kampte al jaren met een zwakke gezondheid. Reeds voor haar huwelijk in 1920 waren er zorgen. Jannetje van Dijkhuizen schreef in juni 1918 aan Roest dat ze van voorganger Vijverberg had gehoord dat Liesje 'weer bloed had opgegeven.' Liesje had zwakke longen en was snel vermoeid. De zorg voor haar gezin en de drukte van de gedurige aanloop in de pastorie vergden veel van haar.

Begin jaren dertig namen de gezondheidsklachten van mevrouw Roest toe. De oorzaak was onduidelijk, maar zij kwam wel op bed te liggen. Na verloop van tijd trad er enig herstel in.

Roest schreef aan zijn vriend De Kruijf: 'De vrouw gaat goed vooruit. Kinderen goed, zelf ook aardig goed. De vrouw heeft een zeer gezegend ziekbed; telkens mag zij weer wat van de Heere ontmoeten.'

Het herstel leek zich door te zetten. Mevrouw Roest werd van haar ziekbed opgericht. Wel bleek zij zodanig verzwakt te zijn dat de zorg voor haar gezin te zwaar werd. Ze had hulp in de huishouding nodig.

Enkele jaren later, begin 1934, werd mevrouw Roest opnieuw ziek. Zij kwam nu geheel op bed te liggen en zou niet meer herstellen.

Roest maakte zich daar ook zorgen over. In een brief van begin mei schreef hij: ‘Mijn vrouw is veel in zwakheden. Onderworpen. Ik ben bevreesd dat zij niet zo lang meer op aarde zal zijn. Zo lieverlee wordt zij afgebroken naar het lichaam, doch zij is gedurig zalig gesteld en heeft heimwee naar de eeuwige heerlijkheid. Zij blijft nog een klein tijdje bij mij en mijn geliefde kinderen. Maar niet lang meer. Soms ben ik zeer verdrukt en bedroefd, maar zucht er tegen om den Heere niet vooruit te lopen. Want ik kwijn weg als ik er aan denk dat ik mijn vrouw moet missen. De wille Gods mocht echter mijn hoogste wetgever zijn»

Niet opereren

Dat er inderdaad reden was tot grote zorg, bleek al spoedig. Enkele weken later vertelde Roest: ‘Gisteren met mijn vrouw naar de dokter geweest voor onderzoek. Die arts dringt er op aan dat zij opgenomen wordt in een ziekenhuis. De vrouw gaat achteruit. Lezen kan zij niet meer. Zij ziet niets meer. Vandaag is zij weer onderzocht. Ik moet met de dokter en met professor Bouman uit Utrecht overleggen of de vrouw thuis mag blijven en daar behandeld kan worden.

Liesje moest worden opgenomen in het ziekenhuis in Utrecht. Begin juni ging ze daarheen. Roest bracht haar weg, samen met Mientje Vrijdag. Onderzoek wees al spoedig uit dat mevrouw Roest een kwaadaardige tumor in haar hoofd had. De artsen wilden haar opereren, maar Roest en zijn vrouw hadden geen vrijmoedigheid daar toestemming voor te geven.

Zelf schreef Roest enkele dagen later: ‘Dinsdag mijn liefste vrouw naar Utrecht gebracht. O, wat dat voor mij was. De kinderen waren zo bedroefd. Ook de gemeente was bedroefd. Geheel Lukas 5 is voor mij zo dierbaar, lees vooral vers 17 eens. O, die kracht Gods. O, dat pleiten. Mijn vrouw heeft ook in het hoofd een vergiftiging. Dat is het ergste. De dokters wilden opereren. Dat hebben we geweigerd. We durven het niet. De Heere wil het niet. Ik ben een uur met die dokter bezig geweest. De operatie is uitgesteld. Dinsdagmiddag is mijn vrouw door drie doktoren en woensdag voormiddag door vier onderzocht. Nu weer foto’s van haar genomen.

Zij zijn goed en vriendelijk voor haar. Mijn vrouw ligt stil. Ze is moe, doch kalm en in God zalig hemels gesteld. Gedurig telefoneer ik. Vrijdagmorgen ga ik naar haar toe. In tien dagen mag er niemand bij haar dan ikzelf. Wij zullen zien wat God doet. Zij is er ernstig aan toe. Als er geen wonderen gebeuren, dan gaat zij naar Huis. Maar ik kan niet aflat te bidden. Ik heb een weinig geloof dat zij terugkomt. Zij wordt niet beter, denk ik. Maar ik hoop dat zij nog even een poosje bij mij is en dat zij in huis bij mij mag sterven.

Vandaag vrijdag, moesten we beslissen of mijn vrouw een zeer ernstige operatie in haar hoofd moet ondergaan. De gehele schedel lichten en dat enkel tot verlichting. Wij hebben van Godswege geweigerd. We willen het liever met God wagen. Lang ben ik met de dokter bezig geweest. De artsen waarschuwen mij voor de ernstige gevolgen. Maar ik val liever in de hand Gods. Nu heb ik haar per auto thuisgehaald en heb daar vrede bij.’

Mevrouw Roest zelf was onder dit alles bijzonder rustig. Weliswaar geloofde ze dat ze niet zou herstellen, maar ‘zij had de Heere in het hart, op een zeer wonderlijke wijze’, schreef Mientje Vrijdag aan haar vriendin Aaltje Smelt.’

Na haar thuiskomst uit het ziekenhuis moest Liesje veel op bed of in een stoel liggen. De huishouding werd voor een groot deel gedaan door Willempje van Wijk, die drie jaar lang bij de familie Roest in huis was.

Hoe zijn vrouw gesteld was, vertelde Roest in een brief aan Floor de Kruijf: ‘De vrouw gaat wel. Zij rust veel en is veel in afzondering. De minste inspanning kan zij niet hebben. Zij ligt al acht dagen in een ligstoel. Van binnen vaart haar ziel wel. Veel leeft zij in de bediening van de gemeenschap met God. Gedurig heeft zij nieuwe bedieningen en ontmoetingen. Ze is o zo verblijd in God, met ootmoed. De blijdschap straalt van haar gezicht. Zij mag gedurig zo familiair met God omgaan. Ze is zo los van alles. Het is net alsof zij niets meer van alles bemerkt. Wij laten haar graag in die zalige geloofsvereniging, in dat eenzijn in en met God door Christus’ voorbedding en de Geest. Och, dat leven stroomt gedurig in haar ziel.’

‘De vrouw is nogal aardig. Zij ligt veel op bed en is zo wat blind. Ze heeft gedurig pijn en is zeer zwak. Ze heeft veel geloofsgemeenschap met haar Bondsgod in Christus. Zij spreekt van het hemelleven en haar blijde toekomst. Het is geheel een wonder, dat zij zo een ziekbed heeft.’

Het ziekbed van mevrouw Roest duurde uiteindelijk ruim vier jaar. Dat was langer dan de artsen verwacht hadden. Zelf wist ze dat ze niet meer zou herstellen. Dat deelde Roest op 17 mei 1935 mee aan De Kruijf: ‘Zij heeft op een nacht tegen mij gezegd dat ze niet lang meer op aarde is.’

Naast de zorg voor zijn vrouw waren er in deze jaren ook andere zorgen. In oktober 1935 overleed de moeder van mevrouw Roest. Een halfjaar eerder had zij haar dochter voor het laatst gezien. De slag was zwaar. ‘Mijn vrouw ontroerd en bedroefd. Zij is in

God gerustgesteld', schreef Roest kort daarna.'

Aan Mientje Vrijdag schreef Roest hoe hij met vrijmoedigheid op de begrafenis van zijn schoonmoeder had gesproken.

'Maandagmorgen was ik bezorgd, bedroefd, leeg, arm en ellendig. Met de meisjes vroeg naar Vianen; zeer gesloten en dicht, kon nergens bij, vleselijke droefheid zonder gemeenschap. Vroeg te Vianen, grote familie. Alles in de grootste rouw, twee van Gods kinderen ook erbij. Eerst voor ik las en sprak in het openbaar de Heere gezocht in het gebed, de troon ging open, weer sterkte uit de Borg. "Wist ge niet dat Ik moest zijn in de dingen Mijns Vaders?"

Grote vrijmoedigheid, vlakke, liefde en teerheid, vrijmaking. Gelezen Psalm 90. Zeer groot beslag, onverklaarbare stilte. Naar het graf. Op het graf had ik, eer ik sprak, gemeenschap met vader van Liesje en zijn gelukzalige broeder en met de vrouw. Ja, zeer wonderlijk en daarbij of het oordeelsdag was: met de ganse kerk verlost. Jezus kwam op de wolken, de graven werden geopend, het gericht zette zich, o, alles op zijn geduchtst; en daar tranen geweend, zeer stil en zoet van geloof: twaalf art. des geloofs, *ik geloof*, enz. Met open Bijbel en hart hemels gesproken voor een grote schare. In geen tijd zo zalig mijn ogen ten hemel geslagen, waar wij onze Zaligmaker verwachten: daar aan het plechtige graf van een vader en twee kinderen, en nu moeder, dat is vier in één graf. Geen verkeerde hartstocht, overmaking, alles stond dodelijk stil als aan de grond genageld. Weer naar huis; op het sterfhuys weer gesproken, gebeden, tot zes uur toe.'

Zoon Dirk tobde erg met zijn ogen. 'De drukwegen zijn vele en zwaar, maar er is nog honing aan de roede', aldus Roest.' En aan zijn vriend Roosendaal schreef hij: 'Het gezin is goed, maar u weet wel dat in alles zeer zware zorgen mij drukken, zodat mijn hoofd steeds zwaar is. Och, als ik geen toevlucht kende, dan zou ik in smart vergaan. Maar nu is en blijft Psalm 27:7 berijmd waar.'

In het voorjaar van 1938 werd duidelijk dat Dirk in het oogziekenhuis in Utrecht voor een behandeling moest worden opgenomen. In de laatste week van mei bracht Roest hem weg. De last van twee patiënten in zijn gezin drukte zwaar. Totdat hij de zorg kwijtraakte, zoals hij aan Mientje Vrijdag schreef.

'Dinsdag ben ik bedrukt naar IJmuiden gegaan; ik werd met grote liefde des Heeren dadelijk in het hart en in hun midden opgenomen. Toen het half elf was, zei ik: "Vrienden, ik wil geen vrome vertoning maken, maar ik moet in gebed voor mijn vrouw en mijn kind; ik word in mijn hart gewaar, dat mijn kind in Utrecht geopereerd wordt." O, daar heb ik uit de nood geroepen, gebukt, gebogen en uitgegoten. Ik was verenigd en de smeebeden drongen door de troonzalen Gods. Amen, daar is het. Wat wil het woordje amen zeggen? U weet het antwoord, Mientje. Kwijt, o dat volkomen vertrouwen in God. Hanna's aangezicht was veranderd, ze had haar hart uitgegoten. O, de pakken kwijt. Ik was oprecht in liefde aan Blom en zijn vrouw en anderen verslonden'

Thuisgekomen lag er een kaart uit Utrecht van de directeur van het gasthuis. "Uw zoontje is vandaag geholpen, alles is zeer goed." O, zie je dan de gebedsverhoring? Mijn ziel juichte. De meisjes zeiden: "Vader, u hoort niets." O, ik was nog zo verslonden en verbaasd, menende dat God me verlaten zou en dan sterf ik graag, dan kan ik niet meer leven. En nu zo! Door mijn vrouw is ook zo geworsteld. O, dat samen overeenstemmen in een zaak. En het kost weer een kleine vijftig gulden voor de brillen, maar dat is niet erg.

En nu wil ik u wat zeggen: ik vond in de zak niet een briefje van tien, maar... van... honderd gulden, o, 100,- en nog f 10,- apart. En of dat nog niet genoeg was, lag er een brief op tafel van twee mensen uit Utrecht, oud-leerlingen; ze schreven: dat hebt u van ons door de Heere, want een arbeider is zijn loon waard. En daar zat twintig gulden in. O, ik was verslonden. Nou Mientje, hebben we nu een God, ja of nee?"

De verzorging van mevrouw Roest was een zware opgave. De jonge kinderen moesten daar dagelijks rekening mee houden. Daar kwam bij dat mevrouw Roest, vanwege de ernstige hoofdpijnen waar ze vaak aan leed nauwelijks geluiden kon verdagen. Het ronken van tractoren bij de naastliggende boerderij was voor haar een kwelling. Vanwege de ondraaglijke pijnen smeekte ze de Heere herhaaldelijk om matiging van de pijnen. Menigmaal wilde Hij haar gebed verhoren, hetzij doordat de machines zwegen, hetzij doordat ze de nabijheid van de Heere mocht smaken, zodat zij de machines niet meer hoorde.

Bezoek kon mevrouw Roest eigenlijk niet verdragen. 'Toch maakten veel kinderen des Heeren geregeld de reis naar Scherpenzeel om haar te ontmoeten en van haar de werken des Heeren te horen. Ze had een leven dicht bij de Heere en kreeg veel indrukken van het hemelleven dat haar wachtte. 'Haar mond loopt over van de dingen van Gods Koninkrijk', schreef Roest in 1935.'

Soms mocht mevrouw Roest ook aan jongeren vertellen hoe goed de Heere voor haar was. Roest schreef in april van hetzelfde jaar: 'Zaterdagavond j.l. sprak zij de ganse avond over de grote werken Gods. Er was een tiental jonge mensen gekomen en jongens van andere plaatsen, die God vrezden. Ik was eerst om acht uur thuis van huisbezoek met Vermeulen. De vrouw vertelde ongedacht haar weg, zomaar, en ze sprak tot half elf en ze heeft zo gewaarschuwd, aangeprezen, o zo'n vaste taal of er een leraar in de volle bediening het Evangelie in de kamer uitdroeg. Niemand sprak één woord

In januari 1936 bezocht **Mientje Vrijdag** haar. Over dat bezoek vertelde deze in een brief aan de Oud Gereformeerde ouderling Leen Potappel uit Stavenisse:

'Morgen is het veertien dagen geleden dat we onze geliefde zielszus, die al lange tijd ziek is, te Scherpenzeel bezocht hebben. Wat mag ze veel omgang met de Heere hebben. Oude Baan en Van den Noort zijn mee geweest. (...) U zult wel eens van die zielsvriendin gehoord hebben. De Heere maakt haar rijp voor de heerlijkheid. Voor het uiterlijke is ze een toonbeeld van ellende. Veel pijn en ze kan ook niet meer zien. Maar als ze veel pijn had, toen wij er waren, lag ze stilletjes, zachtjes te zingen van: *Laat ons vrolijk zijn, vrolijk zijn*. O, ik had daar wel willen blijven, om die Godsgeheimen te horen.'

Kort na haar overlijden troostte Mientje Vrijdag Roest met: 'Haar ziekbed was een predikstoel. Hoe dikwijls zijn Gods knechten en kinderen aan haar ziekbed bemoedigd en getroost.'

Verschillende malen leek het einde van mevrouw Roest te naderen. In juli 1936 schreef Roest: 'Wij hebben verleden week een zeer bange week met de vrouw gehad. De pijnen in haar hele lichaam waren zeer hoog. Wij dachten dat haar hoofd het niet zou uithouden. Zij at en sliep en sprak niet meer. Steunend en kermend en wanhopend met haar hoofd, hartkloppingen, in de rug, ja overal de pijn. O zo gebrakt door de kwaal. Dokter wilde haar weg hebben, wat we geweigerd hebben. Twee nachten is het zeer hoog opgelopen, zelfs niet gerust, alleen des nachts met haar doorgebracht. Het

hardst was dat zij niet spreken kon. Sinds zaterdag is er weer verademing ingetreden en spreekt zij weer. Zij vertelde dat het in haar allerergste aanvallen van binnen zeer vredig en rustig was en zij steeds verlangde naar de ontbinding met onderworpenheid. Dokter zegt dat het lijden nog kan toenemen en nog een hele tijd kan duren.' (Roest schrijft ook ergens, dat zij schreeuwde en gilte van de pijn)

EEN GEZEGEND STERFBED

Het einde van mevrouw Roest kwam pas twee jaar later. In de voorzomer van 1938 verergerde de kwaal. De patiënt werd dagelijks verzorgd door de wijkverpleegster, die de kinderen 'tante To' noemden.

Roest schreef aan Roosendaal: 'Wat mijn vrouw betreft: zij is ernstig krank, heeft veel hooggaande pijn, koorts. Ze is een dag of wat kunstmatig gevoed. Haar hart en pols zijn zwak. Ze is gedurig bedwelmd. De dokter kwam tweemaal daags. Mijn vrouw moest steeds maar braken en bracht veel wit slijm op. Ze is heel de week niet van haar bed geweest. Toch moest ik catechiseren en een huwelijk bevestigen. De laatste dagen zijn de dadelijke gevaren iets gezakt Maar ze heeft nog veel pijn. Ze kon alleen fluisterende soms enige woorden zeggen.

Als ze bij is dan hoor je niets anders dan hemeltaal. Dan is zij veel bezig met de Goddelijke Personen en de hemelingen. De tranen lopen haar maar langs de wangen en dan zegt zij: *"O, ik verlang zo naar huis. O, Vader, mag ik komen?"* Ook gedurig: *"Heere Jezus, kom haastelijk."*

Dan bemoedigt zij mij, en spreekt ons aan en zegt maar - de handen naar boven stekend - 'O man, wat zal het zijn.'

Eind augustus 1938 werd duidelijk dat het niet lang meer zou duren. Ongeveer een week voor haar sterven nam mevrouw Roest persoonlijk afscheid van haar vier kinderen. (Bertus was overleden)

Op 31 augustus adviseerde de arts dochter Jannie haar vader die naar Noord-Holland was om te catechiseren, een telegram te sturen dat hij snel naar huis moest komen. De volgende morgen vroeg kwam hij. Roest was nog op tijd om een afscheidsgesprek met zijn vrouw te hebben. Echt spreken kon mevrouw Roest niet meer, maar met gebaren kon zij nog iets duidelijk maken.

Rond negen uur 's avonds riep Roest zijn kinderen naar de ziekenkamer en samen met hen deed hij een laatste gebed bij het ziekbed van zijn vrouw. Daarop zei hij tot zijn twee dochters en twee zonen: 'Nu moeten jullie heel stil zijn, want nu komen de engelen moeder halen.'

Rustig en kalm ging mevrouw Roest kort daarop heen; 2 september 1938, 51 jaar.

De begrafenis van Vrouw Roest vond plaats op 6 september 1938. Op die dag werd ook het veertigjarig regeringsjubileum van Koningin Wilhelmina gevierd. In alle plaatsen, dus ook in Scherpenzeel, waren er festiviteiten. Zonder daartoe verzocht te zijn, besloot de burgemeester dat de feestelijkheden meer dan een uur stilgelegd moesten worden, zodat de begrafenis ongestoord doorgang kon hebben. De politie had van hem opdracht erop toe te zien dat het verbod ook werd gehandhaafd.

In de kerk van de Gereformeerde Gemeente werd een rouwdienst gehouden. Daarna begaf de rouwstoet zich naar het graf, waar honderden - waaronder ook niet-kerkelijken - waren samengekomen. Aanwezig waren verder de burgemeester van Scherpenzeel, een wethouder, de predikanten van de plaatselijke Hervormde en Gereformeerde Kerk en hoofden van scholen.

Ds. R. Kok van Veenendaal, de consulent van Scherpenzeel, leidde de begrafenis. Na

hem spraken ds. J. Fraanje, ds. M. Heikoop en de Christelijk Gereformeerde predikant ds. L.S. den Boer. Laatstgenoemde had van 1931 tot 1934 in Leerdam gestaan en preekte toen veel in Vianen. Zo had hij de familie Van Rooijen en dus ook Liesje leren kennen. Tijdens haar ziekbed had hij haar enkele malen opgezocht.

‘Allen gaven getuigenis van de genade verheerlijkt in haar en al Gods uitverkorenen bereid’, schreef ds. G. H. Kersten later in *De Saambinder*. Namens de familie bedankte ouderling G. van den Bosch.

Heden behaagde het den Heere, na een langdurig, doch geduldig gedragen lijden, in de vaste hoop des Eeuwigen levens, van onze zijde weg te nemen, onze innig geliefde Echtgenote en Moeder

Mej. Lijsje van Rooijen

in den ouderdom van 51 jaar en 10 maanden.

Jesaja 33:24. — Zondag 1.

Haar bedroefde Man en Kinderen,
B. ROEST.
JANNETJE.
STIJNTJE.
THEO DORUS.
DIRK.

SCHERPENZEEL, 2 September 1938.

De teraardebestelling zal plaats hebben te Scherpenzeel, op Dinsdag 6 September a.s., nam om half één van het sterfhuis.

U wordt vriendelijk uitgenodigd tegenwoordig te zijn, en wel om 11 uur aanwezig te zijn.

De begrafenis zal plaats vinden vanuit het Kerkgebouw der Geref. Gemeente te Scherpenzeel.

Bart Roest weduwnaar

Enkele dagen later schreef Mientje Vrijdag aan Roest: 'Ik kwam thuis en kon eerst niet slapen van het vuurwerk en feest. Wat een grote tegenstelling. Och, wat is de wereld met haar feesten toch arm. De begrafenis was een feestdag.'

Voor Roest en zijn gezin was het inderdaad een grote troost dat zijn vrouw en hun moeder nu eeuwig gelukkig was.

Dat neemt niet weg dat de smart groot was. Op de avond van de begrafenis zocht Roest zijn dochters op hun kamer op en snikte het uit. 'De levensweg verder alleen te moeten gaan, stemt me droef', schreef hij een week later.

En aan Mientje Vrijdag deed hij mee: 'Na jullie aller vertrek heb ik zeer geweend, maar was ook onderworpen aan de wil van God. Ik kon haast niet naar bed, maar ging

nog steeds naar de kinderen, die ook weenden. Ik was zo leeg en dat wordt steeds erger. Ik moet veel uitwenen 's nachts: ik had haar zo onuitsprekelijk lief.'

Welk een bange tijd staat ons te wachten? Dat was de vraag die Roest in de jaren dertig verschillende malen in brieven aan vrienden stelde. Voor hem kwam de Tweede Wereldoorlog niet onverwachts. Al in september 1934 schreef hij: 'Veel openbaart de Heere me in de toekomst bange wereldweeën.' Maar de afloop was voor hem ook zeker. De Heere zou uitkomst geven! Dat had de Heere beloofd door hem krachtig te bepalen bij Daniël 8:24 en 25.

Lang voelde Roest zich vrijwel alleen staan als het ging om de zorg over de toekomst van ons land. Predikanten en kinderen van God deelden zijn sombere verwachting niet.

Een van de weinigen die hem wel verstond was Mientje Vrijdag. Aan haar klaagde hij soms zijn nood. Reeds in het voorjaar van 1931 schreef hij haar:

"Biddag, een nare dag voor alles gehad, zo koud en indrukkeloos. Ds. Kok, de gemeente leek wel een vergadering doden, o, ik was tot de keel vol, geheel dichtgeslagen in mijn ziel. Mooie preken, doch ik geloof zo vast dat God van alles walgt. U schreef: in naam biddag, vorm; het wezen kwijt. Ach, zo is het, doch had ik die lieve oudvaders maar mogen lezen, dat zou een verademing geweest zijn. Dominee was wel hartelijk, maar het is of ze nog minder worden, niets van de oordelen zien en beleven. En als ik erover begin, kijkt hij me maar aan met grote ogen of ze zeggen willen: "Waar heb je het toch over?" De oordelen worden niet eens genoemd en wat ervan aangehaald wordt, is buiten de kerk.

Oorlog

Door de strijd in mei 1940 raakte Scherpenzeel zwaar getroffen. Op 15 mei 1940 liet de burgemeester van Scherpenzeel weten dat een begin kon worden gemaakt met de terugkeer van de geëvacueerden. Voorlopig mochten alleen bouwvakkers en enkele bestuursambtenaren hun dorp opzoeken. Zij moesten Scherpenzeel enigszins bewoonbaar maken. Als dat was gebeurd, kon de rest van de bevolking terugkomen.

Roest kreeg gedaan dat Theo, zijn oudste zoon, die nog maar vijftien jaar was, twee dagen later de terugreis kon maken. Hij werd met enkele mannen meegestuurd die de vele dode dieren moesten gaan begraven. Voor vader Roest was een belangrijke overweging om zijn zoon te laten gaan, dat er in Noord-Holland geruchten over plunderingen in Scherpenzeel gingen.

Vergeleken met vele huizen in het dorp was de pastorie er nog goed van afgekomen, zij het dat alle ruiten kapot waren en de gordijnen door de glasgaten naar buiten wapperden. Ook was er een gat in het dak geslagen door een granaat. Op de trap lag puin en verschillende boeken van oude schrijvers waren getroffen door granaatsplinters. In de boomgaard achter de pastorie lag veel dood vee.

De kerk van de Gereformeerde Gemeente was, als enige bedehuis in het dorp, gespaard gebleven.

Eind mei keerde de rest van de bevolking terug. Velen moesten een noodonderkomen zoeken. Ook Roest en zijn gezin konden niet direct hun woning aan de Glashorsterdijk betrekken. Eerst moesten enkele noodzakelijke reparaties worden uitgevoerd. Zij kregen enkele weken onderdak bij **Gerrie de Vries**, een ongetrouwde vrouw uit de gemeente.

Einde voor Bart Roest

Op de kerkenraadsvergadering van 26 september 1974, werd Roest kort na de opening

onwel. Hij moest naar huis worden gebracht. Hij bleek een lichte beroerte te hebben gehad. Toen Roest de consistorie verliet, beseften de kerkenraadsleden dat dit wel eens de laatste keer kon zijn dat ze hem in hun midden hadden gehad. Ouderling Kroneman vroeg hem: 'Roest, hoe moet het nu verder?' Daarop was het antwoord: *'Want deze God is onze God, eeuwiglijk en altoos; Hij zal ons geleiden tot de dood toe.'*

Roest kwam op bed te liggen. Zijn toestand ging in de volgende dagen achteruit. Spreken kon hij niet meer. Trouw werd hij verzorgd door zijn huishoudster Grietje en door Celia Renes, een verpleegkundige uit de gemeente. Vrienden en bekenden kwamen afscheid nemen van hun vaderlijke vriend, waaronder ook catechisanten, die hem soms snikkend voor de laatste keer groetten. Zelf kon Roest niet meer spreken. Maar met gebaren wist hij zijn bezoekers nog het nodige duidelijk te maken.

Hoewel hij in de voorgaande tijd veel had getobd over de opvolging in de kerkenraad, werd dat van hem afgenomen. Daar zou de Heere voor zorgen. Voor Roest zelf was het een troost ervan overtuigd te zijn dat hem een beter lot was bereid. Als bezoekers hem vroegen waar de weg heen was, dan wees hij naar boven. Hij stierf 9 oktober 1974.

De rouwadvertentie luidt: Op Zijn tijd nam de Heere tot Zich onze innig geliefde vader, grootvader en mijn vaderlijke huisvriend Bartholomeus Roest, weduwnaar van Lijsje van Rooijen. In de ouderdom van 82 jaar.

9. Dina ten Bolscher- Ligtenberg, Rijssen¹³

Dina was een dochter van Gert-Jan Ligtenberg. De bijnaam van Dina's moeder was "Teune". In haar jeugd heette zij dus ook: Dina van de Teune. Later werd *ze zwakke Dina* genoemd. Haar ware naam was Hendrina Ligtenberg.

Ze had als kind vele indrukken van dood en eeuwigheid, maar, zoals het zo dikwijls gaat, zij leefde over die consciëntieovertuigingen heen. Ze was immers nog zo jong en zich bekeren, dat kon later nog wel. Ze had een bekeerde vader en grootvader; die waarschuwdde haar om de bekering niet uit te stellen. Zij hoorde dus heel veel over de bevindingen van Gods kinderen, maar dat alles kon haar niet tot bekering leiden.

Van haar Godvrezende grootvader is een merkwaardig geval bekend; het klonk velen als een profetie in de oren. Hij zei tegen zijn familie dat hij spoedig zou sterven. De Heere had hem dat bekendgemaakt. Tegen zijn ene broer sprak hij: "Jij zult mij spoedig volgen!" en tot een andere broer zei hij: "Jij zult zeer oud worden."

Van dit alles had Dina wel horen spreken en toch kon ook dit haar ziel niet genoegzaam overtuigen en overbuigen om de wapens van tegenstand tegen God in te leveren.

Mientje Vrijdag schreef eens een brief aan de *vader van Dina*, die we hieronder laten volgen:

Rijssen, 16 februari 1912

Geliefde broeder,

Hoe gaarne zou ik eens even met u en dominee Van Neerbosch willen praten, daar ik toch zo vol zat. O, ik heb dezer dagen toch zo'n heimwee naar het hemelleven. Gisteravond was het mijn plan al om aan je te schrijven. Maar de binnenpratens zeiden: doe het maar niet, want morgen vroeg heb je spijt van die brief. In de winkel zijnde wist ik niet eens meer wat ik hebben moest. Dat heimwee naar de hemel. Wel, zeiden de binnenpratens tegen mij van binnen: 'Zie je dan niet tegen de dood op? Er komt heus geen Elia's wagen om je naar de hemel te halen.' Maar niets kon mij tegenhouden of afschrikken om het je te melden.

En of ik soms nog iets te veranderen had van hetgeen ik schreef. Of dat mij soms iets nog hier kon houden werd ik los. Ik gevoelde nergens op aarde meer banden aan. Ik zei alleen: "Vaarwel, lief volk van God." Want die banden gaan toch over dood en graf heen. Wat gevoelde ik ook veel voor dominee Van Neerbosch. En mocht zo voor hem zuchten dat de Heere de deuren Zijns Woords voor hem mocht openen. Maar vanmorgen dan zei de bestrijder: 'Bezie het eens goed' en wilde alles omverstoten. Maar de grond waarop ik hoopte binnen te komen legde ik de satan voor. En dat is de gerechtigheid van mijn dierbare Borg en het eeuwig welbehagen des Vaders. Hetgeen ik toen weer zo helder zag liggen. Gisterenmiddag was het telkens zo vanbinnen bij mij (hoewel ik het soms wel wat weg wilde schuiven):

Mijn geluk zal eeuwig duren

Mijn gelukstaat kent geen uren.

Mijn geluk neemt nimmer af

¹³ De 3 vrouwen in Rijssen die vervolgens beschreven worden, zijn overgenomen uit: *Zijn genegenheid is tot mij*. R. Hoogerwerff-Holleman, Gebr. Koster, Barneveld, 2005.

O volk, zeide ik in mijzelf, de weg is voor ons vaak zo lang en menigmaal zo oneffen. Maar nu zie ik dat het toch zo recht op Kanaän aanloopt. Neen, geen oog heeft het gezien en geen oor heeft het gehoord en het is nooit in een mensenhart opgeklommen wat God bereid heeft voor dien die Hem liefhebben.

Vanmorgen vroeg nog te bed liggende werd ik ingeleid in het werk der hemellingen. Ik zette mij gauw overeind, daar ik dacht: 'Weg met die visioenen.' Daar ik bang was voor bedrog. En of ik al rechtop in bed zat, het hielp niets. Ik ging maar weer liggen met het hoofd op het kussen. O, welk een instemmigheid is er in dat lofakkoord der hemellingen. Zij bezingen toch alleen de ere Gods des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes.

Zingt vrolijk, heft de stem naar boven;

Rechtvaardigen, verheft den HEER;

Het past oprechten God te loven;

Zingt Zijnen groten naam ter eer;

Prijst Hem in uw psalmen,

Met de schoonste galmen.

En wat daar verder volgt. O, Gertjan, ik heb nooit meer verstaan de verzuchting der bruidskerk: *"Ja, kom Heere Jezus! Ja, kom haastiglijk"* dan gisteren.

Ja, 't is zo waar wat de dichter zegt en waarmee ik vandaag onder het werk zo mee loop:

Maar wie op Hem vertrouwt, op Hem alleen,

Ziet zich omringd door Zijn weldadigheên.

Vanmiddag onder het Bijbellezen dacht ik zo: wat zijn we toch weinig op het plekje. We lazen Johannes 13. Mijn oog rust bijzonder op die strafdragende en schuldovernemende Borg. O, hoe vermaande de Heere toch Zijn jongeren in dat Bijbelhoofdstuk om liefde onder elkaar te hebben. Daar Hij zegt: "Een nieuw gebod geef ik u, dat gij elkander liefhebt; gelijk Ik u liefgehad heb, dat ook gij elkander liefhebt." En dan dit: *Indien dan Ik, de Heere en de Meester, uw voeten gewassen heb, zo zijt gij ook schuldig elkanders voeten te wassen.* O, hoe diep beschamend en verootmoedigend is dit toch voor Zijn volk dat nog zo vaak niets op heeft met dat dienstknechtenwerk.

Nu zal ik maar eindigen met de pen, broeder, dat kan ik zelf niet zeggen hoe, maar ik werd dadelijk zo bij u bepaald en dan: wie zou er zoveel recht op hebben? O, je moet mij zeker wel eens zeer ondankbaar vinden, want wat al lessen, waarschuwingen, vermaningen, en wat dies meer zij, heb je mij al niet gegeven in de zeven jaar dat je mij bezocht. Maar wat meen je, broeder, wat ik vandaag dacht: *'t Geen gij een van Mijne minsten gedaan hebt, dat hebt ge Mij gedaan, spreekt de Heere.* En dan, o lieve, de Heere zegt: *Ik ben uw Schild, uw loon zeer groot.*

Nu, ik hoop van ganser harte dat ge dit veel moogt ondervinden. De Heere mocht het wezen des verbonds aan u bevestigen. Aan u en aan uw huize, tot ere van Zijn nooit naar waarde genoeg volprezen Naam.

Een vreemdeling in Mesech.

M.V.

Toch had de jonge Dina wel indrukken van dood en eeuwigheid. Vooral in haar prille jeugd, toen zij kind was en van haar ouders vernam dat een broertje van haar erg jong was overleden. Achtenhalf jaar was hij geworden. Dat broertje was de eeuwigheid al ingegaan; zij, Dina, was toen nog niet geboren. De rouw leefde echter nog sterk in het gezin Ligtenberg. Daarom hoorde het kleine meisje nogal eens spreken over het sterven van haar broertje. O, nog zo jong en dan al te moeten sterven! En zij, Dina,

was nu ook acht jaar geworden, en zij mocht er op deze leeftijd nog zijn. Als zij nu eens in plaats van haar broertje was weggenomen? Als ze nu ook eens moest sterven, net als Gertjan toen...? O, waar zou zij dan wezen? Ze wist het maar al te goed: als ze zou sterven, zonder een nieuw hart te hebben ontvangen, was ze voor eeuwig verloren. Zo, onbekeerd, kon ze God niet ontmoeten. Deze consciëntie overtuigingen gingen diep en waren benauwd; dan wist ze niet waar ze het moest zoeken. Ook als zich in Rijssen sterfgevallen voordeden, greep dat haar aan. Het was de Geest des Heeren, Die met haar twistte tot behoud van haar onsterfelijke ziel, want Hij slaat de mensenkinderen niet uit lust tot plagen.

Wij laten een brief volgen die destijds, bij het overlijden van haar broertje Gertjan, aan haar ouders was gericht:

Huizen, 18 februari 1885

Geachte broeder,

Gisteren lazen wij een bericht van het overlijden van een zoontje. Een bericht ondertekend door G.J. Ligtenberg. Nu zijn er in Rijssen meer, welke die naam hebben. Doch wij dachten: het zal G.J. Ligtenberg van de Hufte zijn. In die veronderstelling ga ik u enige letteren schrijven.

Och, hoe zwaar valt het voor vlees en bloed om een kind door de dood af te staan. Abrahams geloof is ertoe nodig om dat bereidwillig te doen. Grote genade is nodig om met Job te kunnen zeggen: "De Naam des HEEREN zij geloofd." Leidt God ons in wegen van druk en tegenspoed, dan zijn wij van nature licht genegen om tegen Gods wil op te staan. Want Gods Woord bewaarheidt dat de geest gewillig is, maar het vlees is zwak.

Hoe gij onder die zware slag u gevoelt weet ik niet, maar het is de wens en begeerte van mijn hart dat Hij u door Zijn genade en Geest bewerke om Zijn doen te billijken en Hij uw hart mag sterken onder lijden en kruis. Ziende op Hem Die het zwaarste kruis heeft willen dragen, om Zijn verkoren volk van eeuwig straflijden te bevrijden. En ze daarna tot Hem te nemen, waar de zonde niet meer in 't hart woelt. Waar de dood geen macht meer heeft om de zo tedere banden tussen man en vrouw, ouders en kinderen te verbreken.

O, ik herinner mij nog zo duidelijk, toen ik twee dagen voordat uw vader stierf, bij hem alleen was, dat hij mij zeide, met een blij gelaat: *Ik ga sterven, maar ik ga naar den hemel, om daar onuitsprekelijke zaligheid te genieten.* Wat hem door den Heiligen Geest was verzegeld van voor jaren terug, toen hij in den Esch werkzaam was. En hem nu evenzo klaar en duidelijk was als toen.

Ja, dat ogenblik was ook mijn hart tot water versmolten. En toen ik de laatste avond met Dina (die later uw vrouw is geworden) nog uw vader ging bezoeken, gevoelde ik zulk een krachtige begeerte om met hem te reizen dat ik in mijn hart zong Ps. 12:1. Doch de Heere leidde uw vader het Kanaän der ruste binnen en het was Zijn wil mij in de woestijn achter te laten. Ja, wel in de woestijn met het oog op een onvolmaakt leven dat zichtbaar blijft, hoewel met tegenzin van het nieuwe levensbeginsel. Toch een woestijn waar het geestelijke en hemels manna nog regent. En de Steenrots blijft volgen, Waaruit mijn ziel verkwikt wordt om de weg voort te zetten. En niet altijd schijnt hier de Zon der gerechtigheid even helder. Toch mag ik tot roem van Gods genade zeggen dat ik toch enige tijd, nee, alles aan mijn God heb, dat mijn ziel gedurig doet zeggen: "Hoe dierbaar is Uw goedertierenheid, o God! Dies de mensenkinderen onder de schaduw Uwer vleugelen toevlucht nemen."

Gij vraagt nog hoe het gaat met de huisgenoten. Die delen allen door 's Heeren

goedheid in de gewenste gezondheid en zijn allen zeer getroffen met uw toestand. En zo mijn vrouw uitdrukte vanmorgen. 'Och, die arme Gertjan, nog zo jong.'

Na u des Heeren zegen en de nabijheid des Heeren in de Zon der gerechtigheid te hebben toegewenst, ontvangt ge van ons allen de hartelijke groeten.

Groet mede uw broeder Jan van ons. Bij welzijn hoop ik a.s. maandag nog in Rijssen te komen.

Uw toegenegen broeder in den Heere I.D.

Net als haar leeftijdgenoten, waarmee Dina op latere leeftijd ter catechisatie ging, deed zij belijdenis des geloofs. Zo heeft zij zich bij de Eschkerk aangesloten. Op eenentwintigjarige leeftijd is ze getrouwd met Ten Bolscher. Zij gingen wonen in een huis op het zogenaamde Hogepad.

Het huwelijk van het echtpaar werd gezegend met kinderen. Vier dochters aanschouwden het levenslicht: Dientje, Leida, Geertje en Janna.

Dina was nog jong... nog maar een eindje in de twintig. Aan bekering werd zo ernstig niet meer gedacht. Zo pas getrouwd hadden ze nog vele idealen. Het werk om en bij het huis eiste al hun aandacht op. Ze moesten vooruit zien te komen in het leven. Dat bekeren kon altijd later nog. Zo leefden zij hun eigen leventje.

God moest er Zelf aan te pas komen en dat gebeurde op Gods tijd en wijze: onder een predatie van dominee M. Hofman. Toen was de tijd der minne voor Dina aangebroken. Zij werd getroffen door het Woord Gods, door de mond van de dienaar gesproken. Een pijl uit de pijlkoker van de grote Levensvorst raakte haar ziel, zodat zij moest uitroepen: "Voer mij uit het leger, want ik ben zeer verwond." Zij ging huiswaarts als een diep verslagen en getroffen ziel. De Heere was het goede werk in haar ziel begonnen, maar in haar eigen waarneming stond zij overal buiten. Ze weende en treurde over haar diepe ongeluk. Wie zou haar ooit uit haar ellendestaat verlossen? Mientje Vrijdag was die bewuste middag ook in de kerk. Zij kende het jonge vrouwtje van het Hogepad. Van kinds af aan kwam zij al bij haar ouders thuis. Tijdens de dienst werd Psalm 105, vers 4 gezongen:

*Gij volk, uit Abraham gesproten,
Dat zoveel gunsten hebt genoten;
Gij Jakobs kind'ren, die de HEER'
Heeft uitverkoren, meldt Zijn eer.
De HEER' is onze God, Die d' aard'
Alom door Zijn gericht vervaart.*

Bij het woord "uitverkoren" werd Mientje op Dina gewezen. Ze mocht zien dat Dina een uitverkoren vat was voor de Heere. Mientje Vrijdag raakte het vrouwtje niet meer kwijt. Zij worstelde met het zielenheil van de voort tobende ziel. Toen zij zich dan ook op een dag bij het verlaten van Gods huis door het Hogepad naar huis begaf, werd zij gedrongen om bij het pasgetrouwde stel binnen te lopen. In Rijssen behoefde men niet eerst aan te bellen of op de deur te kloppen, men liep zomaar bij elkaar naar binnen.

De meeste Riessenaars kenden elkaar of waren in de verte soms familie. De deur was meestal open, zodat men zo binnen kon treden. Men haalde het niet in het hoofd, wanneer men thuis was, om de deur op slot te doen. Dat liet de gastvrijheid niet toe. Als men dat deed, sloot men zich buiten de gemeenschap.

Mientje stapte dus bij het jonge echtpaar naar binnen en viel met de deur in huis. Ze sprak hen aan over de preek die ze allen hadden beluisterd, maar ze verzwegen wat zij in haar hart had mogen geloven; God zou het Dina op Zijn tijd allemaal leren en openbaren. Zij drong alleen maar aan om de Heere vroeg te zoeken, terwijl Hij nog te

vinden is.

Dina luisterde goed naar wat de eenvoudige vrouw haar had te zeggen. Haar hart was ontvankelijk voor de raad die Mientje haar gaf. De rouw over haar zonden, in haar verontruste ziel, was als een uitgegraven bedding. O, zij gevoelde zich een buitenstaander; ze was vervreemd van God en het burgerschap Israëls. Zij was in haar eigen waarneming geen uitverkorene. Het tegendeel werd zij vanbinnen gewaar. Zij keek altijd hoog tegen Mientje op, maar nu anders dan voorheen. O, wat was de jonge vrouw toch jaloers op haar.

Mientje straalde iets uit van het leven dat uit God is. Maar wat kwam zij eigenlijk bij haar doen? Wat zou ze bij haar zoeken? Bij haar, die in onbekeerlijkheid daarheen ging? Wat zou haar man er wel van denken? Toch was er die onverbrekelijke band die ze met deze vrouw gevoelde.

Zoete banden die mij binden

Aan des Heeren lieve volk.

Wis, zij zijn mijn hertevrinden,

Hunne taal mijn hertetolk.

Zou ze haar hart eens luchten? Zij verlangde er zo naar om haar hart eens uit te storten. En toen waren daar de tranen, en kon ze niet langer zwijgen. De stenen zouden anders zijn gaan spreken! Zomaar opeens begon ze te vertellen. Eerst nog wat hakkend en stotterend, maar van lieverlee al vlotter. O, het kwam er eindelijk allemaal achter elkaar uit. Zij sprak van wat er de laatste tijd zoal in haar hart had plaatsgehad. Zij deelde haar mee hoe diep ongelukkig zij zich gevoelde: buiten God en buiten Zijn gemeenschap, en dat door eigen schuld en zonden.

Mientje luisterde alleen maar en de Heere bevestigde hetgeen zij in de kerk te geloven had gekregen. Mientjes taak was duidelijk; *ze moest haar tot Christus leiden*. Tot Hem Die de Weg, de Waarheid en het Leven is.

Zij was voor Dina een moeder in Israël, en Dina, in al haar ongeluk, was zeer verblijd een vriendin gevonden te hebben, die haar mocht verstaan. Mientje wist dat zij er een zuster in de genade bij had gekregen. Overigens sprak Dina met niemand over haar innerlijke zielsbevindingen. Van deze zusters in de genade mag gezegd worden dat de Waarheid hen samenbond.

Onder het gehoor van dominee M. Hofman is veel zegen gevallen. Zijdelings moet worden opgemerkt dat zij toentertijd lid waren bij de Eschkerk. Later zijn zwakke Dina en de haren overgegaan naar de Walkerk.

De Geest Gods twistte voort met Dina Ligtenberg. Zij werd meer en meer ontdekt aan haar verloren staat. Haar man heeft dit ongetwijfeld opgemerkt. Hij leefde met alles mee en was de waarheid zeer toegedaan. Zijn vrouw kwijnde weg onder de last van haar schuld en zonden. Totdat zij op zekere dag naar de kerk ging en voor het eerst in haar leven een weinig hoop kreeg voor zichzelf. Dat gebeurde op een Pinksterdag, onder de prediking van dominee Hofman.

Ze mocht horen dat er nog doen aan was voor de allerellendigste zondaar in zichzelf. "Ja," sprak dominee Hofman, "voor de allerellendigste onder u is er een Middelaar Die de zaken voor een zondaar in orde brengen kan en wil. De Heere Jezus, Die grote Middelaar Gods en der mensen, is neergedaald op deze door de zonde vervloekte aarde en heeft de straf gedragen, de vloek weggenomen. Om alzo een zondaar weer met God te verzoenen."

Dina hoorde het met haar geestesoren. Is het voor dezulken? De dominee legde de nadruk nogmaals op. "Het is voor de allerellendigste. Zij hoorden op die Pinksterdag te Jeruzalem een iegelijk in hun eigen taal spreken. In hun eigen taal; de zaligheid wordt u aangeboden in uw eigen taal. Zo zult u die boodschap des heils ook verstaan."

En Dina mocht het ook horen en in het hart verstaan. Wat was Dina verblijd met die Evangelieboodschap voor haar hart. Er was een Borg een Zaligmaker Die het kon... ook voor haar, persoonlijk...

Dat moest ze gauw aan Mientje vertellen. Die moest weten welk een hoop er nu in haar hart was geboren. Voor de eerste keer, nadat haar een halt was toegeroepen op haar zondeweg, mocht zij voor haar eigen ziel hoop hebben op de eeuwigheid. De eerste de beste keer dat zij haar vriendin ontmoette, hoorde Mientje het uit Dina's mond. Ze smolten beiden weg onder het grote wonder haar geschied. Ook voor mij! Ook voor mij, zulk een onwaardig zondares! Dat grote wonder kon de jonge vrouw van het Hogepad maar niet op.

Waarom was 't op mij gemunt?

Daar er duizend gaan verloren,

Die Gij geen ontferming gunt.

Dina's mond bleef echter nog steeds gesloten tegenover andere mensen en de vele kinderen des Heeren in haar omgeving. Alleen Mientje wist wat Dina in de kerk had mogen ondervinden en die zweeg er niet over.

Toen kwam de Heere opnieuw in Dina's hart te spreken. Het was een Goddelijke boodschap, woorden uit het Hooglied van Sálomo: "O gij bewoonster der hoven, de metgezellen merken op uw stem; doe ze Mij horen." Haar werd van Boven bekendgemaakt wat er tussen Mientje en andere kinderen Gods had plaatsgevonden. Die praatten met elkaar over de grote verandering in haar leven. Ze kon het aan sommigen van hen ook wel merken: ze keken haar soms zo vragend aan. O, toen gevoelde ze vanbinnen dat het niet goed was om dat dierbare, dat ze uit genade mocht ontvangen, nog langer te verzwijgen. Het geloof in haar hart wilde naar die hemelse stem horen. "Mijn schapen horen Mijn stem, en Ik ken dezelve, en zij volgen Mij." Als God dat Zelf gebiedt, tot verheerlijking van Zijn grote Naam, dan zou zij daar ook de ere Gods mee mogen bedoelen, de lof en de eer die Hij, de Gever van dit alles, zo eeuwig waard was. De Heere Zelf had het immers tot haar gezegd. Zij was een bewoonster der hoven, en de metgezellen? Dat waren toch Gods kinderen, die een even dierbaar geloof hadden?

Vrouw Schreurs, Duuskers Dika, vrouw Schapink, Geesken ten Hove, dat waren in haar ogen de heiligen van de hoge plaatsen. Zou zij er nu zelf op uit moeten gaan naar het volk van God? Het antwoord op die vraag gaf God haar Zelf. Hij stuurde mensen om met haar God groot te maken. De een na de ander stapte het boerenbedoeninkje aan de Walstraat binnen. Tot grote blijdschap van Dina en haar man. Samen loofden zij Hem, Die Zijn genade aan haar had groot gemaakt.

'k Zal, met d' oprechten onderling

Vereend, in hun vergadering

En raad, Hem plechtig eer bewijzen.

Maar de dominee moest het ook weten, vond zij. Onder zijn bediening was zij immers getrokken en had ze veel van de hemel geleerd. Naar hem toe gaan durfde ze zomaar niet. Op een doordeweekse dag was Dina alleen thuis. Ze zag dominee Hofman door de straat wandelen. Hij ging op ziekenbezoek, of naar Gods volk, om te praten over de wegen en gangen van Gods Kerk. In haar hart verlangde zij wel eens naar een bezoek van de dominee. Maar, ach, hoe zou dat ooit gebeuren? Er was geen geldige reden om bij haar op bezoek te komen. Zij bad in stilte of de Rijssense predikant haar ook eens mocht bezoeken. Ze wilde hem dan zo graag meedelen wat zij had ondervonden. Uit de kracht van die spijze mocht zij nu nog gedurig leven, maar dominee Hofman laten roepen... dat durfde ze niet aan. Wat deed ze toen? Ze dacht: Ik zet de baanderdeuren naar de straatkant open. Als de man Gods langs mijn huis komt, zal hij dat zeker

opmerken. Als mijn wens in Gods gunst is, zal hij vast mijn deur niet voorbijgaan. Dan stuurt God hem Zelf naar mij toe.

Zo gezegd, zo gedaan. En werkelijk, de Heere bestuurde het zo dat hij haar woning binnenging. De predikant was die dag zeer moedeloos. Hij meende geen vrucht te zien op zijn arbeid en hij stelde de Heere een teken: waar een deur zou openstaan, zou hij binnengaan. Misschien dat hij dan mocht horen dat God nog in zijn gemeente werkte. Zo liepen middelen en wegen samen en kwam de dominee toch op bezoek. Dit was kennelijk van de Heere.

Hij hoorde toen uit Dina's mond wat zij van de Heere had ondervonden. De mogelijkheid van zalig worden was haar met Pinksteren ontsloten. Al wenend hebben zij die morgen bij elkaar gezeten. Hoe goed was de Heere voor Dina geweest en de dominee was ook uit de banden.

Dan wordt Uw naam door Mij met roem verheven;

'k Zal Uwen lof

Mijn broederen vertellen;

'k Heb, in Uw huis bij al Mijn metgezellen,

Dan prijzensstof.

Mientje kwam Dina in die eerste tijd soms driemaal per dag bezoeken. Heel wonderlijk waren deze vrouwen aan elkaar verbonden. Er werd maar weinig gesproken over de dingen van de aarde; hun overleggingen gingen over de dingen van Gods Koninkrijk. "Want waar uw schat is, aldaar zal ook uw hart zijn." Mientje was voor Dina als een moeder in Israël.

De tijd snelde heen en Dina en haar man kregen kinderen. Dina was in die tijd geen sterke vrouw. Ze was steeds met allerlei zwakheden bezet. Ze was zo zwak dat zij met de hulp van haar ongetrouwde zuster Diene en familie haar huishouden maar net kon doen. Dina van de Teune kreeg onder de Rijssense bevolking daardoor een tweede bijnaam: *zwakke Dina*.

Dat had zijn oorzaak wellicht ook in het feit dat **haar zuster Diene** een zeer sterke vrouw was. De lange en ijzersterke Diene was bovendien begiftigd met een zeer sterk geheugen. Zij wist alle preken die ze had gehoord te onthouden. Van jaren her wist zij vele zaken datum, dag en uur te noemen; dat blijkt wel uit het volgende. De ongetrouwde Diene reisde vaak overal heen. Ze had vele vrienden en kennissen, in het hele land. Ze was zeer welbespraakt en waar ze logeerde ging ze ook naar de kerk.

De zusters Dina en Diene mochten elkaar geestelijk zeer goed verstaan. Samen met Mientje vormden zij een drievoudig snoer, dat niet haast zal worden verbroken.

De zwakke Dina gevoelde dat met de verruiming die zij met Pinksteren kreeg de zaken voor haar ziel niet waren opgelost. Ze had wel buiten zichzelf mogen zien, maar het Borgwerk van Christus moest nog worden toegepast. Twintig jaar later kwam de Heere haar die weldaad te schenken. Op eenenveertigjarige leeftijd mocht ze met medeweten van haar arme ziel vrijgesproken worden van schuld en straf. O, wat was zij verblijd niet voor eeuwig van voor Gods aangezicht te worden verstoten. God was nu haar Rechter niet meer, maar haar eeuwige Vader in Christus.

Dat wonder van genade was niet uit te wonderen en de Heilige Geest verzegelde het aan haar hart met de woorden uit Deuteronomium 33:27: "De eeuwige God zij u een Woning; en van onder, eeuwige armen." De zangtijd was nu aangebroken voor Dina.

Van al die geestelijke bevindingen was Mientje Vrijdag getuige en zij was Dina tot een geestelijke lerares, om haar de wegen des Heeren onderscheidenlijker uit te leggen. Mientje ging gedurig ook met haar in gebed. Hardop smeekte zij dan om verdere doorleiding voor zichzelf, voor Dina, voor haar zuster Diene, en allen die op

de weg des levens wandelden. Zij allen hadden hetzelfde van node op weg en reis naar de eeuwigheid. Het nageslacht mocht nog voor de Heere worden toe bereid.

In een brief van ouderling Bart Roest uit Scherpenzeel, naar zijn vriend Floor te Houten, wordt meegedeeld:

Vrede! U wil ik mijn belofte vervullen en u schrijven over dat vrouwtje te Rijssen. Mijn zielsvriendin. Zij is waarlijk zalig en zoet gered, is verlost, God heeft haar welgedaan. Haar weeklacht en geschrei veranderd in een blijde rei, haar zak ontbonden en zij is met blijdschap omgord. Verlost uit de gevangenis, tot roem Zijns Naams Die heerlijk is. Haar ziel is tot ruste gekomen. Zij was de laatste tijd zo aangebonden, een diep Godsgemis, een heimwee, de schuld drukte, de liefde trok, de Heere had haar met nieuwjaar beloofd een erfdeel te geven onder de geheiligden.

Hij heeft vervuld. Zij had vroeger met Jakob een Bethel, en nu kreeg zij een Pniël. De belofte heeft God heerlijk vervuld. Eerst kwam de Heere haar voor: "Als God ter hoge vierschaar steeg, 't zachtmoedig volk verlossing kreeg."

Toen werd zij in de barensweeën geleid, de erf- en dadelijke zonde onder de wet en het recht Gods. Zij schreeuwde het uit in haar baren, zij kreeg nog: "Een vrouw zolang zij baart heeft smart en droefheid, doch daarna blijdschap" enz. Toen kwam de Heere over met deze woorden: "Daar zijn de stoelen des gericht gezet," Psalm 122, te Jeruzalem, doch die stoelen des gericht hierboven geestelijk. Daar spande God de vierschaar, vonniste haar en sneed haar af. Zij mocht het recht lief omhelzen; daar verscheen de Heere Jezus tussenbeide met Zijn borgtocht, eiste vrij spraak voor haar. De Rechter sprak haar vrij. De Heere Jezus waste haar in haar bloed; nu kan zij zeggen: "Hij is de mijne en ik ben de Zijne." Het gehele Hooglied is zij doorgeleid; de ene verborgenheid volgde op de andere.

Zij is dronken van liefde, vol van God, één en al verwondering. Zij maakt God groot, vertelt wat grote dingen de Heere gedaan heeft, is dan in de strijdende en dan in de triomferende Kerk. Zij heeft den Heere Jezus, zij heeft de hemel in haar hart; het is feest. Zalig heb ik haar ontmoet. Och, zij is mij ver voor, ik schreeuwde het een dag of wat uit van heimwee en jaloersheid. Zij sprak: "Roest, u hebt zoveel voor mij gebeden en geworsteld, zoveel samen hetzelfde doorgemaakt, de Heere zal ook u bevestigen op Zijn tijd." Ik ben zo blij voor haar en Mientje Vrijdag is ook zo boven het stof; o, het is een wonder.

Ouderling Bart Roest uit Scherpenzeel.

Wat de gezondheid van Dina ten Bolscher-Ligtenberg betrof, die ging er niet op vooruit. Toen haar laatste kind werd geboren, was zij er slecht aan toe. Mientje Vrijdag zuchtte: Zou Dina het wel halen? De vroedvrouw verwonderde zich over de twee vriendinnen. Zulk een nauwe band had ze nooit eerder ontmoet in haar kraamtijd. Wat hadden die beide vrouwen veel van elkaar weg. Zouden het zusters van elkaar zijn? "Dat is zeker uw zuster?" vroeg zij aan Dina.

Dina antwoordde, ondanks haar zwakte, met heldere stem. "Nee, niet in de natuur, maar wel een lieve zuster in de Heere."

Of de vroedvrouw dit heeft begrepen is niet bekend. De bevalling mocht verder goed gaan en er kwam een welgeschapen dochter ter wereld. Ze was door deze bevalling echter nog erger verzwakt.

De medicijnen die ze nodig had kon ze niet verdragen. Het gezin leed hieronder, maar de liefde onder elkaar werd al meer versterkt.

Na de geboorte van haar jongste dochter werd zij steeds meer hulpbehoevend. Zo, dat

zij haar kind niet eens mede ten doop kon houden. Vader Ten Bolscher moest met zijn jongste dochter voor het doopvont treden. Dina werd voor haar verdere leven aan bed en stoel gebonden. Ze was zo zwak dat ze niet eens haar haar kon kammen. Haar man, haar kinderen en haar zuster stonden haar vol liefde bij. Zij waren Dina tot hulp en ondersteuning in deze moeilijke weg, zodat hun moeder in de eigen woning kon blijven en niet opgenomen behoefde te worden in een of ander verpleeghuis.

De Heere wilde Dina echter nog meer van Zijn genade schenken. Hij leidde haar in het Verbond en zij werd met een Drie-enig God verzoend. Wanneer het regende gebeurde het soms dat de regenboog aan de hemel kwam. Zelf kon zij dat niet zien, omdat ze bij de tafel zat en niet door het raam naar buiten kon kijken. Haar man en kinderen zeiden dan: "Moeder, de regenboog staat zo mooi en kleurrijk gespannen over de aarde." Dan sprong haar hart op van innerlijke vreugde. Dat was immers het teken van 't verbond dat de Heere met Noach had opgericht. O, wat zou ze dat graag nog eens zien. Dan namen de huisgenoten haar op, met stoel en al, en zetten haar voor het raam. Dan gebeurde het wel eens dat zij vervuld werd met aanbidding. Haar Verbondsgod Jehova toonde haar het verbondsteken. Zo zeker als daar die heerlijke boog stond te pralen, zo zeker waren ook de beloften des Verbonds aan haar hart toegepast; al die beloften die in Christus Jezus ja en amen zijn.

De nauwe band des Geestes die tussen de zwakke Dina en Mientje Vrijdag was ontstaan werd meer en meer versterkt. Dina kon weinig meer en werd hulpbehoevender. In de kerk kon zij ook niet komen, dus las zij des zondags zelf een preek. Als haar zwakke hoofd het toeliet, verlustigde haar ziel zich in het overjarig koren van oude schrijvers als à Brakel en Comrie, en nog vele anderen waarin zij voedsel mocht vinden voor haar naar God en Christus hongerende ziel. Zolang dit genademiddel er was, dacht zij niet aan alle andere hulpmiddelen, zoals een bandrecorder of kerktelefoon. Dat waren in haar ogen allemaal wereldse uitvindingen. Als zij zich in haar stille woning aan het Hogepad in die kostelijke lectuur mocht verdiepen, deed zij lessen op, die de Heilige Geest haar leerde. Christus was het Middelpunt van al haar gedachten. Dan werd haar hart verklaard en mocht zij met dat overjarig koren gevoed worden. Hoe kon ze daarvan genieten. Maar terwijl ze las, dacht ze ook aan anderen. Mensen die evenals zij als vreemdelingen op reis waren naar Jeruzalem dat boven is. Dan legde zij een vouwtje in de bladzijden waarop haar eigen zielsbevindingen werden verklaard.

En het bleef niet bij dat ene vouwtje, meestal waren dat er wel twee. Eén voor haarzelf en één voor haar zielsvriendin Mientje. Als Mientje dan onverwacht kwam binnenlopen, wist ze niet hoe gauw ze het boek aan Mientje moest tonen. "Kijk, zusje," sprak ze dan haar vriendin aan. "Kijk, ik heb wat voor jou gevonden." Het blad was natuurlijk snel gevonden en Dina las Mientje het bewuste stukje voor. Dat tweetal vond elkaar gedurig in het Woord en de geschriften. Zij loofden God en brachten elkaar opnieuw voor de troon.

Toch kwam ook aan die nauwe verbondenheid een einde, want in 1943 werd Mientje Vrijdag ziek. Dat ziekbed werd ook haar sterfbed. Dina, die graag nog een keer naar haar zielsvriendin toe wilde, om afscheid van haar te nemen, verkreeg haar wens. In een koets werd zij naar Mientje toe gereden. Daar, in het Hangerad, nam het tweetal afscheid van elkaar. Een afscheid niet voor altijd. Ze konden elkaar "tot weerziens" toeroepen. De laatste woorden van Mientje Vrijdag tot de zwakke Dina waren: "**Dina, heb zeer goede moed.**" Toen blies zij de laatste adem uit en mocht ze eeuwig gaan zingen van Gods goedertierenheid. Een bidster hier te minder maar een dankster meer

hierboven.

Dina heeft daarna nog vele jaren geleefd. Men trof haar meest aan, zittend op een stoel. De bezoekers luisterden vaak alleen maar. Wanneer Dina sprak van haar zielsbevindingen had zij stof te over. Dan verklaarde zij vanuit haar hart en sprak ze uit de Drie-eenheid Gods: *de Vader, de Zoon, en de Heilige Geest*. Ze sprak dan over de onderscheidenheid van de drie Goddelijke Personen.

De Vader is de Oorzaak, Oorsprong en het Begin aller dingen; zowel zienlijke als onzienlijke.

De Zoon is het Woord, de Wijsheid en het Beeld des Vaders.

De Heilige Geest de eeuwige Kracht en Mogendheid, uitgaande van de Vader en de Zoon. Zo nochtans, dat dit onderscheid niet maakt dat God in drieën gedeeld zij, aangezien de Heilige Schriftuur ons leert dat de Vader, de Zoon en de Heilige Geest elk Zijn zelfstandigheid heeft, onderscheiden door haar eigenschappen, doch alzo dat deze drie Personen maar een enig God zijn. Als die grote Profeet der gerechtigheid haar dat leerde, mocht Dina getuigen en spreken uit de beleving van haar ziel; tot onderwijs van haar medezusters en broeders in de Heere.

In het jaar 1977 kwam ook voor haar het einde. Zij is nu waar al de gezaligden in eeuwige volmaaktheid de Heere prijzen. Daar heeft zij ook diegenen weer ontmoet, waarmee ze op aarde zozeer verbonden was: haar vriendinnen, haar zusters, de bruid van Christus. Wat hier ten dele was, zal daar in de eeuwigheid volmaakt zijn. De nabestaanden behoefden dus niet te treuren als degenen die geen hoop hebben, maar missen deden zij haar ten zeerste. Vooral in haar gebeden, die ze hardop aan de tafel uitsprak. Dat hardop voorgaan in gebed voor het gezin was haar van de Heere opgelegd. Alle noden en zorgen werden aan de Heere bekendgemaakt.

Op de dag van haar begrafenis gaf de Heere getuigenis onder het volk. Ze mochten van de zwakke Dina zo hartelijk geloven dat zij de strijd voor altijd te boven was. Dat zij daar mocht zijn waar geen inwoner meer zal zeggen: "Ik ben ziek!"

Dominee A. Bregman heeft haar begraven. Onderweg naar het sterfhuis had de Heere een Psalmvers in het hart gegeven:

Dan ga ik op tot Gods altaren,

Tot God, mijn God, de bron van vreugd.

De tekstwoorden op het graf waren uit 2 Korinthe 5:1: "Want wij weten dat, zo ons aardse huis dezès tabernakels gebroken wordt, wij een gebouw van God hebben, een huis niet met handen gemaakt, maar eeuwig, in de hemelen."

Dina ten Bolscher-Ligtenberg wilde van zichzelf nooit een foto laten maken. Vandaar dat men in dit boekje tevergeefs naar haar beeltenis zal zoeken.

De zwakke Dina mocht ook veel brieven ontvangen, uit het gehele land; onder andere van haar zielsvriendin. Wanneer Mientje Vrijdag in Scherpenzeel bij ouderling B. Roest en zijn vrouw logeerde, schreef zij altijd een brief. De zwakke Dina kon zelf niet terugschrijven aan Mientje. Dat liet de zwakte van haar hoofd en lichaam niet toe. In het hoofdstuk over Mientje Vrijdag vindt u enkele brieven van Mientje, aan Dina gericht. Hierin proeft u iets van de nauwe banden waarmee de beide vrouwen aan elkaar waren verbonden.

't Zijn de kind'ren van mijn Vader

En van 't zelfde huisgezin.

Wij bestaan malkander nader

Als de band van aardse min.

10. Geesken ten Hove, Rijssen

Tegenover de Eschkerk in de Esstraat, staat het huis van Ten Hove. Net als zoveel woningen in Rijssen heeft het boerenhuis een Saksische stijl. Onder dit dak woonde eveneens de vreze des Heeren. Wat vroeger een grote woning was, is nu gedeeld. In het voorste gedeelte, aan de straatkant, woont de vrouw waarover het in dit hoofdstuk gaat: Geesken ten Hove, geboren op 9 november 1891. Zoals bijna iedereen een bijnaam had in Rijssen, hadden de Ten Hoves die vanzelf ook: Klitzenkeupske.

Geesken is uit Godvrezende ouders geboren; Jacobus ten Hove (1866-1913) en Diena ten Bolscher (1868-1946). Zij kwam uit een gezin van negen kinderen. Helaas moest zij haar vader al vroeg missen. De man stierf op 47-jarige leeftijd in het ziekenhuis te Deventer. Hij stond in Rijssen en verre omtrek bekend om zijn vroom en Godzalig leven. Van haar moeder is dat niet zo bekend.

Geesken had in haar jeugd reeds vele indrukken van dood en eeuwigheid. Totdat zij de onberouwlijke keus mocht doen; dat hield ze echter verborgen voor haar ouders en andere huisgenoten. Ze was altijd bang om zichzelf te bedriegen voor de eeuwigheid. Als kind leefde zij zo in stilte voort, maar Gods werk komt eens voor de dag.

Toen ze in de twintig was, en lid van de gemeente, kwam zij opeens openbaar. Het was Avondmaal en de dominee nodigde armen en kleinen in de genade. Toen was het Gods tijd; Zijn werk moest openbaar worden. Geesken had intussen de belofte van de Heere gekregen dat de zaligheid ook voor haar was. Toen Gods knecht de nodigingen uitsprak, hoorde zij ook haar naam noemen. Geesken kon toen niet langer op haar plaats blijven zitten. Alle mensenvrees viel van haar af en zij zag niemand dan Jezus alleen.

Toen zij na de dienst weer naar huis ging, was er wel de vrede in haar hart, maar... hoe zouden ze bij haar thuis reageren? Hoe dichters zij haar ouderlijk huis naderde, zoveel te langzamer werden haar voetstappen. Wat zullen ze er thuis van zeggen? Zij verborg zich eerst nog even in het huuske, dat buitenshuis stond. In stilte bad zij om kracht en vrijmoedigheid. Ze voelde wel dat ze van haar avondmaalsgang verantwoording aan haar ouders zou moeten geven. Eindelijk vond zij de moed om toch maar in huis te gaan. Er moest maar van komen wat er komen moest. De Heere heeft haar hierin echter niet verlaten. Schreiend gaf ze enig verslag van wat haar in Gods huis was wedervaren. Overigens was zij tegenover haar vader en moeder zeer gesloten. Dat betreurde zij in stilte, dat stilzwijgen. Hoe zou het toch komen, dat geslotene, omtrent haar eigen familie?

Tegenover vreemden ging het soms veel gemakkelijker. Zou dat ooit nog anders worden? Ze hoopte en wenste dat vurig, dat wel... Geesken was een vrouw die veelal in bekommering leefde. Volgens haar eigen getuigenis had zij wel een belovend God leren omhelzen, maar nog geen vervullend God. Gelijk Jakob bij Bethel, en later bij Pniël!

Toch mocht ze in deze weg vele oefeningen des geloofs kennen. Wat de een van voren leert, leert de ander soms van achteren.

Ook was zij oprecht in de omgang met mensen. Eens kwam er een man bij haar op bezoek, om te vertellen dat hij aan het Avondmaal had deelgenomen. Geesken, die de man wel kende, wilde hem beproeven. Zij vroeg hem: "Waarom ging u ten Avondmaal?", waarop de man antwoordde: "Maar Geesken, ik kan de Christus toch niet verloochenen?"

Toen vroeg Geesken aan de man: "Kent gij die Christus ook?"

Hierop wist de bezoeker niets te zeggen. Beschaamd sprak hij: "Nee!" Zij mocht deze

vriend eerlijk en liefdevol behandelen en wijzen op het gevaarvolle van zijn toestand. Geesken had een afkeer van het schijn geloof. Van mond- en naamchristenen moest zij niets hebben. "Zij missen het arme zondaarsleven," zei ze dan.

Op een dag zou er in Rijssen weer gezelschap worden gehouden. Geesken werd ook uitgenodigd. Ze had vernomen dat daar een vrouw zou komen waarvan nogal een roep uitging. Daar zouden ze wat van te horen krijgen, meenden velen, maar Geesken had zo haar bedenkingen. Wat had je ooit van haar gehoord? Tegenwoordig waren de mensen zo gauw klaar en bekeerd, en voorts gingen ze aan het Avondmaal! Ze had er weinig zin in om te gaan, als die vrouw er ook zou zijn. Maar hoe het zij, ze is er ten slotte toch heengegaan. Gods wegen zijn immers hoger dan onze wegen.

Zij moest er die middag bij zijn en toen het volk het huis binnenstroomde en allen gezeten waren, begonnen de tongen los te komen. De bewuste vrouw zei eerst niet veel, bijna niets. Maar daarvoor waren ze toch niet bijeengekomen? Weliswaar sprak het vrouwtje nooit zoveel, maar nu moest ze maar eens voor de dag komen, nietwaar!

De Heere, Die de mond der stommen opent, gaf haar opening, zodat de vrouw mocht spreken over wat er pas geleden aan haar ziel was gebeurd. Uit de volheid van haar gemoed mocht zij getuigen van de milde overvloed van Gods genade. Geesken ten Hove luisterde en luisterde. De vrouw sprak goede taal, dat wel, en terwijl de spreekster vertelde kwam er overname in haar ziel. Geesken werd beschaamd en bekende innerlijk haar ongelijk. O, wie was zij om anderen te oordelen. Ze werd zo klein vanbinnen dat ze tenslotte sprak: O, deze vrouw is een gekende des Heeren. Zij is veel verder geleid dan ik. O ... ik moet nog helemaal beginnen.

Overal waar ze mensen ontmoette, sprak ze met eerbied en hoogachting over haar nieuwe zuster in den Heere. Zo worden de pelgrims op hun reis door deze aardse woestijn geoefend. Die vrouw was een gevallen Adamskind, in zonden ontvangen en geboren; alleen de Heere wilde haar hebben.

Ik ben en blijf een bedelkind

Arm, kreupel, naakt en blind.

En denk ik eens: nu zal 't wel gaan,

Dan vang ik weer met struik'len aan.

Zo wisselden de standen in haar leven af. Ze kon het soms zo hartelijk bekennen. Dan sprak ze vol bewogenheid: "Zo in de wolken en zo in de kolken ..."

Ongetwijfeld was Geesken een Godvrezende vrouw. Dat kwam eens zo sterk naar voren op een ziekbed. Ze had dorst en vroeg aan een nicht of die haar een glas water wilde brengen. Toen de nicht haar het glas water aanreikte, weigerde ze dat. Terwijl zij op de verfrissende teug wachtte, was de Heere haar voorgekomen met de woorden: "Mij dorst!" Ze durfde nu niet meer te drinken. Dat kwam uit in haar zieke dagen, maar ook in haar gezonde dagen; onder de arbeid die ze dagelijks had te verrichten. De alleenstaande vrouw moest werken om haar kost te verdienen. Met scholen schoonmaken verdiende zij haar geld. Ook hierin getuigde ze van haar nauwe leven met God. Zo getrouw als de engelen in de hemel deed zij dat toch wel zware werk. Als er iets was in haar dagelijks leven wat ze niet aandurfde, vroeg ze: "Heere, wat wilt Gij dat ik doen zal?" Ze wilde zo graag in de vreze en gunst des Heeren leven en wandelen. Eens had ze de woorden in haar hart gekregen:

Dan zal Ik hen, die dwaas en wreev'lig overtreên,

Bezoeken met de roe en bitt're tegenheên.

Wat lette zij toen nauwkeurig op de wegen die de Heere voor haar voet opende, want de Heere had haar iets te zeggen met die Schriftwoorden. Dat was duidelijk.

Ze onderzocht haar ziel of er soms bijzondere zonden in haar leven waren. Of er soms

een zwaar kruis op haar levenspad zou komen. Alles werd bestuurd en de Heere liet immers zeer nauwkeurig op de handel en wandel van Zijn kinderen?

Wat is er nog meer te melden van Geesken uit de Esstraat te Rijssen?

Zij kon vanuit haar raam de Bleekstraat inkijken. Daar, aan de overkant, stond het huis van Duuskers Dika, die ook een zielsvriendin van haar was. In haar hart leefde wat de dichter zingt:

Ik ben een vriend, ik ben een metgezel

Van allen, die Uw naam ootmoedig vrezen.

De vriendinnen en zusters in de genade, Geesken en Riena, waren ook vriendinnen van de zwakke Dina. Als Riena de Bruin uit Rotterdam bij Geesken ten Hove in Rijssen logeerde, zochten zij haar op. Gedrieën spraken zij van hart tot hart over de weg der zaligheid in Christus Jezus hun Heere en Bruidegom, hun dierbare oudste Broeder in de hemel. Weer thuisgekomen schreef Riena de Bruin al gauw een brief aan haar zuster in de Heere, en ook wel aan de zwakke Dina.

Nog één zaak mag niet onvermeld blijven over het leven van Geesken uit de Esstraat te Rijssen. Het is u reeds bekend hoe schroomvallig zij tegen haar ouders was over haar innerlijk. Zij durfde zo weinig aan haar vader te vertellen over haar geestelijk leven. Daar liep zij toch wel mee. Ook na het sterven van Jacobus ten Hove. Haar vader was gestorven en zij kon hem nooit meer iets over zichzelf en haar bekering vertellen. De satan plaagde haar ermee. Zou het wel waar werk bij haar zijn? Maar toen kwam de Heere dat voor haar op te lossen. Zij werd door de Heere verwaardigd om gemeenschap te oefenen met haar volzalige Vader in de hemel. Hij vroeg haar of ze haar weg kon vertellen en toen mocht zij getuigen van de wegen die de Heere met haar had gehouden. Dat was een groot wonder voor haar en het gaf haar veel vervulling. Het mocht medewerken tot verzekering van haar staat voor de eeuwigheid. Zij had nu haar smader wat te antwoorden. Eens zouden zij samen mogen zingen van de wegen des Heeren.

Dan zingen zij, in God verblijd,

Aan Hem gewijd,

Van 's HEEREN wegen.

Op 5 februari 1976 kwam er een einde aan het arbeidzame leven van Geesken ten Hove. Vele vrienden bezochten haar om afscheid te nemen. Daaronder waren de predikanten ds. Bregman, ds. Mallan, ds. Aangeenbrug, ds. Van Haaren, ds. Ligtenberg en de godsdienstonderwijzer A. de Redelijkheid.

Een nicht van Geesken vroeg haar eens: "En, tante, hoe gaat het met u?"

Zij antwoordde: "Ach, kind, ik wil graag weg, want ik ben de zonde zo moe en zat. Ik voel mij op deze aarde niet meer thuis."

De dag waarop ze stierf was beter dan die waarop zij werd geboren.

Dominee Bregman, van de Gereformeerde Gemeente te Rijssen, heeft haar begrafenis geleid. Op haar rouwkaart en grafsteen staat vermeld: "Zalig zijn de armen van geest, want hunner is het Koninkrijk der hemelen." Op het graf is Psalm 68:2 gezongen:

*Maar 't vrome volk, in U verheugd,
Zal huppelen van zielevreugd,
Daar zij hun wens verkrijgen;
Hun blijdschap zal dan, onbepaald,
Door 't licht, dat van Zijn aanzicht straalt,
Ten hoogsten toppunt stijgen.
Heft Gode blijde psalmen aan;
Verhoogt, verhoogt voor Hem de baan;
Laat al wat leeft Hem eren;
Bereidt den weg, in Hem verblijd,
Die door de vlakke velden rijdt;
Zijn Naam is HEER' der heren.*

Heden behaagde het de Heere uit ons midden weg te nemen, onze zeer geliefde zuster, schoonzuster en tante

Geesken ten Hove

in de ouderdom van 84 jaar.

Zalig zijn de armen van geest; want hunner is het Koninkrijk der Hemelen.

Matth. 5 vers 3

Uit aller naam: Fam. ten Hove

Fam. Voortman

Rijssen, 5 februari 1976

Esstraat 39

De begrafenis zal D.V. plaats vinden op maandag 9 februari 1976, 's middags om 14.30 uur op de "oude begraafplaats", Lentfersweg te Rijssen.

Zij die de overledene de laatste eer willen bewijzen worden uitgenodigd aanwezig te zijn bij de rouwdienst, welke om 13.00 uur zal worden gehouden in de Noorderkerk.

11. VIJF VROUWEN IN RIJSSEN

11.1 Hendrina van der Riet getrouwd met Gerrit Jan Egbertsen, Rijssen

Hun Gerrit Jan Egbertsen zoon van Frederikus Egbertsen trouwde met Hendrina van der Riet (1861-1962). Deze vrouw werd **Duuskers Dika** genoemd. Zij gingen wonen aan de Bleekstraat. Duuskers Dika mocht 101 jaar worden; zij was een vrouw met een zeer sterk gestel. Toen ze in de negentig was, zat ze nog achter de trapnaaimachine. Ze verstelde de werkkleding van de hele familie, en als de gewoonste zaak van de wereld harkte en wiede zij de moestuin rond het huis. In tegenstelling tot Dina van de Teune mocht zij een goede gezondheid genieten. God weet immers het beste wat Zijn kinderen nodig hebben.

Toch verlangde deze naar het lichaam sterke vrouw ernaar om de zwakke Dina nog eens een keer te ontmoeten. Zij had van Mientje gehoord wat grote dingen de Heere aan deze vrouw had gedaan. Zij wilde best eens naar haar toe. Hoe het is gekomen, wist men later niet meer te zeggen, maar de zwakke Dina kwam bij de oude vrouw op bezoek. Met paard en wagen bracht men Dina bij Dika. De vrouwen vielen in elkaars hart en verheerlijkten God in haar.

Toen Dina weer wilde vertrekken deed Dika een gebed. Dat aanhoudend smeken om vermeerdering van hun geloof ging hoger dan het plafond; het mocht doordringen tot in het hemelhof, waar de gebeden van Gods kinderen geheiligd worden op het altaar van Christus' gerechtigheid.

Duuskers Dika was een vriendin van Mientje Vrijdag, vrouw Schreurs, Dina van de Teune, én van allen die Zijn Naam ootmoedig vrezen. In die dagen was er soms elke dag gezelschap onder het volk des Heeren, en dat vaak ten huize van Arend Baan.

Het gebeurde niet weinige keren dat het huis in de Bouwstraat vol zat met kinderen Gods. Soms wel zo'n dertig mensen die min of meer getuigenis gaven van Gods genade in hun harten.

De geoefenden in het leven der genade mochten dan roemen in hun Verbonds-Jehovah en de bekommerden van hart schepten moed uit hun behoudenis. Er was melk voor de zuigelingen en vaste spijs voor de vaders en moeders in de genade. Een ieder deelde uit naar de gave en genade hun geschonken.

Mientje Vrijdag schrijft in haar brieven aan ene Aaltje Smelt in Vriezenveen dat zij daar naar de oude Bruins was geweest. De man lag op zijn sterfbed en was zeer gemakkelijk gesteld. Zij had daar Duuskers Dika ontmoet en was gesticht door het dierbare gebed van de *oude Dika*.

Ja, schreef Mientje Vrijdag verder, ik kan zo goed met Duuskers Dika de weg op. Een heldere ziel die in het armenhuis terechtgekomen is. Dat sluit tevens niet uit dat zij een moeder in Israël genaamd mocht worden. Zij had grote gebedsgaven, evenals haar vriendin Mientje. Volgens de overlevering moet zij de Belijdenisgeschriften, de drie Formulieren van Enigheid uit het hoofd hebben kunnen opzeggen. Ze was gefundeerd op die geschriften die in Gods Woord zijn verankerd.

Uit die grondslag kwam zij op en ze onderwees wankelende zielen om op die grond te leren steunen. Haar huisje was een toevluchtsoord voor de armen, ellendigen en behoeftigen van het Rijssense volk. Daarbij was zij zeer oprecht. Ze wond er geen doeken om als zij er inwendig niet bij kon vallen. Men wist wat men aan de oude Dika had.

In en na de Tweede Wereldoorlog kwamen er veel Rotterdammers bij haar over de vloer. Zo ook een jongeman die de leeftijd had bereikt om in dienst te gaan. Het was de tijd dat veel Hollandse jongens naar Indië moesten om daar aan de Politionele Acties deel te nemen. Zij kende de jongen niet en de jongen kende oude Dika niet. Hij had wel van deze vrouw gehoord en zijn hart ging er naar uit om het volk van God te ontmoeten en misschien een zegeltje te ontvangen over wat hij haar kon vertellen.

Dika zei eerst niet veel. Ze zag dat de jongeman klein was van postuur, maar zijn leeftijd schatte ze goed. Hij zal zo'n twintig jaar zijn, dacht ze kien.

"Zet oe dale!" sprak ze in dialect, en ze wees naar een stoel. Het was eerst even stil tussen het tweetal. Hoe moesten zij zo gauw een gesprek krijgen? Dat was tenslotte de bedoeling, en daar was niets vreemds aan. Er kwamen zoveel vreemdelingen zomaar eens binnenwippen. Je hoefde echt niet bekeerd te zijn om Gods volk een bezoekje te brengen. Ook onbekeerde mensen waren welkom in het huisje aan de Bleekstraat.

Dika nam ten slotte het woord. Zij keek de Rotterdammer eens doordringend aan. "Moet jij niet in dienst?" vroeg ze niet onvriendelijk. Het antwoord klonk wat benepen en kort. Graag zou hij als soldaat in het leger zijn gaan dienen, maar hij was afgekeurd, omdat hij te klein was. Dat was voor hem een teer punt. Liefst was hij een stuk langer geweest. "Nee," antwoordde hij kort, "ik ben afgekeurd."

Gevat als Dika, was haakte zij er meteen op in. "Zo, mijn vriend!" sprak ze, de situatie doorziend. Ze glimlachte en sprak met bewogenheid: "Ben je ook al eens afgekeurd voor alle diensten?"

Dat trof de jeugdige knaap met kracht en al wat hij bijeen verzameld had, om Dika te vertellen, werd in zijn ogen te kort voor de eeuwigheid. Zijn gerechtigheden waren als een wegwerpelijk kleed. Hij kon het wel voor de mollen en vledermuizen werpen. Er ontspon zich een gesprek om nooit meer te vergeten. Dika's mond werd geopend en ze mocht vertellen hoe zij zelf een nul voor God was geworden. Een zondige, walglijke padde. Maar des te meer had Christus waarde voor haar ziel gekregen... Uit Hem, door Hem en tot Hem zijn alle dingen. Zijn hele leven heeft de jongen dit onthouden. De ontdekking van Gods Geest kon hem dat ook leren.

Ach, niets van ons, maar 't al van Hem!

Zo komt men in Jeruzalem.

Een van Dika's vriendinnen was **Janna Poortman** ('Jannao van 'n Heedt) Janna is jarenlang onkerkelijk geweest. Hoewel haar buurvrouw Janna Jansen, er meerdere malen op aandringt eens een keer mee te gaan naar de Nederlandse Hervormde Kerk, voelt ze daar niets voor. 'Als ik een nieuw jak gekocht, ga ik een keer met je mee, zo belooft ze uiteindelijk na enig aandringen. Enige tijd later is het zover en tijdens deze eerste dienst grijpt de Heere haar in het hart. Later zegt ze tegen Dina: 'Hoe ik thuisgekomen ben, weet ik niet, - daar ben ik neergevallen.'

Omdat Janna niet kan lezen, komt ze dikwijls bij Dina om raad vragen. Ook vraagt ze regelmatig of bepaalde zaken waar de Heere haar bij bepaald heeft wel in de Bijbel staan. Hoewel ze later verachttert in de genade en verschillenden van Gods volk wel eens twijfelen aan haar genadestaat, ligt het bij Dina anders: 'Het ligt er goed, zo merkt ze meermalen op.

Ook Geesken ten Hove heeft het niet zo op haar begrepen. Dit verandert echter als Janna op een van de gezelschappen opeens uit haar leven begint te vertellen. Dan merkt Geesken op: 'Ze is veel verder geleid dan ik; ik zal nooit meer iets van haar zeggen.'

Velen van Gods knechten zochten Duuskers Dika op. Zij konden van haar lessen leren, die in hun ambtelijke loopbaan te pas konden komen.

Toen ds. J. van Haaren na zijn intrede in de Gereformeerde Gemeente van Rijssen kennis met haar ging maken, zei ze: "Dominee, als u het gebedenboek maar niet in Kampen hebt laten liggen."

Als er soms mensen waren, die aanmerkingen hadden op zijn prediking, troostte ze hem door te zeggen: "Het geeft niet, hoor, dominee, zolang u der vromen tent maar hoort weergalmen."

Ze had ook een nauwe band met ds. P. Honkoop. Eens was hij op bezoek bij haar in de Bleekstraat. Hij vroeg: "En Dika, hoe vond je m'n preek?"

Ze antwoordde: "Je hebt veel te hard geschreeuwd."

Ds. Lamain schrijft over haar in 'De Saambinder': "We woonden in dezelfde straat en schier van week tot week mochten we elkaar ontmoeten. Menigmaal is het gebeurd dat zij op het raam klopte om binnen te komen.

Op maandagmorgen stond er dan vaak een grote mand met wasgoed in de keuken. Wanneer ik dan zei: "Ik ga maar niet zitten want het werk roept je," dan zei ze: "Dat werk wacht wel. Laten we maar samen spreken van de grote werken Gods." Wat hebben we er uren en uren mogen doorbrengen; ook luisterend naar de lessen en onderwijzingen des Geestes, die zij gedurig mocht ontvangen."

Op haar hoge leeftijd wees ze wel eens met haar vinger omhoog en dan sprak ze: "De wereld heeft aan mij niets meer, maar ik moet tot het laatste minuutje Gods Raad uitdienen."

Mevrouw Honkoop, die er ook bij was, viel haar direct bij en zei dat ze er ook zo over dacht. De oude Dika had echt wel wat gehad aan zijn preek, maar wilde hem niet prijzen in zijn tegenwoordigheid. Vandaar!

Op 6 januari 1961 ontvangt ze ter gelegenheid van haar honderdste verjaardag talloze felicitaties. Ook krijgt ze die dag veel bezoek. Een van de bezoekers is burgemeester C.B.J. Landweer. Als hij binnenkomt, vraagt ze hem beleefd om even te gaan zitten, omdat ze op dat moment over de Koning der koningen spreekt. Hij is het immers, Die haar leven leidt en bestuurt en haar ook zolang heeft gespaard. De burgemeester heeft daar alle begrip voor.

Op 101-jarige leeftijd is Hendrika Egbertsen-van der Riet gestorven. Op 10 september 1962 neemt de Heere haar tot Zich. Vijf dagen later wordt zij op de oude begraafplaats aan de Lentfersweg begraven. Ds. Van Haaren heeft haar begraven met: "Want hetzij dat wij leven, wij leven den Heere; hetzij dat wij sterven, wij sterven den Heere. Hetzij dan dat wij leven, hetzij dat wij sterven, wij zijn des Heeren." De engelen hebben haar opgenomen en gedragen in Abrahams schoot. Aldaar zal geen nacht zijn...!

Ds. Lamain hield een gedachtenispreek naar aanleiding van Dika's sterven. *Er blijft dan een rust over voor het volk van God, Hebreëen 4:9.*

11. 2. JANNA SCHEURS - SMEYERS , Rijssen

Janna Smeyers werd geboren op 19 september 1864 te Wierden. Ze overleed 4 oktober 1963 te Rijssen.

Haar grootouders runnen in de buurtschap Zuna een boerderij. Tijdens de ambtsperiode van ds. J. Diephuis laat haar grootvader, Jan Smeijers, daar predikanten van elders voorgaan. Een van hen is ds. E. Fransen uit Kampen. Voor Janna wordt diens prediking tot zegen gesteld. Later schrijft ds. Fransen daarover: 'Ik ben nu tweemaal naar Rijssen geweest, waar de Heere veel volk heeft. Ik heb binnen weinige dagen een brief ontvangen, dat de Heere er beide keren één onder onze dienst heeft toegebracht. Twee jeugdige mensen, een dochter en een kleindochter van die boer, die zoveel moeite heeft gedaan om mij in Rijssen te krijgen. Hij was er voor naar Kampen toe komen reizen en toen ik er de eerste maal ben geweest, kon hij de hele nacht niet slapen en hij vroeg mij 's morgens wenende wat de Heere er toch mee voor zou hebben. Ik gaf hem tot antwoord, dat de Heere zegt in Zijn Woord: Ik zal u van achteren Mijn heil doen zien.'

Op 25 april 1889 treedt Janna in het huwelijk met Jan Hendrik Hendrikus Schreurs wagenmaker te Rijssen. Hij is op 15 april 1863 geboren te Rijssen. De wagenmakerij van Schreurs staat naast de stellingmolen aan de Molendijk.

Ds. W. C. Lamain schrijft in zijn Terugblik deel 3:

Vrouw Schreurs mocht ook behoren *tot de heiligen der hoge plaatsen en de heerlijken, in dewelke al Gods lust is*. Zij had veel achting onder het volk. Toen wij in 1943 naar Rijssen kwamen, bezochten wij haar telkens. Vanwege zwakte des lichaams kon zij niet meer opgaan naar Gods huis. Haar leven was daar, waar het volk vergaderd was. Veel liefde werd ons ook in die familie bewezen. Wat zijn wij ook vaak gesticht thuis gekomen. Na ons vertrek uit Rijssen bleven wij met verschillenden van dat volk briefwisseling onderhouden. De oceaan was er wel tussen, doch wij mochten door de band des Geestes en der liefde aan elkaar verbonden blijven.

Op eerste Paasdag toen we hier mochten voorgaan, was de tekst 's middags over Maria Magdalena. Die middag behoefde ik het zelf niet te doen. De Heere nam het over. Ik heb als jongen, de reeds in 1935 ontslapen ds. L. Boone, vaak horen zeggen: "Mijn ziel is zo verblijd, als ik zelf er nog iets van gevoelen mag, van wat ik preek." Die middag, werden door de Leeuw uit de stam van Juda, de zegels verbroken. De Heere was zo goed, dat het waarheid werd: "Hier weidt mijn ziel met een verwond'rend oog." De openbaring van de verhoogde en verheerlijkte Christus aan die vrouw, waaruit te voren, naar Lukas 7, zeven duivelen uitgeworpen waren, en waaraan de Heere Zijn grote goedertierenheid bewezen had in de vergeving van haar zonden. Het was die middag: afdalende genade. En wanneer dat lieve Wezen afdaalt, dan brengt Hij alles mee. Vereniging met de Kerk in de hemel, maar ook met de Kerk hier op aarde. Ik zal het nu maar niet verder uitbreiden.

Het eerste briefje, dat ik die morgen schreef, was aan vrouw Schreurs in Rijssen. Het werd een lange brief. En vele brieven komen nooit op het postkantoor. Wat is de mens. *Ik heb vele bestrijders, o Allerhoogste!* De oude ds. Van Oordt zei zo vaak: "Er zijn mensen, die altijd sterven, maar nooit doodgaan. Mensen, die gedurig vermoord worden, maar toch blijven leven." Ik was ook zo.

Zelf kon ze niet schrijven, maar haar dochter Naatje schreef voor haar, als er eens iets te schrijven viel. Het duurde niet lang, en ik had een briefje terug. Wat een blijdschap nadat ik het briefje gelezen had. Ze schreef zo lief, maar ook zo oprecht: "Ik heb vernomen uit de brief, dat de Heere vooral de eerste Paasdag in de middag ruimte

heeft gegeven. Wat is het een wonder als de Heere nog ondersteunt en een dorsende os niet muilbandt. Toch heb ik wat in de brief gemist. Misschien hebt u het wel in de preek naar voren gebracht, maar uit de brief die u schreef, heb ik niet kunnen opmerken, waarom de Heere Jezus in Zijn aanspraak alleen de Naam van Maria maar genoemd heeft. Niet meer zo als anders: Maria Magdalena."

Mijn vlag, die gewapperd had, moest naar beneden gehaald, opgerold en in een hoek van de zolder opgeborgen worden. Tevoren schreef ik, hoe de oude Dika gevraagd had, of ik geslapen had, en ik had zo geslapen, dat ik nergens meer over gedacht had, maar de twee volgende nachten was de slaap van me geweken. Toen heb ik wat klappen gekregen.

Nu met deze brief van die oude zielsvriendin ging het niet anders. Van binnen zeiden ze: 'Het was met Pasen maar gemoedelijkheid, zenuwen, doorvloeien, maar over de diepten en de zaken verborgen in de Waarheid, ben je maar overheen gestapt.'

Ja, daar is wat op afgekomen. En dan de meeste tijd geen geweer in de strijd. En in ons is geen kracht tegen deze grote menigte. Zie met de godvruchtige koning Josafat. Als we maar eerlijk gemaakt worden, dan zullen we wel willen bekennen, dat wij spoediger bekeerd, dan onbekeerd zijn. Petrus is dat door een diepe weg wel gewaar geworden in Lukas 22 : 62. En veel spoediger de dominee, dan een dominee af. Als de Heere ons niet bewaart, dan zijn we zo vlug dominee, maar om dominee áf te raken, daar moet een hogere hand, een almachtige God aan te pas komen.

Overgenomen uit *Zijn genegenheid is tot mij*. R. Hoogerwerff-Holleman, Gebr. Koster, Barneveld, 2005.

Vrouw Scheurs kon soms zo helder vertellen hoe de Heere in haar jeugd naar haar had omgezien; haar had getrokken met koorden van goedertierenheid. Hoe Hij haar een inzicht gaf in de kloof tussen God en haar ziel. Haar ontdekte aan haar Godsgemis en grote schuld tegenover haar Schepper en Weldoener. Toen ze wat ouder werd, zo'n achttien jaar, kwamen haar vriendinnen haar somtijds halen. "Kom, Janna, ga mee met ons naar het Schild!" De meisjes wilden haar er wel bij hebben; hoe meer zielen hoe meer vreugd! "Daar is wat te beleven, meid, en kan je nog eens plezier hebben. Kan je nog eens lachen!" Het meisje schudde echter haar hoofd. Die plek was immers de plaats der ijdelheid. Zij wist dat meisjes en jongens elkaar daar zochten en dikwijls ook vonden voor het leven. Maar ze wist ook dat ze daar hun tijd met ijdele praat en daad doorbrachten. De hele groep liep met elkaar de winkelstraat op en neer. Ze liepen elkaar steeds tegen het lijf en hoopten de jongen of het meisje van hun keus aan de haak te slaan. Zij schudde haar hoofd nogmaals. Duizendmaal nee! Zij sprak op besliste toon tegen hen: "Nee, ik blijf liever thuis. Ik vermag niet vanwege Zijn Hoogheid!" Die woorden werden door haar met grote eerbied uitgesproken.

De Heere leidde de wagenmakersvrouw verder op de weg der genade. Zij mocht een Borg voor haar ziel leren kennen, Die haar Voorspraak was bij de Vader. De Rechter van hemel en aarde sprak haar van schuld en zonden vrij. Zij werd in de vrijheid gesteld der kinderen Gods, zodat zij mocht uitroepen: "Abba Vader!" Veel later, toen ze al een oude vrouw was, vertelde ze dat aan anderen, aan hen die een even dierbaar geloof met haar deelden, hoe God haar te sterk werd; ook over haar verdere doorleiding en haar in- zijn in het genadeverbond. Dat kon ze somtijds met zoveel bewogenheid en onder tranen vertellen, alsof ze dat pas had beleefd. Ze is later getrouwd met wagenmaker Schreurs. Hun huwelijk werd met kinderen gezegend, maar wat meer was: Janna had vele kinderen in het geloof; vriendinnen en zusters in de genade. De armen en kleinen in de genade was zij tot een moeder. Als die uitziende

en hongerige zielen uit hun gemis met haar spraken, kon zij zeer bemoedigend tot hen spreken en heenwijzen naar Christus, als die grote Wetsvolbrenger, Die voor Zijn Kerk alles heeft aangebracht wat nodig is tot zaligheid.

Anderen, die pas op de levensweg waren gebracht en de goede keuze mochten doen, wees zij naar de meerdere Boaz. In haar hart geloofde zij dat die Man, de meerdere Boaz, niet zou rusten voor Hij de ganse zaak volbracht zou hebben. Ze was zeer wijs in die weg en legde die pasbeginnenden en door schuldverslagenen niet aanstonds de handen op. Ze naaide hen geen kussens voor de oksels der armen, gunde hun geen rust buiten Christus, maar wees erop dat er een staatsverwisseling plaats moest hebben. Zolang men niet in Christus is geborgen, voor tijd en eeuwigheid, staat men nog aan eigen kant. Het recht Gods staat daar altijd nog tussen, én een openstaande schuld. Velen mocht dit eenvoudige onderwijs tot zegen zijn. Zo werden haar geestelijke kinderen temeer uitgedreven om de zaligheid buiten zichzelf te zoeken.

Eens was er gezelschap in haar huis. Velen van Gods kinderen waren daar tezamen om te spreken over de wegen en gangen van Gods volk. Er waren ook veel vrouwen aanwezig, waaronder **Mientje Vrijdag, vrouw Nijsink (Pandiene), Geesken ten Hove, vrouw Van der Zwan** uit Scheveningen en **Riena de Bruin** uit Rotterdam. De verheffingen Gods waren in hun kelen. De ere Gods was die middag onder hen het belangrijkste en ze hebben samen Psalm 69:13 gezongen:

*Dat zal den HEER' veel aangenamer zijn,
Dan os of var, die hunnen klauw verdelen.
De blijdschap zal het hart der vromen strelen,
Als zij mij zien verlost van smart en pijn.
Gij, die God zoekt in al uw zielsverdriet,
Houdt aan, grijpt moed, uw hart zal vrolijk leven;
Nooddruftigen veracht Zijn goedheid niet;
Nooit zal Hij Zijn gevangenen begeven.*

Van dat zingen ging zoveel uit dat er geloof in meekwam onder de aanwezigen. Dat zou wat zijn, als zij eens in die gewesten van eeuwige vreugde mochten ingaan: verlost van hun zonden, verlost van zichzelf en zonder smart en pijn. Dat zou een eeuwig wonder van Gods ontfermende genade zijn.

Na het zingen van die Psalm werd er besloten met gebed, door één van de aanwezigen. Wenend namen ze daarna afscheid van elkaar. Zou het de laatste keer zijn dat ze bij elkaar waren geweest? Het geloof sterkte echter de kinderen des Heeren; dat afscheid zou niet voor altoos zijn. Nee, dan zouden ze elkaar boven weer zien. Dan zou ook hun oudste Broeder in hun midden zijn: de Zoon van God; Jezus Christus, die Gezegende van de Vader. Om daar voor eeuwig met Hem verenigd te zijn.

Toen klom de dood in de vensters van huize Schreurs. De wagenmaker stierf en zijn vrouw bleef als weduwe achter. De Heere zorgde voor haar in haar ouderdom. Een zoon van Janna trok bij haar in, die, met zijn vrouw, haar tot aan haar dood met liefde heeft verzorgd.

Vermeldenswaard is nog het volgende: Na haar dood werden haar boeken, de oude schrijvers, ergens op een hoop gelegd. Niemand van de nabestaanden had enige interesse voor dat deel van de geestelijke erfenis. Wat moesten zij ermee? Neven en nichten waren ook afgeweken van de kerk, daarom hechtten zij helaas geen waarde aan de vele oude schrijvers die vrouw Schreurs had nagelaten. Zij deden zo goed als nergens aan. Wat moesten zij ermee? Zouden ze die boeken maar bij het vuilnis gooien? Of was het misschien beter ze maar te verbranden? Gelukkig is dat niet gebeurd. De geestelijke familie van vrouw Schreurs wist van de kostelijke nalatenschap van het overjarige koren. Een dochter van zielsvriendin Dina van de Teune hoorde van het plan om die dierbare geschriften te vernietigen. Ze ging er op goed geluk op af; ze zou wel zien wat er van kwam. Wonder boven wonder kon zij de boekenschat redden. De familieleden van Janna Schreurs hoorden haar welwillend aan en overlegden of zij de jonge vrouw de boeken dan maar /ouden meegeven en haar er een plezier mee zouden doen. Het resultaat was dat ze alle boeken gratis mocht meenemen. Janna ten Bolscher, zo heette die jonge vrouw, kreeg een schat aan geestelijke teerkost op de weg des levens. Zo gingen de boeken van vrouw Schreurs niet verloren, maar vonden ze hun weg bij de hongerigen die naar het overjarig koren snakten. God waakt voor de Zijnen en voor hun goed.

Toch is er uit het geslacht van vrouw Schreurs één gevonden die met haar juicht voor de troon van Gods genade. Een achterkleinkind van haar is zeer jong gestorven. Vrouw Schreurs kreeg werkzaamheden met het kleine kind, dat zelf nog niet kon praten. Zij kreeg van Boven te geloven dat er wat goeds voor de Heere in het kind lag. Net als bij het kind van Jeróbeam, die zelf zo was afgeweken vanachter de Heere, waarom zijn huis zou worden uitgeroeid. Alleen dat ene kind zou een graf krijgen, omdat de Heere daar iets goeds voor Hem in vond. Zo mocht ook de overgrootmoeder zich verheugen dat haar nazaat in de hemel was opgenomen; immers: "Uit den mond der kinderkens en der zuigelingen hebt Gij sterkte gegrondvest."

Onder het volk des Heeren was vrouw Schreurs zeer bemind. Zij mocht zich eveneens verblijden in een grote kring van vriendinnen en zusters in de genade.

Ik zal er u enkele noemen: Mientje Vrijdag, de oude Dieke, Geesken ten Hove, Duuskers Dika, Hanna van de klompenmaker', zwakke Dina en de lange Dine, Schópsdientje en ook Dina de Lange van de Huttenwal, de bekende en geliefde onderwijzeres van de Banisschool. Daarbij waren er ook vele broeders in de Heere Jezus Christus. Dikwijls was er in het wagenmakershuis gezelschap. De kinderen Gods kwamen graag in dat huis, dat even buiten de kom van Rijssen staat.

*'t Zijn de kind ren van mijn Vader
En van 't zelfde huisgezin.
Wij bestaan malkander nader
Als de band van aardse min.*

De wagenmakersvrouw is op hoge leeftijd gestorven. Ze mocht de leeftijd der sterken overgaan en was bijna 100 jaar toen zij de eeuwige heerlijkheid mocht ingaan. Daar, in de hemel, mocht zij haar Bruidegom ontmoeten. Hem, Die zij hier op deze aarde al zo uitnemend liefhad. Samen met al haar vriendinnen en zusters, die haar reeds waren voorgegaan, mag zij nu God groot maken. Van haar mag getuigd worden:

*Straks leidt men haar in statie, uit haar woning,
In kleding, rijk gestikt, tot haren Koning.*

11. 3. DIEKE in Rijssen

TERUGBLIK DEEL 3
door Ds. W. C. Lamain

... In **Rijssen** hadden zo lang gewacht om me voor een beurtje te vragen. Tenslotte brak de tijd aan om erheen te gaan.

Toen ik van dat kleine preekstoeltje af kwam, stond ouderling Baan daar om mij een hand te geven. Hij zei: "Nu over drie weken verwachten wij je op zondag in Rijssen." Ik zei: "Nee, dat is onmogelijk, dan ben ik bezet." O, dat hoogmoedig bestaan, dat eigen ik.

Hardop durfde ik niet zeggen, wat er in mijn hart was! Ze hebben zo lang gewacht om je voor een beurtje te vragen, nu moeten ze ook hun beurt maar afwachten. Toch ben ik voor die ouderling moeten bezwijken. Ik werd gewaar, dat het om de ere Gods ging en om het welzijn van Gods Kerk. Ik heb die kerkenraad toen beloofd om op die datum te komen. Daar heb ik nooit spijt van gehad.

Ongeveer die hele week heb ik toen in Rijssen doorgebracht. Het was ongeveer in de maand oktober, dat ik daar gekomen ben. Toen heb ik ook in Wierden een woord gesproken, waar een oude man was met de naam: Van Eshuis, waar ik logeerde, die kennis mocht hebben aan een Drieënig God. Hij mocht spreken over de geloofsverzekering. In Rijssen hebben wij met de ouderling, van dag tot dag, Gods volk bezocht. Ds. M. Hofman, die met vrucht en zegen daar enkele jaren had mogen arbeiden, was toen ongeveer een jaar tevoren vertrokken naar Krabbendijke, in 1924.

Bij zijn bevestiging door ds. G.H. Kersten mochten wij ook aanwezig zijn, alsook bij de intree, die op dezelfde dag plaats vond. Het heengaan van ds. Hofman werd door velen betreurd. Wij zouden gezegd hebben, het was de juiste man op de juiste plaats. Doch Gods wegen zijn hoger dan onze wegen, en Gods gedachten hoger dan onze gedachten. En de Heere doet wat Hem behaagt.

Rijssen bleef als een weduwe achter, maar mocht getrouw bij de Waarheid blijven.

In die tijden, en daarvoor nog veel meer, waren er niet alleen verschillenden van Gods kinderen in Rijssen, maar nog enkele "moeders" in Israël. Eén van die moeders was daar bekend onder de naam van **Dieke**.

Er was ook een **Dika**, een vrouw met bewuste genade. Doch zij sprak van Dieke als een moeder, niet in de weg der natuur, maar geestelijk werd zij door haar geacht als moeder.

Op een zaterdagmorgen nam ouderling Baan ons om 9 uur mee naar haar huis. De eerste vraag die zij ons beiden deed, was *of wij de gehele nacht geslapen hadden*. Wij hadden beiden geslapen. Het was in ons beider gedachten niet opgekomen dat zulk een vraag ons voorgelegd zou worden. Hoe zou dat aflopen? Beiden diep beschaamd toen die oude weduwe ons vroeg: "Geen uitgangen naar de hemel gehad? Geen onderwijs gekregen? Geen overdenkingen?" enz. enz.

Van het uitsteken van de vlag is er die morgen niets gekomen. Gewoonlijk als wij mensen bezoeken, dan nemen wij het woord. Dan hebben wij al een lijst met vragen klaar, om de mensen die wij bezoeken voor te leggen. Maar dat ging hier anders. Neen, niet uit hoogheid des harten, maar uit liefde tot de ere Gods, werden wij onderzocht. Met grote ernst sprak zij over de noodzakelijkheid (als er ooit genade verheerlijkt was), dat onze wandel in de hemel moest zijn. Dat onze ziel te allen tijd de verborgen omgang moest zoeken.

Die oude vrouw nam Gods Woord. Ze ging een enkel vers lezen uit de Evangelische profeet, Jesaja, en medelen welk onderwijs zij van de hemel de laatste dagen had ontvangen.

Later heb ik haar nog enkele malen mogen ontmoeten. Op een keer zei ze tegen mij: "En gedenk aan uw Schepper in de dagen uwer jongelingschap, eer dat de kwade dagen komen." Zij vroeg mij, wat de kwade dagen waren.

Maar ik zei: "Dat moet u maar vertellen."

En toen was haar antwoord: "Dat zijn de lusteloze dagen." En ze zei: "Daar leef ik thans in. Ik kan niet genoeg de Heere erkennen, dat Hij in Zijn soevereine genade, met mij begonnen is, toen ik nog zo jong was. Vaak zeg ik: *Heere, als het nog zou moeten gebeuren, dan vrees ik dat het te laat zou zijn*. Nu beleef ik dat naar Zefanja 3: 12, de Heere heeft overgelaten een ellendig en arm volk, maar dat toch, vanwege die onveranderlijke Verbondsgod, dat ellendig en arm volk, op de Naam des Heeren zal vertrouwen."

Door Gods genade heeft zij haar leven mogen eindigen als een "arme van geest". En die komen, naar het Woord des Heeren, in de Bergrede (Mattheüs 5: 3), in het Koninkrijk der hemelen.

11. 4. Pandiene Nijsink-Van Brussel, een moeder in Israël

Pandiene haar meisjesnaam was *Van Brussel* en de naam van haar man was *Nijsink*; ze woonde aan de Holterstraatweg 36, even buiten de kom van Rijssen. Ze hadden een dakpannenfabriek. Wellicht dat zij haar bijnaam daaraan had te danken. Ook van haar werd algemeen getuigd *dat zij een moeder in Israël was*.

Zij kon niet alleen met de ouderen in Rijssen spreken, maar ook met de kleine kinderen. Ze had een buurjongetje van zes jaar en dat kind vreesde de Heere. Het jochie wipte dikwijls even over naar de buurvrouw. "Even met oôle Pandientje kuien" (even met oude Pandientje praten), zei hij dan tegen zijn ouders.

Ze voerden geestelijke gesprekken over het zielenleven van hen beiden. De oude Pandiene en het kleine kind spraken beiden de tale Kanans.

Elk, die Hem vreest, hoe klein hij zij of groot,

Wordt van dat heil, die weldaan, deelgenoot;

Hij zal ze groter maken.

Pandiene heeft een hoge leeftijd bereikt. Ze was oud en der dagen zat.

Toen zij op haar sterfbed lag, vroeg ouderling Haase: "En kan je sterven, Pandiene?"

Haar antwoord was eenvoudig: "Veertig jaar heb ik Hem mogen dienen, en ik zal geen vreemd God ontmoeten."

Een ander vroeg of ze nog een wens had voor zij stierf. Ze sprak: "O ja, mocht het zijn dat ik hierboven mijn enige dochter, mijn enigst kind eens zou mogen ontmoeten." (Toen nog in leven). Of dat bevestigd is, is niet bekend.

11. 5. Dina Groothuis-Schreurs

... Tijdens zijn verblijf in Rijssen ondervindt ds. Blok veel steun van Gods kinderen in de gemeente. Een van hen is D. Groothuis-Schreurs. Dina Schreurs, wordt op 7 april 1888 geboren te Rijssen, als dochter van Berend Jan-Schreurs en Berendina Meijer. Omdat haar moeder negen dagen later overlijdt wordt Dina als pleegkind opgenomen in het gezin van A. Scherphof.

Op 18 mei 1912 treedt ze in het huwelijk met Gerrit Groothuis. Het huwelijk wordt gezegend met de geboorte van drie kinderen, waarvan de jongste Gerrit, in 1919 op driejarige leeftijd overlijdt.

Het huwelijk van Dina en Gerrit duurt slechts vier jaar. Op 8 juni 1916 wordt Gerrit

namelijk op 32-jarige leeftijd uit dit leven weggenomen. Omdat de kinderen nog jong zijn, wordt Gerrit Grimberg een aangetrouwde oom, als voogd aangewezen.

Op 30 juni 1920 hertrouwt Dina met Hendrik Groothuis, een broer van haar overleden man. Hendrik is op 13 augustus 1877 geboren te Rijssen. Ook dit huwelijk wordt gezegend met de geboorte van drie kinderen. Op 7 maart 1953 overlijdt Hendrik en blijft Dina voor de tweede keer in haar leven als weduwe achter.

Over de wijze waarop Dina tot bekering is gekomen, is niets bekend. Wel is bekend dat ze in 1955 vanuit de Nederlandse Hervormde Kerk naar de Gereformeerde Gemeenten overkomt. Deze overstap maakt ze niet lichtvaardig. Om er zeker van te zijn dat Gods Woord er recht wordt gepredikt, kerkt ze eerst enige tijd in Walkerk. Daar neemt ze altijd plaats in het 'doophuuske'. Omdat de prediking haar aanspreekt en zij voedsel voor haar ziel ontvangt, geeft ze na verloop van tijd tegenover ouderling H. Seppenwoolde te kennen graag over te willen komen naar de Gereformeerde Gemeenten. Als ds. P. Honkoop hiervan hoort, zegt tegen haar: 'Zo Dina, wou je lid worden? Dat is goed hoor, want de ganse stad mijns volks weet dat gij een deugdelijke huisvrouw zijt, waarop zij antwoordt: 'Och domie, viej zèet maer koar'n volk, dát learj nog wal kenn'n.' Op 29 juli 1955 ze is dan inmiddels 67 jaar, wordt ze als lid ingeschreven.

Dina is een robuuste vrouw, die zonder omwegen zegt waar het op staat. Als ds. M. Blok haar eens opzoekt terwijl ze geestelijk niet zo goed gesteld is, zegt ze: 'Ga maar gerust weer weg dominee, want ik heb er vandaag niks van. Ik kan er niks over zeggen.' Een andere keer, als ze wel goed gesteld is, zegt ze: 'Kom er nu maar in dominee, nu kan ik je wel wat vertellen.'

Verder is van Dina bekend dat ze regelmatig de gezelschappen bezoekt die bij Janna Schreurs-Smeijers en Hendrina ten Bolscher-Ligtenberg ('zwakke Dina') worden gehouden. Omdat Dina's jongste dochter een zwak gestel heeft en zij met zorg over haar vervuld is, zegt ze op zeker moment tegen haar: 'Dina, ik zal voor je bidden of de Heere je een meisje wil geven, want je bent zwak.' Hoewel de Heere dit gebed verhoort, maakt ze dat zelf niet meer mee. Pas drie jaar na haar overlijden wordt er bij haar dochter een dochttertje geboren. Als Dina met haar gezondheid begint te kampen en voelt dat haar einde nadert, zegt ze tegen haar dochter: 'Dina, jij hoeft geen 71 jaar te worden.'

Deze antwoordt echter: 'Och moeder, ik wil wel 100 worden.'

'Ja; merkt Dina dan op, 'nu nog wel, maar dan niet meer.' Als haar dochter later door een ernstige ziekte wordt aangetast, zegt ze: 'Zou moeder dan toch gelijk krijgen?'

Op 28 september 1959 neemt de Heere Dina uit dit leven weg, op de leeftijd van 71 jaar. Enkele ogenblikken voordat ze overlijdt, steekt ze haar armen omhoog en klinkt het uit haar mond: *'Door U, door U alleen, om 't eeuwig welbehagen. Amen, amen, amen.'* Met jaloersheid mag ze worden nagestaard.

Overgenomen uit: *Elk verhaalt zijn weg en zaken*. Uitgave kerkenraad Ger. Gemeente te Rijssen

12. AALTJE SMELT, Vriezenveen

Aaltje Folbert kwam uit een geslacht waarvan sommigen de Heere vreesden. Haar moeder correspondeerde in 1911 en 1912 met ds. J.P. Paauwe, die destijds in Bennekom Hervormd predikant was. Ze overleed in 1931

Aaltje Folbert trouwde met Johan Smelt (1881-1957). Ze overleed 1949.

Aaltje was een zielsvriendin van Mientje Vrijdag te Rijssen. Zie: *Vijftig brieven van Mientje Vrijdag te Rijssen*, geschreven aan haar zielsvriendin Aaltje Smelt te Vriezenveen, 1978. Uitgave P. Stuut te Rijssen.

Ds. W. C. Lamain schrijft over haar in *Terugblik* deel 3 als volgt:

... Ik denk aan een voorval, dat wij eens beleefd hebben in de gemeente van Vriezenveen, waar ik in de jaren, dat wij de gemeente van Rijssen mochten dienen, consulent was. Wij hadden daar al die jaren een zeer aangename plaats om te verblijven; een klein gezin: vader, moeder en een dochter. Het was een huis waar de vreze Gods was en de liefde Gods.

De moeder, allerwege in de omgeving bekend als "Aaltje", was een vrouw die met rijke en grote genade was bedeeld. Het was een moeder in Israël. Zelf hadden we in die dagen een gezin met 7 kinderen, twee dienstboden en daarenboven gedurig verschillende (zoals dat genoemd werd) onderduikers. Verschillende jonge mensen uit Rotterdam en Flakkee, ja, zelfs uit Zeeland hebben wij er toen geherbergd. Daar was veel nodig om die mensen van dag tot dag van voedsel te voorzien. Doch op een buitengewone wijze heeft de gemeente van "de Wal", die wij daar dienden, ons van levensmiddelen voorzien; en ook verschillende families uit de Eschkerk, waar ik ook consulent was, hebben zich niet onbetuigd gelaten en ook de afdeling van Wierden en Enter niet.

Aaltje was ook als een moeder voor ons. Ze zei eens: "Elke keer als je naar ons toekomt, moet je een lege koffer meebrengen, dan zullen wij hem vullen." In die tijd bleef ik daar 's nachts slapen. Vanwege allerlei gevaren van oorlogshandelingen moest de reis op de fiets worden afgelegd. Ook de leden van Vriezenveen waren zo getrouw, dat ik de meeste tijd 's morgens met een gevulde koffer terugging. Eenmaal is het gebeurd, dat er maar één brood en een pond spek in de koffer was. Aaltje zei: "Het is ditmaal niet zoveel, wij zullen hopen een volgend maal meer."

Ik zei: "Dat is niet erg. De mensen doen gedurig zoveel en ze zijn het niet verplicht." Zo ging ik vroeg in de morgen weer terug naar Rijssen. Er was bijna nog geen mens op de weg. Maar wat gebeurde?

Ik kwam bij een buurtschap, (zoals ze dat noemen) in de omgeving van Wierden, en daar kwam een man me achterop rijden, ook op de fiets. Hij kwam naast mij rijden. Het was een man, die behoorde tot de Hervormde Kerk en vroeg, of ik die leraar van Rijssen was, en of er gedurig verschillende onderduikers in ons huis waren. Ik zei tegen die man: "Ja, dat ben ik."

Daarop vroeg hij, of er nog ruimte in mijn koffer was voor levensmiddelen. Ik zei: "Ja."

Toen nodigde die man mij uit om met hem mee te gaan naar zijn boerderij. Wat ik vanzelf deed. Daar werd mijn koffer volgepakt. Nadat ik die mensen vriendelijk bedankt had, stapte ik weer op de fiets naar Rijssen en vertelde mijn vrouw en huisgenoten, hoe dat de Heere me weer zo wonderlijk verrast had. Op de weg naar huis moest ik maar zeggen: "Heere, wat bent U toch een wonderlijke God." En dat Hij in die vroege morgen weer bevestigd had, wat wij lezen in Jesaja 65: 24: "En het zal geschieden, eer zij roepen, zo zal Ik antwoorden." Het was wel groot, dat die koffer zo

ongedacht gevuld werd door een voor mij geheel onbekende man. Maar dat mijn hart, dat vaak zo leeg en zo koud en onopmerkzaam is, vervuld werd met de goedertierenheden Gods, God in de weldaden als de Weldoener te mogen ontmoeten, dat was het grootste van alles. Wanneer een mens nog eens in zijn onwaardigheid voor God mag wegzinken, en door genade in de Gever van alle goede gaven en volmaakte giften mag eindigen, daar de geestelijke en natuurlijke zegeningen tot ons komen door het kanaal van Christus' bloed. Dat het alles door Hem verworven is, en wij dit als een kinderdeel uit Zijn milde handen mogen ontvangen. Toen was het die morgen, Psalm 103: 1:

*Mijne ziele wil den Heer met lofzang prijzen;
Al wat in mij is moet Hem eer bewijzen,
En Zijn heiligen Naam loven met vliet.
Wil Hem prijzen en roemen onbeladen
Of gij mijn ziel, loof des Heeren weldaden,
Die gij ontvangen hebt; vergeet die niet.*

Nu gaan we weer met onze gedachten terug naar Vriezenveen, naar de woning van de familie Smelt. Het was op een zaterdagmiddag, dat ik weer de reis maakte naar Vriezenveen, om daar 's zondags het sacrament van het Heilig Avondmaal te bedienen.

Bemoedigd en hoopvol ging ik op reis, omdat ik menigmaal in dat huis en in die kerk Gods gunst had mogen ervaren. Vrouw Smelt was nu, denk ik, 70 jaar, maar toen ze 33 jaar oud was, had de Heere haar ziel gered. Die vriendin had geen optochtelijk karakter, doch was zeer bedaard en ingetogen; wel was ze meestel opgewekt, al had ze ook haar zorgen en moeite; zij mocht veel delen in de gemeenschap met God.

Toen ik die zaterdagmiddag in dat huis kwam, was het echter al dadelijk te bemerken, dat het anders was dan gewoonlijk. Er was die middag een zeer gedrukte stemming en toen ik haar vroeg wat de reden was, was haar antwoord: "Sinds de Heere mijn ziel in de ruimte heeft gezet, heb ik altijd deel mogen nemen aan het Avondmaal, maar nu ben ik in zulk een strijd gewikkeld en in zulk een donkerheid, dat ik er van af zal moeten blijven."

Ik zei: "Aaltje, Aaltje, leeft de God van Elia niet meer? Is de Heere niet almachtig? De Heere, heeft toch zo menigmaal tot je ziel gesproken en Zichzelf geopenbaard en weggeschonken?"

Het enige, wat ik uit haar mond kreeg, was: "De Heere heeft Zich met een wolk bedekt, geen gebed kan er meer door. Het is alles toegesloten en afgesloten."

Ze zei: "Nog nooit ben ik in mijn leven in zulk een verlating geweest." Wat was het benauwd. Het werd voor mij ook benauwd. Ze zeiden van binnen tegen mij: Je bent ook niet in de weg. Je hebt al zoveel afgoderij met die vrouw bedreven, en nu komt de Heere aan al die afgoderij een einde maken. Allemaal mensenwerk. Bij die vrouw is het nooit waar geweest, en bij jou is het ook bedrog.

Toch probeerde ik nog op allerlei wijze, die vrouw uit de put te helpen, maar wij zakten er samen hoe langer hoe dieper in. Tot laat in de avond hebben wij gesproken, maar in plaats dat de strijd brak en dat de Heere uitkomst gaf, werd de toestand steeds hachelijker. We hebben voor we naar bed gingen met die vriendin, man en dochter onze knieën nog gebogen, doch de hemel bleef gesloten. Wat was het een moeilijke nacht. Als een bal van het een naar het ander geschopt, en maar geen opening. "Als Hij het aangezicht verbergt, wie zal Hem dan aanschouwen, zowel voor een volk, als voor een mens alleen?" (Job 34 : 29).

Het was maar een klein kamertje waar ik sliep, maar de minste ruimte was er voor

mijn ziel. Toch ben ik nog weggezakt, en heb nog een poosje mogen slapen, doch half zeven was ik weer wakker en aanstonds was het: Heere, hoe zal het toch met die vriendin zijn? Het duurde niet lang, of ik hoorde haar door het huis lopen. Ik besloot maar om uit bed te gaan, wat ik ook deed, en tot mijn grote verwondering, daar zag ik ze aan de tafel zitten. Gekleed, opgewekt en klaar om naar de kerk te gaan. Ik vroeg: "Aaltje, is er wat gebeurd? Heeft de Heere je banden geslaakt? Heeft de Heere tot je ziel gesproken?"

Ze zei: Ja, de Heere is over mijn ziel opgestaan. Hij heeft de vijanden, die gereed waren om mijn ziel te vermoorden, verjaagd. Hij heeft het licht op doen gaan in de duisternis.

Zodat we er 's zondags over mochten spreken, met enige vernedering des harten en met enige bedauwing des Geestes.

God gedenke ons zaad, en het zaad van hun zaad. Er staat toch, in Psalm 103 : 9: "Zijn trouw rust zelfs op 't late nageslacht."

Die regel heeft mijn ziel wel eens verkwikt. Maar ja, dan moet met de volgende regel de vlag weer naar beneden. "Dat Zijn Verbond niet trouweloos wil schenden." En dan weer te moeten erkennen een schender van dat dierbare verbond te zijn. Het kan alleen mijn ziel troosten en opwekken, als zij door het geloof, mag staren op het Hoofd, op de Middelaar en de Borg des Verbonds, Die dat verbond nooit geschonden heeft door Zijn heilig en onbesmet leven. Op Christus, Die gehoorzaam geweest is tot de dood, ja tot de dood des kruises en Zijn Vader in alles voldaan heeft en de eisen van het Verbond voor al de bondelingen volkomen vervuld en betracht heeft.

Dat Gods lieve Zegen mag rusten op de enkele regels, die ik thans nog schrijven mocht. Het is al weer enkele weken geleden, dat ik een pen in mijn handen had, om iets te schrijven. Hoe ouder, hoe afhankelijker!

Nagekomen bekeringschets

Mijn bekeringsweg

Eenvoudig verhaal van hetgeen ik ondervonden heb in mijn leven meegedeeld ter ere van de Allerhoogste God

door

CLAZINA VERDOORN

Geboren 1780. Dochter van Adrianus Branderhorst en Willemina Ophorst. Echtgenote van Dirk Adriaanse Verdoorn. Overleden 9 november 1842 te Eethen / Genderen.

Om een begin te maken met dit boekje, heb ik mij voorgenomen om dit te doen onder inwachting van 's Heeren genade en Geest om mij in te lichten in de wondere wegen die de Heere met mij heeft gehouden; opdat het strekken mag tot Gods eer en tot troost voor bekommerde zielen.

Ik was ongeveer 12 jaar, toen de Heere mij kwam overtuigen van mijn ellendige toestand, wie ik door de zonde was. Ja, zo krachtig dat ik die plaats nooit vergeten zal, waar ik mijn verloren toestand onder het oog kreeg, dat ik voor eeuwig rampzalig zou zijn, omdat ik God zag als heilig en rechtvaardig, Die recht had om mij voor eeuwig van Zijn aangezicht te verstoten; omdat ik niet anders waard was, daar ik de Heere zag als een vertoornd Rechter. Ja, het was mij alsof ik op de rand van het verderf lag om er voor eeuwig in te storten. En ik ook niet anders dacht, of dit zal voor eeuwig mijn lot zijn. Ik werd angstig en benauwd, ja diep verslagen in mijn hart over mijn ellendige toestand. Dit bracht mij op mijn knieën voor de Heere als ik in de eenzaamheid was. Wat viel er menige traan over mijn zonden, daar ik rekenschap zal moeten geven zelfs van ijdellijk het woord wat ik gesproken heb, in de dag des oordeels. Omdat ik mezelf zag als een diep rampzalige voor de Heere. Het was van rondom donker. Las ik in de Bijbel dan vond ik daarin mijn naam als zondares voor een heilig God, Die rechtvaardig mij kon verstoten, omdat ik gedurig dacht, dat er geen vergeving voor mij was; ja dat alle middelen der genade voor mij tevergeefs waren.

Bij de wereld kon ik het ook niet stellen. Die was mij tot een last. Ik kreeg veel achting voor Gods volk, dat ik zo gelukkig kon achten, als ik hen hoorde spreken. Maar ik had er geen kennis van omdat ik het niet ondervonden had. Ik had een ernstige lust tot de middelen; ik zag dat ik bekeerd moest worden maar het drong niet door. Ik kwam ook al bij Gods volk maar het was alsof ik er niet bij behoorde. Ik durfde dit aan niemand openbaren, omdat het bij mij zo ellendig gesteld was. Die overtuiging begon wat te verminderen maar het ging niet geheel over. Echter kwam bij mij een traagheid in de plichten waar ik tevoren zo ijverig in was.

Om dit alles in het brede uit te schrijven zou veel te lang en te moeilijk zijn, omdat ik omtrent 28 jaar op de Weg geweest ben eer ik in het verbond met Jezus overging. En lange jaren onder veel strijd en aanvechtingen van de vorst der duisternis en van mijn bedorven hart heb geleefd; zodat alles mij zo bestreden werd. En het mij menigmaal voorkwam, of ik niet de zonde tegen de Heilige Geest had bedreven, die mij nooit vergeven kon worden. Ach, dit was mij gedurig zo benauwd als ik dan dacht, dat er

geen zaligheid voor mij zou zijn, dat de Heere mij had doen zien het gevaar waarin ik verkeerde. En dat ik er bij tijden gerust onder kon verkeren alsof er geen dood noch eeuwigheid te wachten was; en ik zo tegen licht en overtuiging in zondigde. Ja, ik dacht het zou nog zwaarder vallen als degene die nooit aan zichzelf ontdekt waren, want ik wist in de eerste overtuiging niet, dat het zo kon verminderen. Omdat ik toen bij tijden nauwelijks van de wereld kon horen spreken en het nu zo verzwakt was. Maar er kwamen naderhand ook tijden dat ik zag dat er Goddelijke krachten nodig zou zijn om aan mezelf ontdekt te worden, zou ik als een diep ellendige mij voor de Heere verootmoedigen, met berouw en leedwezen over mijn zonden, daar ik God gedurig zag als een vertoornd Rechter.

Toen bracht de Heere mij die woorden op mijn hart uit Amos 6: 1a: *Wee den gerusten te Sion en de zekeren op den berg van Samaria!* O, dacht ik, dat de Heere een wee over mij uitspraak, daar ik nog menigmaal zo gerust was in zo'n ellendige toestand. Dit maakte mij vragende of ik maar ontrust mocht worden over mijn zonden; dat de Heere mij mocht doen ontwaken uit mijn zondeslaap. O, dat smeken of de Heere mijn stenen hart wilden verbreken dat ik maar niet rusten mocht voordat mij Jezus langs de weg van zelfbeproeving, maar een walg aan mezelf mocht krijgen. En toen kwam de Heere mij overtuigen van mijn zonde door Zijn Geest. Ja zo krachtig, dat ik er 's nachts niet van slapen kon. En toen ik de Bijbel opensloeg, las ik in Psalm 51: *De offeranden Gods zijn een verbroken geest; een verbroken en verslagen hart zult Gij, o God, niet verachten.* Dit duurde nog een geruime tijd dat ik mijn zonden voor den Heere mocht betreuren en bewenen. Toen kwam mij eens voor de aandacht:

*O, tranen van oprechte boet
Waar mocht ge toch vertoeven?
Al komt gij met een grote vloed,
Gij zult mij niet bedroeven.*

Wat was mijn gemoed gedurig overstelpt van tranen. Zodat ik met David kon zeggen: *ik doornat mijn bedstede met mijn tranen.* En als het bij tijden wat verflauwde, vreesde ik dat het weer over zou gaan. Maar had toch altijd een beschuldigend geweten als ik opnieuw gezondigd had. Toen echter kwamen mij die woorden voor uit Markus 2: *Die gezond zijn hebben den medicijnmeester niet van node, maar die ziek zijn.* Dit maakte mij dan weer werkzaam, dat ik ook maar eens ziek mocht worden van al mijn zonden; dat ik het af- en omzwerven eens moe mocht worden, omdat ik het nog zocht de verbeteren in eigen kracht. Maar het werd hoe langer hoe erger. Toen kreeg ik te zien hoe ellendig ik was, ja geheel onwillig. En dat er in mij niets anders was dan tegenstand en dat ik er mijn hart nog niet onder verbreken kon. Ja, het bidden was mij soms zo'n zwaar werk omdat ik niet anders dacht dan dat de Heere mij aan de verharding van mijn hart zou overgeven.

*Ik ben walgelijk en onrein.
Ik draag satans beeld in mijn,
In zijn boeien vastgekleuisterd.
O rampzalig hellewicht.
'k Ben in mijne ziel verduisterd
En ontbloot van 't ware licht.
Dat benauwd mijn ziele 't meest
Dat ik mis des Heeren Geest.
Ach, hoe kom ik uit die boeien
Van de vorst der duisternis?*

*'k Zie dat mijn ellenden groeien
'k Ga verloren, dat is gewis.*

Ja, ik dacht gedurig niet anders of ik zal voor eeuwig omkomen. Toen kwam de Heere mijn hart weer verbreken. Toen leerde ik roepen uit de diepte van ellende als David, zodat ik menigmaal had gebeden of er maar een haasten mocht komen om mijns levens wil. Daar kwam mij onder het oog de kortstondigheid van mijn leven; en dan nog buiten Jezus te sterven - wat een rampzalig lot mij dan zou treffen. Het was mij menigmaal zo benauwd dat ik er niet van rusten kon, als ik overdacht hoe menigmaal dat Jezus aan de deur van mijn hart geklopt hart, maar ik Hem niet wilde inlaten. En zo menige roepstem van het Evangelie in de wind had geslagen. Al mijn bidden was zonde; ik kon er niet mee bestaan voor zulk een heilig en rechtvaardig God. Ik was een eeuwige straf waardig. Ach, hoe smartelijk dat me viel, kan ik niet uitdrukken. Toen kwam ik in schuldbelijdenis voor de Heere, omdat mijn zonden hemelhoog geklommen waren. Het had mij al veel tranen gekost, eer ik als een red- en radeloze tot den Heere kwam. Als er bij ogenblikken nog een geloofslicht scheen op te gaan, werd het mij weer ras bestreden. Ja, het was mij toen weer zo benauwd. Ik begeerde toch geen rust. Ik kon toen met Jakob zeggen: *Ik zal U niet laten gaan, tenzij dat Gij mij gezegend had.* Hij overwon ook met wenen en bidden. Er was toen ook in mij een biddende gestalte door de Geest des Heeren door een onweerstaanbare kracht gewerkt, omdat in mij niets anders was dan tegenstand. Maar de Heere werd mij te sterk daar ik ziek werd aan mijn zonden. Toen kwam dit vers mij heel gepast voor:

*Zou er dan geen hoop meer zijn
Voor zo een zieke, medicijn,
En zou Jezus mij nog winnen?
Ach, trok Hij mij dan tot Hem.
Lieve Jezus, houdt mij stille,
Helpt mijn ziele uit de klem,
'k Leg mij aan Bethesda neder,
Wat heb ik daar lang krank gelegen.*

Mijn bede was steeds, dat Jezus Zich ook eens over mij mocht ontfermen, daar Hij toch dezelfde was die het aan zovelen heeft gedaan. Ik kwam in de gestalte van de tollenaar, van verre met diepe schaamte; en dat het genade moest zijn en geen recht. Ik had niets dan zonden en schuld, daarbij dodelijk onmachtig om mezelf te redden. Wat lag er toen een verkwikking in die woorden uit Psalm 34: *Zij hebben op Hem gezien, ja Hem als een waterstroom aangelopen en hun aangezicht zijn niet schaamrood geworden. Deze ellendige riep en de Heere hoorde. En Hij verlostte hem uit al zijn benauwdheid.*

Ik was toen radeloos bij mezelf. Ja, het was overal benauwd buiten Jezus, maar mocht tot Hem de toevlucht nemen. Schriftuurplaatsen van Gods woord waren mij tot troost en vrede. Zoals Jesaja 43: 25. *Ik ben het, die uw overtredingen uitdelg om Mijnentwil en Ik gedenk uw zonden niet meer.* Ook uit Jeremia 31: 3. *Ja, Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde daarom heb Ik u getrokken met goedertierenheid.* Ook te voren kreeg ik wel beloften, maar toen durfde ik die mezelf niet toe-eigenen omdat ik mij zo diep ellendig zag. Ja, dacht ik dikwijls, het zou een wonder zijn als zulk een als ik ben binnenkwam. Maar nu kon ik het zo geloven, daar het licht nu uit de duisternis begon op te gaan en ik mij in de Heere mocht verblijden. En het enkel liefde en ontferming was die mij staande hield. Toen was het: *tot hiertoe en niet verder.*

O, dat verwonderen over Gods genade, dat de wegsmelten in tranen, toen Hij Zijn

liefde in mijn hart kwam uitstorten door de Heilige Geest. Dat kan ik naar woorden niet genoeg uitdrukken. Hoe mijn ziel tot Hem brandde van wederliefde. Die mij boven alles wat in de wereld was lief en dierbaar was, zodat ik mij in Hem kon verheugen met een heerlijke en onuitsprekelijke vreugde. Want mijn droefheid was veranderd in blijdschap. Het was mij zelfs zalig dat ik mijn zonde voor de Heere kon betreuren en bewenen. Ik geloofde toen dat dit ook het werk des Heeren was. Maar aan de andere kant was het voor mij ook een wonder dat de Heere mij zolang had gedragen in Zijn lankmoedigheid omdat ik het zolang tegen Hem uitgehouden had. Dit laatste viel mij van achteren smartelijk. Zo'n goedertieren en goeddoend God zolang versmaad te hebben, Die mij zo vriendelijk liet nodigen om tot Hem te komen; daar de Heere geen lust had in mijn dood, maar dat ik leefde en bekeerd zou worden. Toen was het de tijd der minne, toen Jezus in liefde aan mijn ziel zich openbaarde. En dat aan zo'n ellendige en alles verbeurd hebbende, uit vrije genade. Nee, ik kan dit zalig gevoel met geen woorden uitdrukken.

*De afgrond van mijn zonden
Die had mij schier verslonden,
De afgrond van Zijn min.
Die trok mij uit de poelen.
Nu leef ik bij gevoelen,
Hij trok mij tot Zich in,
Hij zag niet op mijn zonden.
Toen Hij mijn ziel kwam wonden
En daar Zijn woonplaats namen.*

Ja, ik was ziek van mijn zonden toen Jezus intrek in mijn hart nam. Daar die Persoon mij eerst recht dierbaar en beminnelijk werd. Al wat aan Hem is, is gans begeerlijk. Ik kon niet zwijgen maar moest spreken tot anderen van Zijn volk. Er was geen stilzwijgen op mijn tong om Zijn lof te vermelden, omdat ik Zijn liefde zo krachtig mocht ondervinden. Ik mocht dat 1e vers uit Psalm 89 gedurig aanheffen.

*'k Zal eeuwig zingen van Gods goedertierenheên;
Uw waarheid t' allen tijd vermelden door mijn reên.
Ik weet, hoe 't vast gebouw van Uwe gunstbewijzen,
Naar Uw gemaakt bestek, in eeuwigheid zal rijzen;
Zo min de hemel ooit uit zijnen stand zal wijken,
Zo min zal Uwe trouw ooit wank'len of bezwijken.*

Zingen was toen een aangename bezigheid. Als de Heere mij gewillig maakte dan was het een vanzelfheid. Toen ik Zijn gevoelige liefde zo krachtig mocht ondervinden, - hoe smolt ik dan in tranen van wederliefde voor mijn beminde Jezus, Die mij kwam drenken uit de beek van Zijn wellusten. Ik kon het niet genoeg uitdrukken, dat Jezus gedurig bij mij was. Menigmaal in mijn slaap kwam Hij Zich in liefde aan mij openbaren, dat ik met Hem mocht ontwaken. Hoe ging mijn hart naar Hem uit met een brandende liefde. Wat was het aangenaam als ik van Hem mocht horen spreken tot Zijn volk. Als Hij met Zijn Geest mocht invloeien - wat alle tranen van liefde. Zodat ik menigmaal overstelpt was. Dit kan beter ondervonden dan uitgesproken worden. Wat waren de zonde mij tot een last omdat de Heere een andere keus in mij had gewerkt om te bedenken de dingen die Boven zijn en niet die op de aarde zijn. Ik kon mij verblijden in de zalige hoop ná dit leven. En ik had ogenblikken dat ik meer ontbonden en met Jezus wilde zijn hier Boven. 't Stof mocht soms opklimmen en zoeken wat daar te genieten zou zijn. Hoe kon ik mijn hart dan voor Hem uitstorten in

het gebed. O, het is zalig in Zijn nabijheid te vertoeven.

Toen ik een geruime tijd in dit licht te mogen verkeren begon het van tijd tot tijd weer te verzwakken. Maar van achteren gezien was het mij nuttig dat de Heere Zijn licht en invloed introk om mij klein en ootmoedig te maken om de genade hoger te schatten en te zien dat mijn genadestaat alleen ligt in de hand van een onveranderlijk God. Omdat ik niet gedacht had dat het zo kon verzwakken, zag ik wie ik van mezelf was als de Heere mij op mezelf liet staan. Hoe een vijandig hart ik omdroeg. Ja, het werd mij zelfs bestreden dat al mijn vroegere ondervinding nooit waarheid was geweest. Dit maakte mij weer zoekende en vragende om te werken terwijl het dag is. Ik legde het voor de Heere neer en bad met David of de Heere mij doorgronden wilde, of er nog een schadelijke weg bij mij was. En dat ik maar recht aan mezelf ontdekt mocht worden om niet bedrogen uit te komen voor een eeuwigheid. Omdat ik menigmaal dacht, dat het niet meer verder kwam en ik met dit alles nog zal omkomen omdat Jezus met Zijn liefde was geweken. Het waren de zonden die een scheiding maakten tussen mij en de Heere, Die Zijn vriendelijk aangezicht voor mij kwam verbergen. Zodat ik van achteren gezien leerde dat ik menigmaal de wereld gelijkvormig was en het alzo mijn eigen schuld was, dat ik Jezus moest missen.

Dit had ik zo enige jaren geduurd eer ik tot nader licht kwam. De ene tijd was ik droevig en dreef het mij naar het eenzame, maar dan vervlakte het weer.

*Ach, kon ik dan maar innig klagen
En mijn nood voor Jezus dragen,
Dat zou verlichten mijne pijn.
Maar ik ben angstig van rondomme.
Ellendig, hoe zal ik ontkomme
't Verderf; en eens behouden zijn?*

Ja, ik verlangde om maar recht te klagen over mijn zondige aard, dat dikwijls als een steen was, of de Heere het eens verbreken mocht door Zijn kracht; Die het voorheen ook had gedaan.

Ds. Hendrik Peter SCHOLTE 1833-1834 prop. afgezet 1834 wegens medewerking met de Afscheiding

Ds. Karel Franciscus van SETTEN 1835-1852 prop. vertrokken naar Marken

Ik zag niet alleen het gevaar van mezelf maar ook van anderen. Hiervan wil ik iets

melden omdat ik er zo menigmaal zuchtende en biddende onder was, of de Heere eens mocht werken met Zijn genade, Die ook machtig was dit te doen hier, zowel als aan andere plaatsen. Het was hier voor mij zo dodig gesteld. Ik mocht deze ellendige gestalte van mij en van anderen voor de Heere neerleggen en Hem opdragen. Dit was bij tijden zo krachtig, dat ik het niet kon loslaten. Soms kon ik geloven dat de Heere Zich niet onbetuigd zou laten om hier te komen werken met Zijn Geest en op Zijn tijd. Ik wist ook, dat ik het van mezelf niet had, maar dat er een andere kracht in mij werkte, zoals tevoren.

Ik was in mezelf diep ellendig, maar *het behaagde de Heere hier te komen werken*. Zijn ingewanden rommelden van liefde en barmhartigheid over diep gevallen Adams kinderen. Dit werd ook zo zichtbaar dat ik verrukt van blijdschap was over de grote daden des Heeren die hier gebeurden. Verscheiden werden toegebracht tot degenen die zalig worden. Ja sommigen heel krachtig; in een korte tijd ging het licht op uit de duisternis.

Op het Kerstfeest werkte de Heilige Geest bijzonder. Er ging toen zoveel kracht uit van Jezus, dat bijna niemand de liefdestralen van Zijn Geest kon inhouden. Die o zo zichtbaar werden. Jezus kwam Zijn volk denken uit de beken Zijner wellusten, zodat ze dronken waren van Zijn liefde en van liefde onder elkaar. Zelf mocht ik ook daarin deden en bad de Heere dat dit een gedenkfeest mocht zijn voor de eeuwigheid. En dat wij ons samen verheugden over de geboorte van Jezus en dat de Heere Zijn volk weleens hemelse voorsmaken geeft. Waarover wij Hem geen lof en dank genoeg kunnen toebrengen voor Zijn liefdes-uitlatingen aan de ziel. Dit kan beter ondervonden dan uitgedrukt worden.

Ik kon toen ook geloven dat Jezus voor mij geboren was, hetgeen ik tevoren niet kon geloven. Mocht de Heere mij nu maar verder inlichten door Zijn genade om te overdenken hoe Hij mij geleid heeft om als een ellendige en gans ontblote tot Hem te komen.

Ik was hartelijk verheugd en verblijd toen de Heere hier zo kwam werken. Tevoren had ik tijden gekend dat ik er onverschillig onder was en het gewicht van mijn onsterfelijke ziel noch van anderen voelde. Maar daar werd ik weer opnieuw werkzaam mee, zodat ik van de Heere begeerde om óók met die storm van de Geest eens binnen te komen, daar ik al zovele jaren op de weg was geweest en ik zag dat anderen voorgingen.

Toen vreesde ik gedurig dat het bij mij nog geen waarheid was geweest, dat ik mezelf toch niet bedriegen mocht voor een eeuwigheid. Ik dacht dat het verder met mij moest komen. Dat ik tevoren wel tot Jezus de toevlucht had genomen, maar nog geen deel aan de Vader had. Alles werd mij gedurig bestreden. De toegang tot Jezus was gesloten; het was van rondom donker. Dit bracht mij weer voor den Heere in het eenzame en smeekte of ik toch maar geen rust zou hebben buiten Jezus. Ik dacht nog gedurig om beter te worden, eer ik tot Jezus kwam. Maar ik werd hoe langer hoe ellendiger. Ik zag mezelf als een afgedwaald schaap.

Toen echter kwam de Heere mij trekken met liefdekoorden. Toen kwamen mij de woorden voor uit Ezechiël 34: *Ik zal Mijn schapen weiden en Ik zal ze legeren, spreekt de Heere Heere. Het verlorene zal Ik zoeken en het weggedrevene zal Ik wederbrengen en het gebrokene zal Ik verbinden en het kranke zal Ik sterken*. Toen kon ik geloven dat de Heere te Zijner tijd zich over mij zou ontfermen. Ja, het was mij zalig als de Heere mijn hart kwam verbreken over mijn zonde; maar vreesde gedurig dat het weer over zou gaan. En dan bad ik menigmaal dat de Heere mij maar diep in mocht leiden in mijn afgedwaald toestand, dat ik maar een walging aan mezelf mocht

hebben over mijn ongerechtigheid, zoals er staat in Ezechiël 36: 31. Dat mij Jezus opnieuw maar dierbaar mocht worden. Het had mij al wat tranen gekost eer ik weer als een diep ellendige tot Jezus kwam. Daar kwam een schuldbelijdenis voor de Heere, dat ik een walg aan mezelf kreeg. Toen kwam dit versje op mijn gemoed:

*'t Verkleumd en angstig harte,
't Geen verkwijnt van zond' en smarte,
Waarin Gij Uw olie stort;
't Zijn die droevig zijn en treuren,
Daar Mijn troost aan zal gebeuren,
Zondaar is 't, die zalig wordt.*

Dit was een zalig verse op mijn toestand. Ja ik was treurig en bedroefd over mijn zonden. Overal stond ik schuldig aan. De Heere was rechtvaardig al had Hij mij voor eeuwig verstoten omdat ik het zo bedorven had. Ja, ik was treurig omdat ik Jezus nog miste. Maar mijn begeerte werd zo sterk tot de Heere, dat ik niet meer rusten kon. Zodat ik met David kon zeggen: *mijn ziel dorst naar God*. Toen was Zijn oog in liefde op mij geslagen daar mij de woorden voorkwamen uit Jesaja 62: 4. *Gij zult genoemd worden: Mijn lust is aan haar!* Ja, ik kreeg zoveel beloften; de Bijbel werd opnieuw voor mij geopend. Toen was het weer de tijd der minne als voorheen, omdat Jezus zoveel liefde in mijn hart kwam uitstorten. Hij was toen de spijsz mijner ziel en boven alles in de wereld wat mij lief en dierbaar is. O wat waren het zoete tijden toen Jezus mij lieflijk kwam omhelzen. Ja, ik was soms dronken van Zijn liefde. Hoe mocht ik zien in Zijn lijden wat Hem de zonde al gekost hadden voor zulk een diep ellendige als ik was; toen Jezus zoveel liefde aan mijn ziel kwam openbaren.

*Jezus is 't, die mij vreugde,
Zoete vreugde,
Jezus is mijn hoogste Goed.*

*Hierin heeft mijn ziel bekomen
Zoete stromen,
Die zo heerlijk was verdord.*

*Maar nu weer begint te bloeien,
En te groeien,
Zodat ze weer levend wordt.*

*Mijn Verlosser, groot van waarde,
Heeft op aarde
Steeds geleden druk en pijn.*

*Hij, de Gever aller krachten,
Moest versmachten,
Opdat ik mocht vrolijk zijn.*

*Jezus wil ik eer bewijzen,
En Hem prijzen,
Jezus is mijn zielerust.*

Op Hem staat al mijn betrouwen,

*In 't benauwen,
Jezus is mijn hartelust.*

O, wat zijn dit aangename versjes op zulk een toestand. Er ligt een zaligheid in, als de ziel dit ondervindt zoals ik proeven en smaken mocht, hoe goed de Heere is die mij met Zijn liefde zo krachtig bestraalde dat ik mij verloor in heilige verwondering. God kwam aan mijn ziel Zich openbaren dat hij mijn verzoende Vader in Christus zou zijn; Die mij de zonde niet meer zal toerekenen. Dat ik Zijn kind en erfgenaam zou zijn en een erfgenaam van de eeuwige zaligheid, die ik met blijdschap kon tegemoet zien. En dit mocht ik lange tijd daarna nog ondervinden.

Maar nu werd het mij nog veel bestreden. Er kwam weer enige dodigheid. De invloeden van Gods liefdes uitlatingen aan mijn ziel weken voor een korte tijd. Ja, mijn hart was soms als een steen. Ach, ik begeer dat de Heere mijn hart maar mocht verbreken. Ik zag dat ik als een onwillige moest gezaligd worden, uit vrije genade. Ik gevoelde dat er in mij geen krachten daartoe waren.

*Mijn Jezus, o mijn Heer,
Ik kan geen één gedachte,
Besteden tot Uw eer.
Ja ook mijn bidden is verkeerd
Als Uw Geest het mij niet leert.*

Omdat ik geloofde dat al mijn gerechtigheid als een wegwerpelij klee is voor Gods heilig aangezicht. En dat ik alleen door de gerechtigheid van Jezus moet vrijverklaard worden bij Zijn Vader. Er lag zaligheid in, te weten dat mijn Jezus zulk een ellendige als ik was, riep om tot Hem de toevlucht te nemen. Dat de Heere rechtvaardige reden had mij van Zijn aangezicht te verstoten. Maar Jezus kwam de toegang tot Zijn Vader openen omdat ik het buiten Hem niet langer kon stellen. Ja, ik zag dat Hij van rondom vol genade, gans gewillig en bereid was om mij te zaligen. En dat zo ontbloot, zo ellendig als ik was; daar ik niets had dan zonden en schuld.

*Dus verlegen en beladen
Met mijn ziel- en zondenschuld,
Riep ik enkel om genade,
Heere, heb met mij geduld!
Toen behaagde het de Heere,
Die mij van eeuwigheid bemint,
Die nu ligt te klagen, kermen,
Aan te nemen tot Zijn kind.
En mij Jezus te openbaren,
In Zijn liefde en zondaars min.*

Daar zag ik dat al mijn zonden vergeven waren, dat Hij Zijn bloed ervoor had gestort op Golgótha. Ik zag God als een bevredigd Vader in Christus, de Zoon Zijner liefde, waaraan ik mezelf voor tijd en eeuwigheid kon kwijt worden en overgeven, omdat Hij Zijn liefde zo krachtig in mij kwam uit te storten, dat mijn ziel ontbrandde van wederliefde tot Hem. Ik zag al de Goddelijke Personen verenigd door de Heilige Geest. De Geest kwam het zo krachtig aan mijn ziel verzegelen, dat ik er *ja en amen* op kon zeggen. Ik zag mijn naam opgeschreven in het Boek des levens en dat de hemelingen zelfs verheugd waren dat zulk een zondares als ik, eens binnen zou

komen. Ikzelf was er over verwonderd.

*Mijn harte was gestaag verbroken,
En in de liefde Gods ontstoken;
Wat waren mij die tranen zoet,
Die uit gevoel van 't hoogste Goed
Gedurig rolden naar beneden.
Wat was mijn ziele vol van vrede.
Jezus schoot Zijn liefde stralen
Zo krachtdadig in mijn ziel.
En kwam in mijn harte dalen,
Dat ik voor Hem nederviel.*

O, dat neerbukken, dat wegsmelten in tranen van blijdschap; dat kan ik met woorden niet genoeg uitdrukken. Dat verwonderen hoe de Heere op zó een had neergezien met voorbijgaan van zoveel anderen die veel beter waren dan ik.

O, dat bidden of de Heere hen ook mocht doen zien het gevaar waarin zij verkeren. Ik zag zo'n volheid van genade in Jezus, dat ik als 't ware werd opgetrokken boven het stof der aarde. Het was toen gedurig: *Looft den Heere mijn ziel en vergeet geen van Zijn weldaden.* Die al mijn ongerechtigheden had vergeven. Die mijn leven verlost had van het verderf waarin ik voor eeuwig onder de toorn en vloek had moeten blijven. Ik kon de Heere geen lof, eer en dank genoeg toebrengen voor Zijn grote weldaden aan mij, diep ellendige en alles verbeurd hebbende, bewezen. Ja, ik kon het niet inhouden om tegen anderen van Gods volk het te vertellen, dat ik de voorsmaak van de eeuwige zaligheid aan mijn ziel mocht ondervinden. Jezus was mijn Zielsbruidegom waarnaar mijn hart uitging met brandende begeerte.

*O, wat is 't een zalig goed,
Dat mijn ziel nu ontmoet
In gemeenschap met de Heere.
Ik zie des Konings aangezicht
En daar mag 'k nu in verkeren.
Vol van heil en zalig licht.
Ik ben in Jezus' hart gedrukt,
En door liefde als verrukt,
Licht en vreugd en stille vrede
Is mijn zalig zielsgenot.
Dat ik nu en namaals mede
Zal genieten met mijn God.*

O, wat is het zalig in Zijn nabijheid te mogen verkeren; en te proeven en te smaken dat de Heere goed is. Dit kan beter ondervonden dan uitgedrukt worden. Is het niet waar, gij allen die met mij Sion beminnen?

Ik was soms zo overstelpt van Zijn liefde, dat ik bijna bezweek, zowel in het verborgen als in het openbaar. Ik werd menigmaal over de dood heengeleid zodat ik zeggen kon, *dat ik het beginsel van de eeuwige vreugde in mijn hart gevoel*; en dat ik verlangde om maar ontbonden te worden en bij Jezus te zijn. Wat hadden die woorden toen een blijvende invloed op mijn hart, uit Psalm 16: 8; die onze leraar tot zijn tekst had. *Ik stel den Heere gedurig voor mij; omdat Hij aan mijn rechterhand is, zal ik niet wankelen.* O, wat was het aangenaam die vrede Gods te ondervinden. Ook het 7e vers.

Ik zal de Heere loven, die mij raad gegeven heeft; zelfs bij nacht onderwijzen mij mijn nieren. Ja, ik mocht de Heere menigmaal 's nachts loven en danken. Als de Heere mij gewillig maakte dan was het een vanzelfheid. Daar ik van mezelf zo onwillig ben en gedurig ontrouw, zondig en verkeerd. Maar de Heere is de Getrouwe. Hij blijft dit voor zo'n diepe ellendige. Mijn lieve Jezus komt gedurig de toegang openen bij Zijn Vader, Die ik ook mag aanspreken als *mijn Vader in Christus*. Omdat ik Zijn gevoelige liefde zo menigmaal mag ondervinden. Zodat ik mij in Hem mag verblijden met een heerlijke en onuitsprekelijke vreugde. Als ik mijn schuld bij vernieuwing mag zien weggenomen door Zijn bloed, dan komt Jezus mij kussen met de kussen Zijnsmonds. Dan is Zijn liefde de banier over mij. Dan kan ik met David zeggen: *Ik zal U hartelijk liefhebben, Heere mijn Sterkte.*

Ja hoe menigmaal heeft Jezus Zich in liefde aan mij uitgelaten aan het Avondmaal, als ik het verbond met Hem mocht vernieuwen. Zelfs zo krachtig dat ik het beter ondervinden als uitdrukken kwam. Wat is dan mij de eenzaamheid menigmaal verkwikkelijk. Als ik mag overdenken dat zalig goed dat mij uit genade is te beurt gevallen. Dan moet ik mezelf verliezen in verwondering en met Groenewegen zeggen:

*Wat is mij 't eenzaam zijn dan goed,
 Als mijn gemoed
 Dat hemel goed
 Geniet, in 't zalig licht.
 Hoe is mijn hart verheugd
 In 't zien dat ik geroepen ben
 Tot heerlijkheid en deugd.*

Wat is er dan een blijdschap in mijn ziel als de Heere mij inleidt in dat oneindig goed dat nooit vergaan zal. Ook mag ik menigmaal de kracht aan mijn ziel ondervinden dat de dood niet zijn zal een koning der verschrikking, maar een doorgang tot het eeuwige leven.

Ach, mocht de Heere Zijn genade schenken om meer tot Zijn eer te leven en te doen zien dat ik Zijn genade tot alles nodig heb, zelfs om Hem te loven en te prijzen voor Zijn weldaden die Hij aan mij, onwaardige komt bewijzen. Aan mij, die het gedurig verbeurd heb. Maar die de Heere zo dikwijls gered en bewaard heeft uit zoveel gevaren die me hadden kunnen treffen. Zijn weldaden zijn menigvuldiger dan het zand dat aan de oever van de zee is. De Heere is waardig om geprezen te worden voor zoveel liefdes uitlatingen aan mijn ziel bewezen. O, wat is het dan zalig! Dan mag ik mezelf in Hem verlustigen als mijn enigste en hoogste Goed. Als Jezus mij drenkt uit de beek van Zijn wellusten, ja zo lieflijk komt omhelzen. Als ik dat verborgen manna smaken mag, dan is het mij goed nabij God te zijn. Dan mag ik het aan de Heere bekennen dat dit alles uit genade is. Dat er in mij geen goed woont. En dit doet mij dan wegzinken voor de Heere in verwondering.

Het is hier alles zonde en gebrekkig, maar de tijd zal eens komen dat ik in het volmaakte God zal aanschouwen zonder zonden, voor de Troon. En dan met al de gezaligden de Vader, Zoon en Heilige Geest de eer, lof en dankzegging zal toebrengen tot in alle eeuwigheid. Amen.